

श्री काशी संस्कृत ग्रन्थमाला ४१

नानार्थशब्दकोशापरपर्यायो

मे दि नी को शः

श्रीमेदिनिकरनिर्मितः

सटिप्पण-शब्दानुक्रमणिकादिविभूषितः

सम्पादकः

पं० जगन्नाथशास्त्री होशिङ्गः साहित्याचार्यः

५२४
मेदिनी मे

चौखम्भा संस्कृत संस्थान

भारतीय सांस्कृतिक साहित्य के प्रकाशक तथा वितरक

पो० आ० चौखम्भा, पो० बा० नं० १३९

जहाव भवन, के. ३७/११६, गोपाल मन्दिर लेन

वाराणसी (भारत)

मूल्य रु० १०००

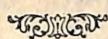

॥ श्रीः ॥

काशी संस्कृत ग्रन्थमाला

४१

(कोशविभागे (१) प्रथमं पुष्पम्)

नानार्थशब्दकोशापरपर्यायो

मेदिनीकोशः

श्रीमेदिनिकरनिर्मितः

सटिप्पण-शब्दानुक्रमणिकादिविभूषितः

सम्पादकः

पं० जगन्नाथशास्त्री होशिङ्गः साहित्याचार्यः

चौखम्बा संस्कृत सीरीज आफिस, वाराणसी-१

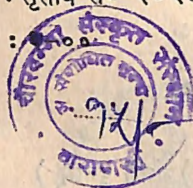
१६६८

प्रकाशक : चौखम्बा संस्कृत सीरीज ऑफिस, वाराणसी

मुद्रक : विद्याविलास प्रेस, वाराणसी

संस्करण : तृतीय सं० २०२४

मूल्य :

४२५
सेदि १६

© The Chowkhamba Sanskrit Series Office

Gopal Mandir Lane

P. O. Chowkhamba, Post Box 8

Varanasi-1 (India)

1968

Phone : 3145

प्रधान शाखा

चौखम्बा विद्याभवन

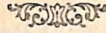
चौक, पो० बा० ६६, वाराणसी-१

फोन : ३०७६

THE
KASHI SANSKRIT SERIES

41

NĀNĀRTHA ŚABDA KOŚA

OR

MEDINĪ KOS'A

OF

S'RĪ MEDINIKARA

Edited with an Introduction, Index etc.,

BY

Sahityāchārya

Pt. JAGANNĀTH ŚĀSTRĪ HOŚHING

THE
CHOWKHAMBA SANSKRIT SERIES OFFICE
VARANASI-1

1968

Third Edition

1968

Price Rs. 4-00

Also can be had of

THE CHOWKHAMBA VIDYABHAWAN

Publishers and Antiquarian Book-Sellers

Chowk, Post Box 69, Varanasi-1 (India)

Phone : 3076

उपोद्घातः

अथैतत्प्रकाश्यते मेदिनिकरविरचित'नानार्थशब्दकोशा'भिधानं मुद्रयित्वा पुस्तकम् । 'विद्याविलास'मुद्रणालयाधिपतिगोलोकवासिश्रेष्ठिवरश्रीहरिदास-गुप्तात्मजश्रीजयकृष्णदासमहोदयैः प्रेरितोऽहं प्रावर्तिषि प्रस्तुतपुस्तकमुद्रणकर्मणि । तदिदं पुस्तकं कलिकातानगर्यामुभयत्र काश्यामेकत्रात्रैव पुरा मुद्रितमभूत् । तत्र स्वीयमेकमाधारभूतं कलिकातानगरीयेणापरेण सह समालोच्य सम्पादि-तायां प्रस्तुतावृत्ती भूमिकां, शब्दानुक्रमणिकां, शुद्धिपत्रादिकञ्चापि सन्निवेश्य तदुपयोक्तॄणां विदुषां कृते प्राकाश्यमुपानयम् ।

विद्याविलासाध्यक्षमहोदयानां बलवतीयमिच्छा जागर्ति-‘यथासम्भवं सर्वेषा-मनेकेषां वा कोशानां प्रकाशनं मुद्रणाढ्यादस्माकं जायता'मिति । तदनुकूलमेव प्रयतमानैस्तैः श्रेष्ठिवरैः श्रीमतां श्रीघनानन्दपाण्डेय-श्रीजनार्दनज्योतिर्वित्प्रभृतीना-मन्येषां च विदुषां साहाय्येन सङ्ग्रहीतानि कोशपुस्तकान्यनेकानि स्वान्तिके न्यस्तानि, तान्येव क्रमशः प्रकाशयितुं बद्धपरिकरैस्तैरिदानीं द्वित्रा विद्वांसोऽत्र सम्प्राप्यं नियुक्ताः । तत्र साम्प्रतं यावत्-१ हेमचन्द्रकृतोऽनेकार्थसङ्ग्रहः, अमरसिंहविरचितोऽमरकोशः, ३ श्रीक्षपणकस्यानेकार्थध्वनिमञ्जरी, ४ भट्टमल्लप्रणीताऽऽख्यातचन्द्रिका, ५ पुरुषो-त्तमदेवनिर्मित एकाक्षरकोशः, ६ श्रीहर्षोपज्ञो द्विरूपकोषः, ७ महेश्वरेण समुन्नीतो विश्वप्रकाशकोशश्चेति सप्त कोशा मुद्रिता विक्रयार्थं प्रस्तुताः सन्ति । अद्य पुनः-८ नानार्थशब्दकोशापरपर्यायो मेदिनिकरग्रथितो मेदिनीकोशनाम्ना प्रसिद्धः कोशो ग्राहकानुग्राहकमहोदयानां सुधियां पुरस्तादुपायनीक्रियते । एतदुत्तरं च पुरुषो-त्तमस्य हारावली हलायुधस्याऽभिधानरत्नमाला वा न चिराय प्रकाशमेष्यतीति समवशिष्टानां कोशानां कृते विद्वद्भिर्यैर्धैर्यमवश्यमभ्युपगन्तव्यम् ।

मेदिनीकोशप्रणेतुः परिचयादिकं न विस्तरेण समुपलभ्यते । उपसंहारात्मक-पद्यैस्तर्केण च यावानुपलभ्यते परिचयस्तावतैवाधस्ताद्विदिष्टेन सन्तोऽष्टव्यं सुधीभिः । “षट्शतगाथाकोशप्रणयनविषयातकोशलेनायम् । मेदिनिकरेण कोशः प्राणकरसूनुना विरचितः ॥” इत्यन्तिमभागस्थेन पद्येनामुष्य पितुर्नाम प्राणकर इति, स्वस्य नाम मेदिनिकर इति, षट्शतगाथात्मककोशप्रणेतृ इति च स्पष्टमवगम्यते ।

स्य समयस्तु न स्पष्टमवगन्तुं शक्यते । तथापि समालोचनविषया द्वादशी
शताब्दीशवीयेति तर्कपदवीमारोहति । तथाच पञ्चदशशताब्दयां वर्तमानो राजमुकुटः
समुल्लिख्य मेदिनीकरमिति न ततः परस्तात्तेन भवितुं शक्यते इति निर्विरोधम् ।
तथाच द्वादशशताब्द्याः पूर्वं विद्यमानानामेव विदुषां कोशकर्तृणां ग्रन्थावलोकन-
मिषेण नाभानि समुपन्यस्यतोऽस्य न ततः पूर्वभाविष्वं सुतरां सिद्धयतीत्यपि न
तिरोहितं केषामपि विदुषामितिहासविदाम् । चतुर्दशशताब्दीकेन पुषोदरादिवृत्ति-
कृता पद्यनामदत्तेनाप्ययमुद्धृति इति, शिशुपालवधस्य द्वितीयसर्गायपंचषष्टि-
मस्य पद्यस्य व्याख्यावसरे श्रीमल्लिनाथोप्येतं प्रमाणत्वेनोपन्यस्तवानिति ततः
पूर्ववर्ती चायमिति सिद्धमेव । श्रीजकेरियासम्पादितायां मङ्गलिकायां मेदिन्या
उल्लेखात्तु द्वादशशताब्दीय एवायमिति निर्धारयितुं शक्यते, यतो हि तस्या
रचनाकालो द्वादशशताब्द्यां अन्तिमवचतुर्थो भाग इति सम्मतं समेषामितिहास-
परायणानां लब्धवर्णनानामिति ।

स्वपूर्ववर्तिनां कोशप्रणेतृणां नामान्युल्लिखन्नेष मेदिनिकरो विषयप्रकाशकोशं
बहुदोषं प्रस्थापयन्नपि नैकवा सामञ्जस्यमावहति तेनेति तदाधारः सुष्ठु प्रणिना-
येदं ग्रन्थरत्नमित्यपि नाभिहितं बुद्धिमताम् ।

एवमयं कोशस्तोषयिष्यति विपश्चितां मनीषीति सम्पाद्यमानोऽप्यक्षरसंयोजक-
दोषादस्माकं मतिमान्द्याद्वा क्वचन स्खलनं जनयेच्चेत्तर्हि गुणैकपक्षपातिनः क्षमि-
ष्यन्तीति पूर्णो विश्वासः ।

येषां येषां विदुषां पुस्तकानां च साहाय्येनाऽपूर्यत कार्यमिदं, ते संस्मर्यन्ते
साम्प्रतम् । संशोचनाविषु विशिष्टं साहाय्यं विदधतः पण्डीकरश्रीरामचन्द्रशा-
स्त्रिणा कया वा विधया सभाजनीया इति न ज्ञायते । नाभिवं किमप्यवशिष्यते
भवतुमित्युपसंहारेऽस्माभिः श्रीमन्तो गुरुचरणा जगन्निन्यन्तारः काशीपतिश्रीविश्व-
नाथचरणारविच प्रणम्यन्ते, विरम्यते च दृष्ट्या पल्लवितादमुष्मादुपोद्धातप्रसङ्गादिति
शिवम् ।

मार्गशीर्षशुक्ल ६
काशी, वि० सं० १९९७

विद्वदनुग्रहभाजनम्—

जगन्नाथशास्त्री होशिङ्गः

॥ श्रीः ॥

नानार्थशब्दकोशो नाम मेदिनीकोशः

वृषाङ्गाय नमस्तस्मै यस्य मौलिविलम्बिनी ।

जटावेष्टनजां शोभां विभावयति जाह्नवी ॥ १ ॥

पातु^१ वो मदकालिम्ना धवलिम्ना रदस्य च ।

गङ्गायमुनयोः सङ्गं वहन्निव गजाननः ॥ २ ॥

पूर्वाचार्यकृतोर्षोक्ष्य शब्दशास्त्रं निरूप्य च ।

नानार्थशब्दकोशोऽयं लिङ्गभेदेन कथ्यते ॥ ३ ॥

प्रायशो रूपभेदेन विशेषणवशात् कचित् ।

स्त्रीपुंनपुंसकं ज्ञेयं विशेषोक्तेश्च कुत्रचित् ॥ ४ ॥

त्रिलिङ्गयां त्रिविवति पदं मिथुने तु द्वयोरिति ।

निषिद्धलिङ्गं शेषार्थं त्वन्ताथादि न पूर्वभाक् ॥ ५ ॥

रूपादव्यक्तं लिङ्गमुक्तं लिपिभ्रान्तिच्छिदे कचित् ।

विशेष्यनिघ्नेऽनुक्तेऽपि विज्ञेया वाच्यलिङ्गता ॥ ६ ॥

गुणे शुक्लादिकट्वाद्याः पुंसि स्युस्तद्वति त्रिषु ।

तोक्षणाद्याश्च गुणे क्लीबे गुणिलिङ्गास्तु तदति ॥ ७ ॥

क्लीबपुंसोरपि स्त्रीत्वं काप्यल्पत्वविवक्षया ।

जातिवाचकशब्दानामपि तत् स्त्रीविवक्षया ॥ ८ ॥

उद्भिदः प्रसवे क्लीबे हरीतक्यादयः स्त्रियाम् ।

१. इदं पद्यं क. पुस्तके नास्ति ।

पुष्पे जातीप्रभृतयः स्वलिङ्गा ब्रौहयः फले ॥ ९ ॥
 प्राङ् नानार्थान्न^१ तल्लिङ्गं द्वयोर्द्वन्द्वेन चैकता ।
 शब्दावृत्तिर्न लिङ्गैक्ये सप्तमी न विशेषणे ॥ १० ॥
 क्लीबे नपुंसके पुंसि स्त्रियां योषिति च द्वयोः ।
 त्रिषु चेत्यादि यद्रूपं तल्लिङ्गस्यैव वाचकम् ॥ ११ ॥
 नानार्थः प्रथमान्तोऽत्र सर्वत्रादौ प्रदर्शितः ।
^२सप्तम्यन्तोऽभिधेयेषु वर्तमानो विनिश्चितः ॥ १२ ॥
 एकद्वित्रिचतुःपञ्चषड्वर्णानुक्रमात् कृतः ।
 स्वरकाद्यादिकाद्यान्तवर्गानानार्थसङ्ग्रहः ॥ १३ ॥
 नानार्थकोशपुस्तकभारार्जनदुःखहानये कृतिनः ।
 मेदिनिकरकृतकोशो विशुद्धलिङ्गोऽभिलिख्यतामेकः ॥ १४ ॥

(कैकम्)

को ब्रह्मणि समीरात्मयमदक्षेषु भास्करे ।
 कामप्रन्थौ चक्रिणि च पतत्रिणि च पार्थिवे ॥ १५ ॥
 मयूरेऽग्नौ न पुंसि स्यात् सुखशीर्षजलेषु कम् ।

(कद्विकम्)

अर्कोऽर्कपर्णे स्फटिके रवौ ताम्रे दिवस्पतौ ॥ १६ ॥
 अङ्गो रूपकभेदाङ्गचिह्नरेखाजिभूषणे ।
 रूपकांशाऽन्तिकोत्सङ्गस्थानेऽकं पापदुःखयोः ॥ १७ ॥
 एकं संख्यान्तरे श्रेष्ठे केवलेतरयोस्त्रिषु ।
 ककः कर्कोऽनिले वह्नौ शुक्लाश्वे दर्पणे घटे ॥ १८ ॥
 कङ्करश्मद्विजे ख्यातो लोहपृष्ठकृतान्तयोः ।
 कल्कोऽस्त्रो घृततैलादिशेषे दम्भे बिभीतके ॥ १९ ॥
^३विटविटयोश्च पापे च त्रिषु पापाशये पुनः ।
 काकः स्याद्वायसे वृक्षप्रभेदे पोठसर्पिणि ॥ २० ॥

१. नानार्थोऽनु-ख. पु.।

२. सप्तम्यन्ताभिधेयेषु-क. पु.।

३. पतत्रिपार्थिवे तथा-क.।

४. च-ख.। ५. किट्ट-ख.।

शिरोऽवक्षालने मानप्रभेदद्वीपभेदयोः ।
 काका स्यात् काकनासायां काकोलोकाकजङ्घयोः ॥ २१ ॥
 रक्तिकायां मलृवां च काकमाच्यां च योषिति ।
 काकं सुरतबन्धे स्यात् काकानामपि संहतौ ॥ २२ ॥
 किष्कुद्वयोर्वितस्तौ च प्रकोष्ठेऽपि करेऽपि च ।
 कोकश्चक्रे वृके व्येष्ठयां खजूरीद्रुमदर्दुरे ॥ २३ ॥
 छेको गृहाश्रितमृगपक्षिणोर्नागरे त्रिषु ।
 टङ्को नीलकपित्थे च खनित्रे टङ्कनेऽस्त्रियाम् ॥ २४ ॥
 जङ्गायां ह्यो पुमान् कोपे कोशासिम्नावदारणे ।
 तर्कः काङ्क्षावितर्कोहहेतुशास्त्रेषु कथ्यते ॥ २५ ॥
 त्रिका कूपस्य नेमौ स्यात् त्रिक पृष्ठाधरे त्रये ।
 तोकं पुत्रे सुनायां च द्विकः स्यात् काककोकयोः ॥ २६ ॥
 न्यङ्कुमुनौ मृगे पुंसि नाकस्तु त्रिदिवेऽम्बरे ।
 नाकुर्मुन्यन्तरे पृथ्वीधरवल्मीकयोः पुमान् ॥ २७ ॥
 निष्कमस्त्रो साष्टहेमशतं दोनारकषयोः ।
 वक्षोऽलङ्करणे हेमपात्रे हेमपलेऽपि च ॥ २८ ॥
 पङ्कोऽस्त्री कर्दमे पापे पाकः परिणतौ शिशौ ।
 केशस्य जरसा शौक्ल्ये स्थाल्यादौ पचनेऽपि च ॥ २९ ॥
 बकस्तु बकपुष्पे स्यात् कङ्के श्रीदे च रक्षसि ।
 भूकं छिद्रे च काले च भेको मण्डूकमेघयोः ॥ ३० ॥
 मुष्को मोक्षकवृक्षे स्यात् संहते वृषणेऽपि च ।
 मूकस्त्वर्वाच ना दैत्ये रङ्कः^२ कृपणमन्दयोः ॥ ३१ ॥
 राका नद्यन्तरे कच्छवां नवजातरजःस्त्रियाम् ।
 सम्पूर्णन्दुतिथौ रेकः शङ्कानोचविरेचने ॥ ३२ ॥
 रोकस्तु क्रयभिहीप्त्यो रोकं नाबि चले बिले ।
 लङ्का रक्षःपुरीशाखाशाकिनो कुलटासु च ॥ ३३ ॥

लोको जनेऽपि भुवने वल्कं वल्कलशल्कयोः ।
 वङ्कः पर्याणभागे ना नदीपात्रे च भङ्गुरे ॥ ३४ ॥
 शल्कं तु शकले वल्के शको जात्यन्तरे नृपे ।
 शङ्कुः संख्याऽस्त्रयादोभित्कोलेशकलुषेषु ना ॥ ३५ ॥
 शङ्का त्रासे वितर्के च शाको द्वीपान्तरेऽपि च ।
 शक्तौ द्रुमविशेषे च पुमान् हरितकेऽस्त्रियाम् ॥ ३६ ॥
 शुको व्यासमुते कीरे रावणस्य च मन्त्रिणि ।
 शिरीषपादपे पुंसि ग्रन्थिपर्णे नपुंसकम् ॥ ३७ ॥
 शुक्लं घट्टादिदेये स्याद्वरादर्थग्रहेऽस्त्रियाम् ।
 शूकोऽस्त्रो शुङ्गदलयोः श्लोकः पद्य यशस्यपि ॥ ३८ ॥
 शौकं शुक्कणे स्त्रीणां करणे सूक इत्यपि ।
 बाणवातोत्पले^१ स्तोकस्त्रिष्वल्पे चातके पुमान् ॥ ३९ ॥

(कत्रिकम्)

अशोकस्त्रिषु निःशोके पुंसि कङ्केल्लिपादपे ।
 स्त्रियां तु कटुरोहिण्यां पारदे स्यान्नपुंसकम् ॥ ४० ॥
 अलका कुबेरपुर्यामस्त्रियां चूर्णकुन्तले ।
 अभोकः कामुके क्रूरे निर्भये त्रिषु ना कबो ॥ ४१ ॥
 अनीकोऽस्त्रो रणे सैन्येऽप्यणुको निपुणाल्पयोः ।
 अलोकमप्रियेऽपि स्याद्विषयस्य नपुंसकम् ॥ ४२ ॥
 अनूकं तु कुले शोले पुंसि स्याद् गतजन्मनि ।
 अंशुकं शलङ्गवस्त्रे स्याद्वस्त्रमात्रोत्तरोययोः ॥ ४३ ॥
 अन्तिकं निकटे बाण्यलिङ्गं स्त्री शातलोषधौ ।
 चुल्ल्यां ज्येष्ठभगिन्यां च नाट्योक्त्यां कथ्यतेऽन्तिका ॥ ४४ ॥
 अलर्को धवलार्के स्याद्योगोन्मादितकुम्भुरे ।
 अम्बिका पार्वतीमात्रोर्धृतराष्ट्रस्य मातरि ॥ ४५ ॥
 अम्बिका द्यूतभेदे च राजन्यामपि योषिति ।

अम्बिका तित्तिडीकाम्लोद्गारचाङ्गेरिकासु च ॥ ४६ ॥
 अर्भकः कथितो बाले मूर्खेऽपि च कृशेऽपि च ।
 आनकः पटहे भेर्या मृदङ्गे ध्वनदम्बुदे ॥ ४७ ॥
 आढकी तु तुवर्या स्त्री परिमाणान्तरे त्रिषु ।
 आलोकस्तु पुमान् द्योते दर्शने वन्दिभाषणे ॥ ४८ ॥
 आह्निकं दिननिर्वर्त्ये त्रिलिङ्गमथ न द्वयोः ।
 नित्यक्रियाभोजनयोर्वृन्दे प्रकरणस्य च ॥ ४९ ॥
 आतङ्को रोगसन्तापशङ्कासु मुरजध्वनौ ।
 इक्ष्वाकुः कटुतुम्ब्यां स्त्री सूर्यवंशनृपे पुमान् ॥ ५० ॥
 उलूकः पुंसि काकाराबिन्द्रे भारतयोधिनि ।
 उदर्क एष्यत्कालीनफले मदनकण्टके ॥ ५१ ॥
 उष्मकस्तु निदाघे स्यादातुरे क्षिप्रकारिणि ।
 उष्ट्रिका मृत्तिकाभाण्डभेदेऽपि करभस्त्रियाम् ॥ ५२ ॥
 ऊर्मिका चाङ्गुलीये स्याद्वस्त्रभङ्गतरङ्गयोः ।
 कनकं हेम्नि पुंसि स्यात् किंशुके नागकेसरे ॥ ५३ ॥
 धत्तूरे काञ्चनारे च कालीये चम्पकेऽपि च ।
 करकस्तु पुमान् पक्षिविशेषे दाडिमेऽपि च ॥ ५४ ॥
 द्वयोर्मेषोपले न स्त्री करङ्के च कमण्डलौ ।
 क्रमुकस्तु पुमान् भद्रमुस्तके ब्रह्मदारुणि ॥ ५५ ॥
 फले कार्पासिकायाञ्च पट्टिकालाघ्रपूगयोः ।
 कटकोऽस्त्री नितम्बेऽद्रेर्दन्तिनां दन्तमण्डने ॥ ५६ ॥
 सामुद्रलवणे राजधानीवल्लययोरपि ।
 कटुका कटुरोहिण्यां स्त्रियां व्योषे नपुंसकम् ॥ ५७ ॥
 कण्टको न स्त्रियां क्षुद्रशत्रौ मत्स्यादिकोक्से ।
 नैयायिकादिदोषोक्तौ स्याद्रोमाञ्चद्रुमाङ्गयोः ॥ ५८ ॥
 करङ्को मस्तकेऽशस्यनालिकेरफलास्थनि ।

कलङ्कोऽङ्कोऽपवादे च कालायसमलेऽपि च ॥ ५९ ॥
 कर्णिका करिहस्ताग्रे करमध्याङ्गुलावपि ।
 क्रमुकादिच्छटांशेऽब्जवराटे कर्णभूषणे ॥ ६० ॥
 कणिका कथ्यतेऽत्यन्तसूक्ष्मवस्त्वग्निमन्थयोः ।
 कचाकुस्तु दुराधर्षे दुःशीले च विवेशये ॥ ६१ ॥
 कञ्चुको वारवाणे स्यान्नर्मोके करभेऽपि च ।
 वर्धार्पकगृहीताङ्गस्थितवस्त्रे च चोलके ॥ ६२ ॥
 कञ्चुक्योषधिभेदेऽथ कारिका नटयोषिति ।
 कृतौ विवरणश्लोके शिल्पयातनयोरपि ॥ ६३ ॥
 नपुंसकं तु कर्मादौ कारकं कर्तरि त्रिषु ।
 कार्मुकः कमनेऽशोकपादपे चातिमुक्तके ॥ ६४ ॥
 कार्मुकं धनुषि स्यान्ना वेणौ कर्मक्षमेऽन्यवत् ।
 कावृकः कृकवाकौ स्यात् पीनमस्तककोकयोः ॥ ६५ ॥
 क्षारकः पक्षिमत्स्यादिपिटके जालकेऽपि च ।
 कालिका चण्डिकाभेदे काण्यवृश्चिकपत्रयोः ॥ ६६ ॥
 क्रमदेयवस्तुमूल्ये धूसरीनवमेघयोः ॥
 पटोलशाखारोमालोमांसीकाकीशिवासु च ॥ ६७ ॥
 मेघावलौ च किम्पाको महाकालफलाज्ञयोः ।
 कीचको दैत्यभिद्राताहतसस्वनवंशयोः ॥ ६८ ॥
 कीटकः कृमिजातौ ना निष्ठुरे पुनरन्यवत् ।
 कुलकं तु पटोले स्यात् सम्बद्धश्लोकसंहतौ ॥ ६९ ॥
 पुंसि वल्मीककाकेन्दुकुलश्रेष्ठेषु कथ्यते ।
 क्षुल्लकस्त्रिषु नीचेऽल्पे कुशिको मुनिसर्जयोः ॥ ७० ॥
 कुषाकुः कपिवह्न्यर्के ना परोत्तापिनि त्रिषु ।
 कुलिको नागभेदे स्याद् दुभेदे कुलसत्तमे ॥ ७१ ॥
 क्षुरकः कोकिलाक्षे स्याद् गोक्षुरे तिलकदुमे ।

कूपको गुणवृत्ते स्यात्तैलपात्रे कुकुन्दरे ॥ ७२ ॥
 उदपानेऽच्युतायां^१ तु कूपिकाऽम्भोगतोपले ।
 कूलकं न स्त्रियां स्तूपे पुंसि स्यात् कृमिपर्वते ॥ ७३ ॥
 कूर्चिका सूचिकायां च तूलिकायां च कुड्मले ।
^२कपाटोद्भेदने क्षोरविकृतावपि योषिति ॥ ७४ ॥
 कृषकः पुंसि फाले स्यात् कर्षके त्वभिधेयवत् ।
 कोरकोऽस्त्री कुड्मले स्यात् कक्कोलकमृणालयोः ॥ ७५ ॥
 कौतुकं त्वभिलाषे स्यादुत्सवे नर्महर्षयोः ।
 तथा परम्परायातमङ्गले च कुतूहले ॥ ७६ ॥
 विवाहसूत्रगोतादिभोगधोरपि न द्वयोः ।
 कौशिको नकुले व्यालप्राहे गुग्गुलुशुक्रयोः ॥ ७७ ॥
 कोषज्ञोलूकयोश्च स्याद् विश्वामित्रमुनावपि ।
 कौषिकी चण्डिकायां च नदीभेदे च योषिति ॥ ७८ ॥
 खनको नोन्दुरौ सन्धिचौरे त्रिष्ववदारके ।
 खड्गिको महिषोक्षोरे फेनशौनिकयोरपि ॥ ७९ ॥
 स्यात् खोलकस्तु पाठे शिरस्त्रबल्मीकपूगकोशेषु ।
 गणिका यूथोवेश्येभोतर्कारीषु ना तु दैवज्ञे ॥ ८० ॥
 ग्रन्थिकं पिप्पलीमूले गुग्गुलुग्रन्थिपर्णयोः ।
 करीरे पुंसि दैवज्ञे सहदेवाख्यपाण्डवे ॥ ८१ ॥
 गण्डकः पुंसि खड्गे स्यात् संख्याविद्याप्रभेदयोः ।
 अवच्छेदेऽन्तराये च गण्डकी सरिदन्तरे ॥ ८२ ॥
 ग्राहको घातिविहगे व्याधानां च ग्रहोत्तरि ।
 गान्धिको लेखकेऽपि स्यात् सुगन्धिव्यवहारिणि ॥ ८३ ॥
 गुण्डको मलिने धूलौ कलोक्तिस्नेहपात्रयोः ।
 गृह्यको निघ्नके छेके गैरिकं धातुरुक्मयोः ॥ ८४ ॥

१. चितायां च—ख. ।

२. कवाटकुटके—ख., कपाटकुटके—क. ।

३. व्यालानां—ख., धान्यानां क. ।

गोलको विधवापुत्रे जारात् स्यान्मणिके गुडे ।
 गोरङ्कुः स्यात् पुमान् पक्षिभेदे लग्नकबन्दिनोः ॥ ८५ ॥
 चषकोऽस्त्रो सुरापात्रे मधुमद्यप्रभेदयोः ।
 चलुकः प्रसृतौ भाण्डभेदे चुलुकवत् पुमान् ॥ ८६ ॥
 चतुष्की मशकहर्या पुष्करिण्यन्तरेऽपि च ।
 चारकः पालकेऽश्वादेः स्यात् सञ्चारकबन्धयोः ॥ ८७ ॥
 चित्रकं तिलके ना तु व्याघ्रभिचचकुपाठिषु ।
 चुम्बकश्चुम्बनपरे धूर्तायस्कान्तयोरपि ॥ ८८ ॥
 बहुमन्थकदेशक्षे घटस्योर्ध्वावलम्बने ।
 चुल्लको शिशुमारोऽपि कुण्डोभेदे कुलान्तरे ॥ ८९ ॥
 चूलिका नाटकस्याङ्गे कर्णमूले च हस्तिनाम् ।
 चृतकः कूपकेऽप्यास्र जनकः पितृभूमुजोः ॥ ९० ॥
 जम्बूकः फेरवे नीचे पश्चिमाशापतावपि ।
 जतुका जिनपत्रायां जतुकं हिङ्गुलाक्षयोः ॥ ९१ ॥
 जाहका घोघमार्जारखट्वाकारुण्डिकासु च ।
 जालकं कोरके दम्भे कुलायानाययोरपि ॥ ९२ ॥
 न पुंसि मोचकफले स्त्रियां तु वसनान्तरे ।
 गिरिसारे जलौकायामपि स्याद् विधवास्त्रियाम् ॥ ९३ ॥
 भटानामश्मरचिताङ्गरक्षिण्यां च जालिका ।
 जालिको वाच्यवद् ग्रामजालिजालोपजीविनोः ॥ ९४ ॥
 जीवकः प्राणके पीतशाल कृपणयोरपि ।
 कूर्चशीर्षेऽपि पुंसि स्यादाजीवे जीविका मता ॥ ९५ ॥
 त्रिषु सेविनि वृद्ध्याशिजीविनोराहितुण्डिके ।
 १ झल्लिकोद्वर्तनपटे स्त्रियां द्योते च झिल्लिका ॥ ९६ ॥
 २ आतपस्य रुचौ झिण्ड्यां टुण्डुकः शोणकाल्पयोः ।

१. क्षपणयो-ख. । २. झल्लिकोद्वर्तनमले पटे द्योतौ च झिल्लिका-

३. उद्वर्तनांशुके झिण्ड्यां-ख ।

डिम्बिका जलबिम्बे स्यात् ^१शोणके कामुकस्त्रियाम् ॥ ९७ ॥
 तण्डकः खञ्जने फेने समासप्रायवाचि च ।
 गृहदारुतरुस्कन्धमायाबहुलकेष्वपि ॥ ९८ ॥
 तक्षकस्तु पुमान् नागराजभेदे च वर्द्धकौ ।
 तारको दैत्यभित्कर्णधारयोर्न द्वयोर्दृशि ॥ ९९ ॥
 कनीनिकायामृक्षे च न पुमांश्चातरि त्रिषु ।
 तिलको द्रुमरोगाश्वभेदेषु तिलकालके ॥ १०० ॥
 कलोबं सौवर्चललोम्नोर्न स्त्रियां तु विशेषके ।
 त्रिशङ्कुर्ना राजभेदे शलभे वृषदशके ॥ १०१ ॥
 तुरुकः सिंहके श्लेच्छजातौ देशान्तरेऽपि च ।
 तूलिका कूर्चिकायां च शय्योपकरणेऽपि च ॥ १०२ ॥
 दर्शकः स्यात् प्रतोहारे दर्शयितृप्रबोधयोः ।
 दारको बालकेऽपि स्याद् भेदके त्वभिधेयवत् ॥ १०३ ॥
 द्रावको द्रावभेदे स्याद्विदग्धे मोषकेऽपि च ।
 दीपकं बागलङ्कारे वाच्यवहोमिकारके ॥ १०४ ॥
 दीप्यकं चाजमोहायां यवानोबर्हिचूडयोः ।
 दुच्छको गन्धकुट्यां स्याद्विहाराद्यवकाशके ॥ १०५ ॥
 दूषिका तूलिकायां च मले स्याल्लोचनस्य च ।
 धनिका साधुनार्यां ना धन्याके त्रिषु साधुधनिनोश्च ॥ १०६ ॥
 स्याद्धेनुका करिण्यां धेनावपि ना तु दानवविशेषे ।
 धनुकं करणे स्त्रीणां धेनूनामपि संहतौ ॥ १०७ ॥
 नर्तकः ^२केलके पोटगलचारणयोर्नटे ।
 नर्तकी लासिकायां च करेण्वामपि योषिति ॥ १०८ ॥
 नग्निकाऽपि कुमार्यां स्यात् पुमान् क्षपणबन्दिनोः ।
 नरकः पुंसि निरयदेवारातिप्रभेदयोः ॥ १०९ ॥
 नन्दको हरिखड्गे च हर्षके कुलपालके ।

नालोकः शरशल्याङ्गेष्वजखण्डे नपुंसकम् ॥ ११० ॥
 नायको नेतरि श्रेष्ठे हारमध्यमणावपि ।
 निर्मोको मोचने व्योम्नि सन्नाहे सर्पकञ्चुके ॥ १११ ॥
 नीलिका नीलिनीक्षुद्ररोगशेफालिकासु च ।
 पराकस्तु व्रते खड्गे प्रसेकः सेवने च्युतौ ॥ ११२ ॥
 प्रतोकोऽवयवेषु स्यात् प्रतिकूलबिलोमयोः ।
 पद्मकं स्यात् पद्मकाष्ठबिन्दुजालकयोरपि ॥ ११३ ॥
 पक्षकस्तु पुमान् पार्श्वद्वारे च पार्श्वमात्रके ।
 पल्यङ्को मस्त्रपर्यङ्कवृषीपर्यस्तिकासु च ॥ ११४ ॥
 पताका वैजयन्त्यां च सौभाग्यनाटकाङ्गयोः ।
 पातुकः पतयालौ स्यात् प्रपातजलहस्तिनोः ॥ ११५ ॥
 प्राणकः सत्त्वजातोये जीवकद्रुमचोलयोः ।
 पाटकः स्यान्महाकिष्कौ कटकान्तरबाद्ययोः ॥ ११६ ॥
 अक्षादिचालने मूलद्रव्यापचयरोधसोः ।
 पालङ्कः शल्लकोशाकभेदयोः प्राजिपक्षिणि ॥ ११७ ॥
 पावकोऽनौ सदाचारे वह्निमन्थे च चित्रके ।
 भल्लातके विडङ्गेऽथ प्रियकः पीतशालके ॥ ११८ ॥
 नोपे चित्रमृगे चालौ प्रियङ्गौ कुड्कुमेऽपि च ।
 पिण्याकोऽस्त्री तिलकल्के हिङ्गुवाह्लीकसिंहलके ॥ ११९ ॥
 पिनाकोऽस्त्री रुद्रचापे पांशुवर्षत्रिशूलयोः ।
 पिटकस्त्रिषु विस्फोटे मञ्जुषायां पुनः पुमान् ॥ १२० ॥
 पिष्टको घृतपूपादौ नेत्ररोगान्तरेऽपि च ।
 पुलकः कृमिप्रभेदे प्रस्तरभेदे च मणिदोषे ॥ १२१ ॥
 रोमाश्चे हरिताले गजान्नपिण्डे च गन्धर्वे ।
 पुलाकस्तुच्छधान्ये स्यात् सङ्क्षेपे भक्तसिक्थके ॥ १२२ ॥
 पुष्पकं रीतिपुष्पे च विमाने धनदस्य च ।
 नेत्ररोगे तथा रत्नकङ्कणे च रसाञ्जने ॥ १२३ ॥
 लोहकांस्ये मृदङ्गारशकट्यां च नपुंसकम् ।

स्यात् पुत्रिका पुत्तलिकादुहित्रोर्यावतूलके ॥ १२४ ॥
ना पुत्रे शरभे धूर्ते शैलवृक्षप्रभेदयोः ।

पूर्णकः स्वर्णचूडे स्यान्नासाच्छ्रन्यां तु पूर्णिका ॥ १२५ ॥

पृदाकुर्वृश्चिके व्याघ्रे सर्पचित्रकयोः पुमान् ।

पृथुकः पुंसि चिपिटि शिशौ स्यादभिधेयवत् ॥ १२६ ॥

पैचको गजलाङ्गूलमूलोपान्ते च कौशिके ।

पेटकं पुस्तकादीनां मञ्जूषायां कदम्बके ॥ १२७ ॥

बल्मीको रोगभेदे च नाको च पुन्नपुंसकम् ।

बन्धूकं बन्धुजीवे स्याद् बन्धूकः पीतशालके ॥ १२८ ॥

बन्धकः स्याद्विनिमये पुश्चल्यां स्याच्च बन्धकी ।

बहुकः कर्कटे चार्के दात्यूहे जलखातके ॥ १२९ ॥

वराकः शङ्करे पुंसि शोचनीयेऽभिधेयवत् ।

बालकस्तु शिशावज्ञे बाळधौ ह्यहस्तिनोः ॥ १३० ॥

अङ्गुलीयकह्रीवैरवलये पुंसि बालिका ।

बालायां बालुकापत्रकाह्लाकर्णभूषणे ॥ १३१ ॥

वारकोऽश्वगतौ पुंसि वाच्यवत् स्यान्निषेधके ।

बालुका सिकतासु स्याद् बालुकं त्वेलबालुके ॥ १३२ ॥

भमकं रोगभेदे स्याद्विड्भङ्गकलधौतयोः ।

भ्रामको जम्बुके धूर्ते सूर्यावर्त्ताश्मभेदयोः ॥ १३३ ॥

भालाङ्कः करपत्रे स्याच्छ्लोकभेदे च रोहिते ।

महालक्षणसम्पन्नपुरुषे कच्छपे हरे ॥ १३४ ॥

भूमिका रचनायां स्याद्वेशान्तरपरिग्रहे ।

भूतीकमपि भूनिम्बे दीप्यकर्पूरके तृणे ॥ १३५ ॥

मधुका मधुपर्ण्या स्यान्मधुकं क्लृप्तके खगे ।

वेत्यन्तरे ना मशको रोगकीटप्रभेदयोः ॥ १३६ ॥

१. पेटकः—क. ।

२. बालुकास्त्वेलबालुके—ख. ।

३. स्त्री—ख. ।

मण्डूकः शोणके मुन्यन्तरे स्याद् गूढवर्चसि ।
 मण्डूकपण्यां मण्डूकी मल्लिको हंसमिवपि ॥ १३७ ॥
 मल्लिका तृणशून्येऽपि मीनमृत्पात्रभेदयोः ।
 मामकं स्यान्मदोयार्थं त्रिषु पुंसि तु मातुले ॥ १३८ ॥
 मातृका धातृकामात्रोद्भवोभिद्वर्णमालयोः ।
 मालिका सप्तलापुत्रीग्रोवालङ्करणेषु च ॥ १३९ ॥
 पुष्पमाल्ये नदीभेदे पक्षिभेदे तु मालिकः ।
 मेचकस्तु मयूरस्य चन्द्रके श्यामले पुमान् ॥ १४० ॥
 तद्युक्ते वाच्यवत् क्लीबस्रोतोऽस्त्रानान्धकारयोः ।
 मोचकः कदलोशिभ्रुनिर्मोचकविरागिषु ॥ १४१ ॥
 मोदकः स्वाद्यभेदेऽस्त्री हर्षुके पुनरन्यवत् ।
 यमकं यमजे शब्दालङ्कारे पुंसि संयमे ॥ १४२ ॥
 याजकस्तु गजे राज्ञो याज्ञिकेऽप्यथ याज्ञिकः ।
 याजके च कुशे चाथ युतकं संशये युगे ॥ १४३ ॥
 नारीवस्त्राञ्चले युक्ते चलनाग्रेऽपि यौतके ।
 यूथिका स्नानके पुष्पविशेषेऽपि च योषिति ॥ १४४ ॥
 रसिका स्त्री रसालेक्षुरसयोः सरसे त्रिषु ।
 रक्तकोऽस्नानबन्धूकरक्तवस्त्रानुरागिषु ॥ १४५ ॥
 राजिकाऽपि च केदारे राजसर्षपरेखयोः ।
 रात्रकं पञ्चरात्रे ना वैश्यावैशमाब्दवासिनि ॥ १४६ ॥
 रुचको बीजपूरे च निष्के दन्तकपोतयोः ।
 न द्वयोः सर्जिकाक्षारेऽप्यश्वाभरणमाल्ययोः ॥ १४७ ॥
 सौवर्चलेऽपि माङ्गल्यद्रव्ये चाप्युत्कटेऽपि च ।
 रुण्डिका द्वारपिण्ड्यां च दूतिकायां रणक्षितौ ॥ १४८ ॥
 रूपकं नाटके मूर्ते काव्यालङ्करणेऽपि च ।
 रेणुकाऽपि हरेणौ च जामदग्न्यस्य मातरि ॥ १४९ ॥
 रोहकः प्रेतभेदे ना रोहरि त्रिषु विश्रुतः^१ ।

लम्पाको लम्पटे देशे लासको लास्यकारिणि ॥ १५० ॥
 मयूरे लसके चाथ लूनको भेदिते पशौ ।
 लोचको मांसपिण्डेऽक्षितारकायां च कञ्जले ॥ १५१ ॥
 ललाटाभरणे स्त्रीणां कदलीनीलवस्त्रयोः ।
 निर्वुद्धौ कर्णपूरे च मौर्व्या भूङ्गलथचर्मणि ॥ १५२ ॥
 वसुकं रौमके पुंसि शिवमल्ल्यर्कपर्णयोः ।
 वर्णकश्चरणोऽस्त्री तु चन्दने च विलेपने ॥ १५३ ॥
 द्वयोर्नील्यादिषु स्त्री स्यादुत्कर्ष कथनस्य च ।
 वर्तकस्तु खुरेऽश्वस्य विहगे वर्तकी द्वयोः ॥ १५४ ॥
 वज्रकस्तु खले धूर्ते गृहबभ्रौ च जम्बुके ।
 व्यलोकमप्रियाकार्यवैलक्ष्येष्वपि पोहने ॥ १५५ ॥
 ना नागरेऽथ बाल्हीकं बाल्हिकं धोरहिङ्गुनोः ।
 द्वावेतौ पुंसि देशस्य प्रभेदे तुरगान्तरे ॥ १५६ ॥
 बार्द्धकं वृद्धसङ्घाते वृद्धस्य भावकर्मणोः ।
 वार्षिकं त्रायमाणायां क्लोवं वर्षाभवे त्रिषु ॥ १५७ ॥
 बालकोऽस्त्री पारिहार्यं त्रिषु स्यादंगुरीयके ।
 वितर्कस्तु पुमानूहे संशये च निगद्यते ॥ १५८ ॥
 विपाकः पचने स्वादे कर्मणो विसदृक्फले ।
 विवेकः स्याज्जलद्रोण्यां पृथग्भावविचारयोः ॥ १५९ ॥
 वृश्चिकश्च दुणे राशौ शूककोटौषधोभिदोः ।
 वृषाङ्कः शङ्करे साधौ भल्लातकमहत्त्वयोः ॥ १६० ॥
 वैजिकं शिप्रुतैले स्याद्धेतौ सद्योऽङ्कुरे तु ना ।
 शलाका शल्यमदनशारिकाशल्लकीषु च ॥ १६१ ॥
 छत्रादिकाग्नौशरयोः शल्लकी पशुवृक्षयोः ।
 शम्बूको गजकुम्भान्ते घोह्ने च शूद्रतापसे ॥ १६२ ॥
 जलजन्तुविशेषे च शम्बूका न नपुंसके ।
 शङ्खकं बलये कम्बावस्त्री पुंसि शिरोरुजि ॥ १६३ ॥
 शार्ककः स्याद् दुग्धफेनशर्करापिण्डयोः पुमान् ।

शिशुकः^१ शिशुमारे स्याद्बालकोलूपिनोरपि ॥ १६४ ॥
 शीतकः शीतकाले च सुस्थिते दीर्घसूत्रिणि ।
 शूककः प्राग्देऽपि स्याद्भस्मेऽपि परिकीर्तितः ॥ १६५ ॥
 सस्थको मणिभेदेऽसौ सम्पर्को मेलके रतौ ।
 सम्पाकस्तर्कके धृष्टे त्रिषु ना चतुरङ्गले ॥ १६६ ॥
 स्यमीका नीलिकायां स्त्री स्यमीको नाकुवृक्षयोः ।
 स्वस्तिको मङ्गलद्रव्ये चतुष्कगृहभेदयोः ॥ १६७ ॥
 सरकोऽस्त्री शीघ्रुपाने शीघ्रुपात्रेक्षुशीघ्रुनोः ।
 अचिह्ननाम्बगपङ्क्तौ च सायकः शरखड्गयो ॥ १६८ ॥
 स्थासकः पुंसि चार्चिक्ये जलादेरपि बुद्बुदे ।
 सूचकः सीबनद्रव्ये बोधके पिशुने शुनि ॥ १६९ ॥
 ओतौ काके सूतकोऽस्त्री पारदे न द्वयोर्जनौ ।
 सूदाकुर्नाऽनिले वज्रे ज्वलने प्रतिसूर्यके ॥ १७० ॥
 सेवकस्तु प्रसेवे ना वाच्यलिङ्गोऽनुजीविनि ।
 सेचकः स्यात् पुमान् मेघे वाच्यलिङ्गस्तु सेक्तरि ॥ १७१ ॥
 सैनिकः सैन्यरक्षे च स्यात् सेनासमवेतके ।
 हारकः कितवे चौरे गद्यविज्ञानभेदयोः ॥ १७२ ॥
 हुडुको वाद्यभेदे च मत्तदात्यूहपक्षिणि ।
 हेरुको बुद्धभेदे स्यान्महाकालगणेऽपि च ॥ १७३ ॥

(कचतुष्कम्)

भवेदलिमको भेके पिकेऽलौ पद्मकेसरे ।
 मधूकेऽप्यथालिपको भृङ्गकोकिलकुक्कुरे ॥ १७४ ॥
 भङ्गारकः कुजेऽपि स्यादुल्मुकांशे कुरुण्टके ।
 भवेदङ्गारिका चेशुकाण्डे^२ किंशुककोरके ॥ १७५ ॥
 स्यादश्मन्तकमुद्धाने मल्लिकान्छादनेऽपि च ।
 आकल्पकस्तमोमोहग्रन्थावुत्कलिकामुदोः ॥ १७६ ॥

आक्षेपकोऽनिलव्याधौ व्याधे निन्दाकरेऽपि च ।
 भवेदास्त्रनिकश्चौरे शूकरे मूषिकेऽपि च ॥ १७७ ॥
 कथितोत्कलिकोत्कण्ठाहेलासलिलवीचिषु ।
 एड्मूकोऽन्यलिङ्गः स्याच्छठे वाक्श्रुतिवर्जिते ॥ १७८ ॥
 कठिलकस्तु पर्णाशे वर्षाभूकारवेल्लयोः ।
 कपर्दको वराटे स्याज्जटाजूटे च धूर्जटे ॥ १७९ ॥
 कर्कोटकः स्यान्मातृकाद्रवेयप्रभेदयोः ।
 कलविङ्कः पुमान् ग्रामचटकेऽपि कलिङ्गके ॥ १८० ॥
 कनीनिका तारकोऽक्षः स्यान् कनिष्ठाङ्गुलावपि ।
 कापटिकोऽन्यमर्मज्ञे छात्रे पुंसि शठे त्रिषु ॥ १८१ ॥
 काकरुको नग्नदम्भञ्जोजितोल्कभीरुषु ।
 निःस्वे कुरुबकः शोणाम्लानमिण्ठोप्रभेदयोः ॥ १८२ ॥
 कुरण्टकः पीतपुष्पाम्लानमिण्ठोऽप्ययोः पुमान् ।
 कृकवाकुर्मयूरेऽपि सरटे चरणायुधे ॥ १८३ ॥
 कोशातकः^१ कठे पुंसि पटोल्यां घोषके स्त्रियाम् ।
 अथ कौक्कुटिकोऽदूरप्रेरिताक्षे च दाम्भिके ॥ १८४ ॥
 कौलेयकः सारमेये कुलीनेऽथ खरालिकः ॥
 ग्रामणीभण्डिनाराचेऽप्युपधाने च पुंस्ययम् ॥ १८५ ॥
 भवेद् गुणनिका नृत्यशून्याङ्गे पाठनिश्चितौ ।
 गोकण्टको गोकुरके स्थपुटे च गवां खुरे ॥ १८६ ॥
 गोमेदकं पीतमणौ काकोले पत्रकेऽपि च ।
 स्याद् गोकुलिको बलिरे पङ्कस्थगव्यपेक्षके ॥ १८७ ॥
 अथ घर्घरिका क्षुद्रघण्टावादित्रद्वयोः ।
 चर्चरोको महाकाले केशविन्यासशाकयोः ॥ १८८ ॥
 चण्डालिका किन्नरायामुमायामोषधीभिदि ।
 अथ चातुरकश्चक्रगण्डी पुंस्यभिधेयवत् ॥ १८९ ॥

गोचरे लोचनस्यापि चाटुकारे नियन्तरि ।
 अर्जरीकं बहुच्छिद्रं जरातुरेऽपि वाच्यवत् ॥ १९० ॥
 जीवन्तिका गुडूच्यां च जीवाख्यशाकबन्धयोः ।
 जैवाटुकः पुमान् सोमे दीर्घायुःकृशयोस्त्रिषु ॥ १९१ ॥
 तर्तरीकं वहिन्ने स्यान्न द्वयोः पारगे त्रषु ।
 तिक्तशाकस्तु खदिरे बरुणे पत्रसुन्दरे ॥ १९२ ॥
 त्रिवर्णकं गोक्षुरके त्रिफलायां कटुत्रिके ।
 दलाढकः स्वयं जाततिले पृश्न्यां च गैरिके ॥ १९३ ॥
 फेनस्नातकयोर्नागकेसरे च महत्तरे ।
 दन्दशूकस्तु पुंल्लिङ्गो राक्षसे च सरोस्तृपे ॥ १९४ ॥
 दासेरकस्तु करभे दासीपुत्रे च धोवरे ।
 नियामकः कर्णधारे पोतवाहे नियन्तरि ॥ १९५ ॥
 निश्चारकः पुरीषस्य क्षये स्वैरे समीरणे ।
 निर्ग्रन्थकः स्यात् क्षपणे निष्फलेऽप्यपरिच्छदे ॥ १९६ ॥
 प्रचलाकः शराघाते शिखण्डे च भुजङ्गमे ।
 प्रकोर्णकं चामरे स्याद्विस्तारे ना तुरङ्गमे ॥ १९७ ॥
 पञ्चालिका स्त्रियां वस्त्रपुत्रिकागोतिभेदयोः ।
 स्यात् पिप्पलकं वक्षोजवृन्ते सोबनसूत्रके ॥ १९८ ॥
 पिण्डीतकः स्यात्तगरे मदनाख्यमहोरुहे ।
 अथ पुष्कलको गन्धमृगे क्षपणकीलयोः ॥ १९९ ॥
 पुण्डरीकं सिताम्भोजे सितच्छत्रे च भेषजे ।
 पुंसि व्याघ्रेऽग्निदिङ्नागे कोशकारान्तरेऽपि च ॥ २०० ॥
 भवेत् पूर्णानकं वर्द्धापने च पटहेऽपि च ।
 फर्फरीकश्चपेटे स्यात् फर्फरीकं तु मार्दवे ॥ २०१ ॥
 बलाहको गिरौ मेघे दैत्यनागविशेषयोः ।
 वराढकः पद्मबीजकोशे रज्जौ कपर्दके ॥ २०२ ॥
 बकेरुका बलाकाभिद्वातावर्जितशाखयोः ।
 वरण्डकस्तु मातङ्गवेद्यां यौवनकण्डके ॥ २०३ ॥

वर्तुलेऽथो वाणिजको वाढवाग्नौ वणिज्यपि ।
 वृन्दारकः सुरे पुंस्ति मनोज्ञश्रेष्ठयोस्त्रिषु ॥ २०४ ॥
 अथ भ्रमरको भृङ्गे गिरिके चाऽलकान्तरे ।
 भट्टारको नृपे नाट्यवाचा देवे तपोधने ॥ २०५ ॥
 भयानकः स्मृतो व्याघ्रे रसे राहौ भयङ्करे ।
 भार्याटिकः पुमान् भार्यानिर्जिते हरिणान्तरे ॥ २०६ ॥
 भवेन्मरुतकः पुष्पविशेषे मदनद्रुमे ।
 मण्डोदकं चित्तरागे क्लोबमातर्पणेऽपि च ॥ २०७ ॥
 भवेन्मण्डलकं बिम्बे कुष्ठभेदे च दर्पणे ।
 अथ मर्कटकः सस्यभेदे वानरलूतयोः ॥ २०८ ॥
 मयूरकोऽध्यपामार्गे क्लोवं तुत्थाञ्जने पुनः ।
 माणवको हारभेदे बाले कुपुरुषेऽपि^२ च ॥ २०९ ॥
 मृष्टेरुको वदान्येऽपि मिष्टाशिन्यतिथिद्विषि ।
 रतर्द्धिकं स्यादिवसे सुखस्थानेष्टमङ्गले ॥ २१० ॥
 राधरेकः पुमान् सोरे सोरके च घनोपले ।
 लालाटिकः प्रभोर्भावदर्शिन्याश्लेषणान्तरे ॥ २११ ॥
 कार्याक्षमे, लेखनिकः कथितो लेखहारके ।
 लेखेषु परहस्तेन स्वहस्तस्य च लेखके ॥ २१२ ॥
 वर्तरुको नदीभेदे काकनाडे जलावटे ।
 विनायकस्तु हेरम्बे ताक्ष्ये विघ्ने जिने गुरौ ॥ २१३ ॥
 वितुन्नकस्तु धान्याके भाटामलमयूरके ।
 विशेषकोऽस्त्री तिलके विशेषयितरि त्रिषु ॥ २१४ ॥
 विदूषकश्चाटुबटौ परनिन्दाकरेऽपि च ।
 वैनाशिकः स्यात् क्षणिके परतिन्त्रोर्जनाभयोः ॥ २१५ ॥
 वैदेहको वाणिजके शूद्राद्वैश्यामुतेऽपि च ।
 वैतालिकः पुमान् खेट्विताले बोधकरे त्रिषु ॥ २१६ ॥

शतानीकस्तु वृन्दे स्यान्मुनिराजप्रभेदयोः ।
 शालावृकः शृगाले स्यात् सारमेये बलीमुखे ॥ २१७ ॥
 शिलाटकः पुमानट्टे विलेपे परिकीर्तितः ।
 शृगालिका शिवायां स्यात् त्रासादपि पलायने ॥ २१८ ॥
 शृङ्गाटकं भवेद् बारिकण्टके च चतुष्पथे ।
 सन्तानिकाऽपि क्षीरादितारे मर्कटजालके ॥ २१९ ॥
 सन्दंशिकाऽपि सुचुटीलोहयन्त्रविशेषयोः ।
 सञ्चारिका तु युगले कुट्टनीघ्राणयोरपि ॥ २२० ॥
 सङ्गाटिका स्त्रियां युग्मे कुट्टिन्यां जलकण्टके ।
 सुप्रतीकः शोभनाङ्गे भवेद्दीशानदिग्गजे ॥ २२१ ॥
 अथ सकतिकं मातृयात्रामङ्गलसूत्रके ।
 ना संन्यस्ते क्षपणके त्रिषु सन्देहजोविनि ॥ २२२ ॥
 सोमबल्कस्तु धवलखदिरे कटफलेऽपि च ।
 सौगन्धिकं तु कल्हारे पद्मारागेऽपि कत्तणे ॥ २२३ ॥
 पुंल्लिङ्गो गन्धपाषाणे सुगन्धिव्यवहारिणि ।

(कपञ्चकम्)

अनेहमूक उद्दिष्टः शठे वाक्श्रुतिवर्जिते ॥ २२४ ॥
 स्यादाच्छुरितकं हासनखराघातभेदयोः ।
 उपकारिकोपकट्यां पिष्टभेदे नृपालये ॥ २२५ ॥
 कदयावेक्षक इत्येष शुद्धान्तोद्यानपालयोः ।
 रङ्गाजीवे कले^३ खड्गे द्वाःस्थेऽथ कटखादकः ॥ २२६ ॥
 खादके काचकलशे बलिपुष्टे च जम्बुके ।
 कृमिकण्टकं तु चित्रांगविडंगोदुम्बरेषु च ॥ २२७ ॥
 गोजागरिकं मङ्गले पुंसि स्यात् कण्टकारके ।
 चिलमीलिका तु कण्ठोभेदे खद्योतविद्युतोः ॥ २२८ ॥

अथो जलकरङ्कः स्यान्नालिकेरफलेऽम्बुजे ।
 शङ्खे जललतायां च बारिबाहे च कीर्तितः ॥ २२९ ॥
 जलतापिक इल्लीश^१ काकचीह्नयोश्च पुंसि स्यात् ।
 नवफलिका स्त्री नव्ये नवजातरजोऽङ्गनायाञ्च ॥ २३० ॥
 नागबारिक उद्दिष्टो राजकुलरहस्तिपे ।
 गणस्थराजे गरुडे चित्रमेखलकेऽपि च ॥ २३१ ॥
 स्याद् ब्रीहिराजिकः कङ्कगुधान्यचीनाकधान्ययोः ।
 व्यवहारिका स्याल्लोकयात्रासम्मार्जनोज्जुदे ॥ २३२ ॥
 शतपर्विका दूर्वायां वचायामपि योषिति ।
 शीतचम्पक इत्येष स्यादातर्पणदीपयोः ॥ २३३ ॥
 सुवसन्तक उद्दिष्टो^२ वासन्त्यां मदनोत्सवे ।
 स्याद्धेमपुष्पिका यूथ्यां चम्पके हेमपुष्पकः ॥ २३४ ॥

(कषट्कम्)

ग्राममद्गुरिका ग्रामयुद्धे शृङ्गीभूषे स्त्रियाम् ।
 मदनशलाका कामोद्दीपकभैषज्यसारिकयोः ॥ २३५ ॥
 मातुलपुत्रक इत्यपि मा^३ मकतनये फले च धूर्तस्य ।
 वर्णबिलोढक एष श्लोकस्तेने च सन्धिचौरे च ॥ २३६ ॥
 सिन्दूरतिलक उक्तो मतङ्गजे स्त्री तु कामिन्याम् ।

इति कान्तवर्गः

(लैकम्)

श्वमिन्द्रिये पुरे क्षेत्रे शून्ये बिन्दौ विहायसि ।
 संवेदने देवलोके शर्मण्यपि नपुंसकम् ॥ १ ॥

१. इलोशकाकोचिमत्स्ययोः-ख. ।

२. आह्वयातो-ख. ।

३. मातुल-ख. ।

(खद्विकम्)

नखी स्त्रीकलीबयोः शुक्तौ नखरे पुन्नपुंसकम् ।
 न्युङ्क्षः सम्यङ् मनोज्ञे च साम्नः षट्प्रणवेषु च ॥ २ ॥
 प्रेङ्क्षा पर्यटनेऽप्यश्वगतौ संवेशनान्तरे ।
 मुखं निःसरणे वक्त्रे प्रारम्भोपाययोरपि ॥ ३ ॥
 सन्ध्यन्तरे नाटकादेः शब्देऽपि च नपुंसकम् ।
 लेखो लेख्ये सुरे लेखा लिपिराजिकयोर्मता ॥ ४ ॥
 गिङ्क्षाऽन्वगतिभेदेऽपि शूकशिम्ब्यां च नर्तने ।
 शङ्ख कम्बौ न योषिन्ना भालास्थिनिधिभिन्नखे ॥ ५ ॥
 शाखा पक्षान्तरे बाहौ वेदभागद्रुमाङ्गयोः ।
 शिखा शाखाबहिचूडालाङ्गलिक्यग्रमात्रके ॥ ६ ॥
 चूडामन्त्रे शिखायां च ज्वालायां प्रपदेऽपि च ।
 सखा मित्रे सहाये ना वयस्यायां सखी मता ॥ ७ ॥
 सुखं शमेणि नाके च सुखा पुर्या प्रचेतसः ।

(खत्रिकम्)

गोमुखं कुटिलागारे वाद्यभाण्डे च लेपने ॥ ८ ॥
 पुंसि मातलिपुत्रे च महादेवगणान्तरे ।
 त्रिशिखो राक्षसे क्लीबं त्रिशूले मण्डलान्तरे ॥ ९ ॥
 दुर्मुखः कपिभिन्नागभिदोर्ना मुखरे त्रिषु ।
 प्रमुखः प्रथमे श्रेष्ठे मयूखः किरणेऽपि च ॥ १० ॥
 ज्वालायामपि शोभायां विशिखस्तोमरे शरे ।
 विशिखा तु खनिऽयां च रथ्यानलिकयोरपि ॥ ११ ॥
 विशाखस्तर्कके स्कन्दे स्त्रियामृक्षे कठिल्लके ।
 वैशाखो मासभेदेऽपि मन्थाने च प्रकीर्तितः ॥ १२ ॥
 सुमुखस्ताक्षर्यतनयो शाकनागप्रभेदयोः ।

(खचतुष्कम्)

भवेदग्निमुखो देवे विप्रे भल्लातके स्त्रियाम् ॥ १३ ॥

अथाग्निशिखमुद्दिष्टं कुसुम्भे कुङ्कुमेऽपि च ।
 लाङ्गलिक्याख्यौषधौ च विशल्यायां च योषिति ॥ १४ ॥
 इन्दुलेखाऽमृतासोमलताशशिकलासु च ।
 अथ बद्धशिखा स्त्री स्यादुच्चटायां शिशौ त्रिषु ॥ १५ ॥
 महाशङ्खो मानुषास्थिसङ्ख्याभेदालिकेषु च ।
 भवेद्द्वयाघ्नखं कन्दगन्धद्रव्यविशेषयोः ॥ १६ ॥
 नखक्षतान्तरे क्लीबं शिलीमुखोऽलिकाण्डयोः ।
 शशिलेखा कलाभागे गुडूचोवृत्तभेदयोः ॥ १७ ॥
 भवेत् स्वस्तिमुखो लेखे ब्राह्मणे वन्दिनि त्रिषु ।

(खपञ्चकम्)

मलिनमुखोऽग्नौ गोलाङ्गूले पुंसि त्रिषु क्रूरे ॥ १८ ॥
 शीतमयूखश्चन्द्रे घनसारे चापि पुंलिङ्गः ।
 सर्वतोमुख उग्रे च क्षेत्रज्ञब्रह्मणोः पुमान् ॥ १९ ॥
 नपुंसकं तु पानोये सुरवर्त्मन्यपि स्मृतम् ।

इति खान्तवर्गः

(गैकम्)

गौः स्वर्गे च बलोवर्दे रश्मौ च कुलिशे पुमान् ।
 स्त्री सौरभेयीदृग्बाणदिग्वाग्भूषणसु भूमि च ॥ १ ॥

(गद्विकम्)

अगः स्यान्नगवत् पृष्ठबोधरपादपयोः पुमान् ।
 अङ्गं गात्रे प्रतीकोपाययोः पुम्भूमि नीवृत्ति ॥ २ ॥

१. गायत्र्यामपि गम्भीरे जगत्यां भुवने जले । गो गणेशे च नाके च
 वियत्यपि पुमानयम् ॥ गः सुमेरौ समाख्यातो गायत्रीगीतयोः पुमान् । गन्धर्वे
 चापि गः ख्यातो गायके चाभिधेयवत् ॥ इति ख. पुस्तकेऽधिकम् ।

२. अगो महीरुहे शैले भास्करे पवनाशने । ख. पु. पाठः ।

कलौवैकत्वे त्वप्रधाने त्रिष्वङ्गवति चान्तिके ।
 इङ्गः स्यादद्भुते ज्ञाने जङ्गमेङ्गितयोरपि ॥ ३ ॥
 खगः सूर्ये ग्रहे देवे मार्गणे च विहङ्गमे ।
 खङ्गो गण्डकशृङ्गवासिबुद्धभेदेषु गण्डके ॥ ४ ॥
 गाङ्गस्तु गङ्गासम्भूते त्रिषु भीष्मे गुहे पुमान् ।
 चङ्गस्तु शोभने दक्षे दङ्गोऽस्त्री स्यात् खनित्रके ॥ ५ ॥
 खङ्गभेदे जङ्गायां त्यागो दाने च वर्जने ।
 तुङ्गी निशाबर्बरयोः पुन्नागनगयोः पुमान् ॥ ६ ॥
 उन्नते त्रिषु दुर्गोमानोल्योः स्त्री दुर्गमे त्रिषु ।
 नागं नपुंसकं रङ्गे सोसके कारणान्तरे ॥ ७ ॥
 नागः पन्नगमातङ्गकूराचारिषु तोयदे ।
 नागकेसरपुन्नागनागदन्तकमुस्तके ॥ ८ ॥
 देहानिलप्रभेदे च श्रेष्ठे स्यादुत्तरस्थितः ।
 पिङ्गी गोरोचनाहिङ्गुनालिकाचण्डिकासु च ॥ ९ ॥
 पिङ्गी शम्यां पिशङ्गे ना बालके तु नपुंसकम् ।
 पूगस्तु क्रमुके वृन्दे फलं सारेऽभिधेयवत् ॥ १० ॥
 नदीभेदे मल्लवां स्त्री भङ्गो जयविपर्यये ।
 भेदरोगतरङ्गेषु भङ्गा सस्यान्तरे स्त्रियाम् ॥ ११ ॥
 भगं श्रोयोनिवीर्यच्छाज्ञानवैराग्यकीर्तिषु ।
 माहात्म्यैश्वर्ययत्नेषु धर्मे मोक्षे च ना रवौ ॥ १२ ॥
 भागो रूपाढ्यैक भाग्यैकदेशयोर्भृगुः पुमान् ।
 मुनौ हरे तटे शुके भृङ्गो धूम्याटपिङ्गयोः ॥ १३ ॥
 मधुव्रते भृङ्गराजे पुंसि भृङ्गे गुडत्वचि ।
 भागः सुखे धने चाहेः शरारफणयोरपि ॥ १४ ॥
 पालनेऽभ्यवहारे च योषिदादिभृतावपि ।
 मार्गो मृगमदे मांसप्रभेदेऽन्वेषणाध्वनोः ॥ १५ ॥

मृगः पशौ कुरङ्गे च करिनक्षत्रभेदयोः ।
 अन्वेषणे च याच्यायां मृगी तु वनितान्तरे ॥ १६ ॥
 युगो रथहलाद्यङ्गे न द्वयोस्तु कृतादिषु ।
 युग्मे हस्तचतुष्केऽपि वृद्धिनामौषधेऽपि च ॥ १७ ॥
 योगोऽपूर्वार्थसम्प्राप्तौ सङ्गतिध्यानयुक्तिषु ।
 वपुःस्थैर्ये प्रयोगे च विष्कम्भादिषु भेषजे ॥ १८ ॥
 विश्रब्धघातके द्रव्योपायसन्नहनेष्वपि ।
 कर्मणोऽपि च रङ्गो ना रागे नृत्ये रणक्षितौ ॥ १९ ॥
 अस्त्रो त्रपुणि रागस्तु मात्सर्ये लोहितादिषु ।
 क्लेशादावनुरागे च गान्धारादौ नृपेऽपि च ॥ २० ॥
 रोगः कुष्ठौषधे व्याधौ लङ्गस्तु सङ्गषिङ्गयोः ।
 लिङ्गं चिह्नेऽनुमाने च सांख्योक्तप्रकृतावपि ॥ २१ ॥
 शिवमूर्तिविशेषेऽपि मेहनेऽपि नपुंसकम् ।
 व्यङ्ग्यो भेके च हीनाङ्गे वङ्गं सीसकरङ्गयोः ॥ २२ ॥
 वार्त्ताकेऽपि च कार्पासे पुष्पभूमि नोवृद्धन्तरे ।
 वल्गुः स्याच्छगले पुंसि सुन्दरे चाभिधेयवत् ॥ २३ ॥
 वेगो जवे प्रवाहे च महाकालफलेऽपि च ।
 शाङ्गः कार्मुकमात्रेऽपि बिष्णोरपि शरासने ॥ २४ ॥
 शुङ्गो वटाम्रातकयोः पर्कट्यामपि चास्त्रियाम् ।
 शृङ्गं प्रभुत्वे शिखरे चिह्ने क्रोडाम्बुयन्त्रके ॥ २५ ॥
 विषाणोत्कर्षयोश्चाथ शृङ्गः स्यात् कूर्चशोषके ।
 स्त्रो विषायां स्वर्णमीनभेदयो ऋषभौषधौ ॥ २६ ॥
 सर्गस्तु निश्चयाध्यायमोहोत्साहात्मसृष्टिषु ।

(गत्रिकम्)

अयोगो विधुरे कूटे विश्लेषे कठिनोद्यमे ॥ २७ ॥
 अनङ्गो मदनेऽनङ्गमाकाशमनसोरपि ।
 अपाङ्ग-स्वङ्गहीने स्यान्नेत्रान्ते तिलकेऽपि च ॥ २८ ॥
 आभोगो वरुणच्छत्रे पूर्णतायत्नयोरपि ।

आयोगो व्यापृतौ गन्धमाल्योपहाररोधयोः ॥ २९ ॥
 आशुगो मारुते बाणेऽप्युद्वेगं क्रमुकीफले ।
 वद्वेगोऽप्युद्वाहुलकोद्वेजनोद्गमनेषु च ॥ ३० ॥
 उत्सर्गः पुंसि सामान्ये न्याये च त्यागदानयोः ।
 कलिङ्गः पूतिकरजे धूम्यादौ भूमिनि नोवृत्ति ॥ ३१ ॥
 न द्वयोः कौटजफले महिकायां तु योषिति ।
 कालिङ्गो भूमिकर्कारौ दन्तावलभुजङ्गयोः ॥ ३२ ॥
 कालिङ्गी राजकर्कट्यां चक्राङ्गो मानसौकसि ।
 चक्राङ्गी कटुरोहिण्यां जिह्वागोऽहौ च मन्दगे ॥ ३३ ॥
 तडागोऽस्त्री जलाधारविशेषे यन्त्रकूटके ।
 तातगुः क्षुद्रताते ना जनकस्य हिते त्रिषु ॥ ३४ ॥
 त्रिवर्गो धर्मकामार्थे त्रिफलायां कटुत्रिके ।
 वृद्धिस्थानक्षये सत्त्वरजस्तमसि चेष्यते ॥ ३५ ॥
 तुरगो चाश्वगन्धायां तुरगश्चित्तवाजिनोः ।
 धाराङ्गोऽसौ च तीर्थे च नरङ्गरतु वरणके ॥ ३६ ॥
 मेहने न द्वयोश्चाथ नारङ्गः पिप्पलीरसे ।
 यमजप्राणिनि विटे नागरङ्गद्रुमेऽपि च ॥ ३७ ॥
 निषङ्गः सङ्गते तूणे निसर्गो रूपसर्गयोः ।
 नीलङ्गुः स्यात्कुमौ पुंसि भस्मभरात्यां तु योषिति ॥ ३८ ॥
 पत्राङ्गं न द्वयोर्भूर्जे पद्मके रक्तचन्दने ।
 पन्नगश्चौषधीभेदे तथैव पवनाशने ॥ ३९ ॥
 प्लवगो वानरे भेके सारथौ चोष्णदीधितेः ।
 परागः सुमनोरेणौ धूलिस्नानीययोरपि ॥ ४० ॥
 गिरिप्रभेदे विख्यातावुपरागे च चन्दने ।
 प्रयागस्तोर्थभेदे स्याद्यज्ञे शतमखाश्वयोः ॥ ४१ ॥
 प्रयोगः कामणेऽपि स्यात् प्रयुक्तौ च निदर्शने ।
 पतङ्गः शलभे शालिप्रभेदे पक्षिसूर्ययोः ॥ ४२ ॥
 क्लीवं सूते प्रियङ्गुः स्त्री राजिकाकणयोरपि ।

फलिण्यां कङ्कुसस्ये च पुत्रागस्तु सितोत्पले ॥ ४३ ॥
 जातीफले नरश्रेष्ठे पाण्डुनागे दुमान्तरे ।
 वराङ्गं योनिमातङ्गमस्तकेषु गुह्यत्वचि ॥ ४४ ॥
 भुजङ्गोऽहौ च विडगौ च मातङ्गः श्वपचे गजे ।
 मृदङ्गः पटहे घोषे रक्ताङ्गस्तु महोत्तरे ॥ ४५ ॥
 कम्पिल्ले ह्यो तु जीवन्त्यां क्लोबं विद्रुमधीरयोः ।
 रथाङ्गं न द्वयोश्चक्रे ना चक्राङ्गविहङ्गमे ॥ ४६ ॥
 वातिगः पुंसि भण्टाक्यां धातुवादिनि चान्यवत् ।
 विडङ्गस्त्रिष्वभिज्ञे स्यात् कृमिघ्ने पुन्नपुंसकम् ॥ ४७ ॥
 विसर्गस्तु पुमान् दाने त्यागे च मलनिर्गमे ।
 विसर्जनीयेऽप्ययनभेदेऽपि च विभावसोः ॥ ४८ ॥
 विहङ्गस्तु त्रिलिङ्गः स्यादाशुगे च विहङ्गमे ।
 सर्वगं सलिले क्लोबं सर्वगः शङ्करे विभौ ॥ ४९ ॥
 सम्भोगस्तु पुमान् भोगे सुरते जिनशासने ।
 सारङ्गः पुंसि हरिणे चातके च मतङ्गजे ॥ ५० ॥
 शबले त्रिषु हेमाङ्गो गरुडे परमेष्ठिनि ।

(गचतुष्कम्)

स्यादपवर्गस्त्यागे मोक्षे कार्यावसानसाफल्ये ॥ ५१ ॥
 अभिषङ्गः पुंलिङ्गः पराभवाक्रोशशपथेषु ।
 ईहामृगस्तु पुंसि स्यात् कोकरूपकभेदयोः ॥ ५२ ॥
 उपरागस्तु पुंसि स्याद्राहु^१ अस्तार्कचन्द्रयोः ।
 दुर्नये ग्रहकल्लोले व्यसनेऽपि निगद्यते ॥ ५३ ॥
 उपसर्गः पुमान् रोगभेदोपप्लवयोरपि ।
 कटभङ्गस्तु शस्यानां हस्तच्छेदे नृपात्यये ॥ ५४ ॥
 छत्रभङ्गोऽपि वैधव्ये स्वातन्त्र्यनृपनाशयोः ।
 दीर्घाध्वगः पुमानुष्टे लेख्यहारे तु भेद्यवत् ॥ ५५ ॥

मल्लनागोऽध्रमातंगे वात्स्यायनमुनावपि ।
 समायोगस्तु संयोगे समवाये प्रयोजने ॥ ५६ ॥
 सम्प्रयोगो रतेऽपि स्यादन्वितौ कर्मणेऽपि च ।

(गपञ्चकम्)

कथाप्रसंगो वातूले विषवैद्ये च वाच्यवत् ॥ ५७ ॥
 नाडीतरंगः काकोले हिण्डके रतहिण्डके ।

इति गान्तवर्गः

(घैकम्)

घो घण्टायां घर्षरे ना स्त्रियां तु काश्चिघातयोः ।

(घद्विकम्)

अघं तु व्यसने दुःखे दुरिते च नपुंसकम् ॥ १ ॥
 अर्घः पूजाविधौ मृत्येऽप्युद्धः स्याद्देहजानिले ।
 अग्नौ हस्तपुटे शस्तेऽप्योघो वेगे जलस्य च ॥ २ ॥
 वृन्दे परम्परायां च द्रुतनृत्योपदेशयोः ।
 मघा मघी च नक्षत्रे धान्यभेदे यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
 मघो द्वीपान्तरे मेघो मुस्ताजलदयोः पुमान् ।
 मोघा स्त्री पाटलायां स्याद्धीननिष्फलयोस्त्रिषु ॥ ४ ॥
 लघुरगुरौ च मनोज्ञे निःसारे वाच्यवत् क्लीबम् ।
 शोघे कृष्णागुरुणि च पृक्कानामौषधौ तु स्त्री ॥ ५ ॥
 श्लाघा स्त्रियां प्रशंसायां परिचर्याऽभिहाषयोः ।

(घत्रिकम्)

अनघो निर्मलापापमनोज्ञेऽवभिधेयवत् ॥ ६ ॥
 अमोघः सफले वाच्यवत् स्त्री पथ्याविडंगयोः ।
 उल्लाघोऽपि शुचौ कृष्णे दक्षनीरोगयोस्त्रिषु ॥ ७ ॥
 काचिघः काञ्चनेऽपि स्याच्छ्लेमण्डे मूषकेऽपि च ।
 निदाघो म्रीष्मकाले स्यादुष्णस्वेदाम्बुनोरपि ॥ ८ ॥
 पलिघः काचकलशे घटे प्राकारगोपुरे ।

परिघो योगभेदेऽह्यविशेषेऽर्गलघातयोः ॥ ९ ॥
 प्रतिघः प्रतिघाते स्यात् क्रोधेऽपि परिकीर्तितः ।
 महार्घस्तु महामूल्ये त्रिषु स्याल्लावके पुमान् ॥ १० ॥
 सर्वौघो गुरुभेदे च सर्वसन्नहने पुमान् ।

इति धान्तवर्गः ।

(ङैकम्)

ङः पुमान् विषये स्यात् स्फुहायां विषयस्य च ।

इति ङान्तवर्गः ।

(चैकम्)

चश्चण्डेशे पुमानुक्तः कच्छपे चन्द्रचौरयोः ।

(चविकम्)

अर्चा पूजाप्रतिमयोः कचः केशे गुरोः सुते ॥ १ ॥
 बन्धे शुष्कव्रणे पुंसि करिण्यां तु कचा स्त्रियाम् ।
 काचः शिष्ये मणौ नेत्ररोगभेदे मृदन्तरे ॥ २ ॥
 काञ्चो स्यान्मेखलादाम्नि प्रभेदे नगरस्य च ।
 कूर्चमस्त्री भ्रुवोर्मध्ये कठिनश्मश्रुकैतवे ॥ ३ ॥
 कौञ्चो द्वोपविशेषे स्यात् पक्षिपवतभेदयोः ।
 चर्चा चिन्तास्थासकयोश्चर्चिकायां तु योषिति ॥ ४ ॥
 चञ्चा तु नर्तानर्माणे तृणनिर्मितपूरुषे ।
 चञ्चुस्तोदयां स्त्रियां पुंसि गोनाडोके व्यडम्बके ॥ ५ ॥
 त्वक् स्त्रो चर्मणि वल्के च गुडत्वचि विशेषतः ।
 न्यङ् नीचनिम्नयोर्नीचः पामरे वामनेऽपि च ॥ ६ ॥
 प्राच्छब्दो दिशि देशे च काले च वाच्यलिङ्गकः ।
 पिचुर्ना कुष्ठभेदे च काले च वाच्यलिङ्गकः ।
 पिचुर्ना कुष्ठभेदे च कर्षे तूलेऽसुरान्तरे ॥ ७ ॥
 मोचः शोभाञ्जने पुंसि मोचा शाल्मलिरम्भयोः ।

रुचिः खो दीप्तौ शोभायामभिष्वङ्गाभिलाषयोः ॥ ८ ॥
 रुक् स्त्री शोभाद्युतीच्छासु वचः कीरे वचौषधौ ।
 शारिकायां च वाग्वाचे भारत्यां वचने स्त्रियौ ॥ ९ ॥
 वाचिः स्वल्पपतङ्गे स्याद्वकाशे सुखे द्वयोः ।
 शचोन्द्राण्यां शतावर्यां तथा स्त्राकरणान्तरे ॥ १० ॥
 शुचिर्ग्रीष्माग्निशृङ्गारेष्वाषाढे शुद्धमन्त्रिणि ।
 ज्येष्ठे च पुंलि धवले शुद्धेऽनुपहते त्रिषु ॥ ११ ॥
 सूचो तु सोवनद्रव्येऽप्याङ्गिकाभिनयान्तरे ।

(चत्रिकम्)

उदग्दिदेशकालेषु वाच्यवत् त्रितयेऽन्ययम् ॥ १२ ॥
 कणीची पुष्पितलतागुञ्जयोः शकटे स्त्रियाम् ।
 कवचो गदभाण्डे च सन्नाहे पटहेऽपि च ॥ १३ ॥
 क्रकचः करपत्रेऽखौ ग्रन्थिलाख्यतरौ पुमान् ।
 नमुचिस्तु पुमान् दैत्यभेदे कुसुमकामुके ॥ १४ ॥
 नाराच्येषणिकायां ना लोहबाणाम्बुहस्तिनोः ।
 प्रपञ्चः सञ्चयेऽपि स्याद्विस्तारे च प्रतारणे ॥ १५ ॥
 प्रत्यग्दिदेशकालेषु वाच्यवत्त्रितयेऽन्ययम् ।
 मरीचिर्मुनिभेदे ना गभस्तावनपुंसकम् ॥ १६ ॥
 मारीचो राक्षसो भेदे कक्कोले याजकद्विजे ।
 मारीचो देवताभेदे विपञ्चा केलिवोणयोः ॥ १७ ॥
 विकचः क्षपणे केतौ नाऽकेशे स्फुटितेऽन्यवत् ।
 विरञ्चिर्ना विरिञ्चश्च वैकुण्ठे परमेश्विनि ॥ १८ ॥
 सङ्कोचो मीनभेदे स्याद् वन्धे क्लोषं तु कुक्कुमे ।
 सम्यक् स्याद्वाच्यलिङ्गं तु मनोज्ञे सङ्गतेऽपि च ॥ १९ ॥

(चचतुष्कम्)

जलसूचिः कङ्कत्रोटिमत्स्यशृङ्गाटयोरपि ।
 शिशुमारो च पुंलिङ्गो जलौकायां तु योषति ॥ २० ॥
 मलिम्लुचो मासभेदे चौरज्वलनयोः पुमान् ।

(चपञ्चकम्)

रतनारीचो नारीणां सोत्कारे च शुनि स्मरे ॥ २१ ॥

इति चान्तवर्गः

(छैकम्)

छा^१छादने स्त्रियां ख्याता निर्मलेऽन्यवद्दिष्यते ।

(छद्विकम्)

अच्छः स्फटिकभल्लूकनिर्मलेष्वच्छमव्ययम् ॥ १ ॥

आभिमुख्येऽथ कच्छः स्यादनूपे तुन्नकद्रमे ।

नौकाङ्गे पुंसि वाराह्यां चोरिकायां च योषिति ॥ २ ॥

स्याद् गुच्छः स्तवके स्तम्बे हारभेदकलापयोः ।

पिच्छा पूगच्छटाकोशमोचाशाल्मलिवेष्टके ॥ ३ ॥

भक्तसम्भूतमण्डे च पङ्क्तावश्वपदामये ।

स्त्रियां पुंसि तु लाङ्गूले न द्वयोर्वर्हचूडयोः ॥ ४ ॥

पुच्छः पश्चात्प्रदेशे स्याल्लाङ्गूले पुच्छमिष्यते ।

म्लेच्छः पामरभेदे च पापरक्तेऽपभाषणे ॥ ५ ॥

(छचतुष्कम्)

महाकच्छस्तु पुंसि स्यात् समुद्रे च प्रचेतसि ।

इति छान्तवर्गः ।

(जैकम्)

जा ना मृग्युल्लये जन्यां तातमात्रे जनार्दने ।

जूस्त्वरामने प्रोक्ता सामान्यगमने स्त्रियाम् ॥ १ ॥

जूगाकाशसरस्वत्यां पिशाच्यां जवने स्त्रियाम् ।

(जद्विकम्)

अजइलागे हरिव्रह्म - विधुश्मरहरे नृपे ॥ २ ॥

-
१. तरले छं प्रकीर्तितं माहात्म्ये परमेऽपि च-ख. पुस्तकेऽधिकम् ।
 २. त्वरिते जः समाख्यातो जयने जिः प्रकीर्तितः-ख. पुस्तकेऽधिकम् ।

अञ्जोऽस्त्री शङ्खे ना विचुले धन्वन्तरौ च हिमकिरणे ।
 क्लोवं पद्मेऽथाजः स्त्री समभूमौ च संग्रामे ॥ ३ ॥
 ऊर्जस्तु कार्तिकोत्माहबलेषु प्राणनेऽपि च ।
 कञ्जः केशे विरिञ्चे च कञ्जं पीयूषपद्मयोः ॥ ४ ॥
 कुजा कात्यायनीदेव्यां कुजो रनकभौमयोः ।
 कुञ्जो वृक्षप्रभेदे ना न्युञ्जे स्याद्वाच्यलिङ्गकः ॥ ५ ॥
 कुञ्जोऽस्त्रियां निकुञ्जेऽपि हनौ दन्तेऽपि हस्तिनाम् ।
 खञ्जा छन्दःप्रभेदे स्त्री कुटिलाङ्घ्रौ तु वाच्यवत् ॥ ६ ॥
 खजो मन्थे प्रहस्तेऽथ खजूः कीटान्तरे स्मृता ।
 खजूरापादपे कण्डवां गजो माने मतङ्गजे ॥ ७ ॥
 वास्तुनः स्थानभेदेऽपि गञ्जा खनौ सुरागृहे ।
 गञ्जः स्यात् पुंसि रोढायां भाण्डागारे तु न स्त्रियाम् ॥ ८ ॥
 गुञ्जा तु काकचिञ्चायां पटहे च कलध्वनौ ।
 द्विजः स्याद् ब्राह्मणक्षत्रवैश्यदन्ताण्डजेषु ना ॥ ९ ॥
 द्विजा भार्या हरेणौ च ध्वजः स्याच्छौण्डिके पुमान् ।
 न स्त्रियां तु पताकायां खट्वाङ्गे मेढचिह्नयोः ॥ १० ॥
 निजं स्वीये च नित्ये च न्युञ्जो दर्भमयसूचि ।
 कर्मरङ्गफले क्लोवं कुञ्जाधोमुखयोस्त्रिषु ॥ ११ ॥
 प्रजा लोके च सन्ताने पिञ्जा तूलहरिद्रयोः ।
 बले क्लोवे वधे पुंसि व्याकुले त्रिष्वथो भुजा ॥ १२ ॥
 द्वयोर्बाहौ करे मर्जुः स्त्री शुद्धौ धावकेऽपि च ।
 रजो रेणौ परागे स्याद्वार्तवे च गुणान्तरे ॥ १३ ॥
 रजुर्वेण्यां गुणे योषिद्राजिः स्त्री पङ्क्तिरेखयोः ।
 रुजा रागे च भङ्गेऽथ लाजः स्याद्वार्ततण्डुले ॥ १४ ॥
 नपुंसकमुशीरे च स्त्रियां पुम्भूमिनि चाक्षते ।
 प्रजो गोष्ठाध्ववृन्देषु वाजो निःस्वनपक्षयोः ॥ १५ ॥
 वेगे पुमानथ क्लोवे घृतयज्ञात्रवारिषु ।
 व्याजः शाठ्येऽपदेशेऽथ बोजमङ्कुरकारणे ॥ १६ ॥

हेतुतत्त्वाधानशुक्रे सजूर्वणिजि विद्यति ।

स्त्रियां स्वञ्जो विधौ रुद्रे स्वजः प्रस्वेदपुत्रयोः ॥ १७ ॥

कलोवं रक्तेऽथ सज्जः स्यात् सन्नद्धे सम्भृते त्रिषु ।

(जत्रिकम्)

अण्डजो मृगनाभौ स्यात् सरदेऽहौ खगे भूषे ॥ १८ ॥

अङ्गजं रुधिरेशनङ्गकेशपुत्रगदेषु ना ।

अम्बुजो निचुल पुंसि कमले तु नपुंसकम् ॥ १९ ॥

असृक् स्याद्योगभेदे ना रक्तेऽपि स्यान्नपुंसकम् ।

कम्बोजो हस्तिभेदेऽपि शङ्खदेशविशेषयोः ॥ २० ॥

करजं स्याद्व्याघ्रनखे करञ्जनखयोः पुमान् ।

कारुजः शिल्पिनां चित्रे वामलूरे गजार्भके ॥ २१ ॥

काम्बोजोऽश्वान्तरे सोमबल्के पुत्राणपादपे ।

काम्बोजी माषपर्ण्या च बलक्षस्त्रदिरे स्त्रियाम् ॥ २२ ॥

कुटजो वृक्षभेदे स्यादगस्त्यद्रोणयोरपि ।

गिरिजं त्वध्रकेऽपि स्याच्छिलाजतुनि शैलजे ॥ २३ ॥

लोहेऽपि गिरिजागौरीमातुलङ्गयोश्च योषिति ।

जलजं कमले शङ्खे नीरजं कुष्ठपद्मयोः ॥ २४ ॥

परञ्जस्तैलयन्त्रे स्याच्छुरिकाफलसेनयोः ।

वलजं गोपुरे क्षेत्रे शस्यसङ्गरयोरपि ॥ २५ ॥

वलजा वरयोषायां यूथ्यामथ वणिक् स्त्रियाम् ।

वणिज्यायां पुमान् वाणिज्यके च करणान्तरे ॥ २६ ॥

बाहुजः क्षत्रिये कोरे स्वयञ्जतातिलेऽपि च ।

भूमिजो नरकेऽङ्गारे सोतादेव्यां तु भूमिजा ॥ २७ ॥

वनजा मुद्गपर्ण्या ना मुस्तके कलोबमम्बुजे ।

सहजस्तु निसर्गे ना सहोत्थे पुनरन्यवत् ॥ २८ ॥

समजः पशुवृन्दे ना विपिने तु नपुंसकम् ।

सामजस्तु गजे पुंसि सामोत्थे पुनरन्यवत् ॥ २९ ॥

हिमजा तु शचीगौर्योः पुंसि मैनाकपर्वते ।

(जचतुष्कम्)

अहिभुग् बर्हिणे ताक्ष्ये पुंसि काश्मोरजं पुनः ॥ ३० ॥
 कुष्ठकुङ्कुमयोः क्लोवेऽतिविषायां तु योषिति ।
 क्षोराब्धिजं तु सामुद्रलवणे मौक्तिकेऽपि च ॥ ३१ ॥
 पुमांस्तुषारकिरणे कमलायां तु योषिति ।
 ग्रहराजो रबौ चन्द्रे जघन्यजः कनीयसि ॥ ३२ ॥
 वृषले द्विजराजस्तु चन्द्रेऽनन्ते गरुत्मति ।
 धर्मराजो यमे बुद्धे युधिष्ठिरनृपे पुमान् ॥ ३३ ॥
 भरद्वाजो गुरोः पुत्रे व्याघ्राटाख्यविहङ्गमे ।
 भारद्वाजी वनकार्पास्यां ना द्रोणऋषिभेदयोः ॥ ३४ ॥
 अथ भृङ्गराज उक्तः पक्षिविशेषे च मार्कवे भ्रमरे ।
 यक्षराट् पुंसि धनदे मल्लानां रङ्गचत्वरे ॥ ३५ ॥
 राजराजः कुबेरेऽपि सार्वभौमे सुधाकरे ।

(जपञ्चकम्)

ऋषभध्वज एषोऽपि शङ्करे चार्हदन्तरे ॥ ३६ ॥
 मुनिभेषजमागस्त्यहरीतक्यां च लङ्घने ।

इति ज्ञान्तवर्गः ।

(श्लोकम्)

भो झण्टोशे सुरगुरौ दैत्यराजे ध्वनावपि ।

(झद्विकम्)

झञ्झा वाते तारवायौ नष्टेऽपि कीर्त्यते बुधैः ॥ १ ॥
 झञ्झा ध्वनिविशेषे च स्यादम्बुकणवर्षणे ।

इति भ्रान्तवर्गः ।

(जैकम्)

जः पुमान् स्याद् बलीवर्दे शुके वाममतावपि ।

१. वसुन्धरोशजश्चन्द्रे पद्मेऽपि परिकीर्तितः—ख. पुस्तकेऽधिकम् ।

(जट्टिकम्)

ज्ञो ब्रह्मबुधविद्वत्सु स्यादज्ञो जडमूर्खयोः ॥ १ ॥
 प्रज्ञस्तु पण्डिते वाच्यार्थालङ्का बुद्धौ च योषिति ।
 राज्ञो राजप्रियायां च भार्यायां भास्करस्य च ॥ २ ॥
 संज्ञा नामानि गायत्र्यां चेतनारवियोषितोः ।
 अर्थस्य सूचनायां च हस्ताद्यैरपि योषिति ॥ ३ ॥

(जत्रिकम्)

कृतज्ञः कुक्कुरे पुंसि मर्यादिन्यभिधेयवत् ।
 ज्ञेत्रज्ञ आत्मनि च्छेके दैवज्ञो गणके पुमान् ॥ ४ ॥
 दैवज्ञेक्षणायां स्त्री सर्वज्ञः शिवबुद्धयोः ।

इति जान्तवर्गः ।

(टैकम्)

१टः पुमान् वामने पादे निःस्वनेऽपि क्वचिन्मतः ।

(टट्टिकम्)

अट्टं भक्ते च शुष्के ना क्षौमेऽत्यर्थे गृहान्तरे ॥ १ ॥
 इष्टमाशंसितेऽपि स्यात् पूजिते प्रेयसि त्रिषु ।
 सप्ततन्तौ पुमान् क्लोवे संस्कारे ऋतुकर्मणि ॥ २ ॥
 इष्टिर्मताऽभिलाषेऽपि सङ्ग्रहश्लोकयागयोः ।
 कटः श्रोणौ द्वयोः पुंसि किलिञ्जेऽतिशये शिवे ॥ ३ ॥
 समये गजगण्डे च पिप्पल्यां तु कटी मता ।
 कटुः स्त्री कटुरोहिण्यां लताराजिकयोरपि ॥ ४ ॥
 नपुंसकमकार्यं स्यात् पुल्लिङ्गो रसमात्रके ।
 त्रिषु तद्वत्सुगन्धोश्च मत्सरेऽपि खरेऽपि च ॥ ५ ॥

१. टा पृथिव्यां करङ्केटो ध्वनौ च परिकीर्तितः । टो महेश्वर आख्यातः
 ख्याते त्रिभुवनेऽपि च ॥ इदं पद्यं ख. पुस्तकेऽधिकम् ।

२. शरे—ख., शिरे—क. ।

कष्टं तु गहने कृच्छ्रे कुष्ठं रोदनरावयोः ।
 कुटः कोट्टे पुमानस्रो घटे स्त्रोपुंसयोगृहे ॥ ६ ॥
 कुटी स्यात् कुम्भदास्यां च मुरायां चित्रगुच्छके ।
 कुटोऽस्रो निश्चले राशौ लौहमुद्गरदम्भयोः ॥ ७ ॥
 मायाद्रिशृङ्गयोस्तुच्छे सीरावयवयन्त्रयोः ।
 अनृते चाथ कृष्टिः स्यादाकर्षे स्त्री बुधे पुमान् ॥ ८ ॥
 कोटिः स्त्री धनुषोऽग्रेऽश्रौ संख्याभेदप्रकर्षयोः ।
 खटोऽन्धकूपकफयोः प्रहारान्तरटङ्कयोः ॥ ९ ॥
 खाटिस्त्वसद्व्रहेऽपि स्यात् किणे शबरथे स्त्रियाम् ।
 खेटः कफे ग्रामभेदे चर्मण्यस्यवति त्रिषु ॥ १० ॥
 अथ गृष्टिः सकृत्सूतगबीवदरयोः स्त्रियाम् ।
 घटः समाधिभेदेभशिरः कूटकुटेषु च ॥ ११ ॥
 घटा घटनगोष्ठीभघटनासु च योषिति ।
 घृष्टिः स्त्री वर्षणस्पृद्धाविष्णुकान्तासु नाकिरौ ॥ १२ ॥
 घोण्टा तु बदरीपूगवृक्षयोरपि योषिति ।
 चटुश्चाटौ पिचिण्डे' च व्रतिनामासने पुमान् ॥ १३ ॥
 जटा लग्नकचे मूले मांस्यां प्लक्षे पुनर्जटौ ।
 जुष्टं तु क्लीबमुच्छिष्टे सेविते वाच्यलिङ्गकम् ॥ १४ ॥
 झटौ निकुब्जे कान्तारे व्रणादीनां च मार्जने ।
 तटं नपुंसकं क्षेत्रे प्रतारे तु तटौ त्रिषु ॥ १५ ॥
 त्वष्टा पुमान् देवशिल्पितक्ष्णोरादित्यभिद्यपि ।
 युटिः स्त्री संशये स्वल्पे सूक्ष्मैलाकालमानयोः ॥ १६ ॥
 त्रोटिः स्त्री कट्फले चञ्चवां खगे मीनान्तरेऽपि च ।
 दिष्टं दैवे पुमान् काले दिष्टिर्मुत्परिमाणयोः ॥ १७ ॥
 स्त्रियां, दृष्टिः स्त्रियां बुद्धौ लोचने दर्शनेऽपि च ।
 घटौ दिव्यतुलायां स्याद्धटौ चोरे च वाससः ॥ १८ ॥
 नटौ नल्यौषधे स्त्री स्यात् शैलूषाशोकयोः पुमान् ।

पटश्चित्रपटे वस्त्रेऽस्त्री प्रियालद्रुमे पुमान् ॥ १९ ॥
 पटुर्दक्षे च नीरोगे चतुरेऽप्यभिधेयवत् ।
 पटोले तु पुमान् क्लीबे छत्रालवणयोरपि ॥ २० ॥
 पट्टः पेषणपाषाणे व्रणादीनां च बन्धने ।
 चतुष्पथे च राजादिशासनान्तरपीठयोः ॥ २१ ॥
 पाटिः स्त्री पटभेदे स्याद्वागुलौ कुम्भिकाद्रुमे ।
 पुष्टिः स्त्री पोषणे वृद्धौ फटा तु फणदन्तयोः ॥ २२ ॥
 बटी त्रिषु गुणे पुंसि स्यान्न्यमोधकपदयोः ।
 भटः स्यात् पुंसि वीरे च विशेषे पामरस्य च ॥ २३ ॥
 भृष्टिः स्याद्भजने शून्यवाटिकायां च योषिति ।
 म्लिष्टं त्रिष्वव्यक्तवाचि स्थाने मुष्टिर्द्वयोः फले ॥ २४ ॥
 बद्धपाणौ त्सरौ यष्टिः पुंसि स्याद् भुजदण्डके ।
 द्वयोर्हरालताभाग्यांसधुकाशस्त्रभेदयोः ॥ २५ ॥
 रिष्टं क्षेमाशुभाभावे पुंसि खड्गो च फेनिले ।
 रिष्टिः खड्गो नाशुभे स्त्री लाटो देशान्तरंऽशुके ॥ २६ ॥
 वाटो भागे वृत्तिस्थाने स्यात् कुटीवास्तुनोः स्त्रियाम् ।
 विटोऽद्वौ लवणे षिड्गो मूषिके खदिरेऽपि च ॥ २७ ॥
 विष्टिस्त्रिषु कर्मकरे स्त्रयाजूवेतनकर्मसु ।
 व्युष्टिः फले समृद्धौ स्त्री व्युष्टं कल्पे त्रिषूषिते ॥ २८ ॥
 सटा जटाकेसरयोः स्फुटो व्यक्तप्रफुल्लयोः ।
 व्याप्ते त्रिषु स्फुटिर्योषित् पादस्फोटामयेऽपि च ॥ २९ ॥
 निर्भिन्नकर्कटीशस्येऽपि स्यात् सृष्टं तु निर्मिते ।
 युक्तनिश्चितयोः प्राज्ये त्रिषु सृष्टिस्तु निर्मितौ ॥ ३० ॥
 स्वभावे चापि कथिता हृष्टो रोमाश्रितेऽपि च ।
 जातहर्षे प्रहसिते विस्मितेऽप्यभिधेयवत् ॥ ३१ ॥

(टत्रिकम्)

अवटः स्यात् खिले गते कूपे कुहकजीविनि ।
 अरिष्टो लशुने निम्बे फेनिले काककङ्कयोः ॥ ३२ ॥

अरिष्टमशुभे तक्के सूतिकागार आसवे ।
 शुभे मरणचिह्ने चादिष्टमादेशिते त्रिषु ॥ ३३ ॥
 आज्ञप्तोच्छिष्टयोः क्लोबमुत्कटस्तीव्रमत्तयोः ।
 उद्धटः कच्छपे शूर्प ककटो विहगान्तरे ॥ ३४ ॥
 राशिभेदे कुलीरे च बालुङ्क्यां शाल्मलफले ।
 कर्दटः करहाटे स्यात् पङ्कपङ्कारयोरपि ॥ ३५ ॥
 करटो गजगण्डे स्यात् कुसुम्भे निन्द्यजीबने^२ ।
 एकादशाहोदिश्राद्धे दुर्दुरुद्धेऽपि वायसे ॥ ३६ ॥
 करटो वाद्यभेदेऽथ कापटो जतुकार्यिणोः ।
 कोकटः कृपणे निःस्वे त्रिषु पुम्भूम्नि नीवृत्ति ॥ ३७ ॥
 कुरुण्टो दारुपुत्र्यां ना झिण्ड्यस्थानप्रभेदयोः ।
 कुक्कुट्यनृतचर्यायां पुंसि स्याच्चरणायुधे ॥ ३८ ॥
 निषावशूद्रयोः पुत्रे तृणोल्कायां च कुक्कुभे ।
 कुनटी मनःशिलायां नैपाल्यामपि योषिति ॥ ३९ ॥
 कृपीटमुदरे तोये केशटो हर्यजोत्कटे ।
 चर्पटः स्फारविपुले चपेटे पर्पटेऽपि च ॥ ४० ॥
 चक्राटो विषवैद्येऽपि धूर्तदीनारयोरपि ।
 चिपिटः खाद्यभेदे ना त्रिषु पिष्टितविस्तृते ॥ ४१ ॥
 चिरटो तु सुवासिन्यां स्याद् द्वितीयवयःस्त्रियाम् ।
 जकुटं वार्त्ताकुपुष्पे जकुटो मलये शुनि ॥ ४२ ॥
 त्र्यङ्गुलं शिख्यभेदेऽपि धौताब्जन्यां च न द्वयोः ।
 त्रिकूटं सिन्धुलवणे त्रिकूटः पर्वतान्तरे ॥ ४३ ॥
 त्रिपुटा मल्लिकायां च सूक्ष्मैलात्रिवृतोः स्त्रियाम् ।
 सतीनके च तीरे च त्रिपुटः समुदाहृतः ॥ ४४ ॥
 द्रोहाटः कथितो गाथाप्रभेदे मृगलुब्धके ।
 वैडालव्रतिके चाऽथ धाराटश्चातकाश्वयोः ॥ ४५ ॥

निर्दटस्तु दयाशून्ये कथितो निष्प्रयोजने ।
 परापवादरक्ते च वाच्यलिङ्गोऽयमिष्यते ॥ ४६ ॥
 निष्कुटस्तु गृहोद्याने स्यात् केदारकपाटयोः ।
 पर्कटो नूतनफले पूगादेः प्लक्षपादपे ॥ ४७ ॥
 परीष्टिः परिचर्यायां प्राकाम्येऽन्वेषणे स्त्रियाम् ।
 पर्पटो पिष्टभेदे स्यात् पर्पटो भेषजान्तरे ॥ ४८ ॥
 पात्रटः^१ कर्परे पुंसि कृशे स्यादभिधेयवत् ।
 पिच्चटो नेत्ररोगे स्यात् क्लोबं सीसकरङ्गयोः ॥ ४९ ॥
 बगटा द्वयोवरट्यां स्त्री हंस्यां तत्पतौ पुमान् ।
 बर्वटो पण्ययोषायां ब्रीहिभेदे च योषिति ॥ ५० ॥
 बैकटः स्याद्वैकटिके मत्स्यभेदे च यूनि च ।
 भावाटो भावके साधुनिवेशे कामुके नटे ॥ ५१ ॥
 भाकूटः शैलशृङ्गयोर्भेदे स्यादथ मर्कटो ।
 करञ्जभिच्छूकशिन्वोः पुंसि वानरलूनयोः ॥ ५२ ॥
 मोचाटः कृष्णजोरे च रम्भास्थित मलयोद्भवे ।
 मोरटं तु भवेदिक्षुमूलाङ्कोटप्रसूनयोः ॥ ५३ ॥
 सप्तरात्रात्परक्षोरे मूविकायां तु मोरटा
 वर्णाटो गायने चित्रकरे स्त्रोक्तजीवने ॥ ५४ ॥
 चिकटा वज्रवाराह्यां त्रिपूरुविकरालयोः ।
 शाकटं शकटस्येदमिदमर्थं तस्य बोद्धरि ॥ ५५ ॥
 शैलाटो देवले सिंहे शुक्लकाचकिरातयोः ।
 संसृष्टं त्रिषु संसर्गे संशुद्धे वसनादिना ॥ ५६ ॥

(टचतुष्कम्)

उच्चिङ्गटस्तृणगडमत्स्ये^२ कोपनपूरुषे ।

करहाटः शिफाकन्दे पद्मस्य मदनद्रुमे ॥ ५७ ॥

स्यात् कार्यपुटः कृपणोन्मत्तानर्थकरेषु च ।

कामकूटस्तु वेश्यायाः प्रियविभ्रमयोः पुमान् ॥ ५८ ॥
 कुटघटं तु कैवर्ते मुस्तके पुंसि शोणके ।
 कुण्डकीटस्तु चार्वाकवचनाभिज्ञपूरुषे ॥ ५९ ॥
 पतितब्राह्मणोपुत्रदासोकामुकयोरपि ।
 खड्गारोटस्तु फलकासिधाराव्रतधारिणोः ॥ ६० ॥
 गाढमुष्टिः कृपाणे ना कृपणे त्वभिधेयवत् ।
 चक्रवाटः क्रियारोहे पर्य्यन्ते च शिखातरौ ॥ ६१ ॥
 चतुःषष्टिः कलासंख्याभेदयोर्बह्वृचि स्त्रियाम् ।
 नारकीटोऽश्मकीटे स्यात् स्वदत्ताशाविहन्तरि ॥ ६२ ॥
 परपुष्टः परभृते वारनार्यां तु योषिति ।
 प्रतिक्वष्टं मतं गुह्ये द्विरावृत्त्या च कर्षिते ॥ ६३ ॥
 प्रतिसृष्टः प्रेषिते स्यात्प्रत्याख्याते च वाच्यवत् ।
 वर्कराटः कटाक्षे स्यात्तरुणादित्यरोचिषि ॥ ६४ ॥
 नारीपयोधरोत्सङ्गकान्तदत्तनखक्षते ।
 शिपिविघटस्तु खलतौ शिवे दुश्चर्मणि स्मृतः ॥ ६५ ॥
 अथ श्रुतिकटः प्राञ्चल्लोहेऽहौ पापशोधने ।

(टपञ्चकम्)

दशनोच्छिष्टः पुंसि स्यान्निश्वासाधरचुम्बयोः ॥ ६६ ॥

इति टान्तवर्गः ।

(ठैकम्)

ठो मण्डले चन्द्रबिम्बे शून्ये च लोकगोचरे ।

(ठद्विकम्)

कठो मुनौ तदाख्यातवेदाध्येतृद्वयोः स्वरे ॥ १ ॥

कण्ठो गले सन्निधाने ध्वनौ मदनपादपे ।

काष्ठा दारुहरिद्रायां कालमानप्रकर्षयोः ॥ २ ॥

स्थानमात्रे दिशि च स्त्री दारुणि स्यान्नपुंसकम् ।
 कुष्ठं रोगे पुष्करेऽस्त्री कुण्ठोऽकर्मण्यमूर्खयोः ॥ ३ ॥
 कोष्ठः कुसूले चात्मीये मध्ये कुक्षेर्गृहस्य च ।
 गोष्ठं गोस्थानके गोष्ठी सभासंलापयोः स्त्रियाम् ॥ ४ ॥
 व्येष्टः श्रेष्ठेऽतिवृद्धे च त्रिषु मासान्तरे पुमान् ।
 व्येष्टा तु गृहगोधाऽख्यजन्तुनक्षत्रभेदयोः ॥ ५ ॥
 निष्ठा निष्पात्तिनाशान्तयाश्चानिवहणेषु च ।
 प्रष्टास्त्रिष्वग्रगे श्रेष्ठे पुंसि चाण्डालिकौषधौ ॥ ६ ॥
 पाठश्च पठने ख्याते विद्वकण्यां तु योषिति ।
 पृष्ठं परमगात्रेऽपि देहस्यावयवान्तरे ॥ ७ ॥
 वण्ठः स्यादकृतोद्गाहे खर्वे कुन्तायुधेऽपि च ।
 शठो मध्यस्थपुरुषे धूर्त्तधूस्तूरयोरपि ॥ ८ ॥
 श्रेष्ठो वरे कुबेरे च शठो मूर्खेऽलसेऽपि च ।
 षष्ठो कात्यायनीतिथ्योस्त्रिषु षण्णां च पूरणे ॥ ९ ॥
 हठः स्यात् प्रसभे पृश्न्यां हेठो बाधाविहेठयोः ।

(ठन्निकम्)

अपठुः पुंसि काले च वामे स्यादन्यलिङ्गकः ॥ १० ॥
 अम्बष्ठो देशभेदेऽपि विप्राद्वैश्यासुतेऽपि च ।
 अम्बष्ठो चाग्ललोण्यां स्यात् पाठायूथिकयोरपि ॥ ११ ॥
 कमठः कच्छपे पुंसि भाण्डभेदे नपुंसकम् ।
 कनिष्ठोऽतियुवात्यल्पानुजे स्त्री दुर्बलाङ्गुलौ ॥ १२ ॥
 जरठः कर्कशे पाण्डौ कठिनेऽप्यभिधेयवत् ।
 नर्मठश्चिबुके पिङ्गे प्रतिष्ठागौरवे क्षितौ ॥ १३ ॥
 स्थाने च यागनिष्पत्तिचतुरक्षरपद्ययोः ।
 प्रकोष्ठो मणिबन्धस्य कूर्परस्यान्तरेऽपि च ॥ १४ ॥
 भूयकक्षान्तरेऽपि स्याद्वरिष्ठं मरिचेऽपि च ।
 ताम्रे क्लीबं तित्तिरौ ना वरोरुतमयोस्त्रिषु ॥ १५ ॥
 मकुष्ठो व्रीहिभेदे ना मन्यरे पुनरन्यवत् ।

लघिष्ठोऽत्यल्पके भेले वैकुण्ठः कृष्णशक्रयोः ॥ १६ ॥
श्रीकण्ठो देशभिद्युग्रे साधिष्ठोऽतिद्विद्वार्थयोः ।

(ठचतुष्कम्)

कलकण्ठः कलध्वाने हंसे पारावते पिके ॥ १७ ॥
कालकण्ठश्च दात्यूहे कलविद्धे च खञ्जने ।
मयूरे पीतसारे च स्यात् खण्डपरशौ पुमान् ॥ १८ ॥
कालपृष्ठं कर्णवापे पुंसि कङ्कविहङ्गमे ।
स्यादन्तशठो जम्बीरे कपित्थे कर्मरङ्गके ॥ १९ ॥
नागरङ्गेऽपि च पुमान् स्याच्चाङ्गेर्या तु योषिति ।
पूतिकाष्ठं च सरलदेवदारुमहीरुहोः ॥ २० ॥
सूत्रकण्ठः पुमान् विग्रे खञ्जरीदकपोतयोः ।
हारिकण्ठः पिके पुंसि हारान्वितगले त्रिषु ॥ २१ ॥

इति ठान्तवर्गः ।

(डैकम्)

डः पुमान् वाडवाभौ स्याड्वाकिन्यां स्त्री निगद्यते ।

(डद्विकम्)

अण्डं मुक्के च पेय्यां स्यादिडा तु बुधयोषिति ॥ १ ॥
सौरभेय्यां च वचने वसुमत्यामपि स्त्रियाम् ।
काण्डः स्तम्भे तरुस्कन्धे बाणोऽवसरनीरयोः ॥ २ ॥
कुरिते वृक्षभिन्नाडोवन्दे रहसि न स्त्रियाम् ।
क्रीडा केलिप्रकारे स्यात् खेलावज्ञानयोरपि ॥ ३ ॥
कुण्डमग्न्यालये मानभेदे देवजलाशये ।
कुण्डी कमण्डलौ जारात् पतिवत्नीसुते पुमान् ॥ ४ ॥
पिठरे तु न नाक्ष्वेडो ध्वनौ कर्णामये विषे ।
क्ष्वेडा वंशशलाकायां सिंहनादे च योषिति ॥ ५ ॥
लोहितार्कपर्णफले घोषपुष्पे नपुंसकम् ।

दुरासदे च कुटिले वाच्यलिङ्गः प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
 क्रोडः शनौ शूकरे ना न पुमानङ्करक्षसोः ।
 खण्डोऽस्त्री शकले नेक्षुविकारमणिदोषयोः ॥ ७ ॥
 खण्डः पानान्तरे भेदे गण्डः स्यात् पुंसि खड्गिनि ।
 ग्रहयोगप्रभेदे च बोध्यङ्गे पिटकेऽपि च ॥ ८ ॥
 चिह्नधीरकपोलेषु हयभूषणबुद्बुदे ।
 गडुः पृष्ठगुडे कुञ्जे गडो मोनान्तराययोः ॥ ९ ॥
 गुडः स्याद् गोलके हस्तिसन्नाहेक्षुविकारयोः ।
 गुडा स्नुह्यां च कथिता गुडिकायां च योषिति ॥ १० ॥
 गोण्डः पामरजानौ च वृद्धनाभौ च तद्वति ।
 चण्डो ना तित्तिढीवृक्षे यमकिङ्करदैत्ययोः ॥ ११ ॥
 चण्डो कात्यायनोदेव्यां हिंस्रकोपनयोषितोः ।
 चण्डा धनहरीशङ्खपुष्पयोस्त्रिष्वतिकोपने ॥ १२ ॥
 तीव्रेऽपि चूडा बडभौ शिखायां बाहुभूषणे ।
 चोडः प्रावरणे भूमिनि देशभेदे जडा स्त्रियाम् ॥ १३ ॥
 शूकशिख्यां हिमप्रस्तमूकाप्रज्ञेषु तु त्रिषु ।
 ताडस्तु ताडने घोषे मुष्टिमेयतृणादिषु ॥ १४ ॥
 ताडो पत्रद्रुमे चाथ दण्डोऽस्त्री लगुडे पुमान् ।
 व्यूहभेदे प्रकाण्डेऽश्वे कोणमन्थानयारपि ॥ १५ ॥
 सैन्ये काले मानभेदे चण्डांशोः पारिवारिके ।
 दमे यमेऽभिमाने च नाडो नाले व्रणान्तरे ॥ १६ ॥
 शिरायां गण्डदूर्वायां चर्यायां कुहनस्य च ।
 तथा षट्क्षणकालेऽपि नोडं स्थानकुलाययोः ॥ १७ ॥
 पण्डः पण्डे धियि स्त्री स्यात् पाण्डुर्ना नृपतौ सिते ।
 पिण्डो बोले बले सान्द्रे देहागारैकदेशयोः ॥ १८ ॥
 देहमात्रे निवापे च गोलसिंहकयोरपि ।
 ओड्रपुष्पे च पुंसि स्यात् कृत्विमाजीवनायसोः ॥ १९ ॥
 पिण्डो तु पिण्डोत्तगरेऽलाबुखर्जूरभेदयोः ।

पोडा कृपाशिरोमालाऽपमर्दसरलद्रुषु ॥ २० ॥
 भाण्डं पात्रे वणिङ्मूलधने भूषाऽश्वभूषयोः ।
 मण्डः पञ्चाङ्गुले शाकभेदे क्लोवं तु मस्तुनि ॥ २१ ॥
 आमलक्यां स्त्रियां मण्डाथास्त्रियां सारपिच्छयोः ।
 मुण्डो दैत्यान्तरे राहुग्रहे ना मुण्डिते त्रिषु ॥ २२ ॥
 मुण्डा मुण्डोरिकायां स्यात् स्त्रियामस्त्रो तु मूर्ध्नि ।
 रण्डा मूषिकपर्ण्या च विधवायां च योषिति ॥ २३ ॥
 रोडः क्षोदे भवेत् पुंसि तृप्ते तु बाच्यलिङ्गकः ।
 रण्डा तु पांसुलायां स्त्री त्रिषु हस्तादिवर्जिते ॥ २४ ॥
 व्याडो हिंस्रपशौ सर्पे शुण्डा पानग्रहे मता ।
 अत्यम्बुहस्तिनोवेश्याहस्तिहस्तमुरासु च ॥ २५ ॥
 शौण्डो मत्ते च बिख्यातः पिप्पल्यां च भवेत् स्त्रियाम् ।
 षण्डं पद्मादिसङ्घाते न स्त्री स्याद् गोपतौ पुमान् ॥ २६ ॥

(डत्रिकम्)

करण्डो मधुकोशासिकारण्डेषु दलाढके ।
 कूष्माण्डयुमायां स्त्री पुंसि कर्कारौ च गणान्तरे ॥ २७ ॥
 भ्रूणान्तरेऽथ कोदण्डं चापे ना नोवृदन्तरे ।
 भ्रूण्यथो गरुडं क्ष्वेडमन्त्रे मरकतेऽपि च ॥ २८ ॥
 तरण्डो बडिशोसूत्रबद्धकाष्ठादिके प्लवे ।
 नौकायामपि न स्त्री स्यात्तिन्तिडोडिम्बचिञ्चयोः ॥ २९ ॥
 द्राविडो देशभिजाते संख्याभिद्वेधमुख्ययोः ।
 निर्गुण्डो नोलशेफाल्यां सिन्धुवारद्रुमेऽपि च ॥ ३० ॥
 प्रचण्डो दुर्वहे श्वेतकरवीरे प्रतापिनि ।
 प्रकाण्डो न स्त्री विटपे मूलशाखान्तरे तरोः ॥ ३१ ॥
 शस्ते पिचण्ड उदरे पशोरवयवे पुमान् ।
 पूत्यण्डो गन्धकीटेऽपि तथा जन्त्वन्तरे पुमान् ॥ ३२ ॥

वरण्डोऽप्यन्तरावेदौ समूहमुखरोगयोः ।
 वारुण्डो द्वारपिण्ड्यां स्त्री फणिनां राजके पुमान् ॥ ३३ ॥
 न स्त्रियां सैकपात्रे च मलेऽक्षः श्रवणस्य च ।
 भेरुण्डा देवताभेदयक्षिण्यन्तरयोः स्त्रियाम् ॥ ३४ ॥
 भयानके वाच्यवत्स्यान्मार्त्तण्डः क्रोडसूर्ययोः ।
 मारुण्डोऽण्डे भुजङ्गोनां मार्गे गोमयमण्डले ॥ ३५ ॥
 बरुण्डा सारिकावर्त्तिशस्त्रभेदे च योषिति ।
 वितण्डा वादभेदे स्यात् कचोशाके शिलाह्वये ॥ ३६ ॥
 करवोर्यामपि स्त्री स्याच्छिखण्डो बर्हचूडयोः ।
 १शरण्डस्तु पुमान् धूर्त्त शरटे भूषणान्तरे ॥ ३७ ॥
 (डचतुष्कम्)

२अपोगण्डस्तु बलिभे विकलाङ्गे शिशावपि ।
 अतिगण्डो योगभेदे बृहद्गण्डे तु वाच्यवत् ॥ ३८ ॥
 चक्रवाडोऽद्रिभेदे स्याच्चक्रवाडं तु मण्डले ।
 जलरुण्डो जलावर्त्ते पयोरेणौ भुजङ्गमे ॥ ३९ ॥
 देवताडः सैहिकेये जोमूते च हुताशने ।
 अथ वातहुडा वात्यावातशोणितयोरपि ॥ ४० ॥
 पिच्छिलस्फोटिकायां च वामायामपि योषिति ।

इति डान्तवर्गः ।

(ढैकम्)

ढो ढक्कायां पुमानुक्तः शुनि तस्य च लाङ्गुले ।

(ढद्विकम्)

गूढं रहसि गुह्ये च न द्वयोः संवृते त्रिषु ॥ १ ॥
 हृढं स्थूले नितान्ते च प्रगाढबलवत्यपि ।

१. सरण्डस्तु पुमान् धूर्त्त सरटे-ख. ।

२. अपोगण्डं तु-ख. ।

३. इदं पदार्थं ख. पुस्तके नास्ति ।

४. वातथुडा-ख. ।

माढिः स्त्री पत्रभङ्गे च दैन्यस्यापि प्रकाशने ॥ २ ॥

मूढस्तु तन्द्रिते बाले राढा स्त्री सुहृशोभयोः ।

रूढं जाते प्रसिद्धे च बाढं दृढप्रतिज्ञयोः ॥ ३ ॥

ज्यूढः संहतविन्यस्तपृथुलेश्वभिधेयवत् ।

षोढा नाभारिके सूते षण्डः स्यात् पुंसि गोपतौ ॥ ४ ॥

आकृष्टाण्डे वर्षवरे तृतीयाप्रकृतावपि ।

सोढा तितिक्षासंयुक्ते शक्ते चाप्यभिधेयवत् ॥ ५ ॥

(दञ्जिकम्)

अध्यूढा कृतसापत्न्यनार्यामध्यूढ ईश्वरे ।

आषाढो व्रतिनां दण्डे मासे मलयपर्वते ॥ ६ ॥

स्त्री पूर्णिमायामालीढं पादन्यासेऽशिते त्रिषु ।

उदू ढमूढे स्थूले श्यादुपोढो निकटोदयोः ॥ ७ ॥

प्रगाढः कृच्छ्रदृढयोः प्रमोढो मूर्त्रिते घने ।

प्ररूढो जठरे बद्धमूले बारूढ इत्ययम् ॥ ८ ॥

वस्त्राञ्चले कपाटेऽग्नौ पञ्जरे शम्बलेऽपि च ।

विरूढोऽङ्कुरिते जाते विगूढा गह्वितेऽपि च ॥ ९ ॥

गुप्तेऽपि त्रिषु संरूढः प्रौढे चाङ्कुरिते त्रिषु ।

समूढः पुञ्जिते भुग्ने सद्योजातेऽनुपप्लुते ॥ १० ॥

(दचतुष्कम्)

अध्यारूढं समारूढेऽभ्यधिके चाभिधेयवत् ।

खट्वारूढः श्रिते खट्वामविनीते च बाध्यवत् ॥ ११ ॥

प्रत्यालीढं तु चरणन्यासभेदेऽशिते त्रिषु ।

इति टान्तवर्गः ।

(णैकम्)

णः पुमान् बिन्दुदेवे श्याद् भूषणे गुणवर्जिते ।

पानीयनिलयेऽपीति केचिदूचुर्विपश्चितः ॥ १ ॥

(णद्विकम्)

अणुर्ग्रीहिविशेषे स्यात्पुंसि सूक्ष्मेऽभिधेयवत् ।

अणिराशिबद्धक्षेत्रकोलाश्रिसीमसु द्वयोः ॥ २ ॥

वृष्णो प्रोक्ष्मे पुमान् दक्षाशीतयोरन्यलिङ्गकः ।

ऊर्णा मेषादिलोम्नि स्यादन्तरावर्तके भ्रुवोः ॥ ३ ॥

कर्णः पृथाज्येष्ठसुते सुवर्णाढौ श्रुतावपि ।

क्षणः पर्वोत्सवव्यापारेषु मानेऽप्यनहसः ॥ ४ ॥

कणा जोरककुम्भोरमक्षिकापिप्पलीषु च ।

कणोऽतिसूक्ष्मे धान्यांशे काणः काकैकचक्षुषोः ॥ ५ ॥

कीर्णं 'दत्ते च विक्षिप्ते हिंसितेऽप्यभिधेयवत् ।

कुणिस्तुन्नकवृक्षे ना कुकरे त्वभिधेयवत् ॥ ६ ॥

कृष्णः सत्यवतीपुत्रे वायसे केशवेऽर्जुने ।

कृष्णा स्याद् द्रौपदीनीलीकणाद्राक्षसु योषिति ॥ ७ ॥

मेचके वाच्यलिङ्गं स्यात् क्लोवे मरिचलोहयोः ।

कोणो वाद्यप्रभेदे स्याद्वोणादीनां च वादने ॥ ८ ॥

एकदेशे गृहादीनामश्रौ च लगुडेऽपि च ।

गणः प्रमथसंख्यौघे चण्डासैन्यप्रभेदयोः ॥ ९ ॥

गुणो मौर्व्यामप्रधाने रूपादौ सूद इन्द्रिये ।

त्यागशौर्यादिसत्त्वादिसन्ध्याद्यावृत्तिरज्जुषु ॥ १० ॥

शुक्लादावपि वट्यां च गौष्णुर्ना गायने नटे ।

घ्राणं क्लोवं नासिकायां घ्राते स्याद्वाच्यलिङ्गकम् ॥ ११ ॥

घृणा जुगुप्साकृपयोरथ चूर्णा कपर्दके ।

चूर्णो धूलौ क्षारभेदे चूर्णानिवासयुक्तिषु ॥ १२ ॥

जर्णश्चन्द्रे च वृक्षे च जिष्णुर्ना वासवेऽर्जुने ।

जित्वरे वाच्यवज्जीर्णं परिपक्वपुराणयोः ॥ १३ ॥

ऋणिः क्रमुकभेदेऽपि दुष्टदैवश्रुतौ स्त्रियाम् ।
 त्राणं तु त्रायमाणायां रक्षणे रक्षिते त्रिषु ॥ १४ ॥
 तोक्ष्णं सामुद्रलवणे विषलोहाजिमुष्कके ।
 क्लोबं, यवाग्रजे पुंसि तिग्मात्मत्यागिनोस्त्रिषु ॥ १५ ॥
 तूणो नील्यां निषङ्गे ना तृष्णा स्यात्तर्षलिप्सयोः ।
 दीर्घं विहारिते भीते द्रुणं चापेऽलिनि द्रुणः ॥ १६ ॥
 द्रुण्यम्बुद्रोणोक्छल्योर्दृष्णुर्दातरि दुर्गमे ।
 द्रोणोऽस्त्रियामाढके स्यादाढवापचतुष्टये ॥ १७ ॥
 पुमान् कृपोपतौ दग्धकाके स्त्री नोवृद्धन्तरे ।
 तथा काष्ठाम्बुवाहन्यां गवादन्यामपीष्यते ॥ १८ ॥
 पणो वराट्माने स्यान्मूल्ये कार्षापणे ग्लहे ।
 क्रय्यशाकाट्टिकाद्युतव्यवहारे भृतौ धने ॥ १९ ॥
 पर्णं पत्रे किंशुके ना पाणिः स्यादुन्मदस्त्रियाम् ।
 स्त्रियां द्वयोः सैन्यपृष्ठे पादग्रन्थधरेऽपि च ॥ २० ॥
 प्राणो हन्मारुते बोले काष्ठ्यजीवेऽनिले बले ।
 पुंल्लिङ्गः पूरिते वाच्यलिङ्गः पुम्भूमि चासुषु ॥ २१ ॥
 पूर्णः शक्ते समग्रे ना पूरिते त्वभिधेयवत् ।
 फाणिर्गुडे करम्बे च स्त्रियां वाणी तु योषिति ॥ २२ ॥
 व्यूतावपि सरस्वत्यां भ्रूणः स्त्रीगर्भस्त्रिभयोः ।
 मणिः स्त्रीपुंसयोरश्मजातौ मुक्तादिकेऽपि च ॥ २३ ॥
 कण्ठदेशस्तनेऽजायलिङ्गाग्रेऽलिङ्गरेपि च ।
 मोणः शुष्कफले नके मक्षिकाऽहिकरण्डयोः ॥ २४ ॥
 रणः कोणे कणे पुंसि समरे पुनपुंसकम् ।
 रेणुः स्त्रीपुंसयोर्धूलौ पुंल्लिङ्गः पपटे पुनः ॥ २५ ॥
 वर्णो द्विजादिशुक्लादियशोगुणकथासु च ।
 स्तुतौ ना, न स्त्रियां भेदरूपाक्षरविलेपने ॥ २६ ॥
 बाणः स्याद् गोस्तने दैत्यभेदे केवलकाण्डयोः ।
 बाणा तु बाणमूले स्त्री नीलम्निष्ठयां पुनर्द्वयोः ॥ २७ ॥

वीणा विद्युति वल्गुभ्यां वृष्णिः पाखण्डचन्द्रयोः ।
 त्रिषु ना यादवे मेघे वैणो केशस्य बन्धने ॥ २८ ॥
 नद्यादेरन्तरे देवताले^१ वेणुर्नृपान्तरे ।
 त्वक्सारोऽपि च पुंसि स्याच्छाणो मासचतुष्टये ॥ २९ ॥
 लोहादीनां च निकषे शाणी प्रावरणान्तरे ।
 श्राणं पक्वे यवाग्वां स्त्री शीर्णं तनुविशीर्णयोः ॥ ३० ॥
 श्रेणिः क्षीपुंसयोः षष्ठौ समानशिल्पसंहतौ ।
 शोणः कुशानौ श्योनाके लोहिताश्वे नदे पुमान् ॥ ३१ ॥
 त्रिषु काकनदच्छाये स्थाणुः कोले हरे पुमान् ।
 अक्षौ ध्रुवेऽथ स्थूणा स्यात् सूर्पा स्तम्भे गृहस्य च ॥ ३२ ॥
 (गत्रिकम्)

अरुणोऽव्यक्तारागेऽर्के सन्ध्यारागेऽर्कसारथौ ।
 निःशब्दे कपिले कुष्ठभेदे ना गुणिनि त्रिषु ॥ ३३ ॥
 अरुणाऽतिविषाश्यामामञ्जिष्ठात्रिवृत्तासु च ।
 अरणिर्वह्निमन्थे ना द्वयोर्निर्मन्थ्यदारुणि ॥ ३४ ॥
 अभीक्षणं तु भृशे नित्यतद्युक्तक्रिययोन्निषु ।
 इन्द्राणो करणे स्त्रीणां पौलोमीसिन्धुवारयोः ॥ ३५ ॥
 ईरिणं तूषरे शून्येऽपोक्षणं दर्शने दृशि ।
 ऊषणं मरिचे क्लीबं कणायामूषणा ज्ञियाम् ॥ ३६ ॥
 एषणी व्रणमार्गानुसारिण्यां च तुलाभिदि ।
 करुणस्तु रसे वृक्षे कृपायां करुणा मता ॥ ३७ ॥
 कर्तृणं तृणभित्पृश्नयोः करणं हेतुकर्मणोः ।
^२वाणजादौ हस्तलेपे नृत्यगीतप्रभेदयोः ॥ ३८ ॥
 क्रियाभेदेन्द्रियक्षेत्रकायसंवेशनेषु च ।
 कायस्थे साधने क्लीबं पुंसि शूद्राविशोः सुते ॥ ३९ ॥
 कल्याणमक्षयस्वर्गे मङ्गलेऽपि नपुंसकम् ।

कङ्कणं करभूषायां सूत्रमण्डनयोरपि ॥ ४० ॥
 करेणुर्गजयोषायां स्त्रियां पुंसि मतङ्गजे ।
 कामेणं मन्त्रतन्त्रादियोजने कर्मठेऽपि च ॥ ४१ ॥
 काकिणी पणतुर्यांशे मानदण्डे च दृश्यते ।
 कृष्णलैकवराट्याः स्यादुन्मानस्यांशकेऽपि च ॥ ४२ ॥
 कारणं करणे हेतुबधयोश्च नपुंसकम् ।
 स्त्री यातनायां कुर्वाणो भृत्यकारकयोस्त्रिषु ॥ ४३ ॥
 कृपाणः खड्गे छुरिकाकर्त्तार्योरपि योषिति ।
 कृपणस्तु कृमौ पुंसि मन्दकुत्सितयोस्त्रिषु ॥ ४४ ॥
 क्षेपणं प्रेरणे नौकादण्डजालभिदोः स्त्रियाम् ।
 ग्रहणं स्वीकारादरकरोपरागोपलब्धिवन्दिषु च ॥ ४५ ॥
 स्याद् ग्रामणोः प्रधानेऽधिपतौ त्रिषु नापिते पुंसि ।
 ग्रामोणा नीलिकायां स्त्री ग्रामोद्भूतेऽभिषेयवत् ॥ ४६ ॥
 गोकर्णोऽश्वतरे सर्पे सारङ्गे च गणान्तरे ।
 अङ्गुष्ठानामिकोन्माने गोकर्णौ मूर्त्तिकौषधौ ॥ ४७ ॥
 चरणोऽस्त्री बह्वृत्वादौ मूले गोत्रे पदेऽपि च ।
 भ्रमणे भक्षणे चापि नपुंसक उदाहृतः ॥ ४८ ॥
 जरणं जीरकेऽजाजोहिङ्गसौवर्चलेऽपि च ।
 तरुणं कुञ्जपुष्पे ना रुबुके यूनि तु त्रिषु ॥ ४९ ॥
 तरणिद्युमणौ पुंसि कुमारोनौकयोः स्त्रियाम् ।
 दक्षिणो दक्षिणोद्भूतसरलच्छन्दवर्त्तिषु ॥ ५० ॥
 आरामे त्रिषु, यज्ञादिविधिदाने दिशि स्त्रियाम् ।
 द्रविणं न द्वयोर्वित्ते काञ्चने च पराक्रमे ॥ ५१ ॥
 दारुणो रसभेदे ना त्रिषु तु स्याद्भयावहे ।
 दुग्धणो मुद्गरेऽपि स्याद् दुहिणे च परश्ववे ॥ ५२ ॥
 दुर्वणं त्रिष्वसद्वर्णे क्लीबमैलेयरूप्ययोः ।

दौर्वाणं मृष्टपणे स्याद् दूर्वायां स्वरसेऽपि च ॥ ५३ ॥
 धर्मणस्तु पुमान् वृक्षभेदसंप्रभेदयोः ।
 धरणं मानभेदेऽपि धारणे धरणी भुवि ॥ ५४ ॥
 धर्षणं स्यात् परिभवे रतेऽसत्यां तु धषिणी
 धरुणः सम्मते नीरे स्वर्लोके परमोष्ठनि ॥ ५५ ॥
 धारणी नाडिकायां स्याद् बुद्धोक्तमन्त्रभिद्यपि ।
 धारणाऽङ्गे च योगस्य न पुंसि स्याद् विधारणे ॥ ५६ ॥
 धिषणस्त्रिदशाचार्ये धिषणा धियि योषिति ।
 निःश्रेणिरधिरोहिण्यां खजूरोपादपे स्त्रियाम् ॥ ५७ ॥
 निर्याणं वारणापाङ्गदेशे मोक्षेऽध्वनिर्गमे ।
 निर्माणं निर्मितौ सारे समञ्जसे नपुसकम् ॥ ५८ ॥
 निर्वाणमस्तङ्गमने निर्वृतौ गजमज्जने ।
 सङ्गमेऽप्यपवर्गे च प्रवणो ना चतुष्पथे ॥ ५९ ॥
 क्रमनिम्नमहीभागोदरप्रद्वेषु च त्रिषु ।
 प्रघणस्ताम्रकुम्भे स्यादलिन्दे लोहमुदरे ॥ ६० ॥
 प्रमाणं नित्यमर्यादाशास्त्रेषु सस्यवादिनि ।
 इयत्तायां च हेतौ च क्तावैकत्वे प्रमातरि ॥ ६१ ॥
 पत्रोर्ण धौतकौशेये क्तीबं स्याच्छोणके पुमान् ।
 पक्षिणो पूर्णिमायां स्याद्विहङ्ग्यां शाकिनीभिदि ॥ ६२ ॥
 आगामिवर्त्तमानाहर्गुक्तरात्रावपि स्त्रियाम् ।
 प्रवेणिः स्त्री कथावेण्योः पुराणं प्रञ्चलक्षणे ॥ ६३ ॥
 पणे पुंसि त्रिषु प्रत्ने पूरणः पूरके त्रिषु ।
 क्तीबं पिण्डप्रभेदे च पूरणो शाल्मलिद्रुमे ॥ ६४ ॥
 पटारम्भकसूत्रेषु प्रोक्षणं सेचने वधे ।
 वरुणस्तरुभेदेऽसु पश्चिमाशापतावपि ॥ ६५ ॥
 वरणस्तु पुमान् तिक्तशाकप्राकारयोरपि ।
 क्तीबं कन्यादिवरणे वेष्टने स्त्री नदीभिदि ॥ ६६ ॥
 वारणं प्रतिषेधे स्याद्धारणस्तु मतङ्गजे ।

ब्राह्मणं ब्रह्मसङ्घाते वेदभागे नपुंसकम् ॥ ६७ ॥
 भूमिदेवे तु पुंल्लिङ्गः कञ्जिकापृक्कयोः स्त्रियाम् ।
 वारुणी गण्डदूर्वायां प्रतीचीसुरयोरपि ॥ ६८ ॥
 भरणी घोषके ऋक्षे भरणं वतने भृतौ ।
 भ्रमणी कारुण्डिकायां क्रोडाद्यायामवीशितुः ॥ ६९ ॥
 भीषणो रसे सल्लक्यां ना गाढे दारुणे त्रिषु ।
 मसृणोऽकर्कशे स्निग्धे त्रिषूमायां तु योषिति ॥ ७० ॥
 मत्कुणो निर्विषाणेभे निःशमश्रुपुरुषेऽपि च ।
 उद्देशे नारिकेले च मार्गणो याचके शरे ॥ ७१ ॥
 याच्याऽन्वेषणयोः क्लोवं यन्त्रणं रक्षणे स्मृतम् ।
 बन्धने स्यान्नियमने रवणः शब्दने खरे ॥ ७२ ॥
 रमणं पटोलमूले नार्यां स्त्री ना धवे स्मरे ।
 रोषणः पारदे हेमहर्षणोपलयोः पुमान् ॥ ७३ ॥
 क्रोधने वाच्यालिङ्गः स्याद्रोहिणी कण्ठरुमिदि ।
 तडित्कटम्भरासोमबल्केषु लोहितागवोः ॥ ७४ ॥
 लवणं सैन्धवादौ ना सिन्धुरक्षोभिदो रसे ।
 तद्युक्ते वाच्यालिङ्गः स्यान्नदीभेदत्विषोः स्त्रियाम् ॥ ७५ ॥
 लक्षणं नाम्नि चिह्ने च सारस्यां लक्षणा क्वचित् ।
 लक्ष्मणा त्वोषघोभेदे सारस्यामपि योषिति ॥ ७६ ॥
 रामभ्रातरि पुंसि स्यात् सश्रोके चाभिधेयवत् ।
 विषाणो क्षीरकाकोल्यामजशृङ्गयां च योषिति ॥ ७७ ॥
 कुष्ठनामौषधे क्लोवं पशुशृङ्गेभदन्तयोः ।
 विपणिः पण्यवीथ्यां च भवेदापणपण्ययोः ॥ ७८ ॥
 शरणं गृहरक्षित्रोवधरक्षणयोरपि ।
 स्त्रियां सुदर्शनामांस्योमुण्डोरीशबरीभिदोः ॥ ७९ ॥
 श्रवणं च श्रुतौ कर्णे नक्षत्रे न नपुंसकम् ।
 श्रमणो यतिभेदे ना निन्द्यजीविनि तु त्रिषु ॥ ८० ॥
 श्रावणो मासि पाषण्डे दध्याल्यां श्रावणा स्त्रियाम् ।

शिङ्गाणं काचपात्रे च लोहनासिकयोर्मले ॥ ८१ ॥
 श्रीपर्णी काश्मरीकुम्भयोः क्लीबं पद्माग्निमन्थयोः ।
 सङ्कोर्णं निचितेऽपि स्यादशुद्धे चापि भेद्यं वत् ॥ ८२ ॥
 सरणिः पङ्क्तौ मार्गे च सारणे राक्षसान्तरे ।
 रुग्भेदे ना प्रसारण्यां स्वल्पनद्यां च सारणी ॥ ८३ ॥
 सुषेणः करमर्दे स्याद्विष्णुसुभोववैद्ययोः ।
 सुवर्णो ना स्वर्णकर्षे सुवर्णाख्यमखान्तरे ॥ ८४ ॥
 श्रीकृष्णागुरुणि क्लीबे काष्णने हरिचन्दने ।
 सुपर्णः स्वर्णचूडे च गरुडे कृतमालके ॥ ८५ ॥
 सुवर्णा कमलिन्यां च वैनतेयस्य मातरि ।
 हरेणुर्ना सतीले स्त्री रेणुकाकुलयोषितोः ॥ ८६ ॥
 हरणं यौतकादीनां द्रव्ये भुजे हतावपि ।
 हरिणः पुंसि सारङ्गे विषदे त्वभिषेयवत् ॥ ८७ ॥
 हरिणी हरितायां च नारोभिद्वृत्तभेदयोः ।
 सुवर्णप्रतिमायां च हर्षणोऽक्षिरुगन्तरे ॥ ८८ ॥
 हर्षके योगभेदे च श्राद्धदेवेऽपि च क्वचित् ।
 हिरणं रेतसि स्वर्णे वराटे च नपुंसकम् ॥ ८९ ॥
 (णचतुष्कम्)

अङ्गारिणी हसन्त्यां च भास्करयुक्तदिश्यपि ।
 अथर्वणिर्नाऽथवेज्ञब्राह्मणे च पुगेधसि ॥ ९० ॥
 आतपणं प्रोणने स्याममङ्गलालेपनेऽपि च ।
 आरोहणं स्यात् सोपाने समारोहे प्ररोहणे ॥ ९१ ॥
 उत्क्षेपणं तु व्यजने धान्यमर्दनवस्तुनि ।
 स्यादुद्धरणमुद्धारवान्तान्नोन्मूलनेष्वपि ॥ ९२ ॥
 कार्षापणोऽस्त्री कार्षिके पणषोडशकेऽपि च ।
 अथ कामगुणो रागे विषयाभोगयोरपि ॥ ९३ ॥

चीर्णपर्णस्तु निम्बेऽपि खजूरीभूरुहे पुमान् ।
 चूडामणिः शिरोरत्ने काकचिञ्चाफले पुमान् ॥ ९४ ॥
 जुहु^१ वाणोऽपि चाध्वर्यावपि स्याज्जातवेदसि ।
 तण्डुरोणः कीटमात्रे बर्बरे सण्डुलोदके ॥ ९५ ॥
 त्रायमाणा वार्षिके स्त्री रक्ष्यमाणेऽभिधेयवत् ।
 तैलपर्णी मलयजे श्रोवासे सिंहकंऽपि च ॥ ९६ ॥
 दाक्षायणी त्वपर्णायामश्विन्याद्युषु स्त्रियाम् ।
 अथ देवमणिर्भगोऽश्वावर्ते कौस्तुभेऽपि^२ च ॥ ९७ ॥
 नारायणोऽच्युते भोरुगौर्योर्नारायणो मता ।
 अथो निगरणं कलौबं भोजने स्याद् गले पुमान् ॥ ९८ ॥
 अथ निःसरणं मृत्यूपायमोक्षेषु निर्गमे
 स्यान्निस्तरणमुपाये निस्तारे तरणेऽपि च ॥ ९९ ॥
 निरूपणं स्यादालोके विचारे च निदर्शने ।
 पर्परीणश्च पर्णस्य शिरायां द्यूतकम्बले ॥ १०० ॥
 पर्णचूर्णरसेऽपि स्यात् पर्परीणं तु पर्वणि ।
 प्रवारणं निषेधे स्यात् काम्यदाने च न द्वयोः ॥ १०१ ॥
 परोरणः स्यात् कमठे दण्डे च षट्शटके ।
 परायणमभीष्टे स्यात्तत्पराश्रययोरपि ॥ १०२ ॥
 परवाणिः पुमान् धर्माध्यक्षवत्सरयोरपि ।
 पारायणं समासङ्गे कात्स्न्ये पारगतावपि ॥ १०३ ॥
 पीलुपर्णी बिम्बिकायां मूर्वायामोषधीभिदि ।
 अथ पुष्करिणी चेभ्यां सरोजिन्यां जलाशये ॥ १०४ ॥
 मधुपर्णी तु गाम्भीर्या नोलोसंज्ञौषधावपि ।
 मीनाम्राणस्तु पुंल्लिङ्गो दद्रुराम्ने च खञ्जने ॥ १०५ ॥
 रक्तरणेस्तु सिन्दूरे पलाशकोरके पुमान् ।
 रागचूर्णः पुमान् दन्तधावने मकरध्वजे ॥ १०६ ॥

रेरिहाणस्तु पुंसि स्यान्महादेवेऽम्बरेऽपि च ।
 लम्बकर्णः स्मृतोऽङ्कोठपादपे लङ्गलेऽपि च ॥ १०७ ॥
 विदारणं विडम्बे च भेदे क्लीबं रणे द्वयोः ।
 अथ वैतरणी नद्यां प्रेतानां यातुमातरि ॥ १०८ ॥
 शरवाणिः शरमुखे पायिके शरजीविनि ।
 पुमानथो शिखरिणी रसालवृत्तभेदयोः ॥ १०९ ॥
 नारीरत्ने मल्लिकायां रोमावल्यामपि स्त्रियाम् ।
 अथ संसरणं क्लोबमसम्बाधचमूगतौ ॥ ११० ॥
 घण्टापथे च संसारे रणारम्भे च कुत्रचित् ।
 समोरणः स्यात् पवने पथिके च फणिज्जके ॥ १११ ॥
 हस्तिकर्णश्चोहबूके पलाशगणभेदयोः ।

(गणपञ्चकम्)

अवग्रहणमित्येतत् प्रतिरोधेऽप्यनादरे ॥ ११२ ॥
 अवतारणं भूतादिग्रहे बह्वाञ्चलेऽर्चने ।
 प्रविदारणमाख्यातं सम्परायेऽवदारणे ॥ ११३ ॥
 परिभाषणं सनिन्दोपालम्भे नियमेऽपि च ।
 उक्तो मत्तवारणस्तु प्रक्लिन्नकटकसूत्रे ॥ ११४ ॥
 क्लोबं प्रासादचोथोनां कुन्दवृक्षवृतावपि ।
 मण्डूकपर्णी मञ्जिष्ठाब्राह्मण्योर्ना तु शोणके ॥ ११५ ॥
 रोमहर्षणं रोमाब्जे ना सूते च बिभोतके ।
 वातरायण उन्मत्ते निष्प्रयोजनपुरुषे ॥ ११६ ॥
 काण्डे च करपत्रे च कूटे च परसङ्क्रमे ।

(गणषष्ठकम्)

दोहदलक्षणमुक्तं वयसः सन्धौ च गर्भे च ॥ ११७ ॥
 यौवनलक्षणमप्याख्यातं लावण्यकुचयोश्च ।

इति शान्तवर्गः ।

(तैकम्)

तश्चौरामृतपुच्छेषु क्रोडे स्लेच्छे च कुत्रचित् ।
अपुमांस्तरणे पुण्ये कथितः शब्दवेदिभिः ॥ १ ॥

(तद्विकम्)

अस्तं क्षिप्तेऽप्यवसिते त्रिषु ना पश्चिमाचले ।
अन्तं स्वरूपे नाशे ना न खो शेषेऽन्तिके त्रिषु ॥ २ ॥
आर्त्तिः पोढाधनुष्कोट्योः स्यात्प्रो लब्धे स्वसत्ययोः ।
आप्तिः स्त्री योगसम्प्राप्त्योरितं स्मृते गते त्रिषु ॥ ३ ॥
ईतिर्दिम्बे प्रवासेऽतिवृष्ट्यादिषट्सु च स्त्रियाम् ।
उक्तमेकाक्षरच्छन्दस्युक्तं स्याद्भाषिते त्रिषु ॥ ४ ॥
ऊतिः स्त्री रक्षणे स्यूतावृतिः कल्याणवर्त्मनोः ।
जुगुप्सास्पर्द्धयोः स्त्री स्यादृतमुच्छशिले जले ॥ ५ ॥
सत्ये दीप्ते पूजिते स्यादृतुर्वर्षादिषट्सु च ।
आर्तवे भासि च पुमानेतः कबुरं आगते ॥ ६ ॥
क्षत्ता शूद्रात् क्षत्रियाजे प्रतोहारे च सारथौ ।
भुजिष्यातनयेऽपि स्यान्नियुक्तवेधसोः पुमान् ॥ ७ ॥
कर्त्ता तु कोरके वाच्यलिङ्गो ना परमेश्वरिणि ।
ऋतुयज्ञे मुनौ पुंसि कान्तिः शोभेच्छयोः स्त्रियाम् ॥ ८ ॥
कान्ता नार्या प्रियङ्गौ स्त्री शोभने त्रिषु ना धवे ।
लोहे च चन्द्रसूर्यायः पर्यायान्तःशिलासु च ॥ ९ ॥
क्षितिर्निवासे मेदिन्यां कालभेदे क्षये स्त्रियाम् ।
कीर्तिः प्रसादयशसोर्योषित् कुन्तो गवेधिकायां स्यात् ॥ १० ॥
प्रासायुधे च कुन्तो गुग्गुलुपृथयोश्च शल्लक्ष्याम् ।
कृतं युगेऽलमर्थं स्याद्विहिते हिंसिते त्रिषु ॥ ११ ॥
कृतं तु चोष्टे छन्ने कृतिः करणहिंसयोः ।
कृत्तिश्चर्मत्वचोर्भूर्जे कृत्तिकायां द्वयं स्त्रियाम् ॥ १२ ॥
केतुर्ना रुक्पताकाबिग्रहोत्पातेषु लक्ष्मणि ।
गर्तस्त्रिगर्तभेदे स्यादबटे च कुकुन्दरे ॥ १३ ॥

अस्तं आसीकृतेऽपि स्याज्जुप्तवर्णपदेऽपि च ।
 गतिः स्त्री मार्गदशयोर्ज्ञाने यात्राऽभ्युपाययोः ॥ १४ ॥
 नाडीव्रणसरण्यां च गतं विज्ञानयातयोः ।
 गातुर्ना कोकिले भृङ्गे गन्धर्वे त्रिषु रोषणे ॥ १५ ॥
 गोतिश्छन्दसि गाने स्त्री गीतं शब्दितगानयोः ।
 गुप्तिः स्त्र्यबकरस्थाने कारागारे च रक्षणे ॥ १६ ॥
 गुप्तं स्याद्रक्षिते गूढे घातः काण्डप्रहारयोः ।
 घृतमाज्ये जले क्लोबं प्रदीप्ते त्वभिधेयवत् ॥ १७ ॥
 चितं छन्ने त्रिषु चित्ता चित्यायां संहतौ स्त्रियाम् ।
 चित्तिश्चित्यावृन्दयोः स्त्री जातं व्यक्तौघजन्मसु ॥ १८ ॥
 क्लोबं त्रिलिङ्गमुत्पन्ने जातिः स्त्री गोत्रजन्मनोः ।
 अश्मन्तिकामलकयोश्च सामान्यच्छन्दसोरपि ॥ १९ ॥
 जातोफले च मालत्यां ज्ञातिस्तातसगोत्रयोः ।
 पुमानथ ततं व्याप्ते विस्तृते च त्रिलिङ्गकम् ॥ २० ॥
 क्लोबं वीणादिवाद्ये स्यात् पुंलिङ्गस्तु समोरणे ।
 तातोऽनुकम्प्ये जनके तित्को रससुगन्धयोः ॥ २१ ॥
 तित्का तु कटुरोहिण्यां पर्पटे तु नपुंसकम् ।
 तूस्तं रेणौ च विख्यातं जटायां च नपुंसकम् ॥ २२ ॥
 त्रेता युगेऽग्नित्रितये दत्तं विश्राणितेऽर्चिते ।
 दन्तोऽद्रिकटके कुञ्जे दशनेऽथौषधौ स्त्रियाम् ॥ २३ ॥
 दान्तस्तु दमितेऽपि स्यात्तपःकक्लेशसहे त्रिषु ।
 दित्तिर्द्वैत्यजनन्यां च खण्डनेऽपि च योषिति ॥ २४ ॥
 दोप्तं निर्भासिते दग्धे अबलितेऽथ द्रुतं त्रिषु ।
 शोघ्रे बिलीने विद्राणे द्युतिः स्त्री रश्मिशोभयोः ॥ २५ ॥
 दृतिश्चर्मपुटे मत्स्ये ना धातुर्नेन्द्रियेषु च ।
 शब्दयोनिमहाभूततद्गुणेषु रसादिषु ॥ २६ ॥

मनःशिलादौ श्लेष्मादौ विशेषाद् गैरिकेऽस्थि च ।
 धाता हिरण्यगर्भे ना पात्रके त्रिष्वथो धृतम् ॥ २७ ॥
 त्यक्ते विधूते धूतं तु कम्पिते भर्त्सिते त्रिषु ।
 धूर्तं तु खण्डलवणे धुस्तूरे ना विटे त्रिषु ॥ २८ ॥
 धृतिर्नष्टौ स्त्रियां तुष्टौ योगभिद्वैयधारणे ।
 नतं तगरपाद्यां स्यात् क्लीबं कुटिलनम्रयोः ॥ २९ ॥
 त्रिषु नीतिर्नयेऽपि स्यात् प्रापणेऽपि च योषिति ।
 पक्तिः स्त्री गौरवे पाके पत्तिर्ना पदगे स्त्रियाम् ॥ ३० ॥
 गतावेकरथैकेभ्यश्चपञ्चपदातिके ।
 पङ्क्तिर्दशाक्षरच्छन्दोदशशंख्यालिषु स्त्रियाम् ॥ ३१ ॥
 पतिर्धवे ना त्रिष्वीशे प्राप्तां लब्धे समञ्जसे ।
 पातो ना पतने त्राते त्रिषु प्राप्तिर्महोदये ॥ ३२ ॥
 लाभेऽपि च स्त्रियां प्रातिः पूर्तिप्रादेशयोः स्त्रियाम् ।
 पोतिर्नाश्वे स्त्रियां पाने प्रोतं हृषितनर्मणोः ॥ ३३ ॥
 पोतं पाने हरिद्रायां स्त्रियां गौरेऽभिधेयवत् ।
 प्रीतिर्योगान्तरे प्रेम्णि स्मरपत्नीमुदोः स्त्रियाम् ॥ ३४ ॥
 पुस्तं क्लोवे पुस्तके च लेप्यादिशिल्पकर्मणि ।
 प्लुतं तुरङ्गमगतौ क्लोबं पुंसि त्रिमात्रके ॥ ३५ ॥
 पूतं त्रिषु पवित्रे च शठिते बहुलोकृते ।
 पूतं त्रिषु पूरिते स्यात् क्लोबं स्नातादिकर्मणि ॥ ३६ ॥
 प्रोतं नपुंसकं वस्त्रे खचिते वाच्यलिङ्गकम् ।
 प्रेतो भूतान्तरे पुंसि मृते स्याद्वाच्यलिङ्गकः ॥ ३७ ॥
 पोतः शिशौ वहित्रे च गृहस्थाने च वाससि ।
 वृतिस्तु वरणेऽपि स्याद्वेष्टनेऽपि च योषिति ॥ ३८ ॥
 भर्त्ता स्वामिनि पुंसि स्यात् त्रिषु धातरि पोष्टरि ।
 भक्तिर्विभागे सेवायां स्त्रियां भ्रान्तिस्तु योषिति ॥ ३९ ॥
 मिथ्यामतौ च भ्रमणे भित्तिः कुड्यप्रदेशयोः ।
 भीतिर्भये स्त्रियां भीतं भयेऽथ भीयुते त्रिषु ॥ ४० ॥

भूतिर्भस्मनि सम्पत्तौ हस्तिशृङ्गारयोः स्त्रियाम् ।
 भूतं क्षमादौ पिशाचादौ जन्तौ क्लीबं त्रिषूचिते ॥ ४१ ॥
 प्राप्ते वित्ते समे सत्ये देवयोन्यन्तरे तु ना ।
 कुमारेऽपि भृतिः स्त्रो स्यान्मूल्येऽपि भरणेऽपि च ॥ ४२ ॥
 मृतं तु सम्मते ज्ञाते मतिः स्त्रोच्छाधियोः स्मृतौ ।
 मन्तुः पुंस्यपराधेऽपि मनुष्येऽपि प्रजापतौ ॥ ४३ ॥
 माता गौर्यादिजननीगोत्रह्याण्यादिभूमिषु ।
 'मातिर्मानेऽप्यवच्छेदे मुक्तिर्मोक्षे च मोक्षणे ॥ ४४ ॥
 मात्रादयः स्त्रियां मुक्तः प्राप्तमोक्षे च मोचिते ।
 त्रिषु स्त्रो मौक्तिके मूर्तिः कायकाठिन्ययोः स्त्रियाम् ॥ ४५ ॥
 मूर्त्तं स्यात् त्रिषु मूर्च्छाले कठिने मूर्त्तिमत्यपि ।
 मृतं तु याचिते मृत्यौ क्लीबं मृत्युमति त्रिषु ॥ ४६ ॥
 यतिः स्त्रो^१ पाठविच्छेदे निकारयतिनोः पुमान् ।
 यन्ता^२ मेढे च सूते ना युक्तिः स्त्रो न्याययोगयोः ॥ ४७ ॥
 युतो युक्तोऽपृथग्भूते क्लीबं हस्तचतुष्टये ।
 रक्तोऽनुरक्ते नील्यादिरञ्जिते लोहिते त्रिषु ॥ ४८ ॥
 क्लीबं तु कुङ्कुमे ताम्रे प्राचीनामलके स्तुजि ।
 रतिः स्त्रो स्मरदारेषु रागे सुरतगुह्ययोः ॥ ४९ ॥
 रत्नं वर्त्मनि नद्यां स्त्रो रतं सुरतगुह्ययोः ।
 रतस्त्रिष्वनुरक्ते स्यात् तत्परे चाभिधेयवत्^३ ॥ ५० ॥
 रिक्तं शून्ये वने रोतिः स्त्रियां स्यन्दप्रचारयोः ।
 पित्तले लोहकिट्टे च लता प्रियङ्गुशाखयोः ॥ ५१ ॥
 पृक्काज्योतिष्मतोवल्लोलताकस्तूरिकामु च ।
 माधवोदूर्वयोर्लिप्तं विलिप्तविषदिग्धयोः ॥ ५२ ॥
 भुक्ते लूता तूर्णनाभे पिपीलिकागदान्तरे ।

१. मितिः—ख. ।

२. पाद—क. ।

३. यन्ता हस्तिपके सूते—ख. ।

४. अधिकं पदार्थमिदम्—ख. ।

वप्ता तु जनके पुंसि वापकेऽप्यभिधेयवत् ॥ ५३ ॥
 वक्ता तु पण्डितेऽपि स्याद्वाग्मिन्यप्यन्यलिङ्गकः ।
 व्यस्तं तु व्याकुले व्याप्ते व्यक्तः स्फुटमनोविणोः ॥ ५४ ॥
 वस्तिर्द्वयोर्निरुहे नाभ्यधो भूमिर्न दशामु च ।
 वर्तिर्भेषजनिर्माणे नयनाञ्जनलेखयोः ॥ ५५ ॥
 गात्रानुलेपनोदीपदशादीपेषु योषिति ।
 वार्त्ता तु वर्त्तने वातिङ्गणे कृष्याद्युदन्तयोः ॥ ५६ ॥
 निःसारारोग्ययोः क्लोबं वृत्तिर्मल्लोरुजोः स्त्रियाम् ।
 व्याप्तं ख्याते समाक्रान्ते व्याप्तिर्व्यापनरम्भयोः ॥ ५७ ॥
 स्त्रियां वित्तिर्विचारे च लाभसम्भावयोः स्त्रियाम् ।
 वित्तं क्लोबं धने वाच्यलिङ्गं ख्याते विचारिते ॥ ५८ ॥
 वीतमसारगजे स्यादङ्कुशकर्मण्यसारतुरगेऽपि ।
 वीतिर्गतौ च दोषौ प्रजमाशनधावनेषु स्त्रौ ॥ ५९ ॥
 वृत्तिर्बिवरणाजोवकैशिक्यादिप्रवर्त्तने ।
 वृन्त प्रसवन्वेऽस्त्री घटोधाराकुचाग्रयोः ॥ ६० ॥
 वृत्तोऽधीतेऽप्यतीतेऽतिवर्तुलेऽपि वृते मृते ।
 दृढेऽन्यलिङ्गं वा क्लोबं छन्दश्चारित्रवृत्तिषु ॥ ६१ ॥
 शक्तिरस्त्रान्तरे गौर्यामुत्साहादौ बले स्त्रियाम् ।
 शस्तं क्षेमे प्रशस्ते च शान्तिः स्त्री मङ्गले शमे ॥ ६२ ॥
 शास्ता समन्तभद्रे ना शासने पुनरन्यवत् ।
 शान्तोऽभियुक्तरसयोः पुंसि त्रिषु शमान्विते ॥ ६३ ॥
 अव्ययं वारणे शान्तं शान्तं शितं च दुर्बले ।
 नाशते च शितिर्भूर्जे ना सितासितयोस्त्रिषु ॥ ६४ ॥
 शीतं हिमगुणे क्लोबं शीतलालसयोस्त्रिषु ।
 बानीरे बहुवारे ना शुक्तं पूताम्बुनिष्ठुरे ॥ ६५ ॥
 श्रुतिः श्रोत्रे च तत्कर्मण्याम्नायवा^१ तयोः स्त्रियाम् ।

शक्तिः कपालशकले शङ्खे शङ्खनखेऽपि च ॥ ६६ ॥
 नख्यश्वावर्तदुर्नाममुक्तास्फोटेषु च स्त्रियाम् । अ
 श्रुतमाकर्णिते शास्त्रे श्वेतो द्वीपाद्रिभेदयोः ॥ ६७ ॥
 श्वेता वराटिकाकाष्ठपाटलाशङ्खानेषु च ।
 कलोर्बं रूप्येऽन्यवच्छुक्ले सन् साधौ धीरशस्तयोः ॥ ६८ ॥
 मान्ये सत्ये विद्यमाने त्रिषु साध्युमयोः स्त्रियाम् ।
 सातिर्दानेऽवसाने स्त्री स्वान्तं चेतसि गह्वरे ॥ ६९ ॥
 स्थितं प्रतिज्ञातवति चोर्ध्वानश्चलयोस्त्रिषु ।
 स्थितिः स्त्रियामवस्थाने मर्यादायां च सोमनि ॥ ७० ॥
 सितमवसिते च बद्धे धवले त्रिषु धवलायां स्त्री ।
 सीता लाङ्गलपद्धतिवैदेहीस्वर्गगङ्गासु ॥ ७१ ॥
 सुतस्तु पार्थिवे पुत्रे स्यपत्ये तु सुता स्मृता ।
 सुप्तिः स्पर्शज्ज्ञतान्द्राविश्रम्भे शयने स्त्रियाम् ॥ ७२ ॥
 सूतस्तु सारथौ तक्षिण क्षत्रियाद् ब्राह्मणोसुते ।
 बान्दपारदयोः पुंसि प्रसूते प्रेरिते त्रिषु ॥ ७३ ॥
 स्यूतिः सोबनसन्तत्योः स्त्रियां स्यूतः प्रसेवके ।
 ना त्रिषूते स्मृतिर्धर्मशास्त्रस्मरणयोः स्त्रियाम् ॥ ७४ ॥
 स्मृतिः स्त्री गमने मार्गे हेतुर्नाऽऽलौ कुमारके ।
 हस्तः करे करिकरे सप्रकोष्ठकरेऽपि च ॥ ७५ ॥
 ऋक्षे केशात् परो व्राते हितं पथ्ये गते धृते ।
 हेतिः स्यादायुधज्वालासूर्यतेजःसु योषिति ॥ ७६ ॥

(तत्रिकम्)

अमृतं यज्ञशेषे स्यात् पीयूषे सलिले धृते ।
 अयाचिते च मोक्षे च ना धन्वन्तरिदेवयोः ॥ ७७ ॥
 अमृता मागधोपथ्यागुडूच्यामलकीषु च ।
 अनृतं कृषावसत्येऽर्प्याजतां ना हरौ त्रिषु ॥ ७८ ॥
 आनजिते चाच्युतस्तु हरौ पुंसि त्रिषु स्थिरे ।
 अर्दितं याचितेऽपि स्याद्वातव्याधौ च हिंसिते ॥ ७९ ॥

अक्षतं न द्वयः षोण्ठे लाजेषु त्रिष्वहंसिते ।
 यवेऽपि कचिदव्यक्तो हरौ स्मरहरे पुमान् ॥ ८० ॥
 परमात्ममहदाद्योः क्लोबं स्यादस्फुटे त्रिषु ।
 अनन्तः केशवे शेषे पुमाननवधौ त्रिषु ॥ ८१ ॥
 अनन्ता च विषल्यायां शारिवादूर्वयोरपि ।
 कणादुरालभापथ्यापार्वत्यामलकीषु च ॥ ८२ ॥
 विद्वम्भरागुडूच्योः स्यादनन्तं सुरवर्मनि
 आश्रमन्तमशुभे चुल्ल्यां मरणेऽनवधावपि ॥ ८३ ॥
 क्षेत्रेऽप्यथायतिः पुंसि हिमदोधितिकालयोः ।
 अहंस्तु क्षपणे बुद्धे पुंसि मान्येऽन्यलिङ्गकः ॥ ८४ ॥
 अहन्तश्चापि सुगते क्षपणेऽपि च दृश्यते ।
 अगस्तिः कुम्भयानौ च वङ्गसेनतरौ पुमान् ॥ ८५ ॥
 अर्वती कुम्भदास्यां च बडवायां च योषिति ।
 अङ्गतिः पुंस्यग्निहोतृब्रह्मबह्विष्वथादितिः ॥ ८६ ॥
 भूदेवमात्रोरंहतिस्त्यागे रोगेऽप्युभे स्त्रियौ ।
 आपातः पुंसि पतने तदात्वे च प्रकीर्तितः ॥ ८७ ॥
 आघ्रातं शिङ्घिते क्रान्तेऽप्याख्यातं भाषिते तिङि ।
 आध्मातः शब्दिते दग्धे वातरुग्भेदसंयुते ॥ ८८ ॥
 आप्लुतः स्नातके स्नातेऽप्याहतः सादरेऽर्चिते ।
 आचितः शकटोन्मेये पलानामयुतद्वये ॥ ८९ ॥
 पुंलिङ्गः सङ्गृहीतेऽपि छन्नेऽपि स्यात् त्रिलिङ्गकः ।
 आहतं गुणिते चापि ताडिते च मृषाऽर्थके ॥ ९० ॥
 स्यात् पुरातनवस्त्रेऽपि नववस्त्रे च नाऽऽनके ।
 आनर्तो देशभेदेऽपि नृत्यस्थाने जले रणे ॥ ९१ ॥
 आवर्तश्चिन्तने वारिभ्रमे चावर्तने पुमान् ।
 आस्फोटं तु पुमानर्कपर्णे स्यात् कोविदारके ॥ ९२ ॥

आस्फोता गिरिकर्ण्या च वनमल्ल्यां च योषिति ।
 आयस्तस्तेजिते क्षिप्ते क्लेशिते कुपिते हते ॥ ९३ ॥
 आयत्तिस्तु स्त्रियां दैर्घ्ये प्रभावागामिकालयोः ।
 आयत्तिस्तु स्त्रियां स्नेहे वशित्वे वासरे बले ॥ ९४ ॥
 आकृतिस्तु स्त्रियां रूपे सामान्यबपुषोरपि ।
 आसत्तिः सङ्गमे लोभे स्त्रियामापत्तिरापदि ॥ ९५ ॥
 प्रापणेऽपि च योषितस्यादुदन्तः साधुवार्तयोः ।
 उषितं व्युषिते दग्धेऽप्युदात्तस्तु स्वरान्तरे ॥ ९६ ॥
 दयात्यागादिसम्पन्ने काव्यालङ्कारकृत्ययोः ।
 उत्ततं शुष्कमांसेऽथ त्रिषु तप्ते परिप्लुते ॥ ९७ ॥
 उचितं तु भवे न्यस्ते मिते ज्ञाते समञ्जसे ।
 उद्धृतं स्याच्चित्रपूत्क्षिप्ते परिभुक्तोऽङ्गितेऽपि च ॥ ९८ ॥
 उत्थितं स्याच्चित्रपूत्पन्ने प्रोद्यते वृद्धिमत्यपि ।
 उद्धातस्तु पुमान् पादस्खलने समुपक्रमे ॥ ९९ ॥
 पवनाभ्यासयोगस्य कालभेदे च कोतितः ।
 उत्तुङ्गे मुद्गरेऽपि स्यादुदितं तूक्त आगते ॥ १०० ॥
 उच्छ्रितं त्रिषु सञ्जाते समु^१ न्नद्वप्रवृद्धयोः ।
 उन्मत्त उन्मादवति धूम्ररमुचुकुन्दयोः ॥ १०१ ॥
 उद्धान्तो निर्मदगजे पुमानुद्धमिते त्रिषु ।
 एधतुः पुरुषेऽग्नौ ना कलितं विदताप्रयोः ॥ १०२ ॥
 कपोतः स्याच्चित्रकण्ठपारावतविहङ्गयोः ।
 अथ क्रन्दितमाह्वाने रुदितेऽपि नपुंसकम् ॥ १०३ ॥
 क्षारितः स्त्राविते क्षारे चाभिशस्तेऽपि च त्रिषु ।
 कापोतो रुचके क्लीबे कपोतौघेऽञ्जनान्तरे ॥ १०४ ॥
 किरातो म्लेच्छभेदे स्याद् भूनिम्बेऽल्पतनावपि ।
 स्त्रियां चामरधारिण्यां कुट्टिनीदुर्गयोरपि ॥ १०५ ॥

कृतान्तो यमसिद्धान्तदैवाकुशलकर्मसु ।
 गर्जितं वारिवाहादिध्वनौ ना मत्तकुञ्जरे ॥ १०६ ॥
 ग्रथितं गुम्फिते क्रान्ते हिंसिते च त्रिलिङ्गकम् ।
 गभस्तिः किरणे सूर्ये ना स्वाहायां तु योषिति ॥ १०७ ॥
 गर्भुत् स्त्री स्वर्णलतयोर्गोपतिः शिवषण्ढयोः ।
 नृपभास्करयोः पुंसि चेष्टितं गतिचेष्टयोः ॥ १०८ ॥
 जगत् स्याद् विष्टपे क्लीबं वायौ ना जङ्गमे त्रिषु ।
 जगतो भुवने क्षमायां छन्दोभेदे जनेऽपि च ॥ १०९ ॥
 जयन्तो वृक्षभिद्गौर्योरिन्द्रपुत्रोपताकयोः ।
 पुमानैन्द्रे हरे भीमे ज्वलितं दग्ध उज्ज्वले ॥ ११० ॥
 जामाता दुहितुः पत्यौ सूर्यावर्त्ते धवे पुमान् ।
 जोमृतोऽद्रौ धृतिकरे देवताडे पयोधरे ॥ १११ ॥
 जीवातुरस्त्रियां भक्ते जीविते जीवनौषधे ।
 जीवन्तो जीवनोशम्योर्गुडूचीवृन्दयोरपि ॥ ११२ ॥
 जम्भितं करणे स्त्रीणामीहास्फोटितयोरपि ।
 त्वरितं प्रजवे शीघ्रे त्रिगर्तो गणितान्तरे ॥ ११३ ॥
 देशेऽपि ना घुर्घुरिकाकामुकाङ्गनयोः स्त्रियाम् ।
 तृणता धनुषि तृणत्वे दंशितमपि जातदंशे स्यात् ॥ ११४ ॥
 कवचाचिते द्विजातिविप्राण्डजयोश्च पुंल्लिङ्गः ।
 दुर्जातं व्यसने क्लोवे सम्यग्जातेऽन्यलिङ्गकम् ॥ ११५ ॥
 दुर्गतिर्नरके नैस्त्वये स्त्री दृष्टान्त उदाहृतौ ।
 शास्त्रे च मरणे धीमान् पण्डिते च बृहस्पतौ ॥ ११६ ॥
 निःश्रुतिः स्यादलक्ष्म्यां स्त्री दिशापालान्तरे पुमान् ।
 निकृतं विप्रलम्भे^२ स्यान्नीचे विप्रकृतेऽपि च ॥ ११७ ॥
 निर्मुक्तस्त्यक्तसङ्गे स्यान्मुक्तकञ्चुकभोगिनि ।
 निरस्तस्त्रिषु निष्कृत्यते प्रेषितेषौ द्रुतोदिते ॥ ११८ ॥

सन्त्यक्ते च प्रतिहते निमित्तं हेतुलक्ष्मणोः ।
 निवातो दृढसन्नाहे वातशून्येऽपि चाश्रये ॥ ११६ ॥
 निशान्तं त्रिषु शान्ते स्यात् क्लीवं तु भवनोषसोः ।
 निकृतिर्भर्त्सने क्षेपे शठे शाठ्येऽपि च स्त्रियाम् ॥ १२० ॥
 निर्वृतिः सुस्थितावस्तगमने च सुखे स्त्रियाम् ।
 नियतिर्नियमे दैवे स्त्री पतन् पातुके खगे ॥ १२१ ॥
 प्रहतं वितते क्षुण्णे पर्यस्तः पतिते हते ।
 प्रभूतमुद्गते प्राज्ये पण्डितः सिल्हके कवौ ॥ १२२ ॥
 पलितं शैलजे तापे केशपाके च कर्दमे ।
 प्रसृतः सुप्रसारे स्याद्विनीते वेगिते त्रिषु ॥ १२३ ॥
 अर्द्धाञ्जलौ तु पुंल्लिङ्गो जंघायां प्रसृता मता ।
 प्रसूतं कुसुमे क्लीवं त्रिषु सञ्जातसूतयोः ॥ १२४ ॥
 प्रणोतः संस्कृताग्नौ ना यज्ञपात्रान्तरे स्त्रियाम् ।
 त्रिषु क्षिप्तोपसम्पन्नविहितेषु प्रवेशिते ॥ १२५ ॥
 प्रतीतः सादरे ज्ञाते हृष्टप्रख्यातयोस्त्रिषु ।
 प्रमीतं वाच्यलिङ्गं स्यात् प्रोक्षितेऽपि मृतेऽपि च ॥ १२६ ॥
 परेतो वाच्यलिङ्गः स्यान्मृते भूतान्तरे पुमान् ।
 पर्वतः पादपे पुंसि शाकमत्स्यप्रभेदयोः ॥ १२७ ॥
 देवमुन्यन्तरे शैले प्रपातो निर्झरे तटे ।
 पर्याप्तं तु यथेष्टे स्यात्तृप्तौ शक्ते निवारणे ॥ १२८ ॥
 पञ्चता पञ्चभावे स्यान्मरणेऽपि च योषिति ।
 पक्षात्तश्च भवेत् पक्षमूले च प्रतिपत्तिथौ ॥ १२९ ॥
 प्रसूतिरुद्धवेऽपि स्यात्तनये दुहितर्यपि ।
 प्रततिर्विभृतौ वल्ल्यां पद्धतिः पङ्क्तिवर्त्मनोः ॥ १३० ॥
 प्रवृत्तिस्तु प्रवाहे स्यादुदन्ते च प्रवर्त्तने ।
 अवन्त्यादौ च पर्याप्तः प्रकामप्राप्तिरक्षणे ॥ १३१ ॥
 प्रकृतिर्गुणसाम्ये स्यादमात्यादिस्वभावयोः ।
 योनौ लिङ्गे पौरवर्गेऽमी पक्षत्यादयः स्त्रियाम् ॥ १३२ ॥

पार्वती सल्लकोदुर्गागोपालपुत्रिकासु च ।
 प्रार्थितं याचिते शत्रुसंरुद्धेऽभिहते त्रिषु ॥ १३३ ॥
 पित्सन् विहङ्गमे पुंसि पतनेच्छौ पुनस्त्रिषु ।
 पिशितं मांसे मांस्यां स्त्री पिण्डितं गुणिते घने ॥ १३४ ॥
 पीडितं करणे स्त्रीणां यन्त्रिते बाधितेऽपि च ।
 पुटितं स्या(१)दहिपुटे पाटितस्यूतयोरपि ॥ १३५ ॥
 पृषन् मृगे पुमान् बिन्दौ न द्वयोः पृषतोऽपि ना ।
 अनयोश्च त्रिषु श्वेतबिन्दुयुक्तेऽप्युभाविमौ ॥ १३६ ॥
 प्रोक्षितं निहते सिक्ते बृहती वसनान्तरे ।
 छन्दोभिः क्षुद्रवार्ताकीधारिधानेषु वाचि च ॥ १३७ ॥
 कण्टकारीमहत्योश्च भवेद्यत्सतोस्त्रिषु ।
 स्त्री बाणभेदे भरतो नाट्यशास्त्रमुनौ नटे ॥ १३८ ॥
 रामानुजे च दौष्यन्तौ भास्वान् भास्वरसूर्ययोः ।
 भारतं ग्रन्थभेदे स्याद्वर्षभेदेऽथ भारती ॥ १३९ ॥
 वचने च सरस्वत्यां पक्षिवृत्तिप्रभेदयोः ।
 भासन्तः सुन्दराकारे त्रिषु ना भासपक्षिणि ॥ १४० ॥
 भावितं वासिते प्राप्ते भूभृन्नाऽद्रौ महोपतौ ।
 महती वल्लकोभेदे राज्ये स्यात्तु नपुंसकम् ॥ १४१ ॥
 तत्त्वभेदे पुमान् वृद्धे वाच्यवन्मथितं पुनः ।
 क्लोवं निर्जलधौले स्यात् त्रिष्वालोडितघृष्टयोः ॥ १४२ ॥
 मरुदेवे समीरे ना ग्रन्थिपणे नपुंसकम् ।
 मुषितं हृत्खण्डितयोर्मूर्च्छितमपि सोच्छ्रये च मूढे च ॥ १४३ ॥
 रजतं त्रिषु शुक्ले स्यात् क्लोवं हारे च दुर्बर्णे ।
 रमतिर्नायके नाके पुंसि स्याद्रसितं पुनः ॥ १४४ ॥
 रुतस्तनितयोः क्लोवं स्वर्णादिखचिते त्रिषु ।
 रेवती हालपत्न्यां स्यात्ताराभिन्मातृभेदयोः ॥ १४५ ॥

रैवतस्तु सुवर्णालौ शैलभेदे च शङ्करे ।
 रोहितं कुङ्कुमे सक्ते ऋजुशक्रशरासने ॥ १४६ ॥
 पुंसि स्यान्मो नमृगयोर्भेदे रोहितकद्रुमे ।
 रोहिन् मृगां लताभेदे स्त्री नाऽर्के ललितं त्रिषु ॥ १४७ ॥
 ललिते चेशितेऽपि स्याद्धारभेदे तु न द्वयोः ।
 लोहितं रक्तगोशीर्षे कुङ्कुमे रक्तचन्दने ॥ १४८ ॥
 पुमान् नदान्तरे भौमे वर्णे च त्रिषु तद्वति ।
 वर्द्धितं प्रसिते छिन्ने पूरिते वहतिर्गवि ॥ १४९ ॥
 सचिवे पुंसि वहतुः पथिके वृषभे पुमान् ।
 वनिता जातरागस्त्रीस्त्रियोस्त्रिषु च याचिते ॥ १५० ॥
 सेविते बापितं बीजाकृतमुण्डितयोस्त्रिषु ।
 वसतिः स्यात् स्त्रियां वासे यामिन्यां च निकेतने ॥ १५१ ॥
 व्यायतं व्यापृते दीर्घे दृढे चातिशयेऽन्यवत् ।
 व्याघातो योगभेदे स्यादन्तरायप्रहारयोः ॥ १५२ ॥
 वासिता करिणीनार्योर्वासितं भाविते रुते ।
 वासन्तो माधवीयूथ्योरुष्ट्रे नाऽवहिते त्रिषु ॥ १५३ ॥
 विविक्तं त्रिष्वसमृक्ते रहःपूतविवेकिषु ।
 वसुनन्दे ना विहस्तः पण्डिते व्याकुले त्रिषु ॥ १५४ ॥
 विनीतः सुवहाश्च स्याद्वणिज्यपि पुमांस्त्रिषु ।
 जितेन्द्रियेऽपनीते च निभृते विनयान्विते ॥ १५५ ॥
 विश्वस्तो जातविश्वासे विश्वस्ता विधवा स्त्रियाम् ।
 विद्युत्तडिति सन्ध्यायां स्त्रियां त्रिषु तु निष्प्रभे ॥ १५६ ॥
 विवृता क्षुद्ररुग्भेदे विस्तृते त्वभिधेयवत् ।
 विनेताऽदेशके राज्ञि ना विधाता तु वेधसि ॥ १५७ ॥
 स्मरे ना विनता ताक्षर्यजनन्यां पटिकाभिदि ।
 विनतः प्रणते भुग्ने शिक्षिते चाभिधेयवत् ॥ १५८ ॥
 विकृतं त्रिषु बीभत्सरोगितेऽसंस्कृतेऽपि च ।
 विच्छित्तिरङ्गरागे विच्छेदे हारभेदे स्त्री ॥ १५९ ॥

विदितं बुधितार्थितयोर्विपत्तिरपि यातनाऽऽपहोर्योषित् ।
 वृत्तान्तः प्रक्रियायां स्यात् कात्स्न्यवार्त्ताप्रभेदयोः ॥ १६० ॥
 प्रस्तावे वेष्टितं रुद्धे लासके करणान्तरे ।
 वेल्लितं गमने क्लोवं कुटिले विधुते त्रिषु ॥ १६१ ॥
 १विवर्त्तः समुदाये स्यादपवर्तननृत्ययोः ।
 शकुन्तः कोटभेदे स्याद्वासपक्षिविहङ्गयोः ॥ १६२ ॥
 श्रीमांस्तिलकवृक्षे ना मनोज्ञे धनिके त्रिषु ।
 श्रोपतिः पुंसि पृथिवीनाथे च मधुसूदने ॥ १६३ ॥
 शुद्धान्तोऽन्तःपुरे क्षमाभृद्ब्रह्मकक्षान्तरेऽपि च ।
 स्रवन्ती तु तरङ्गिण्यां गुल्मस्थानौषधीभिदोः ॥ १६४ ॥
 संवर्त्तः प्रलये मुन्यन्तरे कर्षफलेऽपि च ।
 स्खलितं चलिते भ्रूषे संहतं सङ्गते दृढे ॥ १६५ ॥
 संस्कृतः कृत्रिमे शस्ते भूषितेऽष्वन्यलिङ्गकः ।
 क्लोवं तु लक्षणोपेते स्थपतिः कञ्चुकिन्यपि ॥ १६६ ॥
 जोवेष्ट्रियाजके शिल्पिभेदे ना सत्तमे त्रिषु ।
 सङ्घातः पुंसि घाते च संहतौ नरकान्तरे ॥ १६७ ॥
 संवित्तिः प्रतिपत्तौ स्यादविवादे जनस्य च ।
 सन्ततिः स्यात् पंक्तौ गोत्रे पारम्पर्ये च पुत्रयोः ॥ १६८ ॥
 २सङ्गतिः सङ्गमे ज्ञाने सन्नतिः प्रणतौ ध्वनौ ।
 समितिः सगपराये स्यात्सभायां सङ्गमेऽपि च ॥ १६९ ॥
 समाप्तिरवसाने स्यात्समर्थनेऽथ सम्भतिः ।
 अभिलाषेऽप्यनुज्ञायां संवित्याद्यास्तु योषिति ॥ १७० ॥
 स्थापितं निश्चिते न्यस्ते^३ स्तिमितोऽचञ्चलद्रयोः ।
 सिकता स्त्री सिकतिले वालुकायां तु भूमनि ॥ १७१ ॥
 सुरतं स्यान्नधुवने देवत्वे सुरता स्मृता ।

१. इदमर्थं नास्ति—ख ।

२. इदमर्थं पद्यं नास्ति—ख. ।

३. निश्चला—ख. ।

सुकृतं तु शुभे पुण्ये क्लोबं सुविहिते त्रिषु ॥ १७२ ॥
 सुव्रता सुखसन्दोह्याशोभनव्रतयोरपि ।
 सुनोतिः शोभननये ध्रुवमातरि योषिति ॥ १७३ ॥
 सूनृतं मङ्गलेऽपि स्यात् प्रियसत्ये वचस्यपि ।
 हरिदिशि स्त्रियां पुंसि हयवर्णविशेषयोः ॥ १७४ ॥
 अस्त्रियां स्यात्तृणे चाथ हर्मित क्षिप्तदग्धयोः ।
 हरिता स्त्री च दूर्वायां हरिद्वर्णयुतेऽन्यवत् ॥ १७५ ॥
 हसन्त्यङ्गारधान्यां च मल्लिकाशाकिनीभिदोः ।
 हारोतः पक्षिभेदे स्यान्मुनिभेदे च कैतवे ॥ १७६ ॥
 हृषितं विस्मिते प्रीते प्रहते हृष्टलोमनि ।

(तचतुष्कम्)

अवसितमृद्धे ज्ञातेऽप्यवसानगते च वाच्यलिङ्गं स्यात् ॥ १७७ ॥
 'अर्थपतिः पुंलिङ्गो धनादिनाथे च नरनाथे ।
 अवदातः सिते गौरे विशुद्धेऽप्यन्यलिङ्गकः ॥ १७८ ॥
 अवगीतं तु निर्वादे दुःष्टगर्हितयोरपि ।
 अन्तर्गतं विस्मृते स्यान्मध्यप्राप्ते च वाच्यवत् ॥ १७९ ॥
 अङ्गारितं तु दग्धे स्यात्पलाशकलिकोद्गमे ।
 'हसन्त्यां च लतामात्रे नदीभेदे च योषिति ॥ १८० ॥
 अपावृतस्तु पिहिते स्वतन्त्रेऽपि च वाच्यवत् ।
 अत्याहितं महाभीतौ जीवानपेक्षिकर्मणि ॥ १८१ ॥
 अभिनोतं त्रिषु न्याय्ये संस्कृतामर्षिणोरपि ।
 अभिजातः कुलोने स्याद् न्याय्यपण्डितयोस्त्रिषु ॥ १८२ ॥
 अभियुक्तः परै रुद्धे तत्परेऽप्यभिधेयवत् ।
 अतिमुक्तस्तु निःसङ्गे वासन्त्यां तिनिशेऽपि च ॥ १८३ ॥
 अवध्वस्तः परित्यक्ते निन्दितेऽप्यवचूर्णिते ।

अधिक्षिप्तः प्रणिहिते कुत्सिते भस्मिते त्रिषु ॥ १८४ ॥
 अंशुमान् भास्करे शालपण्यामंशुमतो स्मृता ।
 भवेदपचितिः पूजाव्ययनिष्कृतिहानिषु ॥ १८५ ॥
 अथानुमतिरुनेन्दुपूर्णमाऽनुज्ञयोरपि ।
 अभिशस्तिः प्रार्थनाऽपवादयोश्चात्रयं स्त्रियाम् ॥ १८६ ॥
 आयुष्मान् योगभेदे ना वाच्यवच्चिरजीविनि ।
 उपाहितोऽनलोत्पाते पुमानारोपिते त्रिषु ॥ १८७ ॥
 उपाकृतोऽध्वरहतपशौ नोपद्रुते त्रिषु ।
 उदास्थितः प्रतोहारे प्रवज्याऽवसिते चरे ॥ १८८ ॥
 स्यादुल्लिखितमुत्कीर्णे तनूकृते च वाच्यवत् ।
 उद्ग्राहितमुदीर्णे स्याद्बद्धग्राहितयोस्त्रिषु ॥ १८९ ॥
 भवेदुपचितं दग्धे समृद्धे वाच्यलिङ्गकम् ।
 उज्जृम्भितं त्रिषूत्फुल्ले चेष्टायां तु नपुंसकम् ॥ १९० ॥
 उपरक्तो व्यसनार्ते राहुग्रस्तेन्दुसूर्ययोः ।
 उपसत्तिः सङ्गमात्रे सेवायामपि योषिति ॥ १९१ ॥
 ऋष्यप्रोक्ता शतावर्यतिबलाशूकशिम्बिषु ।
 ऐरावतोऽध्रमातङ्गे नारङ्गे लकुचन्दुमे ॥ १९२ ॥
 नागभेदे च पुंसि स्याद्विद्युत्तद्भेदयोः स्त्रियाम् ।
 नपुंसकम् महेन्द्रस्य ऋजुदीर्घशरासने ॥ १९३ ॥
 कलधौतं सुवर्णे स्याद्भजते च नपुंसकम् ।
 भवेत् कुहरितं क्लीवं पिकालापे रतध्वनौ ॥ १९४ ॥
 कुमुदान् कुमुदप्रायदेशे स्याद्वाच्यलिङ्गकः ।
 कुमुद्वतो कुमुदिन्यां कुशपत्न्यां च योषिति ॥ १९५ ॥
 कृष्णवृन्ता पाटलायां माषपर्ण्या च योषिति ।
 अथ गन्धवती पृथ्वीपुरीभिद्वयासमावृषु ॥ १९६ ॥
 सुरायां च गरुत्मांश्च पक्षिमात्रे खगाधिपे
 भवेद् गृहपतिः पुंसि गृहस्थेऽपि च मन्त्रिणि ॥ १९७ ॥
 चन्द्रकान्तस्तु पुंसि स्याग्मणिभेदे च कैरवे ।

चर्मण्वती नदीभेदे कदलोपादपे स्त्रियाम् ॥ १९८ ॥
 चित्रगुप्तस्तु पुंसि स्याद्यमे तस्य च लेखके ।
 दिवाभीतः कुम्भिले स्यादुलूके कुमुदाकरे ॥ १९९ ॥
 दिवाकीर्तिस्तु पुंसि स्यान्नापितान्तावसायिनोः ।
 द्वीपवान् सिन्धुनद्योर्द्वीपवत्यापगाभुवोः ॥ २०० ॥
 दृषद्वतो नदीभेदे कात्यायन्यामपि स्त्रियाम् ।
 स्याद् धूमकेतुरुत्पातभेदे वैश्वानरे पुमान् ॥ २०१ ॥
 नन्द्यावर्तः पुमान् वैश्वप्रभेदे भगवद्द्रुमे ।
 नदोकान्तः समुद्रे स्याद् हिज्जले सिन्दुवारके ॥ २०२ ॥
 नदोकान्ता स्त्रियां जम्बवां काकजङ्घौषधावपि ।
 नागदन्तो द्विपरदे गृहान्निर्गतदारुणि ॥ २०३ ॥
 नागदन्ती तु कुम्भायां श्रोहस्तिन्यामपि स्त्रियाम् ।
 निष्कासितो निर्गमितेऽप्याहितेऽधिकृतेऽपि च ॥ २०४ ॥
 अथ निस्तुषितं त्यक्ते त्वग्विहोने लघूकृते ।
 निराकृतिरनाकारेऽस्वाध्याये त्रिषु वारणे ॥ २०५ ॥
 स्त्रियां परिगतं प्राप्ते विस्मृतज्ञानचेष्टिते ।
 अथ प्रणिहितं न्यस्ते प्राप्तेऽपि च समाहिते ॥ २०६ ॥
 अथ पल्लवितं लाक्षारक्ते सपल्लवे तते ।
 भवेत् प्रतिहतं द्विष्टे प्रतिस्खलितरुद्धयोः ॥ २०७ ॥
 प्रतिक्षिप्तं वारिते स्यात्प्रेषिते पञ्चकं त्रिषु ।
 परिवर्तो विनिमये कूर्मराजेऽपवर्तने ॥ २०८ ॥
 परिसृता स्त्री वारुण्यां स्यन्ने स्यादभिधेयवत् ।
 प्रधूपिता क्लेशितायां सूर्यगन्तव्यदिश्यपि ॥ २०९ ॥
 पञ्चगुप्तस्तु चार्वाकदर्शने कमठे पुमान् ।
 प्रजापतिश्च दक्षादौ महोपाले विधातरि ॥ २१० ॥
 प्रतिपत्तिः ऽवृत्तौ च प्रागल्भ्ये गौरवेऽपि च ।
 सम्प्राप्तौ च प्रबोधे च पदप्राप्तौ च योषिति ॥ २११ ॥
 अथ प्रव्रजिता मांसमुण्डीरीतापसोषु च ।

प्रतिकृतिरथार्चायां प्रतिनिधिप्रतीकारयोश्च स्त्री ॥ २१२ ॥
 पाशुपतो बकपुष्पे स्यात् पशुपत्यधिदैवते च तद्भक्ते ।
 पारिजातः सुरतरौ पारिभद्रतरावपि ॥ २१३ ॥
 पारावतो गोपगोते नदीभिल्लवलीफले ।
 पारावतः कलरवे तथा मर्कटतिन्दुके ॥ २१४ ॥
 पुष्पदन्तस्तु दिङ्नागभेदे विद्याधरान्तरे
 पुरस्कृतोऽभिशस्तारिग्रस्ताग्नेकृतपूजिते ॥ २१५ ॥
 भगवान्ना जिने गौर्या स्त्रियां पूज्ये तु वाच्यवत् ।
 अथ भोगवती नागपुरीनद्योरहौ पुमान् ॥ २१६ ॥
 रङ्गमाता तु कुट्टन्यां वृक्षरोगान्तरे स्त्रियाम्
 लक्ष्मीपतिः पुमान् वासुदेवे नरपतावपि ॥ २१७ ॥
 व्यतीपातो महात्पाते योगभेदापमानयोः ।
 वनस्पतिर्ना द्रुमात्रे विना पुष्पफलद्रुमे ॥ २१८ ॥
 बिनिपातो निपाते स्याद् देवादिव्यसने पुमान् ।
 विजृम्भितं तु चेष्टायां क्लोबं त्रिषु विक्रम्वरे ॥ २१९ ॥
 विवस्वान् विबुधे सूर्य तन्नगर्था विवस्वतो ।
 वैजयन्तो महेन्द्रस्य ध्वजप्रासादयोः पुमान् ॥ २२० ॥
 वैजयन्तो पताकायां जयन्तोपादपे स्त्रियाम् ।
 भवेच्छतधृतिः पुंसि शक्रे च परमेष्ठिनि ॥ २२१ ॥
 शुभ्रदन्ती सुदन्त्यां स्यात् पुष्पदन्तेभयोषिति ।
 समुद्धतं समुत्कीर्णोऽप्यपनोते च बाध्यवत् ॥ २२२ ॥
 सदागतिर्नाकवातनिर्वाणेषु सदीश्वरे ।
 सरस्वांश्च नदे चाब्धौ मान्यवद्रसिके स्त्रियाम् ॥ २२३ ॥
 बाणो स्त्री रत्नबाग्देवोगेनदीषु नदीभिदि ।
 मनुपत्न्यामपि सत्यवती व्यासस्य मातरि ॥ २२४ ॥
 नारदर्चाकयोः पत्न्यां स्त्रियां पुंसि नृपान्तरे ।

(१) पुमान्-ख. । (२) विवस्वांस्तु सुरे सूर्ये-ख. । (३) पुमान्-क. ।

समुद्रान्ता तु कार्पासोपृक्कादुरालभासु च ॥ २२५ ॥
 समाहितः समाधस्थेऽयुक्तसिद्धान्त आहिते ।
 निर्विवादीकृतेऽपि स्यात्प्रतिज्ञाते च वाच्यवत् ॥ २२६ ॥
 समाघातो वधे युद्धे संख्यावान् पण्डिते पुमान् ।
 संख्यायुक्तेऽन्यालिङ्गोऽथ सुधासूतिः पुमान् मखे ॥ २२७ ॥
 चन्द्रे सुभाषितो बुद्धे पुमान् सूक्ते नपुंसकम् ।
 सूर्यभक्तस्तु बन्धके पुंसि त्रिष्वर्कपूजके ॥ २२८ ॥
 सेनापतिः कार्तिकेयेऽप्यनीकाधिपतौ पुमान् ।
 हिमारातिः पुमान् वीतिहोत्रे किरणमालिनि ॥ २२९ ॥
 हैमवत्यभयास्वर्णक्षोर्योः श्वेतवचोमयोः ।

(तपश्चक्रम्)

अवलोकितो ना लोकनाथे त्रिषु निरोक्षिते ॥ २३० ॥
 अपराजित ईशाजेष्ट्यन्तरे नाऽजिते त्रिषु ।
 गिरिकर्णोजयादुर्गाशनपर्णेषु योषिति ॥ २३१ ॥
 उपधूपित आसङ्गमरणे पारधूपिते ।
 स्याद् गणाधिपतिः पुंसि शङ्करेऽपि गजानने ॥ २३२ ॥
 भवेत् पिपातिषन पित्सौ त्रिषु पुंसि विहङ्गमे ।
 पृथिवीपतिस्तु भूपे ऋषभाख्यौषधौ पुमान् ॥ २३३ ॥
 मूर्धाभिषिक्तो भूपाले मन्त्रिणि क्षत्रियेऽपि च ।
 यादसास्पतिरम्भोधौ पश्चिमाशापतावपि ॥ २३४ ॥
 वसन्तदूतश्चैत्रे स्यात् पिकपञ्चमरागयोः ।
 वसन्तदूतो पाटल्यामभियुक्ते च योषिति ॥ २३५ ॥

(तषट्कम्)

अर्धपारावतश्चित्रकण्ठे तित्तिरिपक्षिणि ।
 (तसप्तकम्)

समुद्रनवनीतं स्यात् क्लोबं पोयूषचन्द्रयोः ॥ २३६ ॥
 इति तान्तवर्गः ।

(थैकम् ।)

थं रक्षणे मङ्गले च साध्वसे च नपुंसकम् ।
शिलोच्चये पुमानेव क्वचित्तु भयरक्षके ॥ १ ॥

(थदिकम्)

अर्थो विषयार्थनयोर्धनकारणवस्तुषु ।
अभिधेये च शब्दानां निवृत्तौ च प्रयोजने ॥ २ ॥
आस्था त्वालम्बनास्थानयत्नापेक्षासु योषिति ।
कन्था मृन्मयभित्तौ च तथा प्रावरणान्तरे ॥ ३ ॥
कुथः स्त्रीपुंसयोर्वर्णकम्बले पुंसि बर्हिषि ॥ ४ ॥
कोथो ना नेत्ररोगस्य भेदे च शठिते त्रिषु ।
ग्रन्थो ग्रन्थनाधनयोः स्याच्छास्त्राक्षरसंख्ययोः ॥ ५ ॥
ग्रन्थिस्तु ग्रन्थिपर्णे ना बन्धे रुग्भेदपर्वणोः ।
गाथा इलोके संस्कृतान्यभाषायां गेयवृत्तयोः ॥ ६ ॥
तीर्थं शास्त्राध्वरक्षेत्रोपायनारीरजःसु च ।
अवतारर्षिजुष्टाम्बुपात्रोपाध्यायमन्त्रिषु ॥ ७ ॥
तुत्थमञ्जनभेदे स्यान्नोलसूक्ष्मैलयोस्त्रियाम् ।
दुःस्थः स्याद् दुर्गते मूर्खे दुःखेन तिष्ठति त्रिषु ॥ ८ ॥
प्रस्थोऽस्त्रियां मानभेदे सानाबुद्धिमतवस्तुनि ।
पाथोऽर्केऽग्नौ जले क्तोबं पृथुः स्यान्महति त्रिषु ॥ ९ ॥
त्वक्पर्ण्या कृष्णजीरे स्त्री पुमानग्नौ नृपान्तरे ।
प्रोथोऽस्त्री ह्यघोणायां ना कटथामध्वगे त्रिषु ॥ १० ॥
मन्थः स्यात्पुसि मन्थाने साक्तवे च दिवाकरे ।
यूथं तिर्यक्समूहेऽस्त्री पुष्पभेदे च योषिति ॥ ११ ॥
रथः पुगानवयवे स्यन्दने वेतसेऽपि च ।
बोथो पङ्क्तौ गृहाङ्गे च रूपकान्तरवर्त्मनोः ॥ १२ ॥
संस्थश्चरेऽवस्थिते स्त्री स्थितौ सादृश्यनाशयोः ।
सार्थो वणिक्समूहे स्यादपि सङ्घातमात्रके ॥ १३ ॥

सिक्त्यो भक्तपुलाके ना मधूच्छिष्टे नपुंसकम् ।

(थनिकम्)

अतिथिः कुशपुत्रे स्यात्पुमानागन्तुके त्रिषु ॥ १४ ॥

अश्वत्थः पिप्पलद्रौ स्यादश्वत्था पूर्णिमातिथौ

अव्यथो निव्यथे सर्पे चारटोपथ्ययोः स्त्रियाम् ॥ १५ ॥

उन्माथः कूटयन्त्रे स्यान्मारणे घातके पुमान् ।

उपस्थः शेफसि क्रोडे तथा मदनमन्दिरे ॥ १६ ॥

उद्धथो रथकीले स्यात्ताम्रचूडाख्यपक्षिणि ।

क्ष्वथुर्ना क्षुते कासे कायस्थः परमात्मनि ॥ १७ ॥

नरजातिविशेषे ना हरोतक्यां तु योषिति ।

कापथः कुत्सितपथे उशोरे क्तावमिष्यते ॥ १८ ॥

गोग्रन्थिर्ना करीषे स्याद् गोष्ठगोजिह्विकौषधौ ।

दग्धस्तु पुमान् दण्डे दामे च परिकीर्तितः ॥ १९ ॥

निशीथस्तु पुमार्धरात्रे स्याद्रात्रिमात्रके ।

निग्रन्थो नग्नकेऽपि स्यान्निःस्वबालिशयोरपि ॥ २० ॥

प्रमथा स्याद् हरोतक्या हरपारिषदे पुमान् ।

वरूथो रथगुप्तौ स्याद् वरूथं चर्मवेश्मनोः ॥ २१ ॥

मन्मथः कामचिन्तायां कपित्थे कुसुमायुधे ।

वयस्था तु स्त्रियां ब्राह्मीगुडूच्यामलकीषु च ॥ २२ ॥

सूक्ष्मैलायां च काकोल्यां पथ्या' लोतरुणे त्रिषु ।

वमथुः पुंसि वमने गजस्य करशोकरे ॥ २३ ॥

विदथो योगिकृतिनोः शमथः शान्तिमन्त्रिणोः ।

षड्ग्रन्था तु वचायां ह्यो स्यात्करञ्जान्तरे पुमान् ॥ २४ ॥

समर्थस्तु हिते शक्ते सम्बद्धेऽप्यन्यलिङ्गकः ।

सिद्धार्थस्तु पुमान् शाक्यसिंहे च सितसर्पपे ॥ २५ ॥

(यचतुष्कम्)

अनीकस्थो रणगते हस्तिशिक्षाविचक्षणे ।
 राजरक्षिणि चिह्ने च वीरमर्दनकेऽपि च ॥ २६ ॥
 भवेदितिकथाऽपार्थवाच्यश्रद्धेयनष्टयोः ।
 चतुष्पथं चतुर्मागं सङ्गमे ब्राह्मणेऽपि ना ॥ २७ ॥
 अथ चित्ररथः सूर्यगन्धर्वान्तरयोः पुमान् ।
 दशभीस्थो नष्टवीर्ये स्थविरेऽप्यन्यलिङ्गकः ॥ २८ ॥
 प्राणनाथो यमे ना स्यादिष्टे प्राणाधिके मतः ।
 वानप्रस्थो मधूकेऽपि स्यात् तृतीयाश्रमे पुमान् ॥ २९ ॥
 भवेदुदरथिः पुंसि समुद्रे च वियन्मणौ ।

इति थान्तवर्गः ।

(दैकम्)

दः पुमानचले दत्ते स्त्रियां शोधनदानयोः ।
 छेदोपतापरक्षःसु पुमांस्तु दातरि स्मृतः ॥ १ ॥

(दद्विकम्)

अब्दः संवत्सरे वारिवाहमुस्तकयोः पुमान् ।
 अब्दूः स्त्रियां स्यान्निगडे प्रभेदे भूषणस्य च ॥ २ ॥
 कन्दोऽस्त्री सूरणे शस्यमूले जलधरे पुमान् ।
 कुन्दो माध्येऽस्त्री मुकुन्दभ्रमिनिध्यन्तरेषु ना ॥ ३ ॥
 क्षोदः स्यात्पुंसि रजसि पेषणे च प्रकीर्तितः ।
 गदो भ्रातरि विष्णोः स्यादामये नायुधे गदा ॥ ४ ॥
 छदः पलाशे गरुति ग्रन्थिपर्णतमालयोः ।
 छन्दो वशेऽप्यभिप्राये धोदा पुत्रोमनोषयोः ॥ ५ ॥
 नन्दिद्युताङ्ग आनन्देऽस्त्री नन्दिकेश्वरे पुमान् ।
 नदी सरिति शोणादौ ना नन्दा स्यादलिङ्गरे ॥ ६ ॥

गौर्या तिथिविशेषे स्त्री निधिराजभिदोः पुमान् ।
 निन्दा स्यादपवादेऽपि कुत्सायामपि योषिति ॥ ७ ॥
 पदं शब्दे च वाक्ये च व्यवसायप्रदेशयोः ।
 पादतत्त्विचहयोः स्थानत्राणयोरङ्गवस्तुनोः ॥ ८ ॥
 श्लोकपादेऽपि च क्लीवं पुंल्लङ्गः किञ्चो पुनः ।
 पादो ब्रध्ने तुरीयांशे शैलप्रत्यन्तपर्वते ॥ ९ ॥
 चरणे च मयूखे च वन्दा लतान्तरे स्मृता ।
 भिक्षुक्यामपि बन्धां च बिन्दुर्दन्तक्षतान्तरे ॥ १० ॥
 भ्रवोर्मध्ये रूपकार्थप्रकृतौ पृषते पुमान् ।
 वेदितर्यन्यलिङ्गः स्याद् भद्रं कल्याणशर्मणोः ॥ ११ ॥
 भेदो द्वैधे विशेषे स्यादुपजापे विदारणे ।
 मदो रेतसि कस्तूर्या गर्वे हर्षभदानयोः ॥ १२ ॥
 मन्दोऽतीक्ष्णे च मूर्खे स्वैरे चाभाग्यरोगिणोः ।
 अल्पे च त्रिषु पुंसि स्याद्धस्तजात्यन्तरे शनौ ॥ १३ ॥
 मृदुः स्यात्कोमलेऽतीक्ष्णे रदो दन्ते विलेखने ।
 विदा ज्ञाने च निर्दिष्टा मनीषायां च योषिति ॥ १४ ॥
 वेदः श्रुतौ च वृत्ते वेदिः स्यात्पर्षण्डते पुमान् ।
 स्त्रियामंगुलिमुद्रायां स्यात्परिष्कृतभूतले ॥ १५ ॥
 शादः स्यात्कदमे शष्पे खादुमिष्टमनोज्ञयोः ।
 सूदस्तु कथितः सूपकारे च व्यञ्जनान्तरे ॥ १६ ॥
 स्वेदस्तु स्वेदने घर्मे हृत् क्लीवं बुक्किन्नयोः ।

(दन्तिकम्)

अङ्गदः कपिभेदे ना केयूरे तु नपुंसकम् ॥ १७ ॥
 अङ्गदा याम्यादेर्दन्तिहस्तिन्यामपि याषिति ।
 अर्द्धेन्दुरर्द्धचन्द्रे स्याद् गलहस्तनखाङ्कयोः ॥ १८ ॥
 अर्द्धेन्दुः स्यादतिप्रौढस्त्रीयोन्यङ्गुलियोजने ।
 अर्बुदो मांसकीले स्यात्पुरुषे दशकोटिषु ॥ १९ ॥

१. अर्बुदो मांसपुरुषे दशकोटिषु न स्त्रियाम्-ख. ।

महीधरविशेषे नाऽथास्पदं पदकृत्ययोः ।

आसन्दो वासुदेवे स्यात् खट्वाभेदे च योषिति ॥ २० ॥

आक्रन्दः क्रन्दने ह्वाने मित्रदारुणयुद्धयोः ।

भ्रातर्यपि च पुंसि स्यादामोदो गन्धर्षयोः ॥ २१ ॥

ककुद् स्त्रो ककुदोऽप्यस्त्रो वृषाङ्के राङ्ध्वजे वरे ।

क्षणदो गणके रात्रौ क्षणदा क्षणदञ्जले ॥ २२ ॥

कर्पदः खण्डपरशौ जटाजूटे वराटके ।

कर्णान्दुरुत्क्षिप्तिकायां कर्णपाल्यामपि स्त्रियाम् ॥ २३ ॥

क्रव्याद्रक्षसि पुंसि स्यान्मांसाशिन्यन्यलिङ्गकः ।

कामदा कामधेनौ स्त्रो कामदातरि वाच्यवत् ॥ २४ ॥

कुमुद् त्रिषु स्यात्कृपणे कैरवे तु नपुंसकम् ।

कुमुदं कैरवे रक्तपद्मे स्त्रो कुम्भिकौषधौ ॥ २५ ॥

गान्भार्या पुंसि दिङ्नागे नागे शाखाभृगान्तरे ।

कुसोदं जीवने वृद्ध्या क्लोव त्रिषु कुसोदके ॥ २६ ॥

कौमुदः स्यात्कार्तिकिके चन्द्रिकायां तु कौमुदी ।

गोष्पदं गोपदश्च गवाञ्च गतिगोचरे ॥ २७ ॥

गोविन्दो वासुदेवे स्याद् गवाध्यक्षे वृहस्पतौ ।

गोनर्दमपि कैवर्तीमुस्तके पुंसि सारसे ॥ २८ ॥

जलदो मुस्तके मेघे जावदो वैद्यविद्विषोः ।

तरद् स्त्रियां प्लवेऽपि स्यात् कारण्डे च बिहङ्गमे ॥ २९ ॥

तोयदो मुस्तके मेघे पुमानाज्ये नपुंसकम् ।

दरद् स्त्रियां प्रपातेऽपि भयपर्वतयोरपि ॥ ३० ॥

दारदो विषभेदे स्यात्पादो हिङ्गुले पुमान् ।

दायादस्तु भवेत्पुंसि सपिण्डे तनयेऽपि च ॥ ३१ ॥

दृषद् निष्पेषणाशिलापट्टप्रस्तरयोः पुमान् ।

धनदस्तु कुबेरे स्यात्पुंल्लिङ्गो दातरि त्रिषु ॥ ३२ ॥

नलदं स्यात्पुष्परसोशीरमांसीषु न द्वयोः ।

नर्मदः कौलसचिवे नर्मदा सरिदन्तरे ॥ ३३ ॥

निर्वादः स्याल्लोकवादे परिनिष्ठितवादयोः ।
 निषादः स्वरभेदे स्याच्चण्डाले धोवरान्तरे ॥ ३४ ॥
 प्रमदः सम्मदे मत्ते त्रियामुत्तमशेषिति ।
 प्रसादोऽनुग्रहे काव्यगुणस्वास्थ्यप्रसत्तिषु ॥ ३५ ॥
 प्रणादस्तु पुमांस्तारशब्दे च श्रवणामये ।
 प्रासादो देवनृपयोगृहेऽथ वरदा स्त्रियाम् ॥ ३६ ॥
 कन्यायां वाच्यलिङ्गस्तु प्रसन्ने च समर्द्धके ।
 भसद् स्त्री भास्वरे यानौ मर्यादा सोमनि स्थितौ ॥ ३७ ॥
 माकन्दः सहकारेऽस्त्री धात्रोनगरभेदयोः ।
 मुकुन्दो निधिभिद्विष्णुरत्नभेदे च कुन्दुरौ ॥ ३८ ॥
 मेनादस्तु पुमान् केकिमार्जारच्छागलेषु च ।
 विशदः पाण्डुरे रक्ते शरद् स्त्री वत्सरेऽप्यतौ ॥ ३९ ॥
 शारदोऽब्दे स्त्रियां तोयपिप्पलीसप्तपर्णयोः ।
 शस्ये क्लीबं शरज्जातनूतनाप्रतिभे त्रिषु ॥ ४० ॥
 षड्बिन्दुः स्यात्कीटभेदपुण्डरीकाक्षयोः पुमान् ।
 सम्पद् भूतौ गुणोत्कर्षहारभेदेऽपि च स्त्रियाम् ॥ ४१ ॥
 संविद् स्त्रियां प्रतिज्ञायामाचारज्ञानसङ्गरे ।
 सम्भाषणे क्रियाकारे सङ्केते नास्मिन् तोषणे ॥ ४२ ॥
 सम्भेदः स्फुटने सङ्गे सुनन्दा रोचनोमयोः ।
 (दचतुष्कम्)

अभिष्यन्दोऽतिवृद्धौ स्यादास्त्रावेऽक्षिगदेऽपि च ॥ ४३ ॥
 अष्टापदोऽसौ कनके शारोणां फलकेऽपि च ।
 अष्टापदो चन्द्रमल्लयां शरभे मर्कटे पुमान् ॥ ४४ ॥
 अपवादस्तु निन्दायामाज्ञाविश्रम्भयोरपि ।
 अभिमर्दस्तु पुंसि स्यादवमर्द सम्पराये च ॥ ४५ ॥
 एकपदं तत्काले नपुंसकं वर्त्मनि सौ स्यात् ।
 कटुकन्दः पुमान् शिग्रौ शृङ्गवेररत्नयोः ॥ ४६ ॥
 कुरुविन्दं रत्नभेदे मुस्ताकुलभाषयोः पुमान् ।

अथ कोकनदं रक्तकुमुदे रक्तपङ्कजे ॥ ४७ ॥
 चतुष्पदी तु पद्ये ना पशौ च करणान्तरे ।
 भवेज्जनपदो जानपदोऽपि जनदेशयोः ॥ ४८ ॥
 तमोनुद्गनीन्द्रर्के ना प्रतिपद् स्त्री तिथौ मत्तौ ।
 परिवादोऽपवादे स्याद्वीणावादनवस्तुनि ॥ ४९ ॥
 प्रियंवदः खेचरे ना प्रियवाचि तु वाच्यवत् ।
 पीठमर्दोऽतिघृष्टे स्यान्नायकस्य प्रियेऽपि च ॥ ५० ॥
 पुटभेदो नदीवक्त्रे पतनातोद्यथोरपि ।
 महानादः कुञ्जरे स्याद् वर्षु कान्दे महास्वने ॥ ५१ ॥
 मुचुकुन्दो वृक्षभेदे मान्धातृतनयेऽपि च ।
 मेघनादस्तु वरुणे तनये रावणस्य च ॥ ५२ ॥
 विशारदः पण्डिते च घृष्टे विष्णुपदं तु खे ।
 क्षीरोदे च स्त्रियां गङ्गारविसङ्क्रान्तिभेदयोः ॥ ५३ ॥
 शशबिन्दुः पुमान्वासुदेवे राजान्तरेऽपि च ।
 शतानन्दो मुनेर्भेदे देवकोनन्दनेऽपि च ॥ ५४ ॥
 शतह्रदा स्त्रियां वज्रे सौदामिन्यां च कीर्तिता ।
 समर्यादः समीपे ना मर्यादासहिते त्रिषु ॥ ५५ ॥

(दपञ्चकम्)

भवेदुपनिषद् धर्मे वेदान्ते विजने स्त्रियाम् ।
 सहस्रपादः कारुण्डे मार्तण्डे यज्ञपूरुषे ॥ ५६ ॥

इति दान्तवर्गः ।

(धैकम्)

धो ना धर्मे कुबेरे च क्लीवं तु वसुनि स्मृतम् ।
 धो धा च ब्रह्मणि ख्यातो धा तु स्याद् धारकेऽपि च ॥ १ ॥
 धीर्ज्ञानभेदे बुद्धौ च धूः स्मृता धूनने स्त्रियाम् ।

(धद्विकम्)

अर्द्धं समांशे खण्डे नाऽब्धिर्ना सरसि वारिधौ ॥ २ ॥

अन्धं स्यात्तिमिरे कलीवं चक्षुर्हीनेऽभिधेयवत् ।
 आधिः पुमांश्चित्तपीडाप्रत्याशाबन्धकेषु च ॥ ३ ॥
 व्यसने चाप्यधिष्ठानेऽपीदृमातपदीप्तयोः ।
 ऋद्धं सम्पन्नघोन्ये च सुसमृद्धे च वाच्यवत् ॥ ४ ॥
 ऋद्धिः स्यादोषधाभेदे समृद्धावपि योषिति ।
 गन्धः प्रतिवेश्यामोदलेशसम्बन्धगन्धके ॥ ५ ॥
 गाधः स्थाने च लिप्सायां गोधा तलनिहाकयोः ।
 दधि क्षीरोत्तरावस्थाभावे श्रीवाससर्जयोः ॥ ६ ॥
 दग्धं प्लुष्टेऽन्यलिङ्गं स्यात् स्थितार्कदिशि च स्त्रियाम् ।
 दिग्धा विषाक्तवणे स्यात्पुंसि लिप्तेऽन्यलिङ्गकः ॥ ७ ॥
 दुग्धं प्रपूरिते क्षीरे दुग्धो क्षीराविकौषधौ ।
 दोग्धाऽर्थोपजीविकवौ वत्सगोपालयोः पुमान् ॥ ८ ॥
 नद्धो बद्धे तथोद्बृत्ते बन्ध आधौ च बन्धने ।
 बन्धुः स्यात्पुंसि बन्धूके मित्रे त्रातरि बान्धवे ॥ ९ ॥
 बाधा दुःखे निषेधे च बुधः सौम्ये च पण्डिते ।
 बुद्धो जिने लब्धवर्णे पुंसि स्याद् बुधितेऽन्यवत् ॥ १० ॥
 बोधिः पुंसि समाधेश्च भेदे पिप्पलपादपे ।
 मधु पुष्परसे क्षौद्रे मद्ये ना तु मधुद्रुमे ॥ ११ ॥
 वसन्तदैत्यभिचचैत्रे स्याज्जोवन्त्यां तु योषिति ।
 मिद्धं चित्ताभिसङ्क्षेपे क्लोबमालस्यनिद्रयोः ॥ १२ ॥
 मुग्धस्तु सुन्दरे मूढे मेधा बुद्धौ क्रतौ पुमान् ।
 राधो मासान्तरे राधा चित्रभेदे च धन्विनाम् ॥ १३ ॥
 गोपीविशाखामलकीविष्णुकान्तासु विद्युति ।
 लुब्ध आकाङ्क्षिणि व्याधे वधूः स्त्रो शारिवोषधौ ॥ १४ ॥
 स्नुषाशटीनबोढासु चार्यापृक्काङ्गनासु च ।
 व्याधिः कुष्ठे च रोगे ना व्याधौ मृगयुदुष्टयोः ॥ १५ ॥

तारामयेशे च विधुर्ना कर्पूरेन्दुविष्णुषु ।
 विद्धं स्याद्वेधिते क्षिप्ते सदृशे बाधिते त्रिषु ॥ १६ ॥
 विधिर्ना नियतौ काले विधाने परमेष्ठिनि ।
 विधा गजान्ने ऋद्धौ च प्रकारे वेतने विधौ ॥ १७ ॥
 वृद्धो जीर्णं प्रवृद्धे ज्ञे त्रिषु क्लीबं तु शैलजे ।
 वृद्धिस्तु वर्द्धने योगेऽप्यष्टवर्गौषधान्तरे ॥ १८ ॥
 कालान्तरे चाभ्युदये समृद्धावपि योषिति ।
 श्रद्धाऽऽदरे च काङ्क्षायां श्राद्धं श्रद्धाऽन्विते त्रिषु ॥ १९ ॥
 हव्यकव्यविधौ क्लीबं शुद्धं स्यात्त्रिषु केवले ।
 निर्दोषे च पवित्रे च सन्धा स्थितिप्रतिज्ञयोः ॥ २० ॥
 स्पर्द्धा संहर्षणेऽपि स्यात्साम्ये क्रमसमुन्नतौ ।
 सन्धिः पुमान् सुरङ्गायां भगे सङ्घटनेऽपि च ॥ २१ ॥
 रूपकाणां मुखाद्यङ्गे सावकाशेऽपि कीर्तितः ।
 स्कन्धः स्यान्तृपतावसे सम्परायसमूहयोः ॥ २२ ॥
 कार्ये तरुप्रकाण्डे च भद्रादौ छन्दसो भिदि ।
 साधुर्बाधुर्पिके चारौ सज्जने चाभिधेयवत् ॥ २३ ॥
 सिद्धो ना व्यासादौ भेदे योगस्य देवयोनेश्च ।
 त्रिषु निष्पन्ने स्निग्धं स्नेहयुते चिक्कणेऽपि स्यात् ॥ २४ ॥
 सिन्धुर्वमथुदेशाच्चिनदे ना सरिति स्त्रियाम् ।
 सिद्धिः स्त्री योगनिष्पात्तपादुकान्तद्विवृद्धिषु ॥ २५ ॥
 सुधा स्त्री लेपने मूर्ध्यां स्नुहीगङ्गेष्टकामृते ।

(धत्रिकम्)

अबधिस्त्ववधाने स्यात्सोमिन् काले विले पुमान् ॥ २६ ॥
 अगाधमतलस्पर्शे त्रिषु श्वध्रे नपुंसकम् ।
 आनद्धं मुरजादौ च क्लोबं स्यात्सन्दिते त्रिषु ॥ २७ ॥
 आविद्धो वाच्यलिङ्गः स्यात्कुटिले च पराहतम् ।
 आबद्धो दृढबन्धे स्यात्प्रेमालङ्कारयोक्तृयोः ॥ २८ ॥
 सत्सेधस्तूच्छये न स्त्री क्लोबं संहननेऽपि च ।

उपाधिर्धर्मचिन्तायां कुटुम्बव्यापृते छले ॥ २९ ॥
 विशेषणे पुंस्युपधिः पुंसि व्याजरथाङ्गयोः ।
 कबन्धोऽस्त्री क्रियायुक्तव्यपमृधकलेवरे ॥ ३० ॥
 क्लोबं जले पुंस्युदरे बाहुरक्षोविशेषयोः ।
 दुर्विधो वाच्यलिङ्गः स्याद् दुर्गतेऽपि खलेऽपि च ॥ ३१ ॥
 न्यग्रोधस्तु पुमान् व्यामवटयोश्च शमीतरौ ।
 न्यग्रोधी तूपचित्रायां निरोधो नाशरोधयोः ॥ ३२ ॥
 निषधः कठिने देशे तद्राजे पर्वतान्तरे ।
 परिधिर्ना यज्ञियद्रुशाखायामुपसूर्यके ॥ ३३ ॥
 प्रसिद्धो भूषिते ख्याते प्रणिधिर्नाऽर्थने चरे ।
 मागधी स्त्री कणायूथ्योर्वाच्यवन्मगधोद्भवे ॥ ३४ ॥
 पुंसि वैश्यात् क्षत्रियाजे शुक्तजीरकबन्दिनोः ।
 विवधो वीवधश्चापि पर्याहारेऽध्वभारयोः ॥ ३५ ॥
 विश्रब्धोऽनुद्धटैऽपि स्याद् गाढविश्वस्तयोस्त्रिषु ।
 विबुधो ज्ञे सुरे वोरुध लताविटपयोः स्त्रियाम् ॥ ३६ ॥
 सन्नद्धो वमिते व्यूढे सम्बाधः सङ्कटे भगे ।
 सन्निधिः सन्निधानेऽपि पुमानिन्द्रियगोचरे ॥ ३७ ॥
 संसिद्धिः प्रकृतौ सिद्धौ मदोप्रायामपि स्त्रियाम् ।
 सम्बोधो बोधने क्षेपे समाधिर्ना समर्थने ॥ ३८ ॥
 ध्याननोवाकनियमे काव्यस्य च गुणान्तरे ।
 सुगन्धिः स्यादिष्टगन्धे त्रिषु क्लोबं तु बालुके ॥ ३९ ॥

(धचतुष्कम्)

अवरोधस्तिरोधाने राजदारेषु तद्गृहे ।
 अवष्टब्धो बिदूरे स्यादाक्रान्ते चावलम्बिते ॥ ४० ॥
 अनुबन्धस्तु बन्धे स्याद्बोधोत्पादे विनश्वरे ।
 मुख्यानुयायिनि शिशौ प्रकृतस्यानुवर्त्तने ॥ ४१ ॥

त्रिषु सान्द्रे दृढे चाथ चिह्नं लक्ष्मपताकयोः ।

चीनो देशांशुकब्रोहिभेदे तन्तौ मृगान्तरे ॥ ४ ॥

छन्नं तु रहसि क्लीवं छादिते वाच्यलिङ्गवत् ।

छिन्नं कृत्ते त्रिलिङ्गं स्याद् गुडूच्यामपि योषिति ॥ ५ ॥

जनो लोके महर्लोकात्परलोके च पामरे ।

जनो सोमन्तिनीवध्वोरुत्पत्तावोषधीभिदि ॥ ६ ॥

जह्वुः स्यात् पुंसि राजर्षिभेदे च मधुसूदने ।

ज्यानिर्जीर्णे च हानौ च तटिन्यामपि योषिति ॥ ७ ॥

जिनोऽर्हति च बुद्धे च पुंसि स्याद्विजत्वरे त्रिषु ।

ज्योत्स्ना चन्द्रातपेऽपि स्याज्ज्योत्स्नायुक्तनिशि स्मृता ॥ ८ ॥

ज्योत्स्नी पटोलिकायां स्याज्ज्योत्स्नायुक्तनिशि स्त्रियाम् ।

तनुः काये त्वचि स्त्री स्यात् त्रिष्वल्पे विरले कुशे ॥ ९ ॥

दानं गजमदे त्यागे पालनच्छेदशुद्धिषु ।

दानुर्दातरि विक्रान्ते दीना स्त्री मूषिकस्त्रियाम् ॥ १० ॥

वाच्यवद् दुर्गते भीते द्युम्नं वित्ते बलेऽपि च ।

धनुः पुमान् प्रियालद्रौ राशिभेदे शरासने ॥ ११ ॥

धनं तु गोधने वित्ते धाना शृष्टयवेऽपि च ।

धन्याकेऽभिनवोद्भिन्ने धुनी नद्यां नदे पुमान् ॥ १२ ॥

नग्नो बन्दिक्षपणयोः पुंसि त्रिषु विवाससि ।

न्यूनं गह्वीरनयोः पानं पोतिभाजनरक्षणे ॥ १३ ॥

भानुर्ना किरणे सूर्ये भिन्नः स्यात्त्रिषु दारिते ।

सङ्गतेऽन्यत्र फुल्ले च मानश्चित्तोन्नतौ ग्रहे ॥ १४ ॥

क्लृप्तं प्रमाणे प्रस्थादौ मोनो राश्यन्तरे ऋषे ।

मुनिः पुंसि वसिष्ठादौ वङ्कसेनतरौ जिने ॥ १५ ॥

मृत्स्ना मृत्सानुवर्योः स्त्रो यानं स्याद्वाहने गतौ ।

योनिः स्त्रीपुंसयोश्च स्यादाकरे स्मरमन्दिरे ॥ १६ ॥

रत्नं स्वजातिश्रेष्ठेऽपि मणावपि नपुंसकम् ।

रास्ना च स्याद् भुजङ्गाक्षयामेलापण्यमपि स्त्रियाम् ॥ १७ ॥

लग्नं राशुदये क्लीबं सक्तलज्जितयोस्त्रिषु ।
 वस्नस्त्ववक्रये पुंसि वेतने स्थान्नपुंसकम् ॥ १८ ॥
 वनं नपुंसकं नोरै निवासालयकानने ।
 वह्निवैश्वानरेऽपि स्याच्चित्रकाख्यौषधौ पुमान् ॥ १९ ॥
 वानं शुष्कफले शुष्कस्यूतिकर्मकटे गतौ ।
 विन्नं विचारिते लब्धे बुध्नो ना मूलरुद्रयोः ॥ २० ॥
 श्वा पुमान् कुक्कुरे ख्यातः स्थानभेदे च वास्तुनः ।
 शीनो मूर्खे चाजगरे श्येनः पक्षिणि पाण्डुरे ॥ २१ ॥
 स्वप्नः स्वापे प्रसुप्तस्य विज्ञाने दर्शने पुमान् ।
 सानुरस्त्री वने प्रस्थे वात्यामार्गप्रकोविदे ॥ २२ ॥
 स्थानं सादृश्येऽवकाशे स्थितौ वृद्धिक्षयेतरे ।
 स्थानं स्निग्धे प्रतिध्वाने घनत्वालस्ययोरपि ॥ २३ ॥
 स्नानं स्नानोयेऽभिषवे सूनं प्रसवपुष्पयोः ।
 सूना पुत्र्यां वधस्थाने गलशुण्डिकयाः स्त्रियाम् ॥ २४ ॥
 सूनुः पुत्रेऽनुजेऽर्के ना सूनुः किरणसूर्ययोः ।
 हनुर्हृद्विलासिन्यां मृत्यावस्त्रे गदे स्त्रियाम् ॥ २५ ॥
 द्वयोः कपोलावयवे हीनं गह्वीनयोस्त्रिषु ।

(नत्रिकम्)

अञ्जनं कज्जले चाक्तौ सौवीरे च रसाञ्जने ॥ २६ ॥
 पुंसि ज्येष्ठादिगजयोरञ्जना वानरीभिदि ।
 अञ्जनी लेप्यनार्या चावनं प्रीतौ च रक्षणे ॥ २७ ॥
 भयनं पथि भानोरप्युदग्दक्षिणतो गतौ ।
 अपानं तु गुदे क्लीबं पुंसि स्यात्तस्य मारुते ॥ २८ ॥
 असनं क्षेपणे क्लीबं पुंसि स्याज्जोषकद्रुमे ।
 अङ्गनं प्राङ्गणे याने कामिन्यामङ्गना मता ॥ २९ ॥
 अर्जुनः ककुभे पार्थे कार्तवीर्यमयूरयोः ।
 मातुरेकसुतेऽपि स्यात् पुंस्त्रिलङ्गो धवलेऽन्यवत् ॥ ३० ॥
 नपुंसकं तृणे नेत्रगदे चाप्यर्जुनी गवि ।

उषायां बाहुदानद्यां कुण्टटन्यामपि च कश्चित् ॥ ३१ ॥

अम्लानो महासहायां नान्यलिङ्गस्तु निर्मले ।

अशोर्धनी तालमूल्यां ग्यादर्शोर्धनः सूरणेऽपि च । ३२ ॥

असिक्नी स्यादवृद्धान्तःपुरप्रेष्यानदोभिदोः ।

असनिः स्त्रोपुंसयोः स्याच्चञ्चलायां पवावपि ॥ ३३ ॥

अरत्तिर्ना सप्रकोष्ठतताङ्गुलिकरेऽपि च ।

कफोणावप्यथाली स्याद् वृश्चिके भ्रमरे पुमान् ॥ ३४ ॥

अर्थी पुमान् याचके स्यात् सेवके च विवादिनि ।

अध्वा ना पथि संस्थाने स्याद्वस्कन्दकालयोः ॥ ३५ ॥

अर्वा तुरङ्गमे पुंसि कुत्सिते वाच्यलिङ्गकः ।

आसनं द्विरदस्कन्धे पीठे यात्रानिवर्तने ॥ ३६ ॥

आसनी विपणौ स्थित्यामासनो जीवकद्रुमे ।

आदानं ग्रहणेऽपि स्यादलङ्कारे च वाजिनाम् ॥ ३७ ॥

आपन्नः सविपत्तौ च प्राप्त वाच्यवदोरितः ।

आत्मा पुंसि स्वभावेऽपि प्रयत्नमनसोरपि ॥ ३८ ॥

धृतावपि मनीषायां शरीरब्रह्मणोरपि ।

आलानं करिणां बन्धस्तम्भे रज्जौ च न स्त्रियाम् ॥ ३९ ॥

ईशानं ज्योतिषि क्लोबं पुंलिङ्गः स्यात् त्रिलोचने ।

उत्तानमगभीरे स्यादूर्ध्वास्यशयिते त्रिषु ॥ ४० ॥

उत्थानमुद्यमे तन्त्रे पौरुषे पुस्तके रणे ।

प्राङ्गणोद्गमहर्षेषु गलरोगेऽपि न द्वयोः ॥ ४१ ॥

उद्यानं स्यान्निःसरणे वनभेदे प्रयोजने ।

उदानोऽप्युदरावर्ते वायुभेदे भुजङ्गमे ॥ ४२ ॥

उद्धानमुद्गते वाच्यलिङ्गं चुत्तयां नपुंसकम् ।

ओदनं न स्त्रियां भक्ते बलायामोदनी स्त्रियाम् ॥ ४३ ॥

कमनः कामुके कामेऽभिरूपेऽशोकपादपे ।

कम्पनं न द्वयोः कम्पे कम्पे स्यादभिधेयवत् ॥ ४४ ॥
 कठिनमपि निष्ठुरे स्यात्स्तब्धेऽपि त्रिषु नपुंसकं स्थाल्याम् ।
 कठिनी खटिकायामपि कठिना गुह्यशर्करायां च ॥ ४५ ॥
 क्रन्दनं रोदनेऽपि स्यादाह्वानेऽप्यथ कल्पना ।
 करिणः सञ्जनायां स्त्री क्तोव लुप्तौ च कल्पने ॥ ४६ ॥
 कर्त्तनं न द्वयोश्छेदे नारीणां सूत्रनिर्मितौ ।
 कर्मास्त्री व्याप्याक्रिययोः कदनं मर्दपापयोः ॥ ४७ ॥
 काञ्चनः काञ्चनाले स्याच्चम्पके नागकेसरे ।
 चतुस्वरे च धत्तूरे हरिद्रायां च काञ्चनो ॥ ४८ ॥
 क्तावेऽञ्जकेसरे हेम्नि कामिनो भोरुवन्दयोः ।
 कामी तु कामुके चक्रवाके पारावतेऽपि च ॥ ४९ ॥
 कानोनः कन्यकाजाततनये व्यासकर्णयोः ।
 काकिनी पणपादेऽपि मानपादे वराटके ॥ ५० ॥
 काननं विपिने गेहे परमेष्ठिमुखेऽपि च ।
 कुहनं मृत्तिकाभाण्डविशेषे काचभाजने ॥ ५१ ॥
 कुहना दम्भचर्यायामोर्ध्वालो कुहनं त्रिषु ।
 कृतो स्यात् पण्डिते योग्ये केतनं तु निमन्त्रणे ॥ ५२ ॥
 गृहे केतौ च कृत्येऽथ केशो केशवति त्रिषु ।
 दैत्ये ना चौरपुण्यां स्त्री कौलीनं गुह्यजन्ययोः ॥ ५३ ॥
 कुकर्मणि कुलीनत्वे युद्धे पश्वहिपक्षिणाम् ।
 कौपीनं स्यादकार्यं च चौरगुह्यप्रदेशयोः ॥ ५४ ॥
 खलिनी खल्वृन्दे स्यात्तालपण्यामपि स्त्रियाम् ।
 खञ्जनः खञ्जरोटे स्त्री सर्षपां खञ्जनं गतौ ॥ ५५ ॥
 खङ्गो ना गण्डके मञ्जुषाषे खड्गधरे त्रिषु ।
 गर्जनं निनदे कोपे गहनं कलिले त्रिषु ॥ ५६ ॥
 नपुंसकं गह्वरे स्याद् दुःखकाननयोरपि ।
 गन्धनमुत्साहे स्यात्प्रकाशने सूचनेऽपि हिंसायाम् ॥ ५७ ॥
 ग्रामोणः शुनि काके पुंसि त्रिषु सम्भृते ग्रामैः ।

प्रावा तु प्रस्तरे पृथ्वीधरे पुंस्यथ गृञ्जनम् ॥ ५८ ॥
 विषदग्धपशोर्मासे क्लीवं पुंसि रसोनके ।
 गोस्तनो हारभेदे ना द्राक्षायां गोस्तनी स्त्रियाम् ॥ ५९ ॥
 गोमो शृगाले पुंसि स्यात्त्रिषु गोमत्युपासके ।
 घटटना चलनावृत्योश्चन्दनो तु नदोभिदि ॥ ६० ॥
 चन्दनोऽस्त्रो मलयजे भद्रकान्या नपुंसकम् ।
 चलनं भ्रमणे कम्पे कम्पे तु वाच्यलिङ्गकम् ॥ ६१ ॥
 चलनो वस्त्रशोधिन्यां वारिभेदेऽपि च क्वचित् ।
 चक्री तैलिकभित्कोककुलालाजाहिसूचके ॥ ६२ ॥
 चर्मी फलकपाणौ स्याद् भूर्जे भृङ्गरिटावपि ।
 चर्मकृतौ च फलके चेतना संविदि स्त्रियाम् ॥ ६३ ॥
 बाच्यवत्प्राणयुक्तेऽथ छद्म व्याजापदेशयोः ।
 छद्मं वमने क्लीवं निम्बालम्बुषयोः पुमान् ॥ ६४ ॥
 छदनं च दले पक्षे पिधाने छेदने भिदि ।
 कर्तने च जनुः पुंसि जन्तौ वैश्वानरेऽपि च ॥ ६५ ॥
 जवनं तु स्यदे वेगे हये ना वेर्गानि त्रिषु ।
 जननी तु दयामात्रोर्जननं वंशजन्मनोः ॥ ६६ ॥
 जयनं स्यात्तुरङ्गादिसन्नाहे विजयेऽपि च ।
 जघनं च स्त्रियाः श्रोणिपुरोभागे कटावपि ॥ ६७ ॥
 ज्ञानो स्यात्पुंसि दैवज्ञे ज्ञानयुक्तेऽन्यालिङ्गकः ।
 जीवनं वर्तने जीवप्राणधारणयोर्जले ॥ ६८ ॥
 जीवनी जीवना चापि जीवन्तीभेदयोः क्रमात् ।
 तपनोऽरुहकरेऽपि स्याद्भारकरे निरयान्तरे ॥ ६९ ॥
 तलुनः पवने युनि युवत्यां तलुनी स्मृता ।
 तालनं विरले स्तोके स्वच्छेऽपि वाच्यलिङ्गकम् ॥ ७० ॥
 तमोघ्नः सूर्यवह्नीन्दुबुद्धशङ्करविष्णुषु ।
 त्यागो दातरि शूरेऽथ तेवनं केलिकानने ॥ ७१ ॥
 क्रीडायां तेमनं त्वाद्रोकरणे व्यञ्जनेऽपि च ।

तेजनः पुंसि वंशे स्यात्तेजनी तृणपूलके ॥ ७२ ॥
 तोदनं व्यथने तोत्रे दंशनं दंशवर्मणोः ।
 दर्शनं नयनस्वप्नबुद्धिधर्मोपलब्धिषु ॥ ७३ ॥
 शास्त्रदर्पणयोश्चाथ दमनः पुष्पत्रोरयाः ।
 दशनः शिखरे दन्ते कवचे तु नपुंसकम् ॥ ७४ ॥
 दहनश्चित्रके भल्लातकेऽनौ दुष्टचेष्टिते ।
 दृशानं व्योतिषि क्लीबं पुंस्त्रिङ्गः स्याद्विरोचने ॥ ७५ ॥
 देवनं व्यवहारे स्याज्जिगोषाकीडयोरपि ।
 देवनोऽक्षेषु पुंसि स्याद् ध्वजो तु पृथिवीधरे ॥ ७६ ॥
 रथत्राह्मणयोश्चापि भुजङ्गमतुरङ्गयोः ।
 धन्वी धनुर्धरेऽपि स्यादर्जुने ककुभदुमे ॥ ७७ ॥
 धन्वा तु मरुदेशे ना क्लीबं चापे स्थलेऽपि च ।
 धमनो नाऽनले भस्त्राऽध्मापकक्रूरयोस्त्रिषु ॥ ७८ ॥
 धमनो तु शिराहट्टविलासिन्योश्च योषिति ।
 धावनं गमने शुद्धौ पृश्निपण्यां तु धावनो ॥ ७९ ॥
 धाम देहे गृहे रश्मौ स्थाने जन्मप्रभावयोः ।
 नन्दनं वासवोद्याने नन्दनो हर्षके सुते ॥ ८० ॥
 नन्दो हरप्रतोहारे गर्दभाण्डे वनद्रुमे ।
 नन्दिन्युमायां गङ्गायां ननान्दधेनुभेदयोः ॥ ८१ ॥
 नलिनो पद्मिनोऽव्योमनिम्नगाकमलाकरे ।
 नपुंसकं नीलिकायां न पुंसि सरसोरुहे ॥ ८२ ॥
 निदानं कारणे वत्सदामादिकारणक्षये ।
 निधनं स्यात्कुले नाशे प्रधनं दारणे रणे ॥ ८३ ॥
 पवनं कुम्भकारस्य पाकस्थाने नपुंसकम् ।
 निष्पावमरुतोः पुंसि प्रज्ञानं बुद्धिचिह्नयोः ॥ ८४ ॥
 प्रधानं स्यान्महामात्रे प्रकृतौ परमात्मनि ।

प्रज्ञायामपि च कलौबमेकत्वे तूत्तमे सदा ॥ ८५ ॥
 पद्मिनी पद्मसङ्घाते स्त्रीविशेषे सरोरुहे ।
 प्रसन्ना स्त्री सुरायां स्यात्स्वच्छसन्तुष्टयोस्त्रिषु ॥ ८६ ॥
 प्रसूनो वाच्यवज्जाते कलौवं तु फरुषुषयोः ।
 पत्रो ज्येने पत्ररथे काण्डदुरथिकाद्रिषु ॥ ८७ ॥
 पर्व कलौवं महे ग्रन्थौ प्रस्तावे लक्षणान्तरे ।
 दर्शप्रतिपदोः सन्धौ विषुवत्प्रभृतिष्वपि ॥ ८८ ॥
 पक्ष्म सूत्रादिसूक्ष्मांशं किञ्जल्के नेत्रलोमनि ।
 पाठीनो मीनभेदे स्यात् पाठके गुग्गुलुद्रुमे ॥ ८९ ॥
 पावनं तु जले कृच्छ्रे ना व्यासे पावकेऽपि च ।
 पाचनं दशमूल्यादौ प्रायश्चित्ते च नाऽनले ॥ ९० ॥
 वाच्यवत्पाचयितरि हरीतक्यां तु योषिति ।
 पाशी व्याधे च वरुणे पिशुनं कुङ्कुमेऽपि च ॥ ९१ ॥
 कपिवक्त्रे च काके ना सूचकक्रयोस्त्रिषु ।
 पृक्कायां पिशुना स्त्री स्यात् पीतनं पीतदारुणि ॥ ९२ ॥
 कुङ्कुमे हरिताले च पुमानाम्रातके मतः ।
 पूतना तु हरीतक्यां दानवीरोगभेदयोः ॥ ९३ ॥
 पृतना तु स्त्रियां सेनामात्रसेनाविशेषयोः ।
 प्रेमा ना वासवे वाते प्रेमास्त्री स्नेहनर्मणोः ॥ ९४ ॥
 फलिन्यग्निशिखायां च फल्यां स्त्री फलिनि त्रिषु ।
 फाल्गुनस्तु गुढाकेशे नदोजार्जुनभूरुहे ॥ ९५ ॥
 तपस्यसंज्ञामासे तत्पूर्णिमायां तु फाल्गुनी ।
 ब्रह्म तत्त्वतपोवेदे न द्वयोः पुंसि वेधसि ॥ ९६ ॥
 ऋद्विग्यागभिदोर्विप्रे बन्धनं वधबन्धयोः ।
 बन्दनी नतिजोवातुकुटीयाचनकर्मसु ॥ ९७ ॥
 बाहिनी स्यात्तरङ्गिण्यां सेनासैन्यप्रभेदयोः ।
 बाणिनो नर्त्तकोमत्ताविदग्धवनितासु च ॥ ९८ ॥
 बुधानस्तु गुरौ विज्ञे बोधनं गन्धदीपने ।

बोधनी बोधपिप्पल्योर्भर्म स्यात् काञ्चने भृतौ ॥ ९९ ॥

भण्डनं कवचे युद्धे खलीकारेऽपि न द्वयोः ।

भट्टिनी द्विजभार्यायां नाट्योक्तयां राजयोषिति ॥ १०० ॥

भवनं स्याद् गृहे भावे भाजन योग्यपात्रयोः ।

भावना तु न नाध्याने पर्यालोचेऽधिवासने ॥ १ ॥

भुवनं पिष्टपेऽपि स्यात् सलिले गगने जने ।

भोगी भुजङ्गमेऽपि स्याद् ग्रामपात्रे नृपे पुमान् ॥ २ ॥

विहाय महिषीमन्यराजयोषिति भोगिनी ।

मदनः स्मरवसन्तद्रुभिद्वस्तूरसिक्थके ॥ ३ ॥

मलनः पटवासे ना मद्ने तु नपुसकम् ।

मलिनं दूषिते कृष्णे ऋतुमत्यां तु योषिति ॥ ४ ॥

मण्डनं भूषणे क्लीबं स्यात् त्रिष्वलङ्कारिण्युनि^१ ।

मार्जनं न द्वयोर्माष्टौ पुंसि स्यात्तोत्रशाखिनि ॥ ५ ॥

मालिनी मातृकावृत्तभिदोर्मालिकयोषिति ।

गौरोचम्पानगर्थोश्च मन्दाकिन्यां नदीभिदि ॥ ६ ॥

मानिनी तु स्त्रियां फल्यां मानी मानवति त्रिषु ।

मिथुनं न द्वयो राशिभेदे स्त्रोपुंसयुग्मके ॥ ७ ॥

मुण्डनं वपने त्राणे मेहनं मूत्रशिश्नयोः ।

मैथुनं सुरतेऽपि स्यात् सङ्गतेऽपि नपुंसकम् ॥ ८ ॥

यमनं बन्धने चोपरतौ क्लीबं यमे पुमान् ।

यवनो देशभेदे ना वेगिवेगाधिकाश्चयोः ॥ ९ ॥

यवान्योषधिभेदे स्त्रो वाच्यवद्वेगिनि स्मृता ।

यापनं वस्त्रे कालक्षेपे निरसनेऽपि च ॥ १० ॥

१. इतः परं सार्धमिदं पद्यं नास्ति-क. ।

मसनं गण्डगोले स्यात्तपस्ये परमेष्ठिनि ।

मड्डनं ताकिके रम्ये गृहे देहे जलाशये ॥

मसूनोऽस्त्री जित्वरे स्यान्मेषादौ महिषेऽपि च ।

युवा स्यात्तरुणे श्रेष्ठे निसर्गबलशालिनि ।
 युञ्जानः सारथौ विप्रे योजनं परमात्मनि ॥ ११ ॥
 चतुष्क्रान्श्यां च योगेऽथ रसनं स्वदने ध्वनौ ।
 जिह्वायां तु न पुंसि स्याद्रास्नायां रसना स्त्रियाम् ॥ १२ ॥
 रञ्जनो रागजनने रञ्जनं रक्तचन्दने ।
 शुण्डारोचनिकानीलोमञ्जिष्ठासु च रञ्जनौ ॥ १३ ॥
 रजनो नलिनीरात्रिहरिद्राजतुकासु च ।
 राधनं साधने प्राप्तौ राधना भाषणे स्त्रियाम् ॥ १४ ॥
 राजा प्रभौ च नृपतौ क्षत्रिये रजनीपतौ ।
 यक्षे शक्रे च पुंसि स्याद्रागी रक्तेऽपि कामुके ॥ १५ ॥
 रेचनी त्रिवृतादन्त्यो रोचनी कर्कशे स्त्रियाम् ।
 रोचना रक्तबल्हारे गोपित्तवारयोषितोः ॥ १६ ॥
 रोचनः कूटशाल्मल्यां पुंसि स्याद्रोचके त्रिषु ।
 रोदनं क्रन्दनेऽस्त्रेऽपि दुरालभौषधौ स्त्रियाम् ॥ १७ ॥
 रोही रोहितकेऽश्वत्थबटपादपयोः पुमान् ।
 लङ्घनं तूपवासे स्यात्क्रमणे प्लवनेऽपि च ॥ १८ ॥
 ललना कामिनीनारीभेदाजह्वासु योषिति ।
 लक्ष्म चिह्ने प्रधाने च लाञ्छन नामचिह्नयोः ॥ १९ ॥
 लेखनं छन्दने भूर्जे लिपिन्यासेऽथ वर्जनम् ।
 हिंसात्यागयोर्वपनं बीजाधाने च मुण्डने ॥ २० ॥
 बसनं छादने वस्त्रे वसनं छन्दनेऽदने ।
 बद्धनं वृद्धिवृद्धिष्णुच्छेदे घट्यां तु वद्धिनी ॥ २१ ॥
 व्यञ्जनं तेमने चिह्ने श्मश्रूयवयवेऽहनि ।
 व्यसनं त्वशुभे सक्तौ पानस्त्रोमृगयादिषु ॥ २२ ॥
 दैवानिष्टफले पापे विपत्तौ निष्फलोद्यमे ।
 वर्तनो वामने क्तोर्व वृत्तौ स्त्री प्रेषणाध्वनोः ॥ २३ ॥

न पुंसि तूलनालायां तर्कुपोठे च जीवने ।
 वर्त्तिष्णौ त्रिषु वज्रो तु बुद्धे देवाधिपे पुमान् ॥ २४ ॥
 वचक्नुस्तु पुमान् विप्रे वावदूकेऽभिधेयवत् ।
 वर्णा स्याल्लेखके चित्रकरेऽपि ब्रह्मचारिणि ॥ २५ ॥
 वर्ष्म देहप्रमाणातिसुन्दराकृतिषु स्मृतम् ।
 वर्त्म नेत्रच्छदे मार्गे बाजी बाणाश्वपक्षिषु ॥ २६ ॥
 वामनोऽप्यातखर्वे च त्रिषु पुंसि तु दिग्गजे ।
 हरावङ्कोटवृक्षेऽथ वासनं धूपनेऽपि च ॥ २७ ॥
 वारिधान्यां च वस्त्रे च प्रत्याशाज्ञानयोः स्त्रियाम् ।
 वाग्मी पटौ सुराचार्ये विज्ञानं ज्ञानकर्मणोः ॥ २८ ॥
 वितुन्नं सुनिषण्णे च शैबाले च नपुंसकम् ।
 वितानो यज्ञ षष्ठोचे विस्तारे पुत्रपुंसकम् ॥ २९ ॥
 क्लोबं वृत्तविशेषे स्यात्त्रिलिङ्गो 'मत्ततुच्छयोः ।
 विमानो व्योमयाने च सार्वभौमगृहेऽपि च ॥ ३० ॥
 घोटके यानपात्रे च पुन्नपुंसकयोर्मतः ।
 विक्लिन्नो जरसा जीर्णे शोर्णे चार्द्रे च वाच्यवत् ॥ ३१ ॥
 विपन्नं विपदाक्रान्ते त्रिषु पुंसि भुजङ्गमे ।
 विच्छिन्नं च समालब्धे विभक्तेऽप्यभिधेयवत् ॥ ३२ ॥
 विलग्नं न स्त्रियां मध्ये त्रिषु स्याल्लग्नमात्रके ।
 विष्वन्नस्तु शिरोषे ना गुडूचीत्रिवृतोः स्त्रियाम् ॥ ३३ ॥
 व्युत्थानं स्वातन्त्र्यकृते विरोधाचरणेऽपि च ।
 वृजिनं कल्मषे क्लोबं केशे ना कुटिले त्रिषु ॥ ३४ ॥
 वृषा कर्णे महेन्द्रे ना वेदना ज्ञानदुःखयोः ।
 वैष्टनं कर्णशङ्कुल्यामुष्णीषे मुकुटे वृतौ ॥ ३५ ॥
 व्योम वारिणि चाकाशे भास्करस्याच्चनाश्रये ।
 शकुनिः पुंसि विहगे सौबले करणान्तरे ॥ ३६ ॥

शयनं सुरते निद्राशययोश्च नपुंसकम् ।
 शमनं शान्तिवधयोः शमनः श्राद्धदैवते ॥ ३७ ॥
 श्वसनं श्वसिते पुंसि मारुते मदनद्रुमे ।
 शकुनस्तु पुमान् पक्षिमात्रपक्षिविशेषयोः ॥ ३८ ॥
 शुभशंसिनिमित्ते च शकुनं स्यान्नपुंसकम् ।
 शङ्खिनो श्वेतवृन्दायां चौरपुण्यां वधूभिदि ॥ ३९ ॥
 शङ्खो हरौ समुद्रे ना शङ्खवत्यभिधेयवत् ।
 शतघ्नो शस्त्रभेदे स्याद् वृश्चिकाल्यां करञ्जके ॥ ४० ॥
 शासनं राजदत्तोर्व्यां लेखाज्ञाशास्त्रशास्त्रिषु ।
 शाखो स्यात् पादपे वेदे तुरुष्काख्यजने पुमान् ॥ ४१ ॥
 शिखो वह्नौ बलीवर्दे शरे केतुग्रहे द्रुमे ।
 मयूरे कुक्कुटे पुंसि शिखावत्यन्यलिङ्गकः ॥ ४२ ॥
 शिल्पो तु वाच्यवत् कारौ स्त्रियां कोलदलौषधौ ।
 शूलो स्याच्छङ्करे पुंसि शूलरोगिणि वाच्यवत् ।
 शृङ्गो शृङ्गयुते नागे वृषपर्वतयोरपि ॥ ४३ ॥
 श्लेष्मघ्नो मल्लिकायां च ज्योतिष्मर्यां च योषिति ।
 शोभनो योगभेदे ना सुन्दरे वाच्यलिङ्गकः ॥ ४४ ॥
 सवनं त्वध्वरे स्नाने सोमनिर्दलेऽपि च ।
 स्तननं ध्वनिमात्रे स्यान्मेघशब्दे च कुन्थिते ॥ ४५ ॥
 समानः सत्समैकेषु त्रिषु ना नाभिमारुते ।
 सन्तानः सन्ततौ गोत्रे स्यादपत्ये सुरद्रुमे ॥ ४६ ॥
 स्पर्शने मारुते पुंसि दाने स्पर्शे नपुंसकम् ।
 संस्थानमाकृतौ मृत्यौ सन्निवेशे चतुष्पथे ॥ ४७ ॥
 स्यन्दनं तु सुतौ नोरे तिनिशे ना रथेऽस्त्रियाम् ।
 सज्जनं तु भवेत् क्लोबमुपरक्षणघट्टयोः ॥ ४८ ॥
 वाच्यलिङ्गं कुलीने स्यात् कल्पनायां तु योषिति ।

सन्धानं स्यादभिषवे तथा सङ्कटनेऽपि च ॥ ४९ ॥
 सम्पन्नं साधितेऽपि स्यात् सम्पत्तिसहितेऽन्यवत् ।
 सन्धिनी वृषभाक्रान्ताकालदुग्धोत्सयोः स्त्रियाम् ॥ ५० ॥
 सक्ता स्यान्मन्दिरे नीरे संव्यानं छादनेऽशुके ।
 सदनं मन्दिरे तोये स्वामी प्रभुविशाखयोः ॥ ५१ ॥
 सादी तुरङ्गमातङ्गरथारोहेषु दृश्यते ।
 स्थापनं रोपणे पुंसवने पाठौषधौ स्त्रियाम् ॥ ५२ ॥
 सावनो यज्ञकर्मान्ते यजमानप्रचेतसोः ।
 साधनं मृतसंस्कारे सैन्ये सिद्धौषधौ गतौ ॥ ५३ ॥
 निर्वर्तनोपायमेढे दापनेऽनुगमे धने ।
 साम क्लोबमुपायस्य भेदे वेदान्तरेऽपि च ॥ ५४ ॥
 सीमा घाटस्थितिक्षेत्रेष्वण्डकोषेऽपि च स्त्रियाम् ।
 सूचना व्यधने दृष्टौ गन्धनेऽभिनयेऽपि च ॥ ५५ ॥
 सेवनं रक्षणे सेके नौकायाः सेकभाजने ।
 सेनानीः स्यात्पुमान् कार्तिकेये सेनापतावपि ॥ ५६ ॥
 सेवनं सोवनोपास्त्योर्हली रामे च कर्षके ।
 हस्तिनी गजयोषार्या जातिभेदे च योषितः ॥ ५७ ॥
 हसनं न द्वयोर्हासेऽङ्गारधान्यां तु योषिति ।
 हायनो न स्त्रियां वर्षे पुंस्यर्चिर्ब्रौहिभेदयोः ॥ ५८ ॥
 हादिनी वज्रतडितोर्हिण्डनं भ्रमणे रते ।

(नचतुष्कम्)

अवलग्नोऽस्त्रियां मध्ये त्रिषु स्याज्जग्नमात्रके ॥ ५९ ॥
 अनूचानो विनीते स्यात् साङ्गवेदविचक्षणे ।
 अपाचोनमवागर्थे विपर्यस्ते च वाच्यवत् ॥ ६० ॥
 अभिपन्नोऽपराधेऽभिग्रस्ते चापद्गते त्रिषु ।
 अवदानं खण्डने स्यादतिवृत्ते च कर्मणि ॥ ६१ ॥
 अभिमानोऽर्थादिदर्पेऽज्ञाने प्रणयहिसयोः ।

अनीकिनो स्त्रियां सेनामात्रसेनाविशेषयोः^१ ॥ ६२ ॥
 अधिष्ठानं पुरे चक्रे प्रभावेऽध्यासनेऽपि च ।
 अन्वासनं स्नेहवस्तावुपास्तावनुशोचने ॥ ६३ ॥
 अर्थमा तु पुमान् सूर्यं पितृदेवान्तरेऽपि च ।
 अथर्वा ब्राह्मणे पुंसि वेदे तु स्यान्नपुंसकम् ॥ ६४ ॥
 भयेदभिजनः ख्यातो जन्मभूम्यां कुलध्वजे ।
 कुलेऽपि च पुमानाद्योधनं युद्धे वधेऽपि च ॥ ६५ ॥
 स्यादाकलनमाकाङ्क्षा परिसङ्ख्यानबन्धने ।
 आतश्चनं प्रतीवापजवनाप्यायनेषु च ॥ ६६ ॥
 आराधनं च पचने प्राप्तौ सन्तोषणेऽपि च ।
 आच्छादनं सम्पिधाने वस्त्रेऽपवृत्तिमात्रके ॥ ६७ ॥
 आस्कन्दनं तिरस्कारे रणे संशोषणेऽपि च ।
 आवेशनं शिल्पिशाले भूतावेशप्रवेशयोः ॥ ६८ ॥
 आत्मयोनिः पुमान् कामदेवे च परमेष्ठिनि ।
 उषयानं विषे गण्डौ प्रणयेऽपि नपुंसकम् ॥ ६९ ॥
 उत्सादनं समुल्लेखोद्वाहनोद्वर्तनेषु च ।
 स्यादुत्पतनमुत्पत्तौ तथोर्ध्वगमनेऽपि च ॥ ७० ॥
 उद्धत्तनमुत्पतने विलेपने घर्षणे क्लोबम् ।
 उदयनमुदये क्लीबं वत्सेशागस्त्ययोः पुंसि ॥ ७१ ॥
 उद्वहनं^२ द्विषीत्ये स्याद्रज्ज्वामुद्वाहनो मता ।
 उपासनं शराभ्यासेऽप्युपास्तावासनेऽपि च ॥ ७२ ॥
 कपोतनो गर्दभाण्डशिरीषाम्नातकेषु च ।
 अश्वत्थे च कलापी तु प्लक्षवर्हिण्योः पुमान् ॥ ७३ ॥
 कलध्वनिः पुमान् पारावते पिकमयूरयोः ।
 कञ्जुक्यन्तःपुराध्यक्षे पिङ्गेऽहौ जोङ्गकद्रुमे ॥ ७४ ॥
 कात्यायनो वररुचौ विशेषे च मुनेः पुमान् ।

काषायवस्त्रे विधवाद्धजरत्युमयोः स्त्रियाम् ॥ ७५ ॥
 कुम्भयोनिरगस्त्ये स्याद्वसिष्ठद्रोणयोः पुमान् ।
 कुचन्दनं च पत्राङ्गे द्रुभेदे रक्तचन्दने ॥ ७६ ॥
 कुण्डली वरुणे केकिभोगिनोश्च सकुण्डले ।
 केसरी तुरगे सिंहे पुन्नागे नागकेसरे ॥ ७७ ॥
 कौञ्चादनं तु पिप्पल्यां चिञ्चोटकमृणालयोः ।
 खडगधेनुः स्त्रियां खडगपुत्रिकागण्डकस्त्रियोः ॥ ७८ ॥
 यवादनीन्द्रवारुण्यां गवां वासादनाश्रये ।
 गदयितुः पुमान्कामे जल्पाके कामुकेऽपि च ॥ ७९ ॥
 घनाघनो वर्षुकान्दे मत्तघातुककुञ्जरे ।
 चक्रे च घोषयितुस्तु विप्रकोकिलयोः पुमान् ॥ ८० ॥
 चित्रभानुः पुमान् वैश्वानरे चाहस्करेऽपि च ।
 चोलको तु करीरे स्यान्नारङ्गे किष्कुपर्वणि ॥ ८१ ॥
 जलाटनो लोहपृष्ठे जलौकायां जलाटनी ।
 तपस्वी तापसे चानुकम्प्ये त्रिष्वथ योषिति ॥ ८२ ॥
 मांसिकाकटुरोहिण्योस्तरस्वी शूरवेगिनोः ।
 तपोधनस्तापसे स्यान्मुण्डोर्या तु तपोधना ॥ ८३ ॥
 द्विजन्मा दशने विप्रे दुर्नाभ क्लोबमर्शसि ।
 स्याद्दोर्ध्वकोषिका वा स्त्री देवसेना तु वज्रिणः ॥ ८४ ॥
 सुतायामपि सेनायां देवतानां च योषिति ।
 नागाञ्जनेभमुन्दर्या नागयष्टौ च योषिति ॥ ८५ ॥
 भवेन्निधुवनं कम्पे सुरते च नपुंसकम् ।
 निर्वासनं हिंसने स्यान्नगरादेर्वहिष्कृतौ ॥ ८६ ॥
 निर्भत्सनं खलोकारेऽलक्तकेऽपि नपुंसकम् ।
 निर्यातनं वैरशुद्धौ दाने न्यासार्पणेऽपि च ॥ ८७ ॥
 निशामनं दर्शने स्यादालोचने च न द्वयोः ।
 निशमनमुक्तं दृष्टौ श्रतौ निरसनं वधे प्रतिक्षेपे ॥ ८८ ॥
 निष्ठीवने प्रजननं योनौ जन्मन्यपि क्लीबम् ।

प्रसहनमपि भङ्गे स्यात् क्षेपे पञ्चाननः शिवे सिंहे ॥ ८९ ॥
 प्रहसनमपि प्रहासे रूपकभेदे च परिहासे ।
 प्रणिधानं प्रयत्ने स्यात् समाधौ च प्रवेशने ॥ ९० ॥
 प्रयोजनं कार्यहेत्वोः पलाशो वृक्षरक्षसोः ।
 अथ प्रवचनं वेदे प्रकृष्टवचनेऽपि च ॥ ९१ ॥
 प्रतिपन्नोऽन्यलिङ्गः स्याद्विज्ञातेऽङ्गीकृतेऽपि च ।
 प्रस्फोटनं तु शूर्पे स्यात्ताडनं च विकाशने ॥ ९२ ॥
 प्रतिमानं प्रतिच्छायागज-कुम्भान्तरालयोः ।
 प्रतियत्नस्तु संस्कारलिप्सोपग्रहेषु च ॥ ९३ ॥
 प्रत्यर्थी वाच्यलिङ्गः स्याच्छत्रौ च प्रतिवादिनि ।
 परिश्रवा तु पुमानिन्दौ याज्ञिके परिचारके ॥ ९४ ॥
 प्रसाधनो तु कङ्कत्यां सिद्धौ वेशे प्रसाधनम् ।
 पयास्वनी नदीधेन्वोर्विभावर्या च योषिति ॥ ९५ ॥
 अथ पुण्यजनो यक्षे राक्षसे सज्जनेऽपि च ।
 पृथग्जनस्तु पुंलिङ्गः कथितो नोचमूर्खयोः ॥ ९६ ॥
 फलकी मत्स्यभेदे ना वाच्यवत्फलकान्विते ।
 वारको शत्रुचित्राश्वपर्णीजीवपयोधिषु ॥ ९७ ॥
 भूतात्मा पुंसि निर्दिष्टो देवे च परमेष्ठिनि ।
 महाधनं महामूल्ये^२सुवर्णे सिलहकेऽपि च ॥ ९८ ॥
 महासेनः कार्तिकेये महासैन्यपतावपि ।
 मदयितुर्मद^३युते पुमान् मद्ये नपुंसकः ॥ ९९ ॥
 महामुनिरगस्त्ये ना कुस्तुम्बुरुणि न द्वयोः ।
 मातुलानी कलाये स्याद्भङ्गायां मातुलस्त्रियाम् ॥ १०० ॥
 मालुधानो मातुलाहौ मालुधानी लताऽन्तरे ।
 मेधावी ना शुके ब्राह्म्यां स्त्रियां मेधाऽन्विते त्रिषु ॥ १०१ ॥
 रसायनं विषेऽपि स्याज्जराव्याधिजिदौषधौ ।

पुंलिलङ्गः पक्षिराजे च विडङ्गाख्यौषधेऽपि च ॥ १०२ ॥
 राजादनं क्षोरिकायां प्रियाले किंशुकेऽपि च ।
 ललाम स्यात् प्रभावे च लाञ्छनध्वजवाजिषु ॥ १०३ ॥
 शृङ्गे प्रधाने भूषायामपि बालविपुण्ड्रयोः ।
 लाङ्गली नालिकेरादौ रेवतीरमणे पुमान् ॥ १०४ ॥
 वनश्वा गन्धमार्जारे वञ्चकव्याघ्रयोः पुमान्
 वर्धमानः प्रहनभेदे शरावैरण्डविष्णुषु ॥ १०५ ॥
 विष्मापनः स्यात्कुहके गन्धर्वनगरे स्मरे ।
 विसर्जनं परित्यागे दाने सम्प्रेषणेऽपि च ॥ १०६ ॥
 विरोचनः प्रह्लादस्य तनयेऽर्केऽग्निचन्द्रयोः ।
 बिहेठनं तु हिंसायां मर्दने च विजम्बने ॥ १०७ ॥
 भवेद्विहननं विघ्नहिंसयोस्तूलपिञ्जने ।
 विषयो विषयासक्ते वाच्यवत् क्लोबमिन्द्रिये ॥ १०८ ॥
 पुंसि स्यान्नृपतौ कामदेवे वैषयिकेऽपि च ।
 विष्वक्सेना फलिन्यां स्याद्विष्वक्सेनो जनार्दने ॥ १०९ ॥
 विलेपनी सुवेषस्त्रीयवाग्वोरपि योषिति ।
 विलासा भोगिनि व्याले विस्वप्सा नाऽग्निचन्द्रयोः ॥ ११० ॥
 वृक्षादनश्चलदले मधुच्छत्रकुठारयोः ।
 वृक्षादनी तु वन्दायां विदारोकन्दकेऽपि च ॥ १११ ॥
 वैरोचनिस्तु सुगते बलिदैत्यार्कपुत्रयोः ।
 शिखरो स्यादपामार्गे शैलपादपयोः पुमान् ॥ ११२ ॥
 शिखण्डिनो यूथिकायां गुह्यायामपि योषिति ।
 शिखण्डो ना कलापे स्याद् गाङ्गयारिमयूरयोः ॥ ११३ ॥
 शृङ्गागी पूगगजयोः सशृङ्गारसुवेशयोः ।
 अथ श्लेष्मघना मल्लयां केतक्यामपि योषिति ॥ ११४ ॥
 सम्भूच्छतमभिव्याप्तानुच्छायमोहयोरपि ।
 समुत्थानं समुद्योगे व्याधोनां निर्णयेऽपि च ॥ ११५ ॥
 सदादानोऽभ्रमातङ्गे हेरम्बे गन्धहस्तिनि ।

स्यात्संवन्नमालोचे वशीकारे नपुंसकम् ॥ ११६ ॥
 समादानं समीचीनग्रहणे सौगताह्निके ।
 संवाहनं वाहने स्याद्द्वारादेरङ्गमर्दने ॥ ११७ ॥
 समापनं परिच्छेदे समाप्तिवधयोगपि ।
 सनातनः शाश्वतेऽजे पित्रतिथ्यन्तरे हरे ॥ ११८ ॥
 स्तनयितुः पुमान् वारिधरेऽपि स्तनितेऽपि च ।
 सरोजिनो तु कमलाकरे पद्मे च योषिति ॥ ११९ ॥
 समापन्नं समाप्ते स्यात् प्राप्ते क्लिष्टे वधेऽपि च ।
 सम्बाधनं द्वाःसदने शूलाग्रद्वारपालयोः ॥ १२० ॥
 संयमनो यमपुर्यां संयमनं बन्धने व्रतेऽपि स्यात् ।
 सारसनमध्युरस्त्रे तनुत्रिणां मेखलायाञ्च ॥ १२१ ॥
 सामधेनो तु धाययायां समिध्यपि च योषिति ।
 सामयोनिस्तु सामोत्थे ब्रह्मकुञ्जरयोरपि ॥ १२२ ॥
 सुदर्शनो हरेश्चक्रे मेरुजम्बुदुमे पुमान् ।
 न द्वयोः शक्रनगरे आज्ञौषोधिभिदोः क्षियाम् ॥ १२३ ॥
 सुयामुनो वत्सराजे प्रासादेऽभ्रान्तरेऽव्युते ।
 सुकर्मा तु पुमान् योगभेदे स्याद् देवशिल्पिनि ॥ १२४ ॥
 सुधन्वा प्रौढधानुष्के त्रिषु ना विश्वकर्मणि ।
 सुपर्वा ना शरे वंशे पर्वधूमसुरेष्वपि ॥ १२५ ॥
 सुदामा तु पुमान् वारिधरपर्वतभेदयोः ।
 सौदामन्यप्सरोभेदे तडित्तेन्द्रेदयोः स्त्रियाम् ॥ १२६ ॥
 हर्षयितुः पुमान् पुत्रे काञ्चन च नपुंसकम् ।

(नपञ्चकम्)

अथातिसर्जनं दाने वधेऽपि च नपुंसकम् ॥ १२७ ॥
 अपवर्जनन्तु दाने निर्वाणत्यागयोरपि ।
 अपसर्जनमाम्नाते परिवर्जनदानयोः ॥ १२८ ॥
 अग्रजन्मा द्विजे ज्येष्ठे भ्रातरि ब्रह्माण स्मृतः ।
 अथानुवासनं स्नेहवस्तिधूपनयोरपि ॥ १२९ ॥

अभिनिष्णानोऽप्यक्षरमात्रे विसर्जनोऽपि ।
 अन्तेवासी शिष्येऽपि स्याच्चण्डाले प्रान्तगोऽपि च ॥ १३० ॥
 स्यादुपस्पर्शनं स्पर्शं स्नानाचमनयोरपि ।
 उपसम्पन्नमुद्दिष्टं निहते च सुसंस्कृते ॥ १३१ ॥
 कारन्धमो कांस्यकारे धातुवादरतेऽपि च ।
 कामचारी कामुके स्यात् स्वच्छन्दकलविङ्कयोः ॥ १३२ ॥
 निष्कुपर्वा पुमानिक्षौ वेणौ पोटगलेऽपि च ।
 कृष्णवर्त्मा पुमानग्नौ दुराचारे विधुन्तुदे ॥ १३३ ॥
 स्याद् गन्धमादनो भृङ्गे गन्धके वानरान्तरे ।
 स्त्री सुरायां नगै न स्त्री चिरजोवी ककाकयोः ॥ १३४ ॥
 तिक्तपर्वा हिलमोचीगुडूचोयष्टिषु स्त्रियाम् ।
 दन्तधावनः खदिरे दन्तशुद्धौ नपुंसकम् ॥ १३५ ॥
 स्याद् धूमकेतनः पुंसि केतुग्रहहुताशयोः ।
 स्यान्नन्दिवर्द्धनो भर्गे पक्षान्ते तनयेऽपि च ॥ १३६ ॥
 प्रतिपादनन्तु दाने प्रतिपत्तौ च बोधने ।
 स्यात् प्रष्टहायनो धान्यविशेषे च मतङ्गजे ॥ १३७ ॥
 प्रचलाकी मयूरे स्याद् भुजङ्गे चापि दृश्यते ।
 स्यात् पद्मलाञ्छनो लोकेश्वरे ब्रह्मणि भास्करे ॥ १३८ ॥
 धनदे च स्त्रियां तारालक्ष्मीवाग्देवतासु च ।
 पीतचन्दनमुद्दिष्टं कालीयकहरिद्रयोः ॥ १३९ ॥
 पृष्ठशृङ्गी पुमान् दंशभोरौ षण्डे वृकोदरे ।
 वरचन्दनमाख्यातं कालीये देवदारुणि ॥ १४० ॥
 वरवर्णिनी तु लाक्षाहरिद्रारोचनासु च ।
 स्त्रीरत्ने च फलिन्याश्च सांध्यस्यामपि स्त्रियाम् ॥ १४१ ॥
 मधुसूदनस्तु पुंसि स्याद् भ्रमरे वनमालिनि ।
 महारजनमुद्दिष्टं शातकुम्भकुसुम्भयोः ॥ १४२ ॥
 स्यान्मृत्युवञ्चनः शम्भौ श्रीफलद्रोणकाकयोः ।
 वनमाली च गोविन्दे वाराह्यां वनमालिनी ॥ १४३ ॥

विषयो स्यात् पुमान् राज्ञि वैषयिकजनेऽपि च ।
 इन्द्रिये कामदेवे च विषयासक्तपुरुषे ॥ १४४ ॥
 विश्वकर्मा सहस्रांशौ मुनिभिर्देवशिल्पिनोः ।
 विघ्नकारी स्मृतो घोरदर्शनेऽपि विघातिनि ॥ १४५ ॥
 वृषपर्वा पुमान् दैत्यभेदेऽप्यन्धकसूदने ।
 व्योमचारो तु निर्दिष्टो देवतायां विहङ्गमे ॥ १४६ ॥
 शकुलादनी स्त्रियां कृष्णभेदोऽदुःशकयोः ।
 शालङ्कायन उद्दिष्टो मुनिभेदे च नन्दिनि ॥ १४७ ॥
 शिवकोर्त्तनस्तु पुंसि (स्याद्) भृङ्गरीटेऽसुरद्विषि ।
 श्वेतवाहन इत्येष सुधाधाम्नि धनञ्जये ॥ १४८ ॥
 श्वेतधामा पुमान्निन्दौ घनसाराब्धिफेनयोः ।
 स्यात् षष्टिहायनो धान्यविशेषे कुञ्जरे पुमान् ॥ १४९ ॥
 सम्प्रयोगी कलाकेलौ कामुके सम्प्रयोजके ।
 हरिचन्दनमन्त्रो स्याद् देवतानां महीरुहे ॥ १५० ॥
 नपुंसकन्तु गोशीर्षे ज्योत्स्नाकुङ्कुमयोरपि ।
 हरिवाहनस्तु पुंसि स्याच् शचीपतिविवस्वतोः ॥ १५१ ॥

(नष्टकम्)

अन्तावसायो श्वपचे मुनिभेदे च नापिते ।
 कलानुनादी रोलम्बे कलविङ्के कपिञ्जले ॥ १५२ ॥
 जायानुजीवी पुंसि स्यान्नटै च बकपक्षिणि ।
 सहस्रवेधि क्लीबं स्याद् रामठे नाम्बुवेतसे ॥ १५३ ॥

इति नान्तवर्गः ।

(पैकम्)

पा ना वाताण्डपूतेषु पाने पातरि कीर्त्तितः ।
 स्त्रियान्तु रक्षणे पाने पूते पूरितके च सः ॥ १ ॥

(पद्विकम्)

कल्पः शास्त्रे विधौ न्याये संवर्त्ते ब्रह्मणो दिने ।

कपिर्ना सिंहके शाब्जामृगे च मधुसूदने ॥ २ ॥

कूपः कूपकमृण्माने गर्त्ताम्बुगुणवृक्षके ।

कृपो द्रोणश्यालके स्याद् द्रोणपत्न्यां कृपो मता ॥ ३ ॥

कृपा दयायां क्षेपस्तु निन्दाविक्षेपलेपने ।

विलम्बप्रेरणे गर्वे खष्पः क्रोधे बलात्कृतौ ॥ ४ ॥

गोपो गोपालके गोष्ठाध्यक्षे पृथ्वोपतावपि ।

ग्रामौघाधिकृते पुंसि शारिवाख्यौषधौ स्त्रियाम् ॥ ५ ॥

क्षुपः क्षुपस्पशनयोस्त्रिषु सोसकरङ्गयोः ।

तल्पमट्टे कलत्रे च शयनोये च न द्वयोः ॥ ६ ॥

त्रपा लज्जाकुलटयोस्तापः सन्तापकृच्छ्रयोः ।

तापो नद्यन्तरे दपः कस्तूर्यामप्यहङ्कृतौ ॥ ७ ॥

तोपः कदम्बबन्धूकनोलाशोकद्रुमेष्वपि ।

पुष्पं विकाशकुसुमस्रोरजःसु नपुंसकम् ॥ ८ ॥

रूपं स्वभावे सौन्दर्ये नामगे पशुशब्दयोः ।

ग्रन्थावृत्तौ नाटकादावाकारश्लोकयोरपि ॥ ९ ॥

रेपः स्यान्ननिन्दिते क्रूरे रोपो रोपगवाणयोः ।

लेपः प्रलेपने जग्धौ वपा विवरमेदसोः ॥ १० ॥

बाष्प ऊष्मणि नाऽस्त्रेऽथ शष्पं बालवृणे स्मृतम् ।

पुंसि स्यात् प्रतिभाहानौ शाप आक्रोशदिव्ययोः ॥ ११ ॥

शिल्पं सुवे क्रियायोग्ये स्वापः शयननिद्रयोः ।

स्पर्शज्ञतायामज्ञाने सूपो व्यञ्जनसूदयोः ॥ १२ ॥

(पत्रिकम्)

अनूपो महिषे नाऽम्बुप्रायदेशे तु वाच्यवत् ।

अस्रपा तु जलौकायां डाकिन्यां राक्षसे तु ना ॥ १३ ॥

आवापो भाण्डे वपने परिक्षेपालबालयोः ।

आक्षेपो भर्त्सनाकृष्टिकाव्यालङ्कृतिषु स्मृतः ॥ १४ ॥

आकल्पः कल्पने वेशे उडुपन्तु एलवेऽस्त्रियाम् ।
 चन्द्रे पुंस्युलपो न स्त्री गुल्मन्यां ना तृणान्तरे ॥ १५ ॥
 कच्छपो वल्लकोभेदे डुलौ क्षुद्रगदान्तरे ।
 पुंसि निध्यन्तरे कूर्मे मल्लबन्धान्तरेऽपि च ॥ १६ ॥
 कलापः संहतौ षर्ह काञ्च्यां भूषणतूणयोः ।
 चन्द्रे विदग्धे व्याकरणभेदेऽपि कथ्यते बुधैः ॥ १७ ॥
 कशिपुर्भक्ताच्छादनयोरेकोक्त्या पृथक् तयोः पुंसि ।
 कश्यप उक्तो मुनिमृगयोर्भेदे काश्यपी क्षमायाम् ॥ १८ ॥
 कुतपोऽस्त्रियां दौहित्रे वाचे छागजकम्बले ।
 कुशे दिनस्याष्टमांशे ना सूर्ये कुणपो पुनः ॥ १९ ॥
 बिट्शारिकायां कुणपः पूतिगन्धौ शवेऽपि च ।
 जिह्वापः शुनि मार्जारे प्रतापस्तापतेजसोः ॥ २० ॥
 पादपः पादपीठेऽद्रौ पादुकायान्तु पादपा ।
 रक्तपा स्याज्जलौकायां ङाकिन्यां ना तु राक्षसे ॥ २१ ॥
 विटपो न स्त्रियां स्तम्बशाखाविस्तारपल्लवे ।
 विटाधिपे ना विकल्पः पुंसि भ्रान्तौ च कल्पने ॥ १२ ॥

(पचतुष्कम्)

अभिलपो बुधे रम्येऽपलापः प्रेम्ण्यपह्ववे ।
 अवलेपस्तु गर्वे स्याल्लेपने भूषणेऽपि च ॥ २३ ॥
 सप्तपस्तस्वरायां स्यादुत्तापगदयोरपि ।
 जलकूपी कूपगर्त्ते पुष्करिण्याञ्च योषिति ॥ २४ ॥
 नागपुष्पस्तु पुन्नागनागकेशरचम्पके ।
 परिवापस्तु पर्युप्तौ जलस्थाने परिच्छदे ॥ २५ ॥
 परितापस्तु पुंसि स्याद् दुःखे च नरकान्तरे ।
 परिकम्पो भये कम्पे प्राप्तूपो ज्ञरम्ययोः ॥ २६ ॥
 पिण्डपुष्पमशोके च जवायाञ्च कुशेशये ।
 बहुरूपः शिवे विष्णौ धूनके सरटे स्मरे ॥ २७ ॥
 मेघपुष्पं पिण्डाभ्राम्बुनादेये ना हरेर्हये ।

विप्रलापो विरोधोक्तावपार्थवचनेऽपि च ॥ २८ ॥

बोजपुष्पं मरुबके तथा मदनकेऽपि च ।

वृक्षधूपस्तु सरलद्रवकृत्रिमधूपयोः ॥ २९ ॥

वृषाकपिः पुमान् कृष्णे शङ्करे जातवेदसि ।

हेमपुष्पमशोकेऽपि जपापुष्पे नपुंसकम् ॥ ३० ॥

(पपञ्चकम्)

भवेच्चाभरपुष्पन्तु पूगे कोशाम्रकेतके ।

इति पान्तवर्गः ।

(फैकम्)

फो यज्ञसाधने रफाने भञ्जशावाते च पुंस्थयम् ।

फं रुक्षोक्तौ च फूत्कारे तथा निष्फलभाषणे ॥ १ ॥

(फद्विकम्)

गुम्फात्तु गुम्फने बाहोरलङ्कारे च कीर्त्यते ।

रेफो वर्णे च पुंसि स्यात् कुत्सिते पुनरन्यवत् ॥ २ ॥

शफं मूले तरूणां स्याद् गवादीनां खुरेऽपि च ।

शिफा जटायां सरिति मांसिकायाञ्च मातरि ॥ ३ ॥

इति फान्तवर्गः ।

(वैकम्)

वः पुमान् वरुणे सिन्धौ भगे तोये गतेऽपि च ।

गन्धने तन्तुसन्ताने पुंस्येव वपने स्मृतः ॥ १ ॥

(वद्विकम्)

कम्बुः शङ्खेऽस्त्रियां पुंसि शम्बूके बलये गजे ।

कम्बिरंशे च वंशस्य खजाकायामपि स्त्रियाम् ॥ २ ॥

क्लोवं स्यात् पण्डके न स्त्रो वाच्यलिङ्गस्त्वविक्रमे ।

खर्वं सङ्ख्यान्तरे क्लोवे नीचे वामनके त्रिषु ॥ ३ ॥

गर्बोऽभिमानेऽवलेपे जम्बुः स्यात् पादपान्तर ।
 तथा सुमेरुसरिति द्वीपभेदेऽपि च स्त्रियाम् ॥ ४ ॥
 डिम्बो भयध्वनावण्डे फु'फुस'हीहविप्लवे ।
 दर्बिः स्त्रियां खजाकायां फणायामुरगस्य च ॥ ५ ॥
 पूर्वे तु पूर्वजेषु स्युः पूर्वः प्रागाद्ययोस्त्रिषु ।
 लम्बा पद्मालयागौर्योस्तिक्ततुम्ब्यामपि स्त्रियाम् । ६ ॥
 बिम्बस्तु प्रतिविम्बे स्यान्मण्डले पुन्नपुंसकम् ।
 विम्बिकायाः फले क्लोवं कृकलासे पुनः पुमान् ॥ ७ ॥
 शम्बः स्यान्मुसलाग्रस्थलोहमण्डलके पवौ ।
 शुभान्विते त्रिषु स्तम्बोऽप्रकाण्डद्रुमगुच्छयोः ॥ ८ ॥

(बत्रिकम्)

कदम्बं निकुरम्बे स्यान्नोपसर्षपयोः पुमान् ।
 कलम्बो शाकभेदे स्यात् कदम्बशरयोः पुमान् ॥ ९ ॥
 कादम्बः स्यात् पुमान् पक्षिविशेषे सायकेऽपि च ।
 गजाह्वा गजपिप्पल्यां गजाह्वं हस्तिनापुरे ॥ १० ॥
 गन्धर्वः पशुभेदे स्यात् पुंस्कोकिलतुरङ्गयोः ।
 अन्तराभवसत्त्वे च गायने खेचरेऽपि च ॥ ११ ॥
 गोडुम्बः शीर्णवृन्ते च गवादन्यान्तु योषिति ।
 द्विजिह्वस्तु खले सर्पे नितम्बः स्कन्धरोधसोः ॥ १२ ॥
 स्त्रियाः पश्चात् कटावद्रेः कटके कटिमात्रके ।
 प्रलम्बो दैत्यभेदे स्यात् त्रपुषेऽपि पयोधरे ॥ १३ ॥
 लताङ्कुरे च शाखायां हारभेदे प्रलम्बने ।
 भूजम्बूरपि गोधूमे विकङ्कतफले स्त्रियाम् ॥ १४ ॥
 हेरम्बो विघ्नराजे स्यान्महिषे शौर्यगर्विते ।

(बचतुष्कम्)

राजजम्बूस्तु जम्बूभित्तिपण्डखजूरयोः स्त्रियाम् ॥ १५ ॥
 ललज्जिह्वोऽन्यवत् हिस्से क्रमेलकशुनोः पुमान् ।
 शतपर्वा तु दूर्वायां बचाभागवयोषितोः ॥ १६ ॥

(वपञ्चकम्)

धूलीकदम्बो नोपे स्यात् तिनिशे वरुणद्रुमे ।
शृगालजम्बूर्गोडुम्बे तथा घोण्टाफले स्त्रियाम् ॥ १७ ॥

इति बान्तवर्गः

(भैकम्)

भं नक्षत्रे गभस्ती स्त्री पुंसि स्याद् भृगुनन्दने ।
भृः स्थानमात्रे कथिता धरण्यामपि योषिति ॥ १ ॥

(भद्रिकम्)

कुम्भो राश्यन्तरे हस्तिमूर्द्धांशे राक्षसान्तरे ।
कामुके वारनार्याञ्च घटे क्लोबन्तु गुग्गुलौ ॥ २ ॥
स्त्रियामुखाकट्फल्योः पृथिनकायाञ्च पाटलौ ।
गर्भो भ्रूणेऽर्भके कुक्षौ सन्धौ पनसकण्टके ॥ ३ ॥
जम्भो दैत्यावशेषे ना दन्ते जम्बोरभक्ष्ययोः ।
जृम्भा विकाशजम्भणयोस्त्रिषु हिम्भोऽपि बालिंशे बाले ॥ ४ ॥
दम्भस्तु कैतके कल्के हन्भूः स्त्री सर्पचक्रयोः ।
नाभिमुख्यनृपे चक्रमध्यक्षत्रिययोः पुमान् ॥ ५ ॥
द्वयोः प्राणिप्रतीके स्यात् स्त्रियां कस्तूरिकामदे ।
निभस्तु कथितो व्याजे पुंस्त्रिङ्गः सदृशे त्रिषु ॥ ६ ॥
रम्भा कदल्यप्सरसोर्ना वेणौ वानरान्तरे ।
विभुः प्रभौ सर्वगते शङ्करब्रह्मणोस्तु ना ॥ ७ ॥
शम्भुः पुंसि महादेवे परमेष्ठिनि चाऽहति ।
शुभो योगे शुभं क्षेमे वाच्यवत् क्षेमशालिनि ॥ ८ ॥
खसञ्चारिपुरे स्त्री तु शोभा कान्तीच्छयोर्मता ।
सभा सामाजिके गोष्ठ्यां द्यूतमन्दिरयोरपि ॥ ९ ॥
स्वभूर्ना ब्रह्मणि हरौ स्तम्भः स्थूणाजडत्वयोः ।

(भन्निकम्)

आरम्भस्तु त्वरायां स्योदुद्यमे वधदर्पयोः ॥ १० ॥

आत्मभूना विधौ कामेऽप्यृषभस्त्वौषधान्तरे ।

स्वरभिद्वृषयोः कर्णरन्ध्रकुम्भोरपुच्छयोः ॥ ११ ॥

उत्तरस्थः स्मृतः श्रेष्ठे स्त्री नराकारयोषिति ।

शूकशिम्ब्यां शिरालायां विधवायां कचिन्मता ॥ १२ ॥

कुकुम्भं स्त्रियां प्रवेणोदिकशोभासु चम्पकस्रजि ।

ककुम्भो रागभेदेऽपि बीणाङ्गेऽर्जुनपादपे ॥ १३ ॥

कटभो वृक्षभेदेऽपि ज्योतिष्मत्यामपि स्त्रियाम् ।

करभो मणिबन्धादिकनिष्ठान्तोष्ट्रतसुते ॥ १४ ॥

कुसुम्भं हेमनि महारजते ना कमण्डलौ ।

गर्दभं श्वेतकुमुदे गर्दभो गन्धभिद्यपि ॥ १५ ॥

रासभे गर्दभी क्षुद्ररोगजन्तुविशेषयोः ।

दुर्लभस्त्रिषु दुष्प्रापे कर्चूरे दुन्दुभिः पुमान् ॥ १६ ॥

वरुणे दैत्यभेर्योश्च स्यक्षबिन्दुत्रिकद्वये ।

निकुम्भः कुम्भकर्णस्य तनये दन्तिकौषधौ ॥ १७ ॥

वल्लभो दयितेऽध्यक्षे सल्लक्षणतुरङ्गमे ।

वर्षाभूः स्त्री च शोथघ्न्यां भूलताप्लवयोः पुमान् ॥ १८ ॥

विष्कम्भो योगभेदे स्याद्विस्तारप्रतिबन्धयोः ।

रूपकाङ्गप्रभेदे च बन्धभेदे च योगिनाम् ॥ १९ ॥

विश्रम्भः केलिकलहे विश्वासे प्रणयेऽपि च ।

विष्टम्भः प्रतिबन्धे स्यात् प्रभेदे चामयस्य च ॥ २० ॥

वृषभः श्रेष्ठवृषयोर्वैदर्भो रीतिभिद्यपि ।

वैदर्भं वाक्यवक्रत्वे शरभस्तु पशोर्भिदि ॥ २१ ॥

करभे वानरभिदि सनाभिर्ज्ञातितुल्ययोः ।

सुरभिः शल्लकीमातृभिन्मुरागेषु योषिति ॥ २२ ॥

चम्पके च वसन्ते च तथा जातीफले पुमान् ।

स्वर्णे गन्धोत्पले क्लोवं सुगन्धिकान्तयोस्त्रिषु ॥ २३ ॥

विख्याते सचिवे धोरे चैत्रेऽपि च पुमानयम् ।

अनुष्टुभ् स्यात् सरस्वत्यां छन्दोभेदे च योषिति ॥ २४ ॥

अवष्टम्भः सुवर्णे च स्तम्भप्रारम्भयोरपि ।

शातकुम्भं सुवर्णे स्यात् शातकुम्भोऽश्वमारके ॥ २५ ॥

इति भान्तवर्गः ।

(मैकम्)

मो यमे समयेऽपि स्यात् विषे च मधुसूदने ।

मा खो पद्मालयायां स्यात् पुंल्लिङ्गश्चन्द्रशेखरे ॥ १ ॥

(मद्विकम्)

आमो रुक्तद्विदोः पुंसि स्यादपक्वेऽन्यलिङ्गकः ।

उमाऽतसीहैमवतीहरिद्राकोत्तिकान्तिषु ॥ २ ॥

ऊर्मिः स्त्रोपुंसयोर्बोच्यां प्रकाशे वेगभङ्गयोः ।

वज्रसङ्कोचरेखायां वेदनापीडयोरपि ॥ ३ ॥

क्रमश्चानुक्रमे शक्तौ कल्पे चाक्रमणेऽपि च ।

क्षमा भूमौ तितिक्षायां स्त्रियां युक्ते नपुंसकम् ॥ ४ ॥

वाच्यवत् शक्तहितयोः कामः स्मरेच्छयोः पुमान् ।

रेतस्यपि निकामे च काम्येऽपि स्यान्नपुंसकम् ॥ ५ ॥

कामिर्ना कामुके रत्यां स्त्री किम् क्षेपवितर्कयोः ।

निन्दायाश्च परिग्रहने वाच्यलिङ्गमुदाहृतम् ॥ ६ ॥

कृमिर्ना कृमिवत्कीटे लाक्षायां कृमिले खरे ।

किर्मि पलाशे शालायां हेमपुत्र्याश्च योषिति ॥ ७ ॥

क्षुमाऽतसोनीलिकयोः क्षेमं स्याल्लब्धरक्षणे ।

चण्डायां ना शुभे न खो कात्यायन्याश्च योषिति ॥ ८ ॥

क्षौममट्टे दुकूलेऽखौ क्षौमं वल्कलजांशुके ।

शणजेऽतसीजे खर्म पौरुषे कोषजांशुके ॥ ९ ॥

गमो नाऽक्षविवर्त्ते स्यादथर्पालोचनेऽध्वनि ।

ग्रामः स्वरे संवसथे ग्रीष्मे ऊष्मत्तुभेदयोः ॥ १० ॥

गुल्मः सेनाघट्टभिदोः सैन्यरक्षणरुग्भिदोः ।
 स्तम्बे स्त्रियामामलक्येलावनीवस्त्रवेदमसु ॥ ११ ॥
 घर्मः स्यादातपे ग्रीष्मेऽप्यूष्मस्वेदाम्भसोरपि ।
 चमूः सेनाविशेषे च सेनामात्रे च योषिति ॥ १२ ॥
 जाल्मः स्यात् पामरे क्रूरेऽसमोदयकारिणि त्रिषु ।
 जिह्वास्तु कुटिले मन्दे क्लीबं तगरपादपे ॥ १३ ॥
 तोक्मं कर्णमले पुंसि हरिते च हरिद्यवे ।
 दमस्तु दमथे दण्डे कर्दमे दमने पुमान् ॥ १४ ॥
 दस्मस्तु यजमाने स्यादपि चौरै हुताशने ।
 दुमो महीरुदे पारिजाते किम्पुरुषेश्वरे ॥ १५ ॥
 धर्मोऽस्त्री पुण्य आचारे स्वभावोपमयोः क्रतौ ।
 अहिंसोपनिषन्त्याये ना धनुर्यमसोमपे ॥ १६ ॥
 ध्यामं दमनके गन्धतृणेऽथ श्यामले त्रिषु ।
 नेमिर्ना तिनिशे कूपत्रिकाचक्रान्तयोः स्त्रियाम् ॥ १७ ॥
 नेमः कीलेऽवधौ गत्तं प्राकारे कैतवेऽपि च ।
 पद्मोऽस्त्री पद्मके व्यूहनिधिसङ्ख्यान्तरेऽम्बुजे ॥ १८ ॥
 ना नागे स्त्री फल्लिकाश्रोचारटीपन्नगेषु च ।
 ब्रह्मो तु फल्लिकायां स्याच्-शाकमत्स्यप्रभेदयोः ॥ १९ ॥
 ब्राह्मो तु भारतोसोमवल्लरोब्रह्मशक्तिषु ।
 भ्रमोऽम्बुनिर्गमे भ्रान्तौ कुन्दभ्रमणयोरपि ॥ २० ॥
 भामः क्रोधे रवौ दीप्तौ भोष्मो गाङ्गेयघोरयोः ।
 भीमोऽम्लवेतसे घोरे शम्भौ मध्यमपाण्डवे ॥ २१ ॥
 भूमिर्वसुन्धरायां स्यात् स्थानमात्रेऽपि च स्त्रियाम् ।
 भौमः कुजे च नरके पुंसि भूमिभवे त्रिषु ॥ २२ ॥
 यमोऽन्यलिङ्गो यमजे ना काके शमने शनौ ।
 शरीरसाधनापेक्षनित्यकर्मणि संयमे ॥ २३ ॥
 यामस्तु पुंसि प्रहरे संयमे च प्रकीर्तितः ।
 यामिः कुलस्त्रीस्वस्रोः स्त्री युष्मो धनुषि संयुगौ ॥ २४ ॥

रश्मिः पुमान् दोधितौ स्यात् पक्ष्मप्रग्रहयोरपि ।
 रमा लक्ष्म्यां रमः कान्ते रक्ताशोकद्रुमे स्मरे ॥ २५ ॥
 रामा योषाहिङ्गुनद्योः क्लीबं वास्तूककुष्ठयोः ।
 ना राघवे च वरुणे रैणुकेये हलायुधे ॥ २६ ॥
 हये च पशुभेदे च त्रिषु चारौ सितेऽसिते ।
 रुमा सुग्रीवदारेषु विशिष्टलवणाकरे ॥ २७ ॥
 रुक्मश्च काञ्चने लोहे लक्ष्मीः सम्पत्तिशोभयोः ।
 ऋद्धयौषधे च पद्मायां वृद्धिनामौषधेऽपि च ॥ २८ ॥
 फलिन्यां स्त्री वमिर्वान्तौ स्त्रियां पुंसि हुताशने ।
 वामं धने पुंसि हरे कामदेवे पयोधरे ॥ २९ ॥
 बल्गुप्रतीपसव्येषु त्रिषु नाय्या स्त्रियामथ ।
 वामी शृगालीवढवारासभोकरभीषु च ॥ ३० ॥
 शमी शक्तुफलायाञ्च शिम्बिकायाञ्च वाग्गुलौ ।
 श्यामो बट्टे प्रयागस्य वारिदे वृद्धदारके ॥ ३१ ॥
 धिके च कृष्णहरितोः पुंसि स्यात् तद्वति त्रिषु ।
 मरीचे सिन्धुलवणे क्लोवं स्त्री शारिवौषधौ ॥ ३२ ॥
 अप्रसूताङ्गनायाञ्च प्रियङ्गावपि वागुजौ ।
 यमुनायां त्रियामायां कृष्णत्रिवृत्तिकौषधौ ॥ ३३ ॥
 नीलिकायामथ श्रामी मासे मण्डपकालथोः ।
 शुष्मं तेजसि सूर्ये ना समा संवत्सरे स्त्रियाम् ॥ ३४ ॥
 सर्वसाधुसमानेषु समं स्यादभिधेयवत् ।
 सीमाऽऽघाटस्थितिक्षेत्रेण्वण्डकोषेऽपि च स्त्रियाम् ॥ ३५ ॥
 सूक्ष्मं स्यात् कैतवेऽध्यात्मे पुंस्यणौ त्रिषु चाल्पकैः ।
 सूमं क्षीरे च नभसि सोमस्तु हिमदीधितौ ॥ ३६ ॥
 बानरे च कुबेरे च पितृदेवे समोरणे ।
 वसुप्रभेदे कर्पूरे नोरे सोमलतौषधौ ॥ ३७ ॥
 हिमं तुषारमलयोद्भवयोः स्यान्नपुंसकम् ।
 शीतले वाच्यलिङ्गोऽथ होमिर्ना पावके घृते ॥ ३८ ॥

(मन्त्रिकम्)

अधमः स्याद् गर्हजनेऽप्यागमः शास्त्र आगतौ ।
 आश्रमो ब्रह्मचर्यादौ वानप्रस्थे मठे बने ॥ ३९ ॥
 अस्त्रियामुत्तमा दुग्धिकायां स्त्री त्रिषु भद्रके ।
 उद्दामो बन्धरहिते स्वतन्त्रे च प्रचेतसि ॥ ४० ॥
 कलमः पुंसि लेखन्यां शालौ पटच्चरेऽपि च ।
 कुसुमं स्त्री रजोनेत्ररोगयोः फलपुष्पयोः ॥ ४१ ॥
 कृत्रिमं लवणभेदे ना सिङ्गुके रचिते त्रिषु ।
 गोलोमी श्वेतदूर्वायां स्याद् वचाभूतकेशयोः ॥ ४२ ॥
 गोधूमो नागरङ्गे स्यादोषधिब्रोहिभेदयोः ।
 गोतमो ना मुनौ बुद्धे रोचनीदुर्गयोः स्त्रियाम् ॥ ४३ ॥
 तलिमं कुट्टिमे तल्पे चन्द्रहासे वितानके ।
 दाडिमस्तु त्रिलिङ्गः स्यादेलायां करके त्रिषु ॥ ४४ ॥
 निष्क्रमो बुद्धिसम्पत्तौ निगमे दुष्कुलेऽपि च ।
 निगमो वाणिजे पुर्व्यां कटे वेदे वणिक्पथे ॥ ४५ ॥
 नियमो मन्त्रणायाञ्च प्रतिज्ञानिश्चये व्रते ।
 नैगमः स्यादुपनिषद्वणिजोर्नागरेऽपि च ॥ ४६ ॥
 परमं स्यादनुज्ञायामव्ययं परमं परे ।
 प्रथमस्तु भवेदादौ प्रधानेऽपि च वाच्यवत् ॥ ४७ ॥
 प्रतिमा गजदन्तस्य बन्धे चानुकृतावपि ।
 पञ्चमो रागभेदे स्यात् स्वरभेदेऽथ पञ्चमी ॥ ४८ ॥
 पाण्डवानाञ्च पत्न्यां स्त्री पञ्चानां पूरणे त्रिषु ।
 प्रक्रमः क्रमेऽवसरे मध्यमो मध्यजेऽन्यवत् ॥ ४९ ॥
 पुमान् स्वरे मध्यदेशेऽप्यवलगने तु न स्त्रियाम् ।
 स्त्रियां दृष्टरजोनाय्यां कर्णिकाङ्गुलिभेदयोः ॥ ५० ॥
 ज्यक्षरच्छन्दसि तथा ललामं लाञ्छने ष्वजे ।
 शृङ्गे प्रधाने भूषायां तथा बालधिपुण्ड्रयोः ॥ ५१ ॥
 तुरङ्गे च प्रभावेऽथ व्यायामः पौरुषे श्रमे ।

विषमे दुर्गसञ्चारे विभ्रमो भ्रान्तिहावयोः ॥ ५२ ॥
 विद्रुमो रत्नवृक्षेऽपि प्रबालेऽपि पुमानयम् ।
 विलोमस्तु प्रतोपे स्याद्भुजङ्गे वरुणे शुनि ॥ ५३ ॥
 आमलक्यां विलोमो च विलोमञ्चारघट्टके ।
 विक्रमस्तु पुमान् कान्तिमात्रे स्यात् शक्तिसम्पदि ॥ ५४ ॥
 संक्रमः क्रमणे पुंसि न स्त्री स्याद् दुर्गसञ्चारे ।
 सम्भ्रमः साध्वसेऽपि स्यात् संवेगादरयोरपि ॥ ५५ ॥
 सत्तमः स्यात् पूज्यतमे साधोयस्युत्तमे त्रिषु ।
 सरमा कुक्कुरीदेवशुन्योः स्याद् राक्षसीभिदि ॥ ५६ ॥
 सुषमाऽत्यन्तशोभायां स्त्री चारौ च समे त्रिषु ।
 सुषोमः शीतले चारौ त्रिषु ना पन्नगान्तरे ॥ ५७ ॥
 (मचतुष्कम्)

भवेदनुपमा सुप्रतीकिन्यां स्त्री त्रिषूत्तमे ।
 अभ्यागमो विरोधाजिघाताभ्युद्गमनान्तके ॥ ५८ ॥
 उपक्रमस्तूपधायां ज्ञात्रारम्भे च विक्रमे ।
 चिकित्सायामुपगमः स्वीकारेऽन्तिकसर्पणे ॥ ५९ ॥
 जलगुल्मो जलावर्ते कच्छपे जलजत्वरे ।
 दण्डयामस्तु कीनाशे दिवसे कुम्भसम्भवे ॥ ६० ॥
 प्लवङ्गमस्तु मण्डूके तथा शाखामृगेऽपि च ।
 पराक्रमो विक्रमे स्यात् सामर्थ्याद्योगयोगपि ॥ ६१ ॥
 महापद्मः पुमान् नागनिधिसङ्ख्यान्तरेषु च ।
 यातयामोऽन्यबज्जीर्णे परिभुक्तोऽङ्गितेऽपि च ॥ ६२ ॥
 सार्वभौमस्तु दिङ्नागे सर्वपृथ्वीपतावपि ।

(मपञ्चकम्)

अभ्युपगमस्तु पुंसि स्वीकारे निकटगमने च ॥ ६३ ॥
 नक्षत्रनेमिरुक्ता रेवत्यां ना ध्रुवे चन्द्रे ।

इति मान्तवर्गः ।

(यैकम्)

यो ना वायौ यमने था यात्राप्तिधूमितत्यागेषु ।
 वारणयोगसमज्ञायानेषु पुमांस्तु गन्तरि ख्यातः ॥ १ ॥
 व्या मातरि वसुधायां मौर्व्या द्य क्लोबमहि गगने च ।
 ना ब्वलने द्यौस्त्रिदशालयत्रिदशवर्त्मनोर्योषित् ॥ २ ॥

(यद्विकम्)

अव्यः स्यात् पङ्कजे पुंसि त्रिषु रम्ये च नाविके ।
 अर्थ्य शिलाजतुन्यार्थ्यं बुधे न्याय्ये च वाच्यवत् ॥ ३ ॥
 अन्त्यस्तु पुंसि मुस्तायामन्तोद्भूतेऽधमे त्रिषु ।
 अर्ध्यमर्घ्यस्य योग्ये स्यादर्घ्यार्थेऽपि च वाच्यवत् ॥ ४ ॥
 अन्योऽसदृशेतरयोरर्थ्यः स्यात् स्वामिवैश्ययोः ।
 आस्यं मुखे च तन्मध्ये तद्भवे च स्त्रियां स्थितौ ॥ ५ ॥
 इज्या दानेऽध्वरेऽर्चायां सङ्गमे स्त्री गुरौ त्रिषु ।
 इभ्या करेणुशल्लव्योः स्त्रियामाढ्ये तु वाच्यवत् ॥ ६ ॥
 कश्यं त्रिषु कशाहं स्यात् क्लोबं मद्याश्वमध्ययोः ।
 कन्या कुमारिकानार्योरोषधीराशिभेदयोः ॥ ७ ॥
 क्षयो रोगान्तरे वेदमकल्पान्तापचयेषु च ।
 कल्यं प्रभाते क्लोबं स्यात् कल्यो वाक्श्रुतिवर्जिते ॥ ८ ॥
 सज्जनीरोगदक्षेषु कल्याणवचनेऽपि च ।
 उपायवचनेऽपि स्यात् त्रिषु मद्ये तु योषिति । ९ ॥
 कक्ष्या बृहतिकायां स्यात् कार्कश्यां मध्ये भवन्धने ।
 हर्म्यादीनां प्रकोष्ठेऽपि कार्य्ये हेतौ प्रयोजने ॥ १० ॥
 काव्यं ग्रन्थे पुमान् शुके काव्या स्यात् पूतनाधियोः ।
 कांस्यं वाद्यान्तरे पानपात्रे स्यात् तैजसान्तरे ॥ ११ ॥
 कायः कदैवते मूर्त्तौ सङ्घे लक्ष्यस्वभावयोः ।
 मनुष्यतोर्ये कायं स्यात् क्रिया तूपायचैष्टयोः ॥ १२ ॥
 आरम्भे निष्कृतौ पूजासम्प्रधारणकर्मसु ।
 शिक्षाचिकित्साकरणे कुड्यं स्यात् नपुंसकम् ॥ १३ ॥

विलेपने च भित्तौ च तथा कौतूहलेऽपि च ।
 कुल्यं स्यात् कीकसेऽप्यष्ट्रोणीशूर्पामिषेषु च ॥ १४ ॥
 कुल्या पयःप्रणाल्याञ्च नद्यां जीवन्तिकौषधौ ।
 कुलोद्भवे कुलहिते त्रिषु मान्ये पुनः पुमान् ॥ १५ ॥
 कृत्या क्रियादेवतयोस्त्रिषु विद्विष्टकार्ययोः ।
 गयः स्यात् पशुराजव्योर्भेदे तीर्थे पुनर्गया ॥ १६ ॥
 गव्यं नपुंसकं व्यायां रागद्रव्येऽप्यथ स्त्रियाम् ।
 गोसमूहे त्रिलिङ्गन्तु गोदुग्धादौ च गोहिते ॥ १७ ॥
 ग्राम्यं स्त्रीकरणे क्लीवेऽश्लोलप्राकृतयोस्त्रिषु ।
 गुह्यं रहस्युपस्थे च गुह्यः कमठदम्भयोः ॥ १८ ॥
 गृह्यं गुदे ग्रन्थभेदे क्लीबं शाखापुरे स्त्रियाम् ।
 गृहासक्ते मृगादौ ना त्रिषु चास्वैरिषक्षयोः ॥ १९ ॥
 गेयन्तु गोते गेयः स्याद् गातव्ये गायने त्रिषु ।
 गोप्यो दासोसुते पुंसि रक्षणीयेऽभिधेयवत् ॥ २० ॥
 चव्यन्तु चविके क्लीबं वचायामपि योषिति ।
 चयः समूहे प्राकारं मूलबन्धे समाहृतौ ॥ २१ ॥
 चित्तं मृतकचैत्ये स्याच्चित्रामृतचित्तौ स्त्रियाम् ।
 चैत्यमायतने बुद्धबिम्बे नोद्देशपादपे ॥ २२ ॥
 चोद्यं स्याद्दुभुते प्रश्ने चोदनाहं तु वाच्यवत् ।
 छाया स्यादातपाभावे प्रतिबिम्बार्कयोषितोः ॥ २३ ॥
 पालनोत्कोचयोर्दामिसच्छोभापङ्क्तिषु स्त्रियाम् ।
 जया जयन्तोतिथिभित्पथ्योमातत्सखोषु च ॥ २४ ॥
 अग्निमन्थे ना जयन्ते विजये च युधिष्ठिरे ।
 जन्यं हट्टे परीवादे सङ्ग्रामे च नपुंसकम् ॥ २५ ॥
 जन्या मातृवयस्यायां जन्यः स्याज्जनके पुमान् ।
 त्रिषूपाद्यजनित्रोश्च नवोढाज्ञातभृत्ययोः ॥ २६ ॥
 वरस्निग्धेऽथ जन्युः स्यात् पुंसि प्राण्यग्निधातृषु ।
 त्रयो त्रिवेद्यां त्रितये न ना ताक्ष्योऽश्वशालयोः ॥ २७ ॥

गरुडाग्रजे सुपर्णे पुंसि क्लोवं रसाञ्जने ।
 तिष्ठ्यो नक्षत्रभेदे स्यात् कलौ धात्र्याञ्च योषिति ॥ २८ ॥
 द्रव्यन्तु पित्तले वित्ते पृथिव्यादौ विलेपने ।
 क्लोवे च भेषजे भव्ये द्रुतिकारे च वाच्यवत् ॥ २९ ॥
 दस्युश्चरै रिपौ पुंसि दायः सोल्लुण्ठभाषणे ।
 विभक्तव्यपितृद्रव्ये तथा हरणदानयोः ॥ ३० ॥
 दिव्यं लवङ्गे धात्र्यां स्त्री बल्गौ दिवि भवे त्रिषु ।
 दूष्यं त्रिषु दूषणीये क्लोवं वस्त्रे च तद्गृहे ॥ ३१ ॥
 दूत्यं दूतस्य भागे च भावे कर्मण्यपि स्मृतम् ।
 दैत्योऽसुरे सुरायान्तु दैत्या चण्डौषधावपि ॥ ३२ ॥
 धन्या धात्र्यामलक्योः स्याद् धन्यं पुण्यवति त्रिषु ।
 धान्यं ब्रौहिषु धन्याके धिष्यं स्थानाग्निसद्मसु ॥ ३३ ॥
 शक्तावृक्षेऽप्यथ नयो नोतिद्यूतविशेषयोः ।
 नाट्यं तौर्यत्रिके लास्ये नित्यं स्यात् सततेऽपि च ॥ ३४ ॥
 शाश्वते त्रिषु पथ्या स्त्री हरीतक्यां हिते त्रिषु ।
 पद्यं श्लोके पुमान् शूद्रे पद्या वर्त्मनि कीर्त्तिता ॥ ३५ ॥
 पाक्यं विटारुयलवणे यवक्षारे पुनः पुमान् ।
 प्रायो मरणानशने मृत्यौ बाहुल्यतुल्ययोः ॥ ३६ ॥
 प्रियो हृद्येऽन्यवत् पुंसि वृद्धिनामौषधे धवे ।
 पीयुः काले रवौ घूके ना पुण्यं शोभने त्रिषु ॥ ३७ ॥
 क्लोवं धर्मं च सुकृते पुण्यः कलियुगे स्मृतः ।
 नक्षत्रमासयोर्भेदे पूज्यः श्वशुरवन्द्ययोः ॥ ३८ ॥
 पेयं पातव्यपयसोः पेया श्राणाच्छमण्डयोः ।
 बन्ध्यस्त्वफलवृक्षादौ स्त्रियां स्यादप्रजः स्त्रियाम् ॥ ३९ ॥
 वर्या पतिवरायां स्त्री वरेण्ये त्रिषु ना स्मरे ।
 बल्यं प्रधानधातौ स्यात् क्लोवं बलकरे त्रिषु ॥ ४० ॥
 बीर्यं शुके प्रभावे च तेजःसामर्थ्ययोरापि ।
 भयं प्रतिभये घोरे प्रसूने कुब्जकस्य च ॥ ४१ ॥

भव्यं शुभे च सत्ये च योग्ये भाविनि च त्रिषु ।
 कर्मरङ्गतरौ पुंसि स्त्रियां करिकणोभयोः ॥ ४२ ॥
 क्लोबमस्थनि भाग्यन्तु स्याच् शुभाशुभकर्मणोः ।
 भृत्यो दासे भृतौ भृत्या मयुर्ना किन्नरे मृगे ॥ ४३ ॥
 मयः शिल्पिनि दैत्यानां करभेऽश्वतरेऽपि च ।
 मध्यं बलग्ने न स्त्री स्यान्न्याय्येऽन्तरेऽधमेऽन्यवत् ॥ ४४ ॥
 मत्स्यो मीनेऽथ पुंभूमिन् देशे मन्युः पुमान् क्रुधि ।
 दैन्ये शोके च यज्ञे च माल्यं कुसुमतत्त्वजोः ॥ ४५ ॥
 माया स्यात् शाम्बरोबुद्धयोर्मयः पोताम्बरेऽसुरे ।
 मूल्यं स्याद् वेतने प्रश्ने मृत्युर्ना मरणे यमे ॥ ४६ ॥
 मेध्यं त्रिषु शुचौ रक्तवचारोचनयोः स्त्रियाम् ।
 ययुः पुमानश्चमेधतुरङ्गे च तुरङ्गमे ॥ ४७ ॥
 याय्यस्तु यापनीये स्यान्निन्दितेऽप्यभिधेयवत् ।
 याम्याऽवाच्यां भरण्याञ्च पुंस्यगस्त्ये च चन्दने ॥ ४८ ॥
 योगः प्रवीणयोगार्होपायिशक्तेषु वाच्यवत् ।
 क्लोबमृद्धयोषधे पुष्ये ना रयभ्यासार्कयोषितोः ॥ ४९ ॥
 रम्या रात्रौ चम्पके ना मनोज्ञे त्वभिधेयवत् ।
 नपुंसकं पटोलस्य मूले सूरिभिरिष्यते ॥ ५० ॥
 रथ्या रघौघविशिखावत्तनीष च योषिति ।
 रथवोढरि पुल्लिङ्गो रूप्यः स्यात् सुन्दरे त्रिषु ॥ ५१ ॥
 आहतस्वर्णरजते रजते च नपुंसकम् ।
 लयो विनाशे संश्लेषे साम्ये तौर्यत्रिके मतम् ॥ ५२ ॥
 लक्ष्यं स्यादपदेशेऽपि शरव्येऽपि नपुंसकम् ।
 लभ्यं युक्ते च लब्धव्ये लास्यं तौर्यत्रिके मतम् ॥ ५३ ॥
 नृत्ये च ब्रज्या प्रस्थाने वर्गे पर्यटनेऽपि च ।
 वन्यं त्रिषु वनोद्भूते स्त्री वनाम्बुसमूहयोः ॥ ५४ ॥
 वाच्यन्तु कुरिसते हीने वचनाह च वाच्यवत् ।
 विन्ध्या स्त्रियां लवल्यां स्यात् पुंसि व्याघाद्विभेदयोः ॥ ५५ ॥

बोक्ष्यन्तु बिश्वमे दृश्ये पुंसि लासकवाजिनोः ।
 वैश्यं वैश्यागृहे क्लोबं गणिकायान्तु योषिति ॥ ५६ ॥
 शल्यन्तु न स्त्रियां शङ्को क्लोबं क्षेडेषु तामरे ।
 मदनद्रश्चाविधोर्ना शयः शय्याहिपाणिषु ॥ ५७ ॥
 शय्या स्यात् शयनीये च गुम्फनेऽपि च योषिति ।
 शून्यं स्यान्निरर्जने वाच्यलिङ्गं नल्यान्तु योषिति ॥ ५८ ॥
 शौर्यमारभटोशक्त्योः सद्यः शैलान्तरे पुमान् ।
 सोढव्ये वाच्यलिङ्गः स्यादारोग्ये तु नपुंसकम् ॥ ५९ ॥
 सङ्ख्यं समिति सङ्ख्या स्यादेकाद्यादिविचारयोः ।
 सन्ध्या पितृप्रसू-नद्यन्तरयोर्युग-सन्धिषु ॥ ६० ॥
 सत्यं कृते च शपथे तथ्ये त्रिषु तु तद्वति ।
 सव्यं वामे प्रतीपे च स्मयो नाऽद्भुतगर्वयोः ॥ ६१ ॥
 सायः काण्डे दिनान्ते च साध्यो योगान्तरे शरे ।
 गणदेवविशेषे च साधनीये तु वाच्यवत् ॥ ६२ ॥
 सूर्योऽकंपर्णे तपने स्त्री तद्भार्य्यौषधीभिदोः ।
 स्थेयो विवादपक्षस्य निर्णेतारि पुरोहिते ॥ ६३ ॥
 सेव्यं क्लोबमुशोरे स्यात् सेवार्हे पुनरन्यवत् ।
 सैन्य क्लोबं बले सेनासमवेते तु वाच्यवत् ॥ ६४ ॥
 सौम्यो ज्ञे ना त्रिष्वनुग्रे मनोज्ञे सोमदैवते ।
 हाय्यो बिभोतकतरौ हर्त्तव्ये पुनरन्यवत् ॥ ६५ ॥
 हृद्यं जवनेऽथ त्रिषु हृज्जहृद्वितहृत्प्रिये ।
 वशकृद्वेदमन्त्रे ना वृद्धिनामौषधे क्षियाम् ॥ ६६ ॥

(यत्रिकम्)

अनयस्तु बिपद्दैवाशुभयोर्व्यसनेषु च ।
 अत्ययोऽतिक्रमे दण्डे विनाशे दोषकृच्छ्रयोः ॥ ६७ ॥
 अश्वीयमश्वसङ्घाते क्लोबमश्वहितेऽन्यवत् ।
 अधृष्या तटिनोभेदे प्रगल्भे वाच्यलिङ्गकः ॥ ६८ ॥
 अभिरुया त्वभिधाने स्याच्च शोभायाश्च यशस्यपि ।

अभया तु हरोतक्यामुशोरे तु नपुंसकम् ॥ ६९ ॥
 निर्भये वाच्यलिङ्गं स्यादपत्यं पुत्रयोर्मतम् ।
 अगस्त्यः स्यात् कुम्भयोर्नौ वङ्गसेनतरावपि ॥ ७० ॥
 अवध्यमवधाहं स्यादनर्थकवचस्यपि ।
 अव्ययोऽस्त्री शब्दभेदे ना विष्णौ निर्व्यये त्रिषु ॥ ७१ ॥
 अहल्या त्वप्सरोभेदे भार्यायां गौतमस्य च ।
 अहायः पर्वते ना स्यादहर्त्तव्ये तु वाच्यवत् ॥ ७२ ॥
 आशयः स्यादभिप्राये पनसाधारयोरपि ।
 स्यादातिथ्यमतिथ्यर्थे त्रिलिङ्गमतिथौ पुमान् ॥ ७३ ॥
 आत्रेयो पुष्पवत्यां स्यान्नदीभेदे च ना मुनौ ।
 आदित्यो भास्करे देवेऽप्याम्नायो निगमेऽपि च ॥ ७४ ॥
 उपदेशोऽपीन्द्रियन्तु हृषीके चेतसि स्मृतम् ।
 उदयस्तु पुमान् पूर्वपर्वते च समुन्नतौ ॥ ७५ ॥
 उपायः सामभेदादौ तथैवोपगती पुमान् ।
 ऊर्णायुर्ना क्षणभङ्गे मेषकम्बलमेषयोः ॥ ७६ ॥
 औचित्यमुचितत्वे स्यात् सत्येऽपि च नपुंसकम् ।
 कषायो रसभेदेऽपि निर्यासे च विलेपने ॥ ७७ ॥
 अङ्गरागे च न स्त्री स्यात् सुरभौ लोहिते त्रिषु ।
 कालेयो दैत्यभेदे स्यात् कालखण्डे नपुंसकम् ॥ ७८ ॥
 क्षिपण्यस्तु पुमान् देहे सुरभौ वाच्यलिङ्गकः ।
 कुलायस्तु पुमान् स्थानमात्रे स्यात् पक्षिवासके ॥ ७९ ॥
 क्षेत्रियं क्षेत्रजवृणे परदेहचिकित्सयोः ।
 परदाररतासाध्यरोगयोः क्षेत्रियः पुमान् ॥ ८० ॥
 कौकृत्यमनुतापे स्याद्युक्तकरणेऽपि च ।
 गाङ्गेयः स्यात् पुमान् भोष्मे क्लीबं स्वर्णकशेरुणोः ॥ ८१ ॥
 चक्षुष्यः केतके पुण्डरीकसंज्ञकपादपे ।
 कुलत्थिकासुभगयोः स्त्रियामक्षिहितेऽन्यवत् ॥ ८२ ॥
 चाम्पेयश्चम्पके स्वर्णे किञ्जल्के नागकेशरे ।

जघन्यं मेहने क्लोबं चरमे गर्हितेऽन्यवत् ॥ ८३ ॥
जटायुः पुंसि सम्पातेः कनोयसि च गुग्गुलौ ।
जरायुरपि तत्पक्षिराजे गर्भाशये पुमान् ॥ ८४ ॥
तपस्या व्रतचर्यायां तपस्यः फाल्गुने पुमान् ।
द्वितीया तिथिभिस्त्वयोः पूरणे तूभयोस्त्रिषु ॥ ८५ ॥
देवयुर्वाच्यलिङ्गः स्याद्दामिके लोकयात्रिके ।
नादेयो नागरङ्गे स्याज्जयायामम्बुवेतसे ॥ ८६ ॥
भूमिजम्बवां जवायाञ्च व्यङ्गुष्ठेऽपि च योषिति ।
निकायस्तु पुमाल्लक्ष्ये सधर्मिप्राणिसंहतौ ॥ ८७ ॥
समुच्चये संहतानां निख्ये परमात्मनि ।
नेपथ्यं स्यादलङ्कारे रङ्गज्यायां नपुंसकम् ॥ ८८ ॥
प्रणयः प्रश्रये प्रेम्णि याच्न्वाविश्रम्भयोरपि ।
निर्वाणेऽप्यथ पर्यायः प्रकारेऽवसरे क्रमे ॥ ८९ ॥
प्रलयो मृत्युकल्पान्तमूर्च्छापायेषु पुंस्ययम् ।
प्रत्ययः प्रथितत्वे च मत्वादिज्ञानयोरपि ॥ ९० ॥
आचारे शपथे रन्ध्रविश्वासाधोनहेतुषु ।
पञ्जर्न्यो मेघशब्देऽपि ध्वनदम्बुदशक्रयोः ॥ ९१ ॥
प्रसव्यं वाच्यलिङ्गं स्यात् प्रतिकूलानुकूलयोः ।
प्रकीर्त्यः पूतिकरजे विनिकीर्ये तु वाच्यवत् ॥ ९२ ॥
प्रणाद्योऽसम्मतेऽपि स्यादभिलाषविवर्जिते ।
पयस्यन्तु पयोजातहितयोर्वाच्यलिङ्गकम् ॥ ९३ ॥
दुग्धकाक्षोरकाकोल्योः स्वर्णक्षीर्यामपि स्त्रियाम् ।
पारुष्यं परुषत्वे च दुर्वाक्ये पुंसि गोष्पतौ ॥ ९४ ॥
पानोयन्तु जले क्लोबं पातव्ये वाच्यलिङ्गकम् ।
पौलस्त्यस्तु कुबेरे स्याद् दशग्रीवेऽपि पुंस्ययम् ॥ ९५ ॥
वलयः कण्ठरोगे ना कटके पुन्नपुंसकम् ।
ब्रह्मण्यः स्याद् ब्रह्मसाधुब्रह्मदारुशनैश्चरे ॥ ९६ ॥
बालयो गर्दभे पुंसि मृदौ बालहिते त्रिषु ।

ब्राह्मण्यं ब्राह्मणत्वे च समूहे च द्विजन्मनाम् ॥ ९७ ॥
 भुवन्युः स्यात् पुमान् भानौ ज्वलने शशलाञ्छने ।
 भुजिष्यस्तु स्वतन्त्रे च हस्तसूत्रकदासयोः ॥ ९८ ॥
 स्त्रियां दासोगणिकयोर्मलयः पर्वतान्तरे ।
 शैलांशे देश आरामे त्रिवृतायान्तु योषिति ॥ ९९ ॥
 मङ्गल्यः स्यात् त्रायमाणाश्च वत्थविल्वमसूरके ।
 स्त्रियां शस्यामधःपुष्पोमिसोशुकलवचासु च ॥ १०० ॥
 रोचनायामथो दध्नि क्लीबं शिवकरे त्रिषु ।
 मृगयुः पुंसि गोमायौ व्याधे च परमेष्ठिनि ॥ १०१ ॥
 रहस्या स्त्रो नदीभेदे गोपनीयेऽभिधेयवत् ।
 लौहित्यं लोहितत्वे च क्लीबं पुंसि नदान्तरे ॥ १०२ ॥
 वदान्यो दानशौण्डे च चारुवादिनि वाच्यवत् ।
 व्यवायः सुरतेऽन्तर्द्धौ पुंसि क्लीबन्तु तेजसि ॥ १०३ ॥
 वक्तव्यं कुत्सिते हीने वचनाह्ने तु वाच्यवत् ।
 विजयः स्याज्जये पार्थे स्त्रियां तिथ्यन्तरे स्मृता ॥ १०४ ॥
 उमासख्यां विस्मयः स्यादाश्चर्य्यगर्वयोः पुमान् ।
 विनया तु बलायां स्त्रो शिक्षायां प्रणतौ पुमान् ॥ १०५ ॥
 विषयो गोचरे देशे तथा जनपदेऽपि च ।
 प्रबन्धाद् यस्य यो ज्ञातस्तत्र रूपादिके पुमान् ॥ १०६ ॥
 विशल्योऽग्निशिखादन्तोगुडूचीत्रिपुटासु च ।
 श्वशुर्यो देवरे श्याले शाण्डिल्यः पावकान्तरे ॥ १०७ ॥
 मुनिभेदे च मालूरे शालेयः स्यान्मिसौ पुमान् ।
 त्रिषु शाल्युद्धवे क्षेत्रे स्याच् शोर्षण्यन्तु शोर्षके ॥ १०८ ॥
 सुकेशे पुंसि शैलेयं तालपर्ण्याश्च सैन्धवे ।
 शैलजे ना तु मधुपे शिलातुल्येऽन्यलिङ्गकम् ॥ १०९ ॥
 संस्त्यायः सन्निवेशे च संस्थाने विस्तृतावपि ।
 सन्नयः समवाये स्यात् पृष्ठस्थायिबले पुमान् ॥ ११० ॥
 समयः शपथाचारसिद्धान्तेषु तथा धियि ।

क्रियाकारे च निर्देशे सङ्केते कालभाषयोः ॥ १११ ॥

सरण्युस्तु पुमान् वारिवाहे स्यान्मातरिश्वनि ।

सामर्थ्यं योग्यतायां स्याच्छक्तावपि नपुंसकम् ॥ ११२ ॥

सौरभ्यन्तु मनोज्ञत्वे सौगन्धे गुणगौरवे ।

सौभाग्यं सुभगत्वे स्याद् योगभेदे नपुंसकम् ॥ ११३ ॥

हिरण्यं रेतसि द्रव्ये शातकुम्भवराटयोः ।

अक्षये मानभेदे स्यादकुप्ये च नपुंसकम् ॥ ११४ ॥

हृदयं मानसे वृक्षोरसोरपि नपुंसकम् ।

(यचतुष्कम्)

भवेदनुशयो द्वेषे पश्चात्तापानुबन्धयोः ॥ ११५ ॥

अवश्यायस्तु नोहारेऽप्यभिमानेऽपि पुंस्ययम् ।

अथावसायः शेषे स्यात् समाप्तौ निश्चयेऽपि च ॥ ११६ ॥

अपसव्यं त्रिलिङ्गस्तु दक्षिणप्रतिकूलयोः ।

अन्तशय्या मृतौ भूमिशय्यायां पितृकानने ॥ ११७ ॥

उपकार्यार्था राजसद्वान्युपकारोचितेऽन्यवत् ।

जलाशयो जलाधारे स्यादुशोरे नपुंसकम् ॥ ११८ ॥

तण्डुल्योः शाकभेदे विडङ्गतृताप्ययोः ।

तृणशून्यं मल्लिकायां तथा स्यात् केतकीफले ॥ ११९ ॥

दाक्षिणात्यो नारिकेले त्रिषु दक्षिणदिग्भवे ।

धनञ्जयोऽर्जुने वह्निनागभिदेहमारुते ॥ १२० ॥

निरामयस्तु पुंसि स्यादिद्विकके त्रिषु नीरुजि ।

परिधायो जनस्थाने परिच्छेदनितम्बयोः ॥ १२१ ॥

प्रतिश्रयः सभायाञ्चाश्रये प्रतिभयं भये ।

घोरेऽपि पाञ्चजन्यस्तु विष्णुशङ्खे हुताशने ॥ १२२ ॥

प्रावृषेण्यः पुमान् नोपे प्रावृट्कालभवे त्रिषु ।

पौरुषेयः कृते पुंसां विकारे पुरुषस्य च ॥ १२३ ॥

त्रिषु ना सङ्गवधयोः पुरुषस्य पदान्तरे ।

फलोदयः पुमाललाभे त्रिविवेशालयेऽपि च ॥ १२४ ॥

भागधेयं मतं भाग्ये भागप्रत्याययोः पुमान् ।
 महालयो विहारे स्यात् तोर्थे च परमात्मनि ॥ १२५ ॥
 महोदयः कान्यकुब्जे चाधिपत्यापवर्गयोः ।
 महामूल्यः पद्मरागे ना महाध्वेऽन्यलिङ्गकः ॥ १२६ ॥
 मार्जारोयः स्मृतः शूद्रे विडाले कायशोधने ।
 रौहिणेयोऽन्यवद् वत्से ना बुधे च हलायुधे ॥ १२७ ॥
 बिलेशयस्तु पुंलिङ्गो मूषके च भुजङ्गमे ।
 वैनतेयस्तु गरुडे स्यात् प्रभाकरसारथौ ॥ १२८ ॥
 सम्परायः समीके स्यादापदुत्तरकालयोः ।
 समाह्वयस्तु पशुभिः खगैद्युते च सङ्गरे ॥ १२९ ॥
 भवेत् समुदयः सङ्घे सङ्गमे च समुद्गमे ।
 समुदायः समूहे स्याद् युद्धे समुच्छ्रयः पुमान् ॥ १३० ॥
 विरोधोत्सेधयोः स्थूलोच्चयोर्गण्डोपलेऽपि च ।
 गजानां मध्यमगतेऽप्यसाकल्यवरणद्वयोः ॥ १३१ ॥
 हिरण्यमयः सुरज्येष्ठे ना सुवर्णमये त्रिषु ।

(यपञ्चकम्)

कालानुसाध्यं शैलेये कालीये शिंशपाद्रुमे ॥ १३२ ॥
 दुग्धतालीयमित्येतद् दुग्धाम्रक्षोरफेनयोः ।
 अथ प्रवचनोत्थञ्च स्यात् प्रवक्तृप्रवाच्ययोः ॥ १३३ ॥
 वृषाकपायी श्रीगौरीवरीजीवन्तिकासु च ।

(यषट्कम्)

प्रत्युद्गमनीयमुपस्थेये धौतांशुकद्वये ॥ १३४ ॥
 विश्वक्सेनप्रिया लक्ष्म्यां वाराह्यामपि योषिति ।

इति यान्तवर्गः ।

(रैकम्)

रः स्मृतः पावके तीक्ष्णे राः पुंसि स्वर्णवित्तयोः ।
 श्रीर्वेश-रचना-शोभा-भारती-सरलद्रुमे ॥ १ ॥

लक्ष्म्यां त्रिवर्गसम्पत्तिविधोपकरणेषु च ।
 विभूतौ च मतौ च स्त्री स्त्रः स्त्रियां निर्वहरे स्त्रवे ॥ २ ॥
 (रद्विकम्)

अरं शीघ्रे च चक्राङ्गे शीघ्रगे पुनरन्यवत् ।
 अग्रं पुरस्तादुपरि परिमाणे पलस्य च ॥ ३ ॥
 आलम्बने समूहे च प्रान्ते च स्यान्नपुंसकम् ।
 आधिके च प्रधाने च प्रथमे चाभिधेयवत् ॥ ४ ॥
 अस्रः कोणे कचे पुंसि क्लोबमश्रुणि शोणिते ।
 अस्त्रं प्रहरणे चापे करबाले नपुंसकम् ॥ ५ ॥
 अश्रं मेघे च गगने धातुभेदे च काञ्चने ।
 अद्रिः शैलदुमार्के नाऽथाङ्घ्रिर्ना पादमूलयोः ॥ ६ ॥
 आरा चर्मप्रभेदिन्यां पुंसि भौमे शनैश्चरे ।
 आर्द्रा नक्षत्रभेदे स्यात् स्त्रियां क्लिप्तेऽभिधेयवत् ॥ ७ ॥
 आरुः पुंसि तरोर्भेदे तथा कर्कटदंष्ट्रिणोः ।
 इन्द्रः शक्रादित्यभेदे योगभेदान्तरात्मनि ॥ ८ ॥
 इन्द्रा फणिञ्ज्ञके स्त्री स्यादिरा भूवाकसुराम्बुषु ।
 उग्रः शूद्रासुते क्षत्राद्रुद्रे पुंसि त्रिषूत्कटे ॥ ९ ॥
 स्त्री वचाक्षुद्रयोरुष्टौ कर्कट्या करभे पुमान् ।
 चस्त्रौ वृषे च किरणेऽप्युस्त्राऽर्जुन्युपचित्रयोः ॥ १० ॥
 ऐन्द्रिः काके जयन्ते नाऽथौढाः पुभूम्नि नीवृत्ति ।
 ओड्रस्तु तरुभेदे स्यात् क्षेरं नोरे क्षरोऽम्बुदे ॥ ११ ॥
 करा वर्षापले रश्मौ पाणौ प्रत्यायशुण्ढयोः ।
 कद्रुस्त्रिषु स्वर्णपिङ्गे नागानां मातरि स्त्रियाम् ॥ १२ ॥
 करो वधे निश्चये च बलौ यत्ने यतावपि ।
 तुषारशैलेऽपि पुमान् स्त्रियां दूत्यां प्रसेवके ॥ १३ ॥
 सुवर्णकारिकायाञ्च बन्धनागारबन्धयोः ।
 क्षारो रसान्तरे धूर्त्ते लवणे काचमस्मनोः ॥ १४ ॥
 कारिः स्त्रियां क्रियायां स्याद्वाच्यलिङ्गस्तु शिल्पिनि ।

कारुर्विश्वकर्मणि ना त्रिषु कारकशिल्पिनोः ॥ १५ ॥
 क्षीरं दुग्धे जले कोरः शुके पुंभूमिनि नोवृत्तिः ।
 कुरुर्नृपान्तरे भक्ते पुमान् पुंभूमिनि नोवृत्तिः ॥ १६ ॥
 क्षुद्रः स्यादधमक्रूरकृपणालपेषु वाच्यवत् ।
 क्षुद्रा व्यङ्गानदोकण्टकारिकासरघासु च ॥ १७ ॥
 चाङ्गेरीवेद्ययोर्हिस्त्रामक्षिकामात्रयोरपि ।
 क्षुरः स्याच्छेदनद्रव्ये कोकिलाक्षे च गोक्षुरे ॥ १८ ॥
 क्रूरस्तु कठिने घोरे नृशंसेऽप्यभिधेयवत् ।
 कृच्छमाख्यातमाभीले पापसान्तपनादिनोः ॥ १९ ॥
 क्षेत्रं शरीरे केदारैः सिद्धस्थानकलत्रयोः ।
 क्रोष्टी शृगालिकाकृष्णविदारौलाङ्गलोषु च ॥ २० ॥
 क्षौद्रं मधुनि पानोये खरः स्यात्क्षौद्रघर्मयोः ।
 गर्दभे स्त्रा देवताडे खरुदर्पे हरे हये ॥ २१ ॥
 दन्ते पुंसि त्रिषु श्वेते खरः कोलदले शफे ।
 गतौ खरायां करणे क्लोवं नोपविषे विषे ॥ २२ ॥
 गात्रं गजाम्रजङ्घादिभागोऽप्यङ्गे कलेवरे ।
 गीः स्त्री भाषासरस्वत्योर्गिरिर्ना नेत्ररुग्मिदि ॥ २३ ॥
 धद्रौ गिरियके योषिद् गोर्णौ पूज्ये पुनस्त्रिषु ।
 गुन्द्रस्तेजनके स्त्री तु प्रियङ्गौ भद्रमुस्तके ॥ २४ ॥
 गुरुस्त्रिलिङ्ग्यां महति दुर्जरालघुनोरपि ।
 पुमान् निषेकादिकरे पित्रादौ सुरमन्त्रिणि ॥ २५ ॥
 गृध्रः खगान्तरे पुंसि वाच्यलिङ्गोऽथ लुब्धके ।
 गोत्रा भूगव्ययोर्गोत्रः शैले गोत्रं कुलाख्ययोः ॥ २६ ॥
 सम्भावनायबोधे च काननच्छत्रवर्त्मसु ।
 गौरः श्वेतेऽरुणे पीते विशुद्धे चाभिधेयवत् ॥ २७ ॥
 ना श्वेतसर्पे चन्द्रे न द्वयोः पद्मकेशरे ।
 गौरी त्वसञ्जातरजः कन्याशङ्करभार्ययोः ॥ २८ ॥
 रोचनोरजनीपिङ्गाप्रियङ्गुवसुधासु च ।

आपगाया विशेषे च यादसांपतियोषिति ॥ २९ ॥
 घस्रस्तु दिवसे हिंसे घोरो भीमे हरेऽपि च ।
 चरोऽक्षयूतभेदे च भीमे चारे त्रसे चले ॥ ३० ॥
 चन्द्रः कर्पूरकाम्पिलसुधांशुस्वर्णवारिषु ।
 चक्रः कोके पुमान् क्लीवं वर्जं सैन्यरथाङ्गयोः ॥ ३१ ॥
 राष्ट्र दम्भान्तरे कुम्भकारोपकरणाद्ययोः ।
 जलावर्त्तेऽप्यथ चरुः पुमान् हव्यान्नभाण्डयोः ॥ ३२ ॥
 चारः पियालवृक्षे स्याद्गतौ बन्धापसर्पयोः ।
 चारुवृहस्पतौ पुंसि शोभने त्वभिधेयवत् ॥ ३३ ॥
 चित्राखुपर्णागोडुम्बासुभद्रादन्तिकासु च ।
 मायायां सर्पनक्षत्रनदीभेदेषु च स्त्रियाम् ॥ ३४ ॥
 तिलकालेख्ययोः क्लीवं कर्बुरादुभुतयोरपि ।
 तद्युक्तयोस्त्वन्यलिङ्गं चीरो शिल्प्यां नपुंसकम् ॥ ३५ ॥
 गोस्तने वस्त्रभेदे च रेखालिखनभेदयोः ।
 चुक्रं वृक्षाम्ले चाङ्गेर्या स्त्री पुंस्यम्लेऽम्लवेतसे ॥ ३६ ॥
 चैत्रं मृतदेवकुले ना भूभृन्मासभेदयोः ।
 चौरः पाटञ्जरेऽपि स्यात् चोरपुष्पौषधावपि ॥ ३७ ॥
 क्षत्रा मिसावतिच्छत्रे कुस्तुम्बुरुशिलोन्धयोः ।
 नपुंसकञ्चातपत्रे छिद्रं दूषणरन्ध्रयोः ॥ ३८ ॥
 जारी स्यादौषधीभेदे स्त्रियामुपपत्तौ पुमान् ।
 जीरस्तु जरणे खड्गे टारो लङ्गतुरङ्गयोः ॥ ३९ ॥
 तरस्तु तरणे पुंसि कृशानौ पेटके तरौ ।
 तन्त्रं कुटुम्बकृत्ये स्यात् सिद्धान्ते चौषधोत्तमे ॥ ४० ॥
 प्रधाने तन्तुवाये च शास्त्रभेदे परिच्छेदे ।
 श्रुतिशास्त्रान्तरे हेतावुभयार्थप्रयोजके ॥ ४१ ॥
 इतिकर्तव्यतायाञ्च तन्त्री बीणागुणे मता ।
 अमृतादेहशिरयोस्तन्द्रा निद्राप्रमोदयोः ॥ ४२ ॥
 तारो वानरभिन्मुक्ताविशुद्धयोः शुद्धमौक्तिके ।

ना नक्षत्रेऽक्षिमध्ये च न ना रूप्यं नपुंसकम् ॥ ४३ ॥
 स्त्री बुद्धदेवताभेदे बालिगोष्पतिभार्ययोः ।
 त्रिलिङ्गोऽत्युच्चशब्दे च ताम्रं शुल्बेऽरुणेऽपि च ॥ ४४ ॥
 तीव्रा तु कटुरोहिण्यां राजिकागण्डदूर्वयोः ।
 त्रिष्वत्युष्णे नितान्ते च कटौ तोरन्तु रोधसि ॥ ४५ ॥
 पुंसि त्रपुणि तोत्रन्तु प्राजने वेणुकेऽपि च ।
 दरोऽस्त्री साध्वसे गर्ते कन्दरे तु दरो मता ॥ ४६ ॥
 दराव्ययं मनागर्थे दसः खरेऽश्विनीसुते ।
 दारुः स्यात् पित्तले काष्ठे देवदारौ नपुंसकम् ॥ ४७ ॥
 द्वारं निर्गमनेऽपि स्यादभ्युपाये धरो गिरौ ।
 कार्पासतूलके कूर्मराजे वस्वन्तरेऽपि च ॥ ४८ ॥
 धरा विश्वम्भरायाञ्च स्त्री गर्भाशयमेदसोः ।
 धात्री जनन्यामलकीवसुमत्युपमातृषु ॥ ४९ ॥
 धारा सैन्याग्रिमस्कन्दे तुरङ्गगतिपञ्चके ।
 घटादिच्छिद्रसन्तत्योः प्रपाते स्याद् द्रवस्य च ॥ ५० ॥
 खड्गादेर्नाशितमुखे धारो ग्रावान्तरेऽप्यृणे ।
 धोरा धैर्यान्विते स्वैरे बुधे क्लोबन्तु कुङ्कुमे ॥ ५१ ॥
 स्त्रियां प्रवणतुल्यायां नरोऽजे मनुजेऽर्जुने ।
 क्लीबन्तु रामकपूरे नक्रं स्यादग्रदारुणि ॥ ५२ ॥
 नासाया पुंसि कुम्भीरे नारस्तर्णकनीरयोः ।
 नीत्रं नेमौ वलीकेन्द्रो रेवतीभेऽपि कानने ॥ ५३ ॥
 नेत्रं मथिगुणे वस्त्रभेदे मूले द्रुमस्य च ।
 रथे चक्षुषि नद्याञ्च नेत्री नाड्याञ्च योषिति ॥ ५४ ॥
 परः श्रेष्ठोरिदूरान्योत्तरे क्लीबन्तु केवले ।
 पत्रन्तु वाहने पर्णे स्यात् पक्षे शरपक्षिणोः ॥ ५५ ॥
 पार परतटे ग्रान्ते न स्त्री पारा नदीभिदि ।
 पारो पूरे च कर्कर्या पादरज्जौ च दन्तिनः ॥ ५६ ॥
 पात्रं सुवादौ पर्णे च भोजने राजमन्त्रिणि ।

तोरद्वयान्तरे योग्ये पुरुः प्राण्येऽभिधेयवत् ॥ ५७ ॥
 पुंसि स्याद् देवलोके च नृपभेदपरागयोः ।
 पुरं नपुंसकं गोहे देहपाटलिपुत्रयोः ॥ ५८ ॥
 पुष्पादीनां दलावृत्तौ ना गुग्गुलौ न ना पुरि ।
 पुण्ड्रो दैत्यविशेषेषुभेदयोरतिमुक्तके ॥ ५९ ॥
 चित्रे कर्मा पुण्डरीके पुंभूमिन् नोवृद्धन्तरे ।
 पूरो जलसमूहे स्याद् व्रणसंशुद्धिस्त्राययोः ॥ ६० ॥
 पोत्रं वज्र मुख्याग्रे च शूकरस्य हलस्य च ।
 पौरं त्रिषु पुरोद्भूते कर्तृणे तु नपुंसकम् ॥ ६१ ॥
 वरो ज्ञासातरि वृत्तौ देवतादेरभाषिते ।
 विङ्गे पुंसि त्रिषु श्रेष्ठे कुङ्कुमे तु नपुंसकम् ॥ ६२ ॥
 वरी प्रोक्ता शतावर्ण्या वरा च स्यात् फलत्रिके ।
 मनागिष्टे वरं क्लीबे केचिदाहुस्तदव्ययम् ॥ ६३ ॥
 बभ्रुवैश्वानरे शूलपाणौ च गरुडध्वजे ।
 विशाले नकुले पुंसि पिङ्गले त्वभिधेयवत् ॥ ६४ ॥
 वक्रः शनैश्चरे पुंसि पुटभेदे नपुंसकम् ।
 त्रिषु क्रूरे च कुटिले वारः सूर्यादिवासर ॥ ६५ ॥
 द्वारे हरे कुञ्जवृक्षे वृन्दवासरयोः क्षणे ।
 वारो स्याद् गजबन्धन्यां कलस्यामपि योषिति ॥ ६६ ॥
 वारिर्वाग्गजबन्धन्योः स्त्री क्लीबेऽम्बुनि बालके ।
 वीरो रसविशेषे पुंस्युत्तरे सुभटे त्रिषु ॥ ६७ ॥
 स्त्री सुराक्षीरकाकोलीतामलकयेलबालुके ।
 पतिपुत्रवतोरम्भागम्भारोदुग्धिकासु च ॥ ६८ ॥
 मलपूक्षीरविदार्योः क्लीबं शृङ्गायां नलेऽपि च ।
 भरुः स्वर्णे हरे पुंसि भरोऽतिशयभारयोः ॥ ६९ ॥
 भद्रः शिवे खञ्जरीटे वृषभे च कदम्बके ।
 करिजातिविशेषे ना क्लीबं मङ्गलमुत्तयोः ॥ ७० ॥
 काञ्चने च स्त्रियां रास्नाकृष्णाव्योमनदोषु च ।

तिथिभेदे प्रसारिण्यां कट्फलानन्तरयोरपि ॥ ७१ ॥
 त्रिषु श्रेष्ठे च साधौ स्यान्न पुंसि करणान्तरे ।
 भारः स्याद् बोधे विष्णौ पलानां द्विसहस्रके ॥ ७२ ॥
 भीरुर्ना त्रिलिङ्गः स्याद् वरयोषिति योषिति ।
 भूरिर्ना वासुदेवे च हरे च परमेष्ठिनि ॥ ७३ ॥
 नपुंसकं सुवर्णे च प्राज्ये स्याद् वाक्यलिङ्गकः ।
 मन्त्रो वेदविशेषे स्याद् देवादीनाञ्च साधने ॥ ७४ ॥
 गुह्यवादेऽपि च पुमान् मरुर्ना गिरिधन्वनोः ।
 मात्रा कर्णविभूषायां वित्ते माने परिच्छदे ॥ ७५ ॥
 अक्षरावयवे स्वल्पे क्लीबं कार्त्स्न्येऽवधारणे ।
 मारो मृत्यौ स्मरे विघ्ने मारो चण्ड्यां जनक्षये ॥ ७६ ॥
 मारिः क्षो मारणे वर्षे मित्रं सुहृदि न द्वयोः ।
 सूर्ये पुंसि मुरा गन्धद्रव्ये दैत्यान्तरे पुमान् ॥ ७७ ॥
 यात्रा तु यापनेऽपि स्याद् गमनोत्सवयोः स्त्रियाम् ।
 रन्ध्रन्तु दूषणे छिद्रे राष्ट्रं स्यादुपवर्त्तने ॥ ७८ ॥
 उपद्रवे क्लीबपुंसोः कुरुर्ना मृगदैत्ययोः ।
 रेत्रं रेतसि पीयूषे पटवासे च सूतके ॥ ७९ ॥
 रोधो ना सावरे क्लीबमपराधे च किल्बिषे ।
 रौद्रो घर्मे रसे चण्ड्यां क्षी तीव्रे भोषणे त्रिषु ॥ ८० ॥
 वज्रस्याद् बालके धात्र्यां क्लीबं योगान्तरे पुमान् ।
 वज्रा स्नुह्यां गुदूच्याञ्च वज्रो स्नुह्यन्तरे स्मृता ॥ ८१ ॥
 दम्भोलौ होरकेऽप्यस्त्रौ बध्नं त्रपुवरत्रयोः ।
 वप्रस्ताते पुमानस्त्रौ रेणौ क्षेत्रे चये तटे ॥ ८२ ॥
 वक्त्रं मुखे वृत्तभेदे व्यग्रो व्यासक्त आकुले ।
 वाग्रो ना दिवसे क्लीबं मन्दिरे च चतुष्पथे ॥ ८३ ॥
 व्याघ्रः स्यात् पुंसि शार्दूले रक्तैरण्डकरज्जयोः ।
 श्रेष्ठे नराद्युत्तरस्थः कण्टकार्यान्तु योषिति ॥ ८४ ॥
 वृत्रो रिपौ घने ध्वान्ते शैलभेदे च दानवे ।

वेरं कलेवरे क्लीवं वार्ताकौ कुङ्कुमेऽपि च ॥ ८५ ॥
 वोढी स्त्री पणपादे ना गोमसाहौ भवान्तरे ।
 शरस्तेजनके बाणे दध्यग्रे ना शरं जले ॥ ८६ ॥
 शस्त्रं लौहास्त्रयोः क्लीवं छुरिकायान्तु योषिति ।
 शक्रः पुमान् देवराजे कुट्टाजुनभूरुहोः ॥ ८७ ॥
 शद्रिनाऽम्भोधरे जिष्णौ शरुर्ना कोषवज्रयोः ।
 शारिर्नाऽक्षोपकरणे स्त्रियां शकुनिकान्तरे ॥ ८८ ॥
 युद्धार्थगजपर्याणे व्यवहारान्तरेऽपि च ।
 शारः स्यात् शबले वाच्यलिङ्गः पुंसि समीरणे ॥ ८९ ॥
 अक्षोपकरणे शास्त्रं न द्वयोरगमाज्ञयोः ।
 शिप्रर्ना शाकमात्रे च शोभाञ्जतमहोरुहे ॥ ९० ॥
 शिरो ना पिप्पलीमूले स्याद् धमन्याञ्च योषिति ।
 शीघ्रं नलदे चक्राङ्गे क्लीवं द्रुतगतौ त्रिषु ॥ ९१ ॥
 शुभ्रं स्यादभ्रके क्लीबमुद्योतशुक्लयोस्त्रिषु ।
 शुक्रः स्याद् भार्गवे ज्येष्ठमासे वैश्वानरे पुमान् ॥ ९२ ॥
 रेतोऽक्षिरुग्भिदोः क्लीवं शूरः स्याद् बादवे भटे ।
 स्वरुः पुंसि यूपखण्डे भिदुरेऽप्यधरे शरे ॥ ९३ ॥
 सत्रं यज्ञे सदादानाच्छादनाशयकैतवे ।
 सरो दध्यग्रगत्योर्ना स्वरो नासासमीरणे ॥ ९४ ॥
 उदात्तादावकारादौ षड्जादौ च ध्वनौ पुमान् ।
 सारो बले स्थिरांशे च मेज्जि पुंसि जले धने ॥ ९५ ॥
 न्याय्ये क्लीवं त्रिषु वरे सान्द्रं वने घने मृदौ ।
 स्फारः स्यात् पुंसि विकटे कनकादेश्च बुद्बुदे ॥ ९६ ॥
 सिप्रो निदावसल्लिखे सिप्रा तु सरिदन्तरे ।
 स्थिरा भूशालपर्ण्योर्ना शनौ मोक्षेऽचले त्रिषु ॥ ९७ ॥
 सीरोऽर्कहलयोः पुंसि सुरा चषकमद्ययोः ।
 पुंलिङ्गस्त्रिदिवेशे स्यात् सूत्रं तन्तुव्यवस्थयोः ॥ ९८ ॥
 शास्त्रादिसूत्रणामन्थे स्वैरः स्वच्छन्दमन्दयोः ।

हरिश्चन्द्रार्कवाताश्वशुकभेकयमाहिषु ॥ ९९ ॥

कपौ सिहे हरेऽजेंऽशौ शक्रे लोकान्तरे पुमान् ।

वाच्यवत् पिङ्गहरितोर्हारो मुक्तावली युधि ॥ १०० ॥

हारिः पथिकसन्तानद्युतादिभङ्गयोः स्त्रियाम् ।

हिंसा त्वेलावलीमांसयोः स्त्रियां स्याद् घातुकेऽच्यवत् ॥ १०१ ॥

होरा तैलाश्वुकालक्ष्म्योः पुंसि शङ्करवज्रयोः ।

होरा लग्नेऽपि राश्यर्द्धे रेखाशास्त्रभिहोरपि ॥ १०२ ॥

(रत्निकम्)

अमरस्त्रिदशेऽप्यस्थिसंहारे कुलिशद्रुमे ।

स्त्री गुडूच्यमरावत्योः स्थूणादूर्वाजरायुषु ॥ १०३ ॥

अपरं गजपश्चाद्धं स्याज्जरायौ तु योषिति ।

इतरस्मिन्नपि तथाऽर्वाचीनेऽप्यल्लिङ्गकम् ॥ १०४ ॥

अधरस्तु पुमानोष्ठे हीनेऽनूद्ध्वं तु वाच्यवत् ।

अध्वरः सावधाने स्याद् वसुभेदे क्रतौ पुमान् ॥ १०५ ॥

अन्तरमवकाशावधिपरिधानान्तर्द्धिभेदतादर्थ्ये ।

छिद्रात्मीयविनावहिरवसरमध्यात्मसदृशेषु ॥ १०६ ॥

अवरं गजान्त्यजङ्घादिदेशे चरमे त्रिषु ।

अम्बरं न द्वयोर्व्योम्नि सुगन्ध्यन्तरवस्त्रयोः ॥ १०७ ॥

अङ्गारमुल्मुके न स्त्री पुंल्लिङ्गस्तु महोसुते ।

अङ्कुरो रुधिरं लोम्नि पानीयेऽभिनवोद्भिदि ॥ १०८ ॥

अजिरं प्राङ्गणे वाते विषये ददुरे तनौ ।

स्त्री चण्ड्यामक्षरं ब्रह्मवर्णयोः पुंसि शङ्करे ॥ १०९ ॥

अशिरो वीतिहोत्रे स्याद्राक्षसे भास्करे पुमान् ।

अण्डोरः पुरुषे शाक्तेऽररं छदकपाटयोः ॥ ११० ॥

अबोराऽपतिपुत्रायां स्त्री सत्त्वरहिते त्रिषु ।

अगुरु क्लीबं ओङ्गकरिशपयोर्वाच्यवल्लघुनि ॥ १११ ॥

असुरा रजनोराश्योरसुरो देवारिभास्करयोः ।

आकरो निबहोत्पत्तिस्थानश्रेष्ठेषु कथ्यते ॥ ११२ ॥

आधारश्चाधिकरणेऽप्यालबालेऽन्वधारणे ।

आसारः स्यात् प्रसरणे वेगवृष्टौ सुदृढले ॥ ११३ ॥

आहारः स्यादाहरणे भोजने च पुमानयम् ।

आशरस्तु पुमान् वैश्वानरे च रजनोचरे ॥ ११४ ॥

आकार इङ्गिताकृत्योरितरोऽन्यत्र पामरे ।

इत्वय्यसत्यां पथिके क्रूरकर्मणि च त्रिषु ॥ ११५ ॥

ईश्वरो मन्मथे सम्भौ नाऽऽह्ये स्वामिति वाच्यवत् ।

ईश्वरी चेश्वरोमायामुदरं जठरे युधि ॥ ११६ ॥

उदारो दातृमहतोर्दक्षिणे चाभिषेयवत् ।

उर्वरा सर्वशस्याह्यभूमौ स्याद् भूमिमात्रके ॥ ११७ ॥

उत्तरा दिग्विशेषे च स्नुषायामर्जुनस्य च ।

विराटस्य सुते ना स्याद्दूर्ध्वोर्दोच्योत्तमे त्रिषु ॥ ११८ ॥

नपुंसकं प्रतिवाक्येऽथोद्धारश्चोद्धृतावृणे ।

ऋक्षरं वारिधारायामृक्षश्चर्त्विजि स्मृतः ॥ ११९ ॥

एकाग्रमन्यालिङ्गं स्यादेकतानेऽप्यनाकुले ।

औशीरं शयनासनचामरदण्डेऽप्युशीरजे प्रोक्तम् ॥ १२० ॥

क्रकरः करीरवृक्षे दोने क्रकचे च पक्षिभेदे च ।

कदरः श्वेतखदिरे क्रकचव्याधिभेदयोः ॥ १२१ ॥

कर्बुरं सलिले हेम्नि कर्बुरः पापरक्षसोः ।

कबुरा कृष्णवृन्तायां शलले पुनरन्यवत् ॥ १२२ ॥

कर्परः स्यात् कपाले च शस्त्रभेदकटाहयोः ।

कन्धरो वारिवाहे स्याद् ग्रीवायां कन्धरा मता ॥ १२३ ॥

कर्वरः कथितो व्याघ्रे शिवायामपि कर्वरी ।

कञ्जरो जठरे सूर्ये विरिञ्चौ वारणे मुनौ ॥ १२४ ॥

करीरो वंशाङ्कुरेऽहो वृक्षभिद्घटयोः पुमान् ।

करीरो चोरिकायाञ्च दन्तमूले च दन्तिनाम् ॥ १२५ ॥

कटित्रं रशनायाञ्च चर्माङ्गे कीटवाससि ।

कच्छुरा शूकशिम्ब्याञ्च शटीदुष्पर्शयोरपि ॥ १२६ ॥

कच्छुरः पुंश्चले कच्छुयुक्ते च कवरो पुनः ।
 पृथ्वीतुङ्गयोः केशवेशे कवरं लवणाम्लयोः ॥ १२७ ॥
 कवर्युमायां ना रक्षः पापयोर्भयजान्तरे ।
 कर्मरौ जातिभेदे च त्वचि सारे च पुंस्ययम् ॥ १२८ ॥
 कणेरुः कर्णिकारे च करिणीवेश्ययोः स्त्रियाम् ।
 कवरं कुत्सिते वाच्यलिङ्गं तत्रे नपुंसकम् ॥ १२९ ॥
 कर्करी भाण्डभेदे ना दर्पणे कठिने त्रिषु ।
 कडारः पिङ्गले दासे कलत्रं श्रोणिभार्ययोः ॥ १३० ॥
 दुर्गस्थाने नृवादीनां कटप्रूः पुंसि राक्षसे ।
 विद्याधरे महादेवे तथा स्यादक्षदेवते ॥ १३१ ॥
 कन्दरस्त्वङ्कुशे पुंसि गुहायाञ्च नपुंसकम् ।
 कबुरः स्यात् पुमान् शय्यां सुवर्णे तु नपुंसकम् ॥ १३२ ॥
 काश्मीरं कुङ्कुमेऽपि स्यात् दङ्कपुष्करमूलयोः ।
 कावेरी स्यात् सरिद्भेदे पण्यनारीहन्द्रयोः ॥ १३३ ॥
 कान्तारोऽस्त्रो महारण्ये विले दुर्गमवर्त्मनि ।
 पुंसि स्याद्विक्षुभेदेऽथ किशोरोऽश्वस्य शावके ॥ १३४ ॥
 तैलपण्योषधौ च स्यात् तरुणावस्थसूर्ययोः ।
 किर्मारो नागरङ्गे च कबुरे राक्षसान्तरे ॥ १३५ ॥
 किंशारुर्ना शस्यशूके विशिखे कङ्कपक्षिणि ।
 कुहरं गह्वरे छिद्रे क्लीवं नागान्तरे पुमान् ॥ १३६ ॥
 कुक्कुरः सारमेये ना ग्रन्थिपर्णे नपुंसकम् ।
 कूर्परः स्यात् कफोणौ च जानुन्यपि च पुंस्ययम् ॥ १३७ ॥
 कुञ्जरोऽनेकपे केशे स्त्री घातक्याञ्च पाटलौ ।
 कुमारः स्यात् शुके स्कन्दे युवराजेऽश्वचारके ॥ १३८ ॥
 बालके वरुणद्वौ ना न द्वयोर्जात्यकाञ्चने ।
 कुमारी शैलतनयानवमाल्योनदीभिदि ॥ १३९ ॥
 सहापराजिताकन्याजम्बुद्वीपेषु च स्त्रियाम् ।
 कुठारुर्ना हुमे कोशे कुट्टारं केवले रते ॥ १४० ॥

कुबेरः स्यात् पुंसि नन्दीवृक्षे पुण्यजनेश्वरे ।
 कुबेरक्षिपु चारौ ना कुब्जके स्त्री युगन्धरे ॥ १४१ ॥
 केशरं हिङ्गुले क्लीबं किञ्जल्के न स्त्रियां पुमान् ।
 सिंहसटायां पुत्रागौ बकुले नागकेशरे ॥ १४२ ॥
 केदारोऽद्रौ शिवे क्षेत्रे भूमिभेदालवालयोः ।
 केनारः कुम्भनरके शिरःकपोलसन्धिषु ॥ १४३ ॥
 कोटिरः पुंसि नकुले शत्रुगोपकशक्रयोः ।
 कोट्टारो नागरे कूपे पुष्करिण्याश्च पाटके ॥ १४४ ॥
 खपुरः क्रमुके भद्रमुस्तके कलशेऽपि च ।
 खर्परस्तस्करे धूर्ते भिक्षाभाण्डकपालयोः ॥ १४५ ॥
 खर्जूरं रूप्यखलयोर्वृश्चिके ना दुमे द्वयोः ।
 खदिरी शाकभेदे स्त्री ना चन्द्रे दन्तधावने ॥ १४६ ॥
 खण्डाभ्रमभ्रलेशे स्यात् तथा दन्तक्षतान्तरे ।
 खिङ्गिरस्तु शिवाभेदे खट्वाङ्गे वारिवालके ॥ १४७ ॥
 गणेरुः कर्णिकाराद्रौ करिणीवेद्ययोः स्त्रियाम् ।
 गर्गरो मोनभेदे स्त्री मन्थन्यामथ गह्वरम् ॥ १४८ ॥
 गुहागहनदम्भेषु निकुञ्जे तु पुमानयम् ।
 गान्धारः पुंसि सिन्दूरे रागदेशप्रभेदयोः ॥ १४९ ॥
 गायत्री त्रिपदादेवीच्छन्दोभिन्खदिरेषु च ।
 गोपुरं द्वारि पृथ्वारिकैवर्त्तामुस्तकेऽपि च ॥ १५० ॥
 घर्घरो ना चलद्वारिध्वानोलूकनदान्तरे ।
 स्त्री क्षुद्रघण्टयां वीणाया भेदे स्वरान्तरे त्रिषु ॥ १५१ ॥
 चमरं चामरे स्त्री तु मञ्जरी मृगभेदयोः ।
 चन्दिरोऽनेकपे चन्द्रे चत्वरं स्थण्डिलेऽङ्गने ॥ १५२ ॥
 चक्रुरः स्याद्रथे वृक्षे चातुरो नेत्रगोचरे ।
 चाटुकारिनियन्त्रोश्च त्रिषु दाक्ष्ये तु चातुरी ॥ १५३ ॥
 चक्रगण्डौ च पुंसि स्याच्चामरं चमरापि च ।
 दण्डे च बालव्यजने चिकुरस्तरलागसोः ॥ १५४ ॥

पक्षिवृक्षभिदोः केशे गृहवध्नौ सरोसृपे ।
 छिदिरः पावके रज्जौ करबाले परश्वधे ॥ १५५ ॥
 छिदुरश्छेदनद्रव्ये धूर्त्ते वैरिणि च त्रिषु ।
 जठरो न स्त्रियां कुक्षौ वृद्धकर्कटयोस्त्रिषु ॥ १५६ ॥
 जर्जरः शैबले शक्रध्वजे त्रिषु जरतुरे ।
 जम्बोरः प्रस्थपुष्पे स्यात् तथा दन्तशठद्रुमे ॥ १५७ ॥
 जलेन्द्रः पुंसि बरुणे जम्भले च महोदधौ ।
 झझरः स्यात् कलियुगे वाद्यभाण्डे नदान्तरे ॥ १५८ ॥
 झझरो झलरो च द्वे हुडक्के बालचक्रके ।
 टट्टरो स्यान्मृषावादे लम्पापटहवाद्ययोः ॥ १५९ ॥
 टट्टारो विस्मये पुंसि प्रसिद्धौ शिञ्जिनोध्वनौ ।
 टगरष्टृक्कण-क्षारे हेला-विभ्रम-गोचरे ॥ १६० ॥
 नाऽन्यवत् केकराक्षे स्याद् डिङ्गरी डङ्गरेऽपि च ।
 क्षेपे तमिस्रं तिमिरे कोपे स्त्रो तु तमस्ततौ ॥ १६१ ॥
 कृष्णपक्षनिशायाञ्च त्वक्पत्रन्तु वराङ्गके ।
 स्त्रो कारव्याञ्च तिमिरं ध्वान्ते नेत्रामयान्तरे ॥ १६२ ॥
 धीवरो नाऽम्बुधौ व्याधे तुम्बुरो कुक्कुरस्त्रियाम् ।
 धन्याकेऽपि तुषारस्तु शीतले शाकरे हिमे ॥ १६३ ॥
 तुवरस्तु कषाये स्यात् काक्ष्याढक्योस्तुवर्ग्यपि ।
 तूवरोऽश्मश्रुपुरुषेऽप्रौढशृङ्गगवेऽपि च ॥ १६४ ॥
 पुरुषव्यञ्जनत्यक्ते स्यात् कषायरसेऽपि च ।
 दहरो भ्रातरि स्वल्पे भूषिकायाञ्च बालके ॥ १६५ ॥
 दन्तुरस्तून्नतरदे तथोन्नतानते त्रिषु ।
 ददर्ः पवते पुंसि त्रिष्वोषद्भ्रमभाजने ॥ १६६ ॥
 दर्दुरस्तोयदे भेके वाद्यभाण्डाद्विभेदयोः ।
 दर्दुरा चण्डिकायां स्याद् ग्रामजाले नपुंसकम् ॥ १६७ ॥
 दण्डारो वहने मत्तवारणे शरयन्त्रके ।
 कुम्भकारस्य चक्रे च द्वापरः संशये युगे ॥ १६८ ॥

दासेरो दासिकापत्ये त्रिषु पुंसि क्रमेलके ।
 दुर्द्धरः पुंसि नरकान्तरे स्यादृषभौषधे ॥ १६९ ॥
 दैत्यारिः पुंसि सामान्यदेवे च गरुडध्वजे ।
 धूसरो किन्नरीभेदे ना खरे त्रिषु पाण्डुरे ॥ १७० ॥
 नरेन्द्रस्तु महोपाले विषवैद्य च पुंस्थयम् ।
 नर्मरा तु दरीभस्त्रासरलानिष्कलासु च ॥ १७१ ॥
 नागरं मुस्तके शुण्ठ्यां विदग्धे नगरोद्भवे ।
 निकरो निवहे सारे न्यायदेयधने निधौ ॥ १७२ ॥
 निर्जरः स्यात् पुमान् देवे जरात्यक्ते तु वाच्यवत् ।
 निर्जरः तु गुडूच्याश्च तालपर्ण्यामपि स्त्रियाम् ॥ १७३ ॥
 निम्नरस्तु सहस्रांशुतुरङ्गे तुषपावके ।
 निकारः स्यात् परिभवे धान्यस्योत्क्षेपणेऽपि च ॥ १७४ ॥
 निर्दरं निर्भरे सारेऽन्यवत् कठिनेऽत्रपे ।
 स्यान्नोवरो वाणिजके वास्तव्ये च पुमानयम् ॥ १७५ ॥
 प्रवरं सन्ततौ गोत्रे क्लीबं श्रेष्ठे तु वाच्यवत् ।
 प्रखरं हयसन्नाह कुक्कुरेऽश्वतरेऽपि च ॥ १७६ ॥
 पुंसि त्रिष्वत्यन्तखरे पवित्रं वर्षणे कुशे ।
 ताम्रे पयसि च क्लीबं मेध्ये स्यादभिधेयवत् ॥ १७७ ॥
 प्रदरो रोगभेदे स्याद् विदारे शरभङ्गयोः ।
 प्रकरः स्यात् पुमान् सङ्घे विकीर्णकुसुमादिषु ॥ १७८ ॥
 नपुंसकं जोङ्गके स्त्री नाट्याङ्गे चत्वरान्नौ ।
 पङ्कारः शैवले सेतौ सोपाने जलकुब्जके ॥ १७९ ॥
 प्रस्तरौ प्रावणि च मणौ प्रकारस्तुल्यभेदयोः ।
 पदारः पादधूलौ स्यात् पादालिन्देऽपि पुंस्थयम् ॥ १८० ॥
 प्रसरः प्रणये वेगे स्यात् पटीरस्तु मूलके ।
 केदारे वेणुसारे च वारिदे तित्थन्यपि ॥ १८१ ॥
 स्याद्भङ्गे वातिके पुंसि पामरः खलनीचयोः ।
 पाण्डुरः स्यान्मरुबके वर्णो ना तद्वति त्रिषु ॥ १८२ ॥

पार्परो भक्तशिक्षे स्यात् कोनाशे राजयक्षमणि ।
 जरादेऽपि कदम्बस्य केशरे च गदान्तरे ॥ १८३ ॥
 प्रान्तरं विपिने दूरशून्यवर्मनि कोदरे ।
 पिठरः स्थात्यां ना क्लीवं मुस्तामन्थानदण्डयोः ॥ १८४ ॥
 पिञ्जरोऽङ्गवान्तरे पोते क्लीवं स्वर्णे च पोतने ।
 पिण्डारः क्षपणे गोपे महिषोरक्षके द्रुमे ॥ १८५ ॥
 पीवरः कच्छपे स्थूले पुष्करं खेऽम्बुपद्मयोः ।
 तुर्यवक्त्रे खड्गफले हस्तिहस्ताग्रकाण्डयोः ॥ १८६ ॥
 कुष्ठौषधे द्रोपतार्थभेदयोश्च नपुंसकम् ।
 ना रागनागविहगनृपभेदेषु वारुणौ ॥ १८७ ॥
 बण्ठरः स्थगिकारज्जौ लाङ्गूले कुक्कुरस्य च ।
 करोरकोषे तालस्य पल्लवे च पयोधरे ॥ १८८ ॥
 बन्धुरं मुकुटे पुंसि ज्ञोविहृतैलकलकयोः ।
 बन्धूके वधिरे हंसे त्रिषु स्याद्रम्यनम्रयोः ॥ १८९ ॥
 बन्धूरा पण्ययोषायां स्त्रियां पुंभूमि शक्तुषु ।
 बन्धूरः शोभने नम्रे वरत्रा बर्द्धीक्षयोः ॥ १९० ॥
 भ्रमरः कामुके भृङ्गे भ्रामरं मधुनि स्मृतम् ।
 पुंसि प्रस्तरभेदेऽथ भास्करोऽनौ प्रभाकरे ॥ १९१ ॥
 भार्यारुः शैलभेदे स्यान्मृगभेदे च तत्र च ।
 क्रीडया परभार्यायां पुत्रो येनोपपादितः ॥ १९२ ॥
 भृङ्गारो क्षितिकायां स्यात् कनकालौ पुनः पुमान् ।
 मत्सरा मक्षिकायां स्यान्प्रातस्यर्गकोधयोः पुमान् ॥ १९३ ॥
 असह्यपरसम्पत्तौ कृपणे चाभिधेयवत् ।
 मधुरा शतपुष्पायां मिश्रेयानगरोभिदोः ॥ १९४ ॥
 मधुकर्दिकाभेदामधुलीयष्टिकासु च ।
 क्लीवं विषे पुंसि रसे तद्वत् स्वादुप्रियेऽन्यवत् ॥ १९५ ॥
 मन्दारस्तु पुमान् मन्थशैले मन्दारपादपे ।
 वाच्यवद् बहुले मन्दे मन्दारः स्यात् सुरद्रुमे ॥ १९६ ॥

पारिभद्रेऽर्कपर्णे च मदारो हस्तिधूर्त्तयोः ।
 मन्दिरं नगरेऽगारे क्लोवं ना मकरालये ॥ १९७ ॥
 मन्थरः कोषफलयोर्बाधमन्थानयोः पुमान् ।
 कुमुम्भ्यां न द्वयोर्मन्दे पृथौ वक्रेऽभिधेयवत् ॥ १९८ ॥
 मकरो यादसो भेदे निधिराशिप्रभेदयोः ।
 मयूरो बर्हिचूडायामपामार्गे शिखेण्डिनि ॥ १९९ ॥
 महेन्द्रः पवते शक्रे मधुद्रोऽलौ च कामुके ।
 मन्दुरा वाजिशालायां शयनीयार्थवस्तुनि ॥ २०० ॥
 मसूरा मसुरा वा ना वेश्यात्रोहिप्रभेदयोः ।
 मसूरी पापरोगे स्यादुपधाने पुनः पुमान् ॥ २०१ ॥
 मर्मरो वल्लपर्णादिस्वने लो पीतदारुणि ।
 मञ्जरो तिलकद्रुमुक्तयोर्वल्लरी द्वयोः ॥ २०२ ॥
 मकुरः स्याद् मुकुरवद् दपणे वकुलद्रुमे ।
 कुलालदण्डे माठरो व्यासेऽर्कपारिपार्श्विके ॥ २०३ ॥
 मार्जार ओतौ खट्वाशे मिहिरः सूर्यवृद्धयोः ।
 मुद्गरं कल्लिकाभेदे पुंसि लोष्ट्रादिभेदने ॥ २०४ ॥
 मुदिरः कामुके मेघे मुहुरः काममूर्खयोः ।
 मुर्मुस्तुषवह्नौ स्यान्मन्मथे रविवाजिनि ॥ २०५ ॥
 मृगारिः स्यात् पुंसि कण्ठोरवशार्दूलयोरपि ।
 रुधिराऽङ्गारके पुंसि क्लोबन्तु कुङ्कुमासृजोः ॥ २०६ ॥
 बदरा गृष्टिकार्पास्योरेलापण्यां स्त्रियां पुमान् ।
 कार्पासस्यास्थि न बदरो कालौ क्लोबन्तु तत्कले ॥ २०७ ॥
 बटरः कुक्कुटे वल्ले शठे च बशिरः पुमान् ।
 किनिहीहस्तिपिप्पल्योः क्लोवेऽन्विलवणे स्मृतः ॥ २०८ ॥
 बर्वरः पामरे केशे ध्रुवले नोवृदन्तरे ।
 फल्लिकायां पुमान् शाकभेदपुष्पभिदोः स्त्रियाम् ॥ २०९ ॥
 बर्करः परिहासे स्याच्छागे युवपशावपि ।
 बल्लुरं स्याद् वनक्षेत्रे गहनोपरयोरपि ॥ २१० ॥

वल्लुरी त्रिषु संशुष्कमांसशूकरमांसयोः ।
 वादरं कृष्णलावोजदक्षिणावर्त्तशङ्खयोः ॥ २११ ॥
 नीरे च काकचिञ्चायां भारत्याञ्च नपुंसकम् ।
 वागरस्तु गतातङ्के मुमुक्षौ वातवैष्टके ॥ २१२ ॥
 विशारदं विषाणेऽपि निर्णये वारकेऽपि च ।
 वासरस्तु पुमान् नागविशेषे दिवसेऽस्त्रियाम् ॥ २१३ ॥
 वासुरा वासितायां स्याद् वासतेयभुवि स्त्रियाम् ।
 विष्टरः कुशमुष्टौ स्यादासने च महीरुहे ॥ २१४ ॥
 विस्तरो वाक्प्रपञ्चे स्याद् विस्तारेप्रणयेऽपि च ।
 विदुरो नागरे धारे कौरवाणाञ्च मन्त्रिणि ॥ २१५ ॥
 विधुरं स्यात् प्रविश्लेषे न द्वयोर्विकले त्रिषु ।
 रसालायां स्त्री विदारो जलोच्छ्वासाजिदारणे ॥ २१६ ॥
 विदारी शालपर्ण्याञ्च रोगभेदेक्षुगन्धयोः ।
 विवरं दूषणे गर्ते विसरः प्रसरे व्रजे ॥ २१७ ॥
 विस्तारो विस्तृतौ स्तम्बे विकारो विकृतौ रुजि ।
 विहारो भ्रमणे स्कन्धे लीलायां सुगतालये ॥ २१८ ॥
 शबरो म्लेच्छभेदे च पानीये शङ्करेऽपि च ।
 शम्बरं सलिले पुंसि मृगदैत्यविशेषयोः ॥ २१९ ॥
 शम्बरो चाखुपर्ण्या स्यात् शर्वरो यामिनोस्त्रियोः ।
 शर्करा खण्डविकृतातुपलाकर्परांशयोः ॥ २२० ॥
 शर्कराऽन्वितदेशेऽपि रुग्भेदे सकलेऽपि च ।
 शक्करी छन्दसो भेदे नदीमेखलयोरपि ॥ २२१ ॥
 शणोरं शोणमध्यस्थपुलिने दर्दरीतटे ।
 श्वशुरः पूष्ये स्त्री ब्राह्म्यां शारीरं देहजे वृषे ॥ २२२ ॥
 शाकरः स्याद् दुग्धफेनशर्करान्वितदेशयोः ।
 शाङ्करस्तु बलीवर्दे छन्दोभेदे नपुंसकम् ॥ २२३ ॥
 शार्करन्तवन्धतमसे घातुके भेद्यलिङ्गकम् ।
 शालारं स्याद् हस्तिनखे सोपाने पक्षिपञ्जरे ॥ २२४ ॥

शावरो शूकशिम्ब्यां स्यात् पुंसि पापापराधयोः ।
 लोघ्रे च शाङ्करिः पुंसि कार्तिकेये गणाधिपे ॥ २२५ ॥
 शिखरोऽस्त्रो दुमाग्रेऽद्रिभृङ्गे पुलककक्षयोः ।
 पक्कदाहिम-बीजाभमाणिक्य-शकलाऽग्रयोः ॥ २२६ ॥
 शिशिरो ना हिमे न स्त्री ऋतुभेदे जडे त्रिषु ।
 शिलोन्द्रं कन्दलीपुष्पे करके ना झषान्तरे ॥ २२७ ॥
 दुभेदे स्त्री तु विहगीभेदे गण्डूपदीमृदोः ।
 शोकरं सरले वातस्तुताम्बुकणयोः पुमान् ॥ २२८ ॥
 शुषिरं वंश्यादिवाद्ये विवरे च नपुंसकम् ।
 मूषिके ना स्त्रियां नल्योषधौ रन्ध्रान्विते त्रिषु ॥ २२९ ॥
 शृङ्गारः सुरते नाट्यरसे च गजमण्डने ।
 नपुंसकं लवङ्गेऽपि नागसम्भवचूर्णयोः ॥ २३० ॥
 शम्बरो दैत्यहरिणमत्स्यशैलजिनान्तरे ।
 नपुंसकन्तु सलिलबौद्धव्रतविशेषयोः ॥ २३१ ॥
 सङ्कारोऽग्निचटत्कारे सम्मार्जन्यवपुञ्जिते ।
 नवदूषितकन्यायां सङ्कारी पुनरुच्यते ॥ २३२ ॥
 संस्कारः प्रतियत्नेऽनुभवे मानसकर्मणि ।
 संस्तरः प्रस्तरे यज्ञे सङ्गरो युधि चापदि ॥ २३३ ॥
 क्रियाकारे विषे चाङ्गीकारे क्लोवं शमोफले ।
 सम्भारः सम्भृतौ सङ्घे सामुद्र देहलक्षणे ॥ २३४ ॥
 समुद्रजेऽन्यलिङ्गोऽथ सावित्रः शङ्करे वसौ ।
 सावित्री सत्यवत्पत्न्यां ब्रह्मपत्न्युमयोऽपि ॥ २३५ ॥
 सिन्दूरस्तरुभेदे स्यात् सिन्दूरं रक्तचूर्णके ।
 सिन्दूरो रोचनारक्तचैलिकाधातकीषु च ॥ २३६ ॥
 सुनारस्तु शुनोस्तन्ये सर्पाण्डकलविङ्कयोः ।
 सुन्दरो तरुभिन्नारोभिदोः स्त्री रुचिरेऽन्यवत् ॥ २३७ ॥
 सैरन्ध्रो परवेशमस्थशिल्पकृत्स्ववशस्त्रियाम् ।
 वणसङ्करसम्भूतस्त्रीमहल्लिकयोरपि ॥ २३८ ॥

सौवीरं काञ्जिके स्रोतोऽञ्जने च बदरोफले ।
 ना तु नीवृति हरिद्रं हरिद्रारञ्जिते त्रिषु ॥ २३९ ॥
 ना नीपवृक्षे हिण्डोरः फेनवार्त्ताकुपूरुषे ।
 (रचतुष्कम्)

अरुष्करो व्रणकृति त्रिषु भल्लातके पुमान् ॥ २४० ॥
 भवेदभिमरो युद्धे वधे स्वबलसाध्वसे ।
 अनुत्तरं त्रिषु श्रेष्ठे प्रतिजल्पविवर्जिते ॥ २४१ ॥
 अलङ्कारस्तु हारादातुपमादावलङ्कृतौ ।
 अवहारः पुमान् चौरे द्यूतयुद्धादिविश्रमे ॥ २४२ ॥
 निमन्त्रणोपनेतव्यद्रव्ये भाहाक्षयादसि ।
 अवतारोऽवतरणे पुष्करिण्यादितोर्थयोः २४३ ॥
 अबस्कारोऽपि वर्चस्के गुह्येऽथावसरः पुमान् ।
 प्रस्तावे मन्त्रभेदे च वर्षणे चापि कीर्तितः ॥ २४४ ॥
 उपलादावकूपारः कूर्मराजे महोदधौ ।
 असिपत्रः खड्गकोषे पुमानिक्षौ च नारके ॥ २४५ ॥
 भवेदश्वतरो वेगसरे नागान्तरेऽपि च ।
 अभिहारोऽभियोगे च चौरे सन्नहनेऽपि च ॥ २४६ ॥
 अग्निहोत्रोऽग्निहविषोरद्धचन्द्रो नखक्षते ।
 गलहस्ते बाणभेदे कृष्णत्रिवृति तु स्त्रियाम् ॥ २४७ ॥
 आडम्बरस्तूर्यपक्षमसंरम्भे गजगर्जिते ।
 आत्मवीरः प्राणवति श्यालके च विदूषके ॥ २४८ ॥
 इन्दीवरं कुवलये शतावर्यान्तु योषिति ।
 उदुम्बरस्तु देहल्यां वृक्षभेदे च पण्डके ॥ २४९ ॥
 कुष्ठभेदेऽपि च पुमान् ताम्रे तु स्यान्नपुंसकम् ।
 उपह्वरं समीपे स्यादेकान्ते च नपुंसकम् ॥ २५० ॥
 उदन्तुरस्त्रिपूत्तुङ्गे करालोत्कटदण्डयोः ।
 उपकारश्चोपकृतौ विकोर्णकुसुमादिषु ॥ २५१ ॥
 औदुम्बरः श्राद्धदेवे रोगभेदे नपुंसकम् ।

अथ कर्मकरो भृत्ये वैतनाजोविनि त्रिषु ॥ २५२ ॥
 कीनाशे पुंसि मूर्वायां विम्बिकायामपि स्त्रियाम् ।
 कलिकारस्तु धूम्याटे करञ्जे पीतमस्तके ॥ २५३ ॥
 कर्णिकारः पुमानारग्वधद्रौ च द्रुमोत्पले ।
 कर्णपूरः शिरोषे स्यान्ननीलोत्पलावसतयोः ॥ २५४ ॥
 करवीरः कृपाणे स्याद् दैत्यभेदाश्चमारयोः ।
 करवीर्यदिति श्रेष्ठ गवीपुत्रवतीषु च ॥ २५५ ॥
 कटम्भरा प्रसारण्यां रोहिण्यां गजयोषिति ।
 कलविङ्कायां गोलायां बषाभूमूर्वयोरपि ॥ २५६ ॥
 कादम्बरस्तु दध्यग्रे मद्यभेदे नपुंसकम् ।
 स्त्री वारुणोपरभृताभारतीशारिकासु च ॥ २५७ ॥
 कालञ्जरो योगिचक्रमेलके भैरवे गिरौ ।
 कुम्भकारो कुलत्थ्याञ्च पुल्लिङ्गो घटकारके ॥ २५८ ॥
 कृष्णसारा शिशपायां पुंसि स्नुह्यां मृगान्तरे ।
 गिरिसारः पुमान् लोहे बङ्गे मलयपर्वते ॥ २५९ ॥
 घनसारस्तु कर्पूरे दक्षिणावर्त्तपारदे ।
 चराचरं वाच्यलिङ्गमिङ्गे जगति न द्वयोः ॥ २६० ॥
 चर्मकारः पादुकृति स्त्रियां चर्मकषौषधौ ।
 अथ चक्रधरोऽजेऽहौ ना त्रिषु ग्रामजालिनि ॥ २६१ ॥
 चित्रदोरो विधौ भालमङ्कितं येन तत्र च ।
 घण्टाकर्णोपहाराय हतच्छागासबिन्दुभिः ॥ २६२ ॥
 तालपत्रन्तु ताडङ्के रण्डायां तालपत्रयपि ।
 तुङ्गभद्रा नदीभेदे स्त्रियां पुंसि महोत्कटे ॥ २६३ ॥
 तुण्डिकेरो तु कार्पास्यां विम्बिकायामपि स्त्रियाम् ।
 तुलाधारस्तुलाराशौ पुंसि वाणिजके त्रिषु ॥ २६४ ॥
 अथ तोयधरो मुस्तामुनिषण्णौषधोधने ।
 दण्डयात्रा दिग्विजये संयानवरयात्रयोः ॥ २६५ ॥
 अथो दशपुरं देशे प्लवेऽपि स्यान्नपुंसकम् ।

दण्डधरः पुमान् पृथ्वीनाथे प्रेताधिपेऽपि च ॥ २६६ ॥
 दिगम्बरः स्यात् क्षपणे नग्ने तमसि शङ्करे ।
 दुरोदरं द्यूतभेदे द्यूतकृत्पणयोः पुमान् ॥ २६७ ॥
 देहयात्रा यमपुरोगमने भोजनेऽपि च ।
 द्वैमातुरो जरासन्धवारणाननयोः पुमान् ॥ २६८ ॥
 धराधरो हरौ शैले धाराधरोऽसिमेघयोः ।
 धाराङ्कुरस्तु नासीरे शीकरेऽपि घनोपले ॥ २६९ ॥
 धार्तराष्ट्रोऽसितास्याङ्घ्रिहंसे कौरवसर्पयोः ।
 धुन्धुमारः शक्रगोपे गृहधूमे पदालिके ॥ २७० ॥
 धुरन्धरो धवद्रौ ना वान्यलिङ्गस्तु धूर्वहे ।
 धृतराष्ट्रः सुराज्ञि स्यान्नागक्षत्रियभेदयोः ॥ २७१ ॥
 धृतराष्ट्री हंसषट्पत्न्यां नभश्चरो विहङ्गमे ।
 विद्याधरो घने वाते निशाचरस्तु रक्षसि ॥ २७२ ॥
 फेरुपेचकसर्पेषु पांशुलायां निशाचरो ।
 निषद्वरस्तु जम्बाले निशाचान्तु निषद्वरी ॥ २७३ ॥
 नीलाम्बरः प्रलम्बघ्ने कौणपे च शनैश्चरे ।
 भवेत् परिकरः सङ्घे पर्यङ्कपरिवारयोः ॥ २७४ ॥
 प्रगाढगात्रिकाबन्धे समारम्भविवेकयोः ।
 अथ पक्षचरश्चन्द्रे पृथक्चारिगजेऽपि च ॥ २७५ ॥
 भवेत् प्रतिसरो मन्त्रभेदे मातये च कङ्कणे ।
 व्रणशुद्धौ चमूपृष्ठे पुंसि न स्त्री तु मण्डने ॥ २७६ ॥
 आरक्षे करसूत्रे च नियोज्ये त्वन्यलिङ्गकः ।
 भवेत् परिसरो मृत्यौ विधावपि च पुंस्ययम् ॥ २७७ ॥
 परम्परो मृगभेदे प्रषौत्रे तनयस्य च ।
 परम्परा परिपाट्यां हिंसासन्तानयोरपि ॥ २७८ ॥
 पयोधरः कोषकारे नारिकेले स्तनेऽपि च ।
 वशेरुमेघयोः पुंसि प्रभाकरोऽग्निसूर्ययोः ॥ २७९ ॥
 प्रतीहारो द्वारि द्वारथे द्वाःस्थितायान्तु योषिति ।

परिवारः परिजने खड्गकोषे परिच्छदे ॥ २८० ॥

पागवारः समुद्रे ना तटद्वये नपुंसकम् ।

पात्रदोरस्तु पुंल्लिङ्गो युक्तव्यापारमन्त्रिणि ॥ २८१ ॥

लोहकांस्थरजतपात्रे सिंहाणे पावकेऽपि च ।

पारिभद्रस्तु मन्दारे निम्बद्रौ देवदारुणि ॥ २८२ ॥

पीताम्बरस्तु शैलूषे पुंसि कैटभसूदने ।

पीतसारो मलयजे गोभेदकमणावपि ॥ २८३ ॥

पूर्णपात्रं वस्तुपूर्णपात्रे वर्द्धापकेऽपि च ।

बलभद्रा त्रायमाणाकुमार्याः पुंसि सीरिणि ॥ २८४ ॥

ब्रह्मपुत्रः क्षेत्रभेदे नदभेदे च पुंस्ययम् ।

बक्रनक्रस्तु पिशुने तथैव शुकपक्षिणि ॥ २८५ ॥

बार्वटोरो रङ्ग भाम्रास्थन्यङ्कुरे गणिकासुते ।

बारकीरस्तु पुंसि स्याद् भारग्राहिणि बाढवे ॥ २८६ ॥

यूकायां वेणिवेधन्यां नीराजितहयेऽपि च ।

बिन्दुतन्त्रः पुमान् शारिफलके च तुरङ्गके ॥ २८७ ॥

वीरभद्रोऽश्वमेधाश्वे वीरश्रेष्ठे च वीरणे ।

स्याद् वीरतरं वीरणे वीरश्रेष्ठे शरे च ना ॥ २८८ ॥

महावीरस्तु गरुडे शूरे सिंहे मखानले ।

वज्रो श्वेततुरङ्गे च सञ्ज्ञानविहगेऽपि च ॥ २८९ ॥

महामात्रः समृद्धे चामात्ये हस्तिपकाधिपे ।

मणिच्छिद्रा तु मेदायामृषभाख्यौषधेऽपि च ॥ २९० ॥

महेश्वरो महादेवे कथितोऽधोश्वरेऽपि च ।

मृगनेत्रा रात्रिभेदे विशेषे योषितस्तथा ॥ २९१ ॥

रथकारस्तु माहिष्यात् करणोजे च तक्षणि ।

रागसूत्रं तुलासूत्रे पट्टसूत्रे नपुंसकम् ॥ २९२ ॥

लम्बोदरः स्यादुद्धाने गणानामधिपेऽपि च ।

लक्ष्मीपुत्रस्तु पुंल्लिङ्गः कामदेवे तुरङ्गमे ॥ २९३ ॥

व्यवहारो द्रुमेदे स्यान्न्यायेऽपि च पणे स्थितौ ।

अथ व्यतिकरः पुंसि व्यसनव्यतिषङ्गयोः ॥ २९४ ॥
 वातपुत्रो महाधूर्त्तं भोमसेने हनूमति ।
 विश्वम्भरोऽच्युते शक्रे पुंसि विश्वम्भरा भुवि ॥ २९५ ॥
 विश्वकदस्त्रिषु खले ध्वानाखेटशुनोः पुमान् ।
 विभावरो निशाराज्योः कुट्टन्यां वक्रयोषिति ॥ २९६ ॥
 विवादवह्निगुण्ठयाञ्च विभाकराऽग्निसूर्ययोः ।
 वीतिहोत्रोऽनलेऽर्के च शतपत्रः शिखण्डिनि ॥ २९७ ॥
 दार्वाघाटे सारसे च कमले तु नपुंसकम् ।
 शतावरी तु शुण्ठ्यां स्यादिन्दीवर्यामपि स्त्रियाम् ॥ २९८ ॥
 शिशुमारोऽम्बुसम्भूतजन्तौ तारात्मकाच्युते ।
 भवेत्सहचरो ह्निष्ठ्यां द्वयोरनुचरे त्रिषु ॥ २९९ ॥
 समुद्रारुः पुमान् ग्राहे सेतुबन्धे तिमिङ्गिले ।
 सम्प्रहारो गतौ युद्धे खिरदंष्ट्रो भुजङ्गमे ॥ ३०० ॥
 वराहाकृतिविष्णौ च सुकुमारो मृदां त्रिषु ।
 पुंसि पुण्ड्राभिधानेक्षौ सूत्रधारः शचीपतौ ॥ ३०१ ॥
 नाद्यनन्तरसञ्चारिपात्रशिल्पिप्रभेदयोः ।

(रपञ्चकम्)

तमालपत्रं तापिच्छे तिलके पत्रकेऽपि च ॥ ३०२ ॥
 तालीशपत्रं भूम्यामलकीतालीशयोः स्मृतम् ।
 स्यात् पांशुचामरः पुंसि दूर्वाञ्चिततटोभुवि ॥ ३०३ ॥
 वर्द्धापके प्रशंसायां पुरोटौ धूलिगुच्छके ।
 स्यात् पादचत्वरश्छागे सैकते पिप्पलेऽपि च ॥ ३०४ ॥
 करके परदोषकप्रवक्तृपुरुषेऽपि च ।
 पीतकावेरमित्येतत् कुङ्कुमे पित्तलेऽपि च ॥ ३०५ ॥
 स्याद्राजवदरं रक्तामलके लवणेऽपि च ।
 वस्त्रोकसारेन्द्रपुरे कुबेरनलिनीपुरोः ॥ ३०६ ॥
 विप्रतीसार उद्दिष्टः कौकृत्येऽनुशये रुषि ।
 भवेत् समभिहारस्तु पौनःपुन्ये भृशार्थयोः ॥ ३०७ ॥

सर्वतोभद्र इत्युक्तः काव्यचित्रे गृहान्तरे ।

निम्बे ना सर्वतोभद्रा गाम्भारीनटयोषितोः ॥ ३८८ ॥

इति शान्तवर्गः ।

(लैकम्)

लः शक्रे ला तु दाने स्याद् ग्रहणेऽपि निगद्यते ।

लो श्लेषणे च क्षपले ग्लौर्धरण्यां निशापतौ ॥ १ ॥

(लट्टिकम्)

अम्लो रसस्य भेदे स्यादम्लो चाङ्गेरिकौषधौ ।

अलिः सुरापुष्पलिहोः पुंस्यालिर्विशदाशये ॥ २ ॥

त्रिषु स्त्रियां वयस्यायां सेतौ पङ्क्तौ प्रकीर्त्तिता ।

आलुर्गलान्तकायां स्त्री क्लीबं मूले च भेलके ॥ ३ ॥

इला कलत्रे सौम्यस्य धरित्र्यां गवि वाचि च ।

ओल्लस्तु शूरे पुंसि स्यादाद्रौ वाच्यलिङ्गकः ॥ ४ ॥

कला स्यान्मूलविवृद्धौ शिल्पादावंशमात्रके ।

षोडशांशे च चन्द्रस्य कलनाकालमानयोः ॥ ५ ॥

कलं शुके त्रिष्वजीर्णे चाव्यक्तमधुरध्वनौ ।

कलिः स्त्री कलिकायां ना शराजिकलहे युगे ॥ ६ ॥

कालो मृतौ महाकाले समये यमकृष्णयोः ।

काला तु कृष्णात्रिवृतामञ्जिष्ठानीलिनीषु च ॥ ७ ॥

कालो गौर्या क्षीरकीटे कालिकामातृभेदयोः ।

कीलो लेशे द्वयोः स्तम्भज्वालाकफोणिशङ्कुषु ॥ ८ ॥

कुलं जनपदे गोत्रे सजातीयगणेऽपि च ।

भवने च तनौ क्लीबं कण्टकाग्र्यौषधौ कुली ॥ ९ ॥

अथ कूलं तटे स्तूपे सैन्यपृष्ठतडागयां ।

कोलं कोलिफले क्लीबं पिप्पलीचव्ययोः स्त्रियाम् ॥ १० ॥

नाऽङ्कपालौ शनौ चित्रे वराहोत्सङ्गमेलके ।

खलं भूस्थानकल्केषु नीचक्रूराधमे त्रिषु ॥ ११ ॥

खल्लो वस्त्रप्रभेदे स्याद् गर्तं चर्मणि चातके ।
 खल्ली तु हस्तपादावमर्दनाख्यरुजि स्त्रियाम् ॥ १२ ॥
 खिलमप्रहतेऽपि स्यात् सारसंक्षिप्तवैवसोः ।
 गलः सर्जरसे कण्ठे गुलः स्यादैक्ष्वे पुमान् ॥ १३ ॥
 गली तु गुदिकारोगभिदोः स्नुह्यां गुला स्मृता ।
 गोला गोदावरीसख्योः कुनटीदुर्गयोः स्त्रियाम् ॥ १४ ॥
 पत्राञ्जने मण्डले चालिञ्जरे बालखेलने ।
 चला लक्ष्म्यां पुमान् कम्पे कम्पयुक्तेऽभिधेयवत् ॥ १५ ॥
 चिल्लः पुमान् क्लिबनेत्रे क्लिन्नाक्षेऽप्यभिधेयवत् ।
 आततायिनि सम्प्रोक्तश्चिल्लं स्यात् क्षुद्रवास्तुके ॥ १६ ॥
 चुल्ली चितायामुद्धाने स्त्रियां चेलोऽधमे त्रिषु ।
 नपुंसकन्तु वसने छलं स्खलितशाठ्ययोः ॥ १७ ॥
 छल्ली वीरुधि सन्ताने बल्कले कुसुमान्तरे ।
 जलं गोकलने नारे ह्रीबरेऽप्यन्यवज्जडे ॥ १८ ॥
 जालं गवाक्ष आनाये क्षारके दन्तवृन्दयोः ।
 जालो नीपद्रुमे जालो पटोलिकौषधौ स्त्रियाम् ॥ १९ ॥
 झला स्यादातपस्योर्मौ दुहितर्यपि च स्त्रियाम् ।
 झिली चौर्यातपरुचोर्वर्यामुद्धर्तनांशुके ॥ २० ॥
 तलं स्वरूपेऽनूद्ध्वेऽस्त्रो क्लोवं ज्याघातवारणे ।
 कानने कार्यबोजे च पुंसि तालमहीरुहे ॥ २१ ॥
 चपेटे च त्सरौ तन्त्रीघाते सव्येन पाणिना ।
 तल्ली तरुण्यां तल्लस्तु जलाधारान्तरे पुमान् ॥ २२ ॥
 तालः करतलेऽङ्गुष्ठमध्यमाभ्याञ्च सम्मिते ।
 गीतकालक्रियामाने करास्फाले दुमान्तरे ॥ २३ ॥
 बाद्यभाण्डे च कांस्यस्य त्सरौ ताल्यजटौषधौ ।
 क्लोबन्तु हरिताले स्यात् तुला सादृश्यमानयोः ॥ २४ ॥
 गृहाणां दारुबन्धाय पीठिकायामपोष्यते ।
 राशौ पलशते भाण्डे तूलं स्याद् ब्रह्मदारुणि ॥ २५ ॥

आकाशेऽथ पिबौ न स्त्री दलमुत्सेधखण्डयोः ।
 शस्त्रीच्छेदेऽप्यपद्रव्ये पत्रेऽप्यथ दुलिः स्त्रियाम् ॥ २६ ॥
 कमठ्यां ना मुनी दोला नील्यां यानान्तरेऽपि च ।
 नलः पोटगले राज्ञि पितृदेवे कपोश्वरे ॥ २७ ॥
 कमलेऽपि च नट्याञ्च क्रमेण क्लोबयोषितोः ।
 नाला न ना पद्मदण्डे नाली शाककडम्बके ॥ २८ ॥
 नीलन्तु नीलरक्ते ना निध्यद्विबानरान्तरे ।
 नीली रुग्भेदनीलिन्योः पल्लमुन्मानमांसयोः ॥ २९ ॥
 पल्लयल्पग्रामकुट्योः स्त्री पल्लः स्थूलकुसूलके ।
 पालिः कर्णलताग्रेऽश्रौ पङ्क्तावङ्कपभेदयोः ॥ ३० ॥
 छात्रादिदेये स्त्री पाली यूकासश्मश्रुयोषितोः ।
 पिप्लः पुमान् किलन्तनेत्रे किलन्नाक्षे पुनरन्यवत् ॥ ३१ ॥
 पोलुः पुमान् प्रसूने स्यात् परमाणौ मतङ्गजे ।
 अस्थिखण्डे च तालस्य काण्ठपादपभेदयोः ॥ ३२ ॥
 पुलः स्यात् पुलके पुंसि विपुलेऽप्यन्यलिङ्गकः ।
 फलं जातीफले शस्ये हेतूत्थे व्युष्टिलाभयोः ॥ ३३ ॥
 त्रिफलायाञ्च ककोले प्रियङ्गौ तु फली स्मृता ।
 फालः पुंसि महादेवे कालिन्दीभेदनेऽपि च ॥ ३४ ॥
 क्लोबं सीरोपकरणे त्रिषु कार्पासवाससि ।
 बलिर्दैत्यप्रभेदे च करचामरदण्डयोः ॥ ३५ ॥
 उपहारे पुमान् स्त्री तु जरया श्लथचर्मणि ।
 गृहदारुप्रभेदे च जठरावयवेऽपि च ॥ ३६ ॥
 बलं गन्धरसे रूपे स्थामनि स्थौल्यसैन्ययोः ।
 पुमान् हलायुधे दैत्यप्रभेदे वायसेऽपि च ॥ ३७ ॥
 बलयुक्तेऽन्यलिङ्गः स्याद् वाट्यालके तु योषिति ।
 वल्ली स्यादजमोदायां व्रतत्यामपि योषिति ॥ ३८ ॥
 बालो ना कुन्तलेऽश्वस्य करिणश्चापि बालधौ ।
 नारिकेले हरिद्रायां मल्लिकाभिद्यपि स्त्रियाम् ॥ ३९ ॥

वाच्यलिङ्गोऽर्भके मूर्खे होवरे पुन्नपुंसकम् ।
 थलङ्कारान्तरे मेध्ये बालो बाला वृद्धौ स्त्रियाम् ॥ ४० ॥
 वेला काले च सीमायामब्धेः कूलविकारयोः ।
 अक्लिष्टमरणे रागे ईश्वरस्य च भोजने ॥ ४१ ॥
 भल्लः स्यात् पुंसि भल्लके शस्त्रभेदे पुनर्द्वयोः ।
 भल्लातक्यां स्त्रियां भल्ली भालं तेजोललाटयोः ॥ ४२ ॥
 भेलः प्लवे मुनौ पुंसि भीरावज्ञे च वाच्यवत् ।
 भोलो मीनान्तरे पुंसि त्रिषु कामादिविह्वले ॥ ४३ ॥
 मलोऽस्त्री पापविट्किट्टे कृपणे त्वभिधेयवत् ।
 मल्लः पात्रे कपोले च मत्स्यभेदे बलीयसि ॥ ४४ ॥
 मालं क्षेत्रे स्त्रियां पृक्कास्त्रजोर्जात्यन्तरे पुमान् ।
 मालुः पत्रलतानाद्ययोः स्त्रियां मूलं शिफाद्ययोः ॥ ४५ ॥
 मूलवित्तेऽन्तिके वा ना भे मेला मेलके मसौ ।
 मौलिः किरीटे धम्मिल्ले चूडायामनपुंसकम् ॥ ४६ ॥
 नाऽशोकद्रौ स्त्रियां भूमौ लीला केलिबिलासयोः ।
 शृङ्गारभावचेष्टायां लोलः स्याद् वाच्यलिङ्गकः ॥ ४७ ॥
 सतृष्णे चञ्चले लोला जिह्वाकमलयोः स्त्रियाम् ।
 व्यालो दुष्टगजे सर्पे श्वापदे नान्यवत् खले ॥ ४८ ॥
 बिलं छिद्रे गुहायाञ्च पुमानुच्चैःश्रवोहये ।
 शलन्तु शलले पुंसि शृङ्गिक्षेत्रभिदो विधौ ॥ ४९ ॥
 शालुः कषायद्रव्ये स्यात् चौरकाख्यौषधौ पुमान् ।
 शालिस्तु कलमादौ च गन्धमार्जारके पुमान् ॥ ५० ॥
 शाला दुस्कन्धशाखायां गृहगेहैकदेशयोः ।
 ना झषे शिलमुच्छे स्याद् गण्डूपद्यां शिलो मता ॥ ५१ ॥
 स्तम्भशीर्षे शिलाशिल्यौ शिला तु प्रस्तरे मता ।
 तथा मनःशिलायाञ्च द्वाराधःस्थितदारुणि ॥ ५२ ॥
 शीलं स्वभावे सद्गुत्ते शुक्तो योगान्तरे सिते ।
 नपुंसकन्तु रजते शूलोऽस्त्री रोग आयुषे ॥ ५३ ॥

मृत्युकेतनयोगेषु शुक्ला स्यात् पण्ययोषिति ।
 शैलो भूभृति शैलं तु शैलेये ताक्ष्यशैलके ॥ ५४ ॥
 सालः पादपमात्रे स्यात् प्राकारे सर्जपादपे ।
 स्थालं भाजनभेदेऽपि स्थालो स्यात् पाटलोखयोः ॥ ५५ ॥
 स्थूलं कूटेऽथ निष्प्रज्ञे पीवरेऽप्यन्यलिङ्गकः ।
 हालो हले पुमान् हाला मदिरायाञ्च योषिति ॥ ५६ ॥
 हिला क्षियामवज्ञायां विलासे बीरयोषिताम् ।

(लत्रिकम्)

अनलो वसुभेदेऽग्नावनिलो वसुवातयोः ॥ ५७ ॥
 अर्गला त्रिषु कल्लोलेऽन्तर्दण्डवारयोर्न ना ।
 अरालः कुटिले सर्जरसे समददन्तिनि ॥ ५८ ॥
 अङ्गुली करशाखायां कर्णिकायां गजस्य च ।
 अचला वसुधायां स्यादचलः शैलकीलयोः ॥ ५९ ॥
 अमलन्त्वभ्रके क्लोबं लक्ष्म्यां स्त्रो निर्मले त्रिषु ।
 अञ्जलिस्तु पुमान् हस्तसम्पुटे कुडवेऽपि ॥ ६० ॥
 अवेलस्त्वपलापे स्यादवेला पूगचर्विते ।
 आभीलं न द्वयोः कृच्छ्रे वाच्यलिङ्गं भयानके ॥ ६१ ॥
 इल्वला तारकाभेदे ना भेदे दैत्यमत्स्ययोः ।
 उत्पली तुषचर्पट्यां क्लोबं कुष्ठप्रसूनयोः ॥ ६२ ॥
 उपलः प्रस्तरे रत्ने शर्करायान्तु योषिति ।
 उल्लवलो दीप्तशृङ्गारविशदेषु बिकाशिनि ॥ ६३ ॥
 उत्फुल्लं करणे स्त्रोणामुत्तानेऽपि विकस्वरे ।
 उत्ताल उत्कटे श्रेष्ठे विकराले प्लवङ्गमे ॥ ६४ ॥
 कमलं सलिले ताम्रे जलजे क्लोम्नि भेषजे ।
 मृगभेदे तु कमलः कमला श्रीवरस्त्रियोः ॥ ६५ ॥
 कपिला रेणुकायाञ्च शिशपागोविशेषयोः ।
 पुण्डरीककरिण्यां स्त्री वर्णभेदे त्रिलिङ्गकम् ॥ ६६ ॥
 नाऽनले वासुदेवे च मुनिभेदे च कुक्कुरे ।

कम्बलो नागराजे स्यात् साक्षनाप्रावारयोरपि ॥ ६७ ॥
 कृमावप्युत्तरासङ्गे सलिले तु नपुंसकम् ।
 करालो दन्तुरे तुङ्गे भोषणे चाभिधेयवत् ॥ ६८ ॥
 ससर्जरसतैले ना क्लोवं कृष्णकुठेरके ।
 कन्दलं त्रिषु कपालेऽप्युपरागे नवाङ्कुरे ॥ ६९ ॥
 कलध्वनौ कन्दली तु मृगगुल्मप्रभेदयोः ।
 कदला कदलौ पृश्न्या कदली कदलौ पुनः ॥ ७० ॥
 रम्भावृक्षेऽथ कदली पताकामृगप्रभेदयोः ।
 कदला डिम्बिकायाञ्च शात्मलोभूरुहेऽपि च ॥ ७१ ॥
 कपालोऽस्त्री शिरोऽस्थिर्न स्याद् घटादेः शकले व्रजे ।
 कण्ठाला तु द्वयोर्द्रोणोप्रभेदे ना क्रमेलके ॥ ७२ ॥
 कल्लोलः पुंसि हर्षे स्यादुल्लोलवैरिणोरपि ।
 कामला रोगभेदे वा ना ना मरुवसन्तयोः ॥ ७३ ॥
 कामुके वाच्यलिङ्गोऽथ काकोलं नरकान्तरे ।
 ना कुलाले द्रोणकाके विषभेदे तु न स्त्रियाम् ॥ ७४ ॥
 कालहा वाद्यवाण्डस्य भेदे चात्सरसां भिदि ।
 काहली तु तरुण्यां स्यात् काहलश्चरणायुधे ॥ ७५ ॥
 शब्दमात्रेऽपि पुल्लिङ्गस्त्रिषु शुष्के भृशे खले ।
 किट्तालः पुंसि ताम्रस्य कलसे लोहगूथके ॥ ७६ ॥
 कीलालं रुधिरे तोये कुरालः शिक्षिते त्रिषु ।
 क्षेमे च सुरुते चापि पर्याप्तौ च नपुंसकम् ॥ ७७ ॥
 कुवलश्चोत्पले मुक्ताफले च बदरीफले ।
 कुङ्मलो मुकुले पुंसि न द्वयोर्नरकान्तरे ॥ ७८ ॥
 कुटिला तगरपाद्यां स्त्रा भुग्ने च वाच्यलिङ्गकः ।
 कुन्तलश्चषके बाले यवे पुंभूम्नि नीवृत्ति ॥ ७९ ॥
 कुलालः कुम्भकुम्भे कुम्भकारे स्त्रा त्वञ्जनान्तरे ।
 कुम्भीलः शालमोने च चौरश्लोकार्थचौरयाः ॥ ८० ॥
 कुडालः स्यात् पुमान् भूमिदारणे युगरत्नके ।

कुचैला विद्धकर्ण्यो स्त्री वाच्यवत् कुवाससि ॥ ८१ ॥
 कुकूलं शङ्कुसङ्गीर्णश्च भे ना तु तुषानले ।
 कुण्डलं कणभूषायां पाशेऽपि वलयेऽपि च ॥ ८२ ॥
 काञ्चनदुग्दुह्योः स्त्री केवलः कुहने पुमान् ।
 नपुंसकन्तु निर्णीते वाच्यवच्चैककृत्स्नयोः ॥ ८३ ॥
 केवली ज्ञानभेदेऽथ कोमलं मृदुले जले ।
 कोहलो वाद्यभेदे स्यान्नाट्यशास्त्रप्रवर्त्तरि ॥ ८४ ॥
 ग्रन्थिलस्तु करीरद्रौ विकङ्कतरौ पुमान् ।
 संप्रन्थौ त्रिषु गन्धोर्लिर्भद्राशब्दयोश्च योषिति ॥ ८५ ॥
 गरलं तृणपूले च विषे माने नपुंसकम् ।
 गोपालो नृपगोपेशो गोकिलो मुसले हले ॥ ८६ ॥
 गौरिलस्तु पुमान् लौहचूर्णे स्याद् गौरसर्पपे ।
 चपलः पारदे मीने चौरके प्रस्तरान्तरे ॥ ८७ ॥
 चपला कमलाविद्युत्पुंश्चलीपिप्पलीषु च ।
 नपुंसकन्तु शीघ्रे स्याद् वाच्यवत् तरले चले ॥ ८८ ॥
 चत्वालो होमकुण्डे स्यात् पुंसि दर्भेऽपि दृश्यते ।
 चन्दिनः पुंसि वास्तूकशाके भगे च नापिते ॥ ८९ ॥
 चञ्चला तु तडिल्लक्ष्म्योश्चञ्चलः कामुकेऽनिले ।
 चूडाला तूच्चटायां स्त्री चूडावति च वाच्यवत् ॥ ९० ॥
 छगलं नीलवस्त्रे ना छागे स्त्री वृद्धद्वारके ।
 जम्बालः शैवले पङ्के जगलो मदनद्रुमे ॥ ९१ ॥
 मेदके पिष्टमद्ये च पुंसि धूर्त्तेऽभिषेयवत् ।
 जटिला पिप्पलीमांस्योर्जटायुक्ते च वाच्यवत् ॥ ९२ ॥
 जङ्गलं निर्जनस्थाने त्रिलिङ्ग्यां पिशितेऽस्त्रियाम् ।
 जम्भलः पुंसि जम्बीरे बुद्धदेवान्तरेऽपि च ॥ ९३ ॥
 जम्बूलस्तु पुमान् जम्बूविटपे क्रकचच्छदे ।
 जाङ्गुलो विषविद्यायां जाङ्गुलं जालिनीफले ॥ ९४ ॥
 जाङ्गली शूकशिम्ब्यां स्त्री जाङ्गलो ना कपिञ्जले ।

तरलं चञ्चले षिङ्गे भास्वरेऽपि त्रिलिङ्गकम् ॥ ९५ ॥
 हारमध्यमणौ पुंसि यवागूमुखोः स्त्रियाम् ।
 तण्डुलः स्याद् विडङ्गे च धान्यादिनिकरे पुमान् ॥ ९६ ॥
 तमालस्तिलके खङ्गे तापिच्छे वरुणद्रुमे ।
 ताम्बूली नागवल्ल्यां स्त्री क्रमुके तु नपुंसकम् ॥ ९७ ॥
 तातलो रुजि पाके च लोहकूटे मनोजवे ।
 तुमुलः कलिवृक्षे ना कलोबन्तु रणसङ्कुले ॥ ९८ ॥
 तैतिलो गण्डके पुंसि कलोबन्तु करणांतरे ।
 दुकूलं श्लक्ष्णवस्त्रे स्यात् क्षौमे च धवला गवि ॥ ९९ ॥
 वृक्षश्रेष्ठे पुमान् वाच्यलिङ्गः शुक्ले च सुन्दरे ।
 नकुलो कुक्कुटोमांस्योः पशुपाण्डवयोः पुमान् ॥ १०० ॥
 नाकुलो कुक्कुटोऽकन्दे रास्नायां चविके स्त्रियाम् ।
 नाभीलं वङ्गणे नार्याः कृच्छ्रगर्भाण्डयोरपि ॥ १०१ ॥
 निचुलस्तु निचोले स्यादिज्जलाख्यमहोरुहे ।
 निर्मलं स्यात्तु निर्माल्ये चाभ्रके च नपुंसकम् ॥ १०२ ॥
 मलहीनेऽन्यलिङ्गश्च निस्तलं वर्तुले चले ।
 निष्कलस्तु कलाशून्ये नष्टवीर्ये च वाच्यवत् ॥ १०३ ॥
 नेपालो तु नवमालीकुनटोऽसुवहासु च ।
 पक्षले तिलचूर्णे च पङ्के मांसे नपुंसकम् ॥ १०४ ॥
 ना राक्षसेऽथ पटलं पिटके च परिच्छदे ।
 छदिर्द्विप्रोगतिष्ठके कलोबं वृन्दे पुनर्न ना ॥ १०५ ॥
 प्रतलं पातालभेदे तताङ्गुलिकरे पुमान् ।
 पटोलं वस्त्रभेदे नौषधौ ज्योत्स्न्यां तु योषिति ॥ १०६ ॥
 प्रवालोऽस्त्री किसलये बीणादण्डे च विद्रुमे ।
 पाञ्चाली पुत्रिकागीत्योः स्त्रियां पुम्भूमिनि नोवृत्ति ॥ १०७ ॥
 पांशुलः पुंश्चले शम्भोः खट्वाङ्गे स्यसतोऽभुवोः ।
 पाकलं कुष्ठभैषज्ये पुंसि स्यात् कुञ्जरज्वरे ॥ १०८ ॥
 पाचलं पाचने नागनौ राधनद्रव्यवातयोः ।

पाटला पाटलौ स्त्री स्यादस्य पुष्पे पुनर्न ना ॥ १०९ ॥
 आशुधान्ये पुमान् श्वेतरक्तवर्णेऽपि वाच्यवत् ।
 पातालं नागलोके स्याद्विवरे वडवानले ॥ ११० ॥
 पातिलो वागुरायां स्यान्नारोपात्रप्रभेदयोः ।
 पिप्पलं सलिले वस्त्रच्छेदभेदे च ना तरौ ॥ १११ ॥
 निरंशुके पक्षिभेदे कणायां पिप्पलो मता ।
 पिचुलो ज्ञातुकेऽपि स्यादिज्जले जलवायसे ॥ ११२ ॥
 पिङ्गलो नागभिद्रुद्रचण्डांशुपारिपार्श्वके ।
 निधिभेदे कपावग्नौ पुंसि स्यात् कपिलेऽन्यवत् ॥ ११३ ॥
 स्त्रियां वेश्याविशेषे च करिण्यां कुमुदस्य च ।
 पित्तला तोयपिप्पल्यां स्थन्यवत् पित्तसंयुते ॥ ११४ ॥
 क्लीबन्तु तैजसद्रव्ये पिच्छलो बिजिलेऽन्यवत् ।
 स्त्री पोतिकाशिशपयोः शाल्मलीसिन्धुभेदयोः ॥ ११५ ॥
 पुद्रलः सुन्दराकारे त्रिषु पुंस्यात्मदेहयोः ।
 पेषलो रुचिरे दक्षे फेनिलोऽरिष्टपादपे ॥ ११६ ॥
 ना सफेने त्रिषु क्लीबं कोलोमदनयोः फले ।
 बहुला नोलिकायां स्यादेलायां गवि योषिति ॥ ११७ ॥
 कृत्तिकासु स्त्रियां भूमिनि विहायसि नपुंसकम् ।
 पुंस्यग्नौ कृष्णपक्षे च वाच्यवत् प्राज्यकृष्णयोः ॥ ११८ ॥
 बरला वारला चापि गन्धोलीहंसकान्तयोः ।
 बार्दलं दुर्दिने मेलानन्दायां बाहलः स्मृतः ॥ ११९ ॥
 मङ्गला सितदूर्वायामुमायां पुंसि भूमिजे ।
 नपुंसकन्तु कल्याणे सर्वार्थरक्षणेऽपि च ॥ १२० ॥
 मण्डलं परिधौ कोठे देशे द्वादशराजसु ।
 क्लोबेऽथ निवहे बिम्बे त्रिषु पुंसि तु कुक्कुरे ॥ १२१ ॥
 मञ्जलं त्रिषु मञ्जौ ना जलरङ्गौ नपुंसकम् ।
 जलाश्रले निकुञ्जे च महिला फलिनीस्त्रियोः ॥ १२२ ॥
 मातुलो ब्रौहिभिन्मातृभ्रात्रोश्च मदनद्रुमे ।

धूतूरे माचलो वन्दिचौरे च ग्राहरागयोः ॥ १२३ ॥
 मूषलं स्यादयोऽग्रे च पुन्नपुंसकयोः स्त्रियाम् ।
 तालमूल्यामाखुपर्णीगृहगोधिकयोरपि ॥ १२४ ॥
 मृणालं नलदे क्तोवं पुन्नपुंसकयोर्विसे ।
 मेखला खड्गबन्धे स्यात् काञ्चीशैलनितम्बयोः ॥ १२५ ॥
 यमलं युगले क्तोवं यमलो चोटिकाद्वये ।
 रसाला रसनादूर्वाविदारीभार्जितासु च ॥ १२६ ॥
 रसालं सिंहके बोले रसालश्चेक्षुचूतयोः ।
 रामिलो रमणे कामे लाङ्गुलं पुच्छशेकयोः ॥ १२७ ॥
 लाङ्गलो तोयपिप्पल्यां क्लीबन्तु कुसुमान्तरे ।
 गोंदारणे तृणराजगृहदारुविशेषयोः ॥ १२८ ॥
 लोहलः शृङ्खलाचार्येऽव्यक्तवाचिनि च त्रिषु ।
 वञ्जुलः पुंसि तिनिशे वेतसाशोकयोरपि ॥ १२९ ॥
 वण्टालो युद्धभेदे च नौकायाञ्च खनित्रके ।
 वातलः पुंसि वात्यायां वाच्यवन्मासुतासहे ॥ १३० ॥
 वामिलो दाम्भिके वामे त्रिषु स्याद् विमला स्त्रियाम् ।
 शातलायां भुवो भेदे निर्मले त्वभिधेयवत् ॥ १३१ ॥
 विपुलः पृथुलेऽगाधे मेरुपश्चिमभूधरे ।
 विटुलस्तु पुमानम्बुवेतसे वेतसेऽपि च ॥ १३२ ॥
 विडालो नेत्रपिण्डे स्याद् वृषदंशकके पुमान् ।
 विशाला त्विन्द्रवारुण्यामुज्जयिन्यान्तु योषिति ॥ १३३ ॥
 मृगपक्षिभिदोः पुंसि पृथुले त्वभिधेयवत् ।
 वृषलो गृक्षने शूद्रे चन्द्रगुप्तेऽपि राजनि ॥ १३४ ॥
 शकलं त्वचि खण्डे स्याद् रागवस्तुनि बल्कले ।
 शम्बलोऽस्त्री सम्बलवत् कुलपाथेयमतसरे ॥ १३५ ॥
 शयालुः स्यादजगरे निद्राशीले च कुक्कुरे ।
 श्रद्धालुर्दोहदिन्यां स्त्री श्रद्धायुक्ते तु वाच्यवत् ॥ १३६ ॥
 श्यामलः पिप्पले कृष्णे शार्दूलो राक्षसान्तरे ।

व्याघ्रे च पशुभेदे च सत्तमे तूत्तरस्थितः ॥ १३७ ॥
 शाल्मलिस्तरुभेदे स्याद् द्वोपभेदेऽपि च द्वयोः ।
 श्रीफलः पुंसि मालूरे धात्रोनीलिकयोः स्त्रियाम् ॥ १३८ ॥
 शोवलं स्याच्च शैवाले शैलेये च नपुंसकम् ।
 शोतलं पुष्पकाशोशे शैबजे मलयोद्भवे ॥ १३९ ॥
 पुमानसनपण्यां स्यात् शिशिरे वाच्यलिङ्गकम् ।
 शृगालो वस्त्रके दैत्यभेदे ना डमरे स्त्रियाम् ॥ १४० ॥
 शृङ्खला पुंस्कटीवस्त्रबन्धे च निगडे त्रिषु ।
 शैवलं पद्मकाष्ठे स्यात् शैवालेऽपि पुमानयम् ॥ १४१ ॥
 शौकलः शुष्कमांसस्य पणके पिशिताशिनि ।
 षण्डाली तैलमाने च सरसीकामुकस्त्रियोः ॥ १४२ ॥
 सरलः पूतिकाष्ठे नाऽथोदारावक्रयोस्त्रिषु ।
 सङ्कुलं त्रिषु विस्पष्टवाचि व्याप्तेऽथ सप्तला ॥ १४३ ॥
 नवमालीचर्मकषागुञ्जामु पाटलौ स्त्रियाम् ।
 सन्धिला तु सुरङ्गायां नदीमदिरयोः स्त्रियाम् ॥ १४४ ॥
 सिध्मला मत्स्यविकृतौ वाच्यवत्तु किलाशिनि ।
 सुवेलः प्रणते शान्ते त्रिषु ना पर्वतान्तरे ॥ १४५ ॥
 सुतलोऽट्टलिकाबन्धनागलोकप्रभेदयोः ।
 हिङ्गुलो वर्णकद्रव्ये ना भण्टाक्यान्तु हिङ्गुलो ॥ १४६ ॥
 हेमलः स्वर्णकारे स्यात् कृकलासे शिलान्तरे ।

(लचतुष्कम्)

अक्षमालाऽक्षसूत्रे स्यादरुन्धत्यामपि स्त्रियाम् ॥ १४७ ॥
 अङ्कपालो परीरम्भे धात्रीवेदिकयोः स्त्रियाम् ।
 अथातिबलः प्रबले त्रिषु स्त्री त्वौषधीभिदि ॥ १४८ ॥
 उदूखलं गुग्गुलौ स्यादुलूखलेऽपि न द्वयोः ।
 एकाग्रोला वनतिक्तिकौषधौ पुंसि बकपुष्पे च ॥ १४९ ॥
 कलकल उक्तः कोलाहले तथा सालनिर्यासे ।
 अथ कर्मफलं कर्मरङ्गकर्मविपाकयोः ॥ १५० ॥

कन्दरालः पुमान् गर्दभाण्डे प्लक्षतरावपि ।
 कमण्डलुः स्यात् करके न स्त्री ना प्लक्षपादपे ॥ १५१ ॥
 कुतूहलं कौतुके स्यात् प्रशस्तेऽपि च दृश्यते ।
 खतमालस्तु पुंलिङ्गो धूमेऽपि च बलाहके ॥ १५२ ॥
 गण्डशैलो ललाटे स्यात् च्युतस्थूलोपले गिरेः ।
 गन्धफल्यपि गुन्द्रायां चम्पकस्य च कोरके ॥ १५३ ॥
 चक्रवालोऽद्रिभेदे स्यात् चक्रवालन्तु मण्डले ।
 जलाञ्जलं स्वतो वारिनिर्गमे शैवलेऽपि च ॥ १५४ ॥
 दलामलं मरुबके दमनेऽपि नपुंसकम् ।
 ध्वनिनाला तु वीणायां वेणुकाहलयोरपि ॥ १५५ ॥
 स्यात् परिमलोऽतिमर्दातिमनोहरगन्धयोश्चापि ।
 सुरतोपमर्दविकसच्छरीररागादिसौरभे पुंसि ॥ १५६ ॥
 अथ पोटगलः पुंसि नले च काशमत्स्ययोः ।
 भवेद् बहुफलो नीपे नामलक्यान्तु योषिति ॥ १५७ ॥
 भस्मतूलं ग्रामकूटे पांशुवर्षे हिमेऽपि च ।
 भद्रकाली तु गन्धोल्यां कात्यायन्यामपि स्त्रियाम् ॥ १५८ ॥
 महाकालो महादेवे किम्पाके प्रमथान्तरे ।
 भवेन्मदकलो मत्तेभमदाव्यक्तवाचिनोः ॥ १५९ ॥
 महाबलं सोसकेऽतिबलायां स्त्री बलोत्तरे ।
 त्रिलिङ्गं मणिमाला तु हारे दन्तक्षतान्तरे ॥ १६० ॥
 महानीलो भृङ्गराजे मणिनागविशेषयोः ।
 मुक्ताफलन्तु कपूर्णे मौक्तिके लवलीफले ॥ १६१ ॥
 स्यान्मृत्युफला कदल्यां महाकालफले पुमान् ।
 भवेद् यवफलो वेणौ मांसोक्तजयोरपि ॥ १६२ ॥
 रजस्वला पुष्पवत्यां स्त्रियां स्यात् सौरभे पुमान् ।
 वातकेलिः कलालापे षिङ्गदन्तक्षते पुमान् ॥ १६३ ॥
 अथ वायुफलं शक्रकार्मुके करकेऽपि च ।
 भवेद् विचकितो मल्लोप्रभेदे मदने पुमान् ॥ १६४ ॥

बृहन्नला गुडाकेशे महापोटगले पुमान् ।
 सदाफलः स्कन्दफले नारिकेलेऽप्युदुम्बरे ॥ १६५ ॥
 सिनीवली तु हृष्टेन्दुकलामादुर्गयोरपि ।
 अथ सौवर्चलं सर्जक्षारे च लवणान्तरे ॥ १६६ ॥
 हस्तिमल्लोऽभ्रमातङ्गे शङ्खनागे विनायके ।
 हरितालं धातुभेदे स्त्रो दूर्वाकाशरेखयोः ॥ १६७ ॥
 हलाहलो ब्रह्मसर्पेऽञ्जनायां ना विषेऽस्त्रियाम् ।

(लपञ्चकम्)

आसुतोबल आख्यातः कन्यापालकयज्वनोः ॥ १६८ ॥
 उद्गण्डपालः पुंसि स्यात् सर्पमत्स्यप्रभेदयोः ।
 एककुण्डल आख्यातो बलभद्रे धनाधिपे ॥ १६९ ॥
 कृपीटपाल उद्दिष्टः कैनिपातसमुद्रयोः ।
 स्यात् पाण्डुकम्बलः श्वेतप्रावारप्राबभेदयोः ॥ १७० ॥
 भवेत् सुरतबालो तु दूतिकायां शिरःस्रजि ।

इति लान्तवर्गः ।

(वैकम्)

वः सान्त्वने च वाते च वरुणे च निगद्यते ।
 वं प्रचेतसि जानीयादिवार्थे च तद्व्ययम् ॥ १ ॥
 स्वः स्यात् पुंस्यात्मनि ज्ञातौ त्रिषवात्मीये धनेऽस्त्रियाम् ।

(वद्विकम्)

अविर्नाथे रवौ मेषे शैलमूषिककम्बले ॥ २ ॥
 अश्वः पुञ्जातिभेदे च तुरगौ च पुमानयम् ।
 ऊर्ध्वं स्यादुच्छ्रिते तुङ्गे चोपरिष्ठादपि स्मृतम् ॥ ३ ॥
 क्षवः क्षुते राजिकायां कविर्वाल्मीकिशुकयोः ।
 सूरौ काठ्यकरे पुंसि स्यात् खलीने तु योषिति ॥ ४ ॥
 कण्वं पापे मुनौ पुंसि किण्वं बोजे च शोधुनः ।

पापे क्लीबं नपुंसके षण्डेऽन्यवदविक्रमे ॥ ५ ॥

स्यात्तु श्रोत्रा कन्धरायां तच्छिरायाञ्च योषिति ।

चार्वा तु शोभनावुद्धयोर्व्योत्स्नाधनद्भावर्ययोः ॥ ६ ॥

छविः शोभारुचोर्योषिञ्जवो वेगवति त्रिषु ।

पुंलिङ्गस्तु भवेद् वेगे चोण्ड्रपुष्पे जवा स्मृता ॥ ७ ॥

जीवः प्राणिनि वृत्तौ च वृक्षभेदे बृहस्पतौ ।

जीवा जीवन्तिकामौर्वीवचाशिञ्जितभूमिषु ॥ ८ ॥

न स्त्री तु जीविते तत्त्वं स्वरूपे परमात्मनि ।

स्याद् विलम्बितनृत्ये च द्रवः प्रद्रावनर्मणोः ॥ ९ ॥

रसेऽपि द्रवदावौ तु वनवह्नौ वनेऽप्युभौ ।

द्वन्द्वं रहस्ये कलहे तथा मिथुनयुग्मयोः ॥ १० ॥

दार्वा दारुहरिद्रायां तथा गोजिह्विकौषधौ ।

द्यौः स्त्री स्वर्गे च गगने दिवं क्लीबं तयोः स्मृतम् ॥ ११ ॥

देवो मेघे सुरे राज्ञि स्यान् नपुंसकमिन्द्रिये ।

देवो कृताभिषेकायां तेजनोपृक्कयोऽरपि ॥ १२ ॥

ध्रुवः पुमान् नरे धूर्ते पत्न्यौ वृक्षान्तरेऽपि च ।

ध्रुवः शङ्कौ हरे विष्णौ वटे चात्तानपादजे ॥ १३ ॥

वसुयोगभिदोः पुंसि क्लीबं निश्चिततर्कयोः ।

स्त्री मूर्वाढ्योः शालपण्यां गोतिस्त्रुग्भेदयोस्त्रिषु ॥ १४ ॥

सन्तते शाश्वते चाथ नवं नव्ये पुमान् स्तुतौ ।

नोबी परिपणे स्त्रोणां कटोवसनबन्धने ॥ १५ ॥

पक्वं परिणतेऽपि स्याद् विनाशाभिमुखे त्रिषु ।

प्लवः स्यात् प्लवने भेले भेकेऽबौ श्वपचेऽपि च ॥ १६ ॥

शाखामृगे च कुलके प्रवणे पक्वटोद्गमे ।

कारणवाख्यविहगे शब्दे प्लुतगतौ पुमान् ॥ १७ ॥

कैवर्त्तमुस्तके गन्धवृणेऽपि स्यान् नपुंसकम् ।

पार्श्वकक्षाधरे चक्रोपान्ते पर्शुगणेऽपि च ॥ १८ ॥

प्राध्वन्तु प्रणते चातिदूरवर्त्मनि बन्धने ।

पृथ्वी भूमौ महत्याञ्च त्वक्पत्र्यां कृष्णजीरके ॥ १९ ॥

भवः क्षेमेशसंसारं सत्तायां प्राप्तिजन्मनोः ।

भावः सत्तास्वभावाभिप्रायचेष्टात्मजन्मसु ॥ २० ॥

क्रियालीलापदार्थेषु विभूतिबुधजन्तुषु ।

रस्यादौ चाथ रेवा स्यान्नील्यां रत्यां नदीभिदि ॥ २१ ॥

लवो लेशे विनाशे च छेदने रामनन्दने ।

लट्वा करञ्जभेदे स्यात् फले वाद्ये खगान्तरे ॥ २२ ॥

लट्वा लाघवयुक्तायां प्रभेदे स्यन्दनस्य च ।

विश्वा त्वतिविषायां स्त्री जगति स्यान्नपुंसकम् ॥ २३ ॥

न ना शुण्ठ्यां पुंसि देवप्रभेदेऽवखिले त्रिषु ।

विल्वं फले श्रोफले ना शवः स्यात् कुणपे पुमान् ॥ २४ ॥

नपुंसकन्तु पानीये शिविर्भूर्जं नृपे पुमान् ।

शिवो मोक्षे महादेवे कीलकप्रहयोगयोः ॥ २५ ॥

बालुके गुग्गुलौ वेदे पुण्डरीकद्रुमे पुमान् ।

सुखक्षेमजले क्लीबं शिवा झाटामलौषधौ ॥ २६ ॥

अभयामलकीगौरीफेरुसक्तुफलास्वपि ।

शुल्बं ताम्रे यज्ञकर्मण्याचारे जलसन्निधौ ॥ २७ ॥

सत्त्वं गुणे पिशाचादौ बले द्रव्यस्वभावयोः ।

आत्मत्वे व्यवसायाऽसुचित्तेऽवस्थो तु जन्तुषु ॥ २८ ॥

सर्वो यज्ञे च सन्ताने सान्त्वं दाक्षिण्यसामनोः ।

स्रुवा द्वयोर्यज्ञपात्रे शल्लकोमूर्ध्वयोः स्त्रियाम् ॥ २९ ॥

हव आह्वाध्वराह्वाने ह्रस्वो न्यक्स्वर्ध्वयोस्त्रिषु ।

(वन्निकम्)

अक्षीवं वशिरे शिग्रौ नाऽमत्ते पुनरन्यवत् ॥ ३० ॥

अभावो मरणेऽसत्त्वे आहवो युद्धयज्ञयोः ।

आर्त्तव स्त्रोरजःपुष्पे क्लीबं स्यादृतुजे त्रिषु ॥ ३१ ॥

आश्रवोऽङ्गीकृतौ क्लेशे नाऽन्यवद् वचनस्थिते ।

उद्धवां यादवभिदि महे च क्रतुपावके ॥ ३२ ॥

उत्सवो मह उत्सेके इच्छाप्रसवकोपयोः ।
 कारवो मधुरादीष्यत्वक्पत्रोकृष्णजीरके ॥ ३३ ॥
 कितवस्तु पुमान् मत्ते वस्त्रके कनकाह्वये ।
 केशवोऽजे च पुत्राग्रे पुंसि केशवति त्रिषु ॥ ३४ ॥
 कैतवं तु छले द्यूते कैरवः कितवे रिपौ ।
 नपुंसकश्च कुमुदे चन्द्रिकायान्तु कैरवी ॥ ३५ ॥
 गाण्डोवो गाण्डवश्चाखौ कामुकेऽर्जुनकामुके ।
 गाढवस्तु मुनौ लोध्रे ताण्डवोऽस्त्री तृणान्तरे ॥ ३६ ॥
 भवेदुद्धतनृत्ये च त्रिदिवा सरिदन्तरे ।
 पुंसि स्वर्गे दीदिविर्ना धिषणेऽन्ने तदस्त्रियाम् ॥ ३७ ॥
 निष्पावः शूर्पपवने राजमाषे कडङ्गके ।
 पवने शिम्बिकायां ना निर्विकल्पेऽन्यलिङ्गकः ॥ ३८ ॥
 निहिवः पुंसि निकृतावविश्वासापलापयोः ।
 पल्लवोऽस्त्री किसलये विटपे विस्तरे वने ३९ ॥
 मृङ्गारेऽलक्षरागे च प्रभावः शान्तितेजसोः ।
 पञ्चत्वं पञ्चानां भावे प्राणानामत्ययेऽपि च ॥ ४० ॥
 प्रभवो जन्ममूले स्याज्जन्महेतौ पराक्रमे ।
 ज्ञानस्य चादिमस्थाने प्रसवो गर्भमोचने ॥ ४१ ॥
 उत्पादे स्यादपत्येऽपि फले च कुसुमेऽपि च ।
 प्रसेवः पुंसि वीणाङ्गे स्यूते च पार्थिवो नृपे ॥ ४२ ॥
 पार्थिवी तु सीतायां स्त्री पृथिव्या विकृतौ त्रिषु ।
 पुङ्गवः स्याद् बलीवर्द प्रभेदेऽप्यौषधस्य च ॥ ४३ ॥
 उत्तरस्थः पुनः श्रेष्ठे फेरवो जम्बुकेऽस्यपे ।
 बल्लवः सूपकारे स्याद् भीमसेने च गोद्रुहि ॥ ४४ ॥
 बान्धवो ज्ञातिसुहृदोर्भागवो गजधन्विनोः ।
 शुके परशुरामे च भार्गवो पार्वतीश्रियोः ॥ ४५ ॥
 दूर्वायां भैरवः पुंसि शङ्करे भीषणे त्रिषु ।
 माधवोऽजे मधौ राघे यादवे ना स्त्रियां मिसौ ॥ ४६ ॥

मधुशर्करावासन्तीकुट्टनीमदिरासु च ।
 गोमहिष्यादिसम्पत्तौ यादवः पुंसि केशवे ॥ ४७ ॥
 राजीवं नलिने ना तु भेदे हरिणमीनयोः ।
 राघवोऽन्धेर्महामीनभेदे च रघुवंशजे ॥ ४८ ॥
 रौरवो नरके घोरे बडवा द्विजयोषिति ।
 अश्वथां कुम्भदास्याञ्च नारीजात्यन्तरेऽपि च ॥ ४९ ॥
 बाढवं करणे स्त्रीणां घोटकौघे नपुंसकम् ।
 पाताले न स्त्रियां पुंसि ब्राह्मणे बडवानले ॥ ५० ॥
 विभवो रैमोक्षैश्वर्ये विद्रवो विद्रुतौ धियि ।
 विभावः स्यात् परिचये रसस्योद्दीपनादिषु ॥ ५१ ॥
 शात्रवं भावसंहृत्योः शत्रूणां शात्रवो द्विषि ।
 षाढवो गानरसयोः सचिवो मन्त्रिणि स्मृतः ॥ ५२ ॥
 सहाये सम्भवो हेतावुत्पत्तौ मेलकेऽपि च ।
 आधारानतिरिक्तत्वेऽप्याधेयस्य निगद्यते ॥ ५३ ॥
 सुग्रीवो वासुदेवस्य हये शाखामृगेश्वरे ।
 सुषवो कारवेल्ले स्यात् कृष्णजीरकजोरयोः ॥ ५४ ॥
 सैन्धवोऽस्त्री माणिमन्थे नाऽश्वे सिन्धुभवे त्रिषु ।

(वचतुष्कम्)

अनुभावः प्रभावे स्यान्निश्चये भावबोधके ॥ ५५ ॥
 भवेद्भिषवः स्नाने मद्ये सन्धानयज्ञयोः ।
 अपहवस्तु पुंलिङ्गः स्मृतः स्नेहापलापयोः ॥ ५६ ॥
 आदीनवः पुमान् दोषे परिक्लेशदुरन्तयोः ।
 उपप्लवः सैहिकेये विप्लवोत्पातयोरपि ॥ ५७ ॥
 कुशीलवस्तु बाल्मीकौ नटयाचकयोरपि ।
 जलबिल्वः कर्कटे स्यात् पञ्चाङ्गे जलचत्वरे ॥ ५८ ॥
 जीवञ्जीवश्चकोरे स्याद् द्रुमभेदेऽपि पुंस्ययम् ।
 धामार्गवस्तु पुंसि स्यादपामार्गे च घोषके ॥ ५९ ॥
 पारिप्लवश्चाकुले स्याच्चञ्चले च पराभवः ।

तिरस्कारे विनाशे च पुंसि पारशवः पुमान् ॥ ६० ॥
 परस्त्रोतनये शस्त्रे द्विजात् शूद्रासुतेऽपि च ।
 पुटग्रीवस्तु पुलङ्गो गगरीताम्रकुम्भयोः ॥ ६१ ॥
 बलदेवो बले वाते त्रायमाणौषधौ स्त्रियाम् ।
 रन्तिदेवस्तु नृपतेर्भेदे च गरुडध्वजे ॥ ६२ ॥
 रोहिताश्वश्चित्रभानौ हरिश्चन्द्रनृपात्मजे ।
 अथ शीतशिवं क्लृप्तं शैलेयमाणिमन्थयोः ॥ ६३ ॥
 पुंसि शक्तुफलावृक्षे तथा मधुरिकौषधौ ।
 सहदेवा बलादण्डोत्पलयोः शारिवौषधौ ॥ ६४ ॥
 सहदेवी तु सर्पाक्ष्यां पुंसि स्यात् पाण्डवे पुनः ।

(वपञ्चकम्)

आशितम्भवमन्नाद्ये तृप्तौ म्यादाशितम्भवः ॥ ६५ ॥
 इति वान्तवर्गः ।

(शैकम्)

शं वदन्ति बुधाः श्रेयः शस्त्रं शस्त्रं निगद्यते ।
 शोश्च शयनमित्याहुः शास्त्रं शा च निगद्यते ॥ १ ॥
 (शद्विकम्)

अंशुरर्कप्रभोस्त्रेषु नाऽऽशा तृष्णादिशोः स्त्रियाम् ।
 आशुर्धान्यान्तरे शीघ्रेऽपीशा लाङ्गलदण्डके ॥ २ ॥
 ईशः प्रभौ महादेवे काशी वाराणसीपुरे ।
 न स्त्रियां तृणभेदे स्यात् कीशो दिगम्बरे कपौ ॥ ३ ॥
 कुशी फाले कुशा रज्ज्वां त्रिषु पापिष्ठमन्तयोः ।
 योक्त्ररामसुतद्वीपे ना दर्भेऽस्त्री कुशं जले ॥ ४ ॥
 केशः स्यात् पुंसि बरुणे ह्रीवेरे कुन्तलेऽपि च ।
 क्लेशो दुःखेऽपि कोपेऽपि व्यवसायेऽपि दृश्यते ॥ ५ ॥
 कोशोऽस्त्री कुड्मले पात्रे दिव्ये खड्गपिधानके ।

जातिकोषेऽर्थसङ्घाते पेद्यां शब्दादिसङ्ग्रहे ॥ ६ ॥
 दर्शस्तु स्यादमावस्यायागभेदावलोकने ।
 दंशः कीटविशेषे च वर्मदंशनयोः पुमान् ॥ ७ ॥
 दशाऽवस्थादोषवर्त्योर्वृत्तान्ते भूमिनि योषिति ।
 दृक् स्त्रियां दर्शने नेत्रे बुद्धौ च त्रिषु बोक्षके ॥ ८ ॥
 नाशः प्रलायनेऽपि स्यान्निधानानुपलम्भयोः ।
 निशा दारुहरिद्रायां स्यात् त्रियामाहरिद्रयोः ॥ ९ ॥
 पशुमृगादिदेवाजे नाव्ययं पशु दर्शने ।
 पाशः केशादिपूर्वः स्यात् तत्सङ्घे कर्णपूर्वकः ॥ १० ॥
 सुकर्णे च स्वसामर्थ्यान् मृगपक्ष्यादिबन्धने ।
 पांशुधूलौ च शस्यार्थचिरसञ्चितगोमये ॥ ११ ॥
 पैशी सुपक्वकलिके मांस्यां खडगपिधानके ।
 मांसपिण्ड्यामण्डभेदे राशिर्मेषादिपुञ्जयोः ॥ १२ ॥
 बंशः पुंसि कुले त्रेणौ पृष्ठावयववर्गयोः ।
 वशा वन्ध्यासुतायोषास्त्रोगवीकरिणेषु च ॥ १३ ॥
 त्रिष्वायत्ते क्लोबमायत्तत्वे चेच्छाप्रभुत्वयोः ।
 बिट् पुंसि मनुजे वैश्ये वेशो वेद्यागृहे गृहे ॥ १४ ॥
 नेपथ्ये च शशो बोले लोध्रे नृपशुभेदयोः ।
 स्पर्शो रुजायां दाने च स्पर्शने स्पर्शकेऽपि च ॥ १५ ॥
 स्पर्शः स्यात् सम्पराये च प्रणिधावपि पुंस्ययम् ।

(शान्तिकम्)

आदर्शो दर्पणे टीकाप्रतिपुस्तकयोरपि ॥ १६ ॥
 उड्डोशो ग्रन्थभेदे स्यादुड्डोशश्चन्द्रिकापतौ ।
 उपांशुर्जपभेदे स्यादुपांशु विजनेऽव्ययम् ॥ १७ ॥
 कपिशस्त्रिषु त्रयावे स्त्रो माधव्यां सिंहके पुमान् ।
 कर्कशः काशमर्द्धक्षुकास्पित्येष्वाप्यसौ पुमान् ॥ १८ ॥
 त्रिषु साहसिके क्रूरे दृढामसृणनिर्दये ।

कोनाशः कर्षकक्षुद्रोपांशुघातिषु वाच्यवत् ॥ १९ ॥
 यमे ना कुलिशो न स्त्रो दम्भोलौ ना क्षणान्तरे ।
 गिरिशोऽद्रिपतौ वाचस्पतिशङ्करयोः पुमान् ॥ २० ॥
 तुङ्गीशस्तु पुमान् गौरीवल्लभे हिमदीधितौ ।
 दुःस्पर्शो धन्वयासे ना कण्टकाय्या स्त्रियां त्रिषु ।
 खरस्पर्शेऽथ निस्त्रिशः खण्डे ना निर्दये त्रिषु ॥ २१ ॥
 निर्वेशस्तु पुमान् भोगे वेतने मूर्च्छनेऽपि च ।
 निवेशः पुंसि विन्यासे शिविरोद्धाहयोरपि ॥ २२ ॥
 निदेशः शासनेऽपि स्यात् कथनोपान्तयोरपि ।
 नीकाशो निश्चये तुल्ये पलाशं छद्ने मतम् ॥ २३ ॥
 शटोकिशुकरक्षःसु पुंसि स्याद् हरिते त्रिषु ।
 प्रकाशस्तु स्फुटे ख्याते प्रहासातपयोरपि ॥ २४ ॥
 प्रदेशो देशमात्रे स्यात् तर्जन्यङ्गुष्ठसम्मिते ।
 भित्तावपि च पिङ्गाशी नीलिकायां नपुंसकम् ॥ २५ ॥
 जात्यस्वर्णे पुमान् पल्लोपतौ मत्स्यान्तरेऽपि च ।
 बालिशश्च शिशौ मूर्खे भूकेशः शैवले वटे ॥ २६ ॥
 भूकेश्यवल्लगुजेऽपि स्याल्लोमशो मुनिमेषयोः ।
 लोमान्विते स्त्रियां काकजङ्घामांसीवचासु च ॥ २७ ॥
 शूकशिम्बीमहामेदाकाशोशे शाकिनोभिदि ।
 विवशस्त्रिवचश्यात्मारिष्टदुष्टधियोरपि ॥ २८ ॥
 विकाशः पुंसि विजने प्रकाशे सदृशं समे ।
 वचिते चाथ संवेशः स्वापस्त्रोरतबन्धयोः ॥ २९ ॥
 सुखाशो वरुणे राजतिनिशे सुखभोजने ।
 हताशो निर्दये चाशारहिते पिशुनेऽपि च ॥ ३० ॥

(शचतुष्कम्)

अपदेशः पुमान् लक्ष्ये निमित्तव्याजयोरपि ।
 अपभ्रंशस्तु पतने भाषाभेदापशब्दयोः ॥ ३१ ॥
 आश्रयाशः पुमान् बहौ त्रिषु चाश्रयनाशके ।

उपस्पर्शः स्पर्शमात्रे स्नानाचमनयोरपि ॥ ३२ ॥
 उपदंशो विदंशे च मेढरोगान्तरेऽपि च ।
 क्रूरदृक् पिशुने वाच्यलिङ्गः पुंसि शनैश्चरे ॥ ३३ ॥
 खण्डपशुः पशुरामे शङ्करे चूर्णलेपिनि ।
 खण्डामलकभैषज्ये सिंहिकातनयेऽपि ना ॥ ३४ ॥
 जीवितेशो यमे पुंसि त्रिषु स्याज्जीवितेश्वरे ।
 नागपाशः पुमान् स्त्रीणां करणे वरुणायुधे ॥ ३५ ॥
 पञ्चदशी त्वमावास्यापूर्णा मास्योश्च योषिति ।
 प्रतिस्पर्शः सहाये स्याद् वार्त्ताहरपुरोगयोः ॥ ३६ ॥
 परिवेशो वेष्टने स्यात् परिधावपि पुंस्ययम् ।
 पादपाशो खड्गुकायां शृङ्खलायामपि स्त्रियाम् ॥ ३७ ॥
 पुरोडाशो हविर्भेदे चमस्यां पिष्टकस्य च ।
 हुतशेषे च भूमिस्पृक् पुंसि मानुषवैश्ययोः ॥ ३८ ॥

इति शान्तवर्गः ।

(पैकम्)

षः कचे पुंसि विज्ञेयः श्रेष्ठे स्यादभिधेयवत् ।
 क्षः संवर्ते राक्षसे च नरसिंहे च विद्युति ॥ १ ॥
 क्षेत्रे नाशे क्षेत्रपाले क्षिर्निवासे गतौ क्षये ।

(षद्विकम्)

अक्षो ज्ञातार्थशकटव्यवहारेषु पाशके ॥ २ ॥
 रुद्राक्षेन्द्राक्षयोः सर्पे बिभोतकतरावपि ।
 चक्रे कर्षे पुमान् क्लोवं तुत्ये सौवर्चलेन्द्रिये ॥ ३ ॥
 उषा बाणसुतारात्र्योरुषः कामिनि गुग्गुलौ ।
 रात्रिशेषे उषायान्तु केचिदाहुस्तदव्ययम् ॥ ४ ॥
 उषः क्षारमृत्तिकायां प्रभातेऽपि पुमानयम् ।
 तत्सन्धायाञ्च रन्ध्रे च चन्दनाद्रौ श्रवोविले ॥ ५ ॥

ऋषिर्वेदे वशिष्ठादौ दीधितौ च पुमानयम् ।
 ऋक्षः पर्वतभेदे स्याद् भल्लुके शोणके पुमान् ॥ ६ ॥
 कृतवैधनेऽन्यलिङ्गो नक्षत्रे पुत्रपुंसकम् ।
 कक्षा स्यादन्तरोपस्य पश्चादञ्चलपल्लवे ॥ ७ ॥
 स्पर्धास्पदे ना दोर्मूले कच्छवीरुत्तणेषु च ।
 कर्षो न कर्षणे मानप्रभेदे पुत्रपुंसकम् ॥ ८ ॥
 कर्पूः पुमान् करीषाग्नौ स्त्रियां कुर्येष्टिस्त्रातयोः ।
 काक्षो तुवरिकायाञ्च सौराष्ट्रमृद्यपि स्त्रियाम् ॥ ९ ॥
 कोषोऽहो कुड्मले पात्रे दिव्ये खड्गपिधानके ।
 जातिकोषेऽर्थसङ्घाते पेश्यां शब्दादिसङ्ग्रहे ॥ १० ॥
 घोष आभीरपल्ल्यां स्याद् गोपालध्वनिघोषके ।
 कांस्ये चाम्बुदनादे ना घोषा मधुरिकौषधौ ॥ ११ ॥
 चौक्षो गीते शुचौ दक्षे तथा तीक्ष्णमनोज्ञयोः ।
 झषा नागबलायां स्त्री तापमत्स्याटवीषु ना ॥ १२ ॥
 तर्षो लिप्सोदन्ययोस्त्विट् कान्तौ वाचि रुचौ स्त्रियाम् ।
 तुषो धान्यत्वगक्षद्रोस्तृषा लिप्सातृषोः स्त्रियाम् ॥ १३ ॥
 तृट् लिप्सायामुदन्यायां स्मरपुत्रयामपि स्त्रियाम् ।
 दक्षस्त्रिषु पटौ पुंसि ताम्रचूडे प्रजापतौ ॥ १४ ॥
 मुनिभेदे हरवृषे द्रुमभेदे स्त्रियां भुवि ।
 दोषः स्याद् दूषणे पापे दोषा रात्रौ भुजेऽपि च ॥ १५ ॥
 ध्वांक्षो मत्स्यात् खगे काके तक्षके भिक्षुकेऽपि च ।
 ध्वाङ्क्षो कक्कोलिकायां स्यान्न्युक्षं कात्स्न्ये तृणेऽपि च ॥ १६ ॥
 क्तोवेऽथ पुंसि महिषे निकृष्टे पुनरन्यवत् ।
 प्लक्षो जटीगदभाण्डद्वोपमित्कुञ्जराशने ॥ १७ ॥
 पक्षो मासार्द्धके पार्णिग्रहे साध्यविरोधयोः ।
 केशादेः परतो वृन्दे बले सखिसहाययोः ॥ १८ ॥
 चुल्लोरन्ध्रे पतत्रे च वाजे कुञ्जरपाश्वयोः ।
 प्रेक्षा नृत्येक्षणे बुद्धौ प्रैषः क्लेशे च मर्दने ॥ १९ ॥

उन्मादे प्रेषणे पौषो मासे तत्पूर्णमातिथौ ।
 स्त्रियां भिक्षा भृतौ याज्जासेवाभिक्षितवस्तुषु ॥ २० ॥
 माषो व्रीह्यन्तरे मूर्खे मानत्वग्दोषभेदयोः ।
 मिषं व्याजे स्पर्द्धने ना मेषो राश्यन्तरे हुडे ॥ २१ ॥
 भैषज्यमिदि मोक्षस्तु मुक्तिपाटलिमोचने ।
 यक्षो गुह्यकमात्रे च गुह्यकाधीश्वरेऽपि च ॥ २२ ॥
 रक्षा जतुरक्षणयोः रूक्षस्वप्रेम्ण्यचिक्कणे ।
 लक्षा न पुंसि सङ्ख्यायां क्लोवं व्याजशरव्ययोः ॥ २३ ॥
 वर्षोऽस्त्री भारतादौ च जम्बुद्वीपावद्वृष्टिषु ।
 प्रावृट्काले स्त्रियां भूमिनि विट् स्त्री व्यापनविष्टयोः ॥ २४ ॥
 विषं जलेऽतिविषायां स्त्रियां क्ष्वेडे तु न स्त्रियाम् ।
 वृषो धर्मे बलवर्दे शृङ्गायां पुंराशिभेदयोः ॥ २५ ॥
 श्रेष्ठे स्यादुत्तरस्थश्च वासामूषिकशुकले ।
 तथा वास्तुस्थानभेदे पुमानयं प्रकीर्तितः ॥ २६ ॥
 वृषा मूषिकपण्याञ्च यतीनामासने वृषो ।
 व्योषं स्यात् त्रिकटुद्रव्ये करिभेदे पुमानयम् ॥ २७ ॥
 शुषिः शोषे विलेखी स्यात् शेषः सङ्कर्षणे वधे ।
 अनन्ते ना प्रसादे न स्वनिर्माल्यार्पणे स्त्रियाम् ॥ २८ ॥
 उपयुक्तेतरे न स्त्री शोषो यक्षमणि शोषणे ।
 (षत्रिकम्)

अध्यक्षोऽधिकृते पुंसि प्रत्यक्षे त्वभिधेयवत् ॥ २९ ॥
 अभिषुः प्रभ्रहे रश्मौ नाकर्षो द्यूत इन्द्रिये ।
 पाशके शारिफलके कोदण्डाभ्यासवस्तुनि ॥ ३० ॥
 आकर्षणेऽपि पुंसि स्यादात्मिषं पुंनपुंसकम् ।
 भोग्यवस्तुनि सम्भोगेऽप्युत्कोचे पललेऽपि च ॥ ३१ ॥
 उष्णीषन्तु शिरोवेष्टे किरीटे लक्षणान्तरे ।
 उप्रेक्षाऽनपधानेऽपि काव्यालङ्करणान्तरे ॥ ३२ ॥
 कल्मषं किल्बिषे क्लोवं पुंसि स्थान्नरकान्तरे ।

कल्माषो यातुधाने च कृष्णपाण्डरकृष्णयोः ॥ ३३ ॥
 कलुषं त्वाविले पापे किल्बिषं पापरोगयोः ।
 अपराधेऽपि कुल्माषं काञ्जिके यावके पुमान् ॥ ३४ ॥
 गण्डूषो मुखपूर्त्तिभपुष्करप्रसृतोन्मिते ।
 गवाक्षो शक्रवारुण्यां गवाक्षो जालके कपौ ॥ ३५ ॥
 गोरक्षो नागरङ्गे स्याद् गवाञ्च परिरक्षके ।
 जिगीषा जेतुमिच्छायां व्यवसायप्रकषयोः ॥ ३६ ॥
 तरोषः शोभनाकारे भेलेऽब्धिब्यवसाययोः ।
 तरीषी शक्रकन्यायां पुंसि स्वर्गे महोदधौ ॥ ३७ ॥
 तारोषी चेन्द्रकन्यायां ना स्वर्गाम्बुधिकाञ्चने ।
 नहुषो नागभेदे स्यात् सोमवंशनृपेऽपि च ॥ ३८ ॥
 निकषः शाणफलके निकषा यातुमातरि ।
 निमेषनिमिषौ कालप्रभेदेऽक्षिनिमोलने ॥ ३९ ॥
 परुषं कर्बुरे रूक्षे निष्ठुरोक्तौ च वाच्यवत् ।
 प्रदोषः समये दोषे प्रत्युषोऽहर्मुखे वसौ ॥ ४० ॥
 पोयूषं सप्तदिवसावधिक्षोरे तथाऽमृते ।
 पुरुषः पूरुषे साङ्ख्यज्ञे च पुन्नागपादपे ॥ ४१ ॥
 पौरुषं पुरुषस्य स्याद् भावे कर्मणि तेजसि ।
 ऊर्ध्वविस्तृतदोः पाणिनृमाने त्वभिधेयवत् ॥ ४२ ॥
 महिषो कृताभिषेकासैरिभ्योरोषधीभिदि ।
 मारिषः शाकभिद्यार्थे नाट्योक्तौ पुंसि योषिति ॥ ४३ ॥
 दक्षाम्बायां मृगाक्षी तु विशालामृगनेत्रयोः ।
 रक्ताक्षः कासरे क्रूरे पारावतचकोरयोः ॥ ४४ ॥
 रौहिषं कत्तृणे क्लोबं पुंसि स्याद् हरिणान्तरे ।
 विश्लेषो विधुरेऽयोगे शुश्रूषा स्यादुपासने ॥ ४५ ॥
 कथने श्रोतुमिच्छायां शैलूषो नदबिल्वयोः ।
 संहर्षस्तु प्रमोदेऽपि स्पर्द्धायाञ्च प्रभञ्जने ॥ ४६ ॥
 सङ्घर्षः स्यात् पुमान् घृष्टौ स्पर्द्धायामपि दृश्यते ।

समोक्षा तु स्त्रियां तत्त्वे बुद्धावपि निभालने ॥ ४७ ॥
(षचतुष्कम्)

अनुकर्षो रथाधःस्थदारुण्यप्यनुकर्षणे ।
अम्बरीषं रणे भ्राष्ट्रे कलीबं पुंसि नृपान्तरे ॥ ४८ ॥
नरकस्य प्रभेदे च किशोरे भास्करेऽपि च ।
आम्रातकेऽनुतापे चानिमेषो मत्स्यदेवयोः ॥ ४९ ॥
अनुतर्षः सुरापानपात्रे तृष्णाभिलाषयोः ।
अहिद्विङ्गरुडे शक्रे मयूरे नकुले पुमान् ॥ ५० ॥
अलम्बुषः प्रहस्ते च छन्दे राक्षसान्तरे ।
अलम्बुषा तु मुण्डोर्यां स्वर्गवाराङ्गनान्तरे ॥ ५१ ॥
अथ किम्पुरुषो लोकभेदकिन्नरयोः पुमान् ।
देववृक्षः सप्तपर्णे मन्दारादिषु गुग्गुलौ ॥ ५२ ॥
नन्दिघोषोऽर्जुनरथे घोषे बन्दिजनस्य च ।
परिवेषस्तु पुंलिङ्गः परिधौ परिवेषणे ॥ ५३ ॥
परिघोषो निनादे स्यादवाच्ये जलदध्वनौ ।
पलङ्कषा गोक्षुरके रास्नागुग्गुलुकिंशुके ॥ ५४ ॥
मुण्डीरोलाक्षयोश्च खो राक्षसे तु पलङ्कषः ।
वीरवृक्षो भल्लातकककुभद्रुमयोः पुमान् ॥ ५५ ॥
भूतवृक्षस्तु शाखोटद्रुमे श्योनाकपादपे ।
महाघोषा तु कर्कटशृङ्गयां पुंस्यतिघोषणे ॥ ५६ ॥
कलोबं हट्टे राजवृक्षः सुवर्णाकपियालयोः ।
वातरुषस्तु वातूलोत्कचयोः शक्रकार्मुके ॥ ५७ ॥
विशालाक्षो हरे ताक्ष्ये ना सुनेत्रेऽभिधेयवत् ।
सकटाक्षो वराक्षे ना कटाक्षसहिते त्रिषु ॥ ५८ ॥

इति पान्तवर्गः ।

(सैकम्)

स जीवेच्छे पञ्चवक्त्रे भृगौ भसि निशापतौ ।
शक्तौ तु सा स्त्रियां सुस्तु प्रसवे गर्भमोचने ॥ १ ॥

(सद्विकम्)

कंसोऽस्त्री तैजसद्रव्ये कांश्ये मानेऽसुरे तु ना ।
कासूर्विकलवाचि स्यात् तथा शक्त्यायुषे स्त्रियाम् ॥ २ ॥
गुत्सः स्यात् स्तम्बके स्तम्बे हारभिदूषप्रविषर्णयोः ।
गोसो बोलोषसोश्चास इक्षुपक्षिभदोः पुमान् ॥ ३ ॥
त्रासो भये मणेर्दोषे दासी बाणाभुजिष्ययोः ।
दासो भृत्ये च शूद्रे च ज्ञातात्मनि च धीवरे ॥ ४ ॥
नासा तु नासिकायाञ्च द्वारोर्ध्वदारुणि स्त्रियाम् ।
नासूरश्चाजनन्योश्च कन्दलीवीरुघोः स्त्रियाम् ॥ ५ ॥
वसुर्ना देवभेदाग्निमाथोक्त्रवक्त्रकराजसु ।
क्लोवे वृद्धयोषवे श्यामरैरत्ने मधुरे त्रिषु ॥ ६ ॥
भासः पुंसि प्रभायां स्याद् विशेषे विहगस्य च ।
भास् प्रभावे मयूखे स्त्री भाश्चन्द्रमासयोः पुमान् ॥ ७ ॥
मांसं स्यादामिषे क्लीबं कक्कोलोजटयोः स्त्रियाम् ।
मिसिः स्त्री मधुरामांस्योः शतपुष्पाजमोदयोः ॥ ८ ॥
मृत्सा काक्ष्यां श्रेष्ठमृदि रसो गन्धरसे जले ।
मृज्जारादौ विषे वीर्ये तिक्तादौ द्रवरागयोः ॥ ९ ॥
देहधातुप्रभेदे च पारदस्वादयोः पुमान् ।
स्त्रियान्तु रसनापाठाशल्लकीकङ्कुभूमिषु ॥ १० ॥
रासः कोलाहले ध्वाने भाषामृज्जलकैऽपि च ।
क्रीडाभेदे च गोपानां वत्सः पुत्रादिवर्षयोः ॥ ११ ॥
तर्णके नोरसि क्लीबं व्यासो ना बिस्तृतौ मुनौ ।
शंसा वचसि वाञ्छायां हंसः स्यान्मानसौकसि ॥ १२ ॥
निर्लोभनृपविष्णवर्के परमात्मनि मत्सरे ।
योगिभेदे मन्त्रभेदे शरीरमरुदन्तरे ॥ १३ ॥

तुरङ्गमप्रभेदेऽपि हिंसा चौर्यादिघातयोः ।

(सत्रिकम्)

अलसा हंसपद्यां ना पादरोगदुभेदयोः ॥ १४ ॥

क्रियामन्दे त्रिष्वथार्चिर्मयूखशिखयोर्न ना ।

अदस परस्मिन्तत्र स्यादभ्यासोऽभ्यसनेऽन्तिके ॥ १५ ॥

आगोऽपराधे पापे स्यादाश्वासः पुंसि निवृत्तौ ।

आख्यायिकापरिच्छेदे चाशीर्दन्ते मरुद्भुजाम् ॥ १६ ॥

हितस्याशंसने स्त्री स्यादिष्वासः कामुके पुमान् ।

त्रिषु स्यात् क्षेपके चेषोरुच्छ्वासः प्राणनेऽपि च ॥ १७ ॥

आख्यायिकापरिच्छेदेऽप्याश्वासेऽपि पुमानयम् ।

उत्तंसः कर्णपूरेऽपि शिखरेऽपि च न स्त्रियाम् ॥ १८ ॥

उषस् प्रत्यूषसि क्लोबं पितृप्रस्वाञ्च योषिति ।

उरस् वक्षसि च श्रेष्ठेऽप्येनः पापापराधयोः ॥ १९ ॥

ओजस् दीप्ताववष्टम्भे प्रकाशबलयोरपि ।

ओकस् आश्रयमात्रे च मन्दिरे च नपुंसकम् ॥ २० ॥

कोकसः कृमिजातौ स्यात् पुंसि कुल्ये नपुंसकम् ।

चमसो यज्ञपात्रस्य भेदेऽस्त्रौ पिष्टके स्त्रियाम् ॥ २१ ॥

छन्दस् पद्ये च वेदे च स्वैराचाराभिलाषयोः ।

ज्यायान् वृद्धेऽतिप्रशस्ते ज्योतिरग्नौ दिवाकरे ॥ २२ ॥

पुमान् नपुंसकं दृष्टौ स्यान्नक्षत्रप्रकाशयोः ।

तरो बले च वेगे च तपो लोकान्तरेऽपि च ॥ २३ ॥

चान्द्रायणादौ धर्मे च पुमान् शिशिरमाघयोः ।

तमो ध्वान्ते गुणे शोके क्लोबं वा ना विधुन्तुदे ॥ २४ ॥

तामसो निशि दुर्गायां तामसो भुङ्गते खले ।

तेजो दीप्तौ प्रभावे च स्यात् पराक्रमरेतसोः ॥ २५ ॥

धनुः पिबाले ना न स्त्री राशिभेदे शरासने ।

धनुर्द्वरे त्रिषु नभः क्लोबं व्योम्नि पुमान् घने ॥ २६ ॥

घ्राणश्रावणवर्षाषु विसतन्तौ पतद्ग्रहे ।

पनसः कण्टकिफले कण्टके वानरान्तरे ॥ २७ ॥
 स्त्रियां रोगप्रभेदे स्यात् पयः स्यात् क्षोरनोरयोः ।
 पायसस्तु क्लोबपुंसोः श्रोत्रासपरमात्रयोः ॥ २८ ॥
 पुक्लसी कलिकानीत्योः पुक्लसः श्वपचेऽधमे ।
 बोभत्सो नाऽर्जुने क्रूरघृणात्मविकृते त्रिषु ॥ २९ ॥
 भूयान् त्रिषु बहुतरे पुनरर्थे त्वदोऽव्ययम् ।
 मनस् चित्ते मनोपायां मह उत्सवतेजसोः ॥ ३० ॥
 मानसं सरसि स्वान्ते रभसो वेगहृषयोः ।
 रहस् तत्त्वे रते गुह्ये रजस् क्लोबं गुणान्तरे ॥ ३१ ॥
 आर्त्तवे च परागे च रेणुमात्रे च दृश्यते ।
 राक्षसो यातुधाने स्याच्चण्डायां राक्षसो स्मृता ॥ ३२ ॥
 रेपाः स्यादधमे क्रूरे कृपणेऽप्यभिधेयवत् ।
 रेतस् शुके पारदे च रोदश्च रोदसीति च ॥ ३३ ॥
 दिवि भूमौ पृथक् च स्यात् सहोक्त्याप्येतयोस्था ।
 लालसौतृमुक्यतृष्णातिरेक्याच्चासु च द्वयोः ॥ ३४ ॥
 वयस् पक्षिणि बाल्यादौ यौवने च नपुंसकम् ।
 वच्चो नपुंसकं रूपे विष्ठायामपि तेजसि ॥ ३५ ॥
 पुंसि चन्द्रस्य तनये बर्हिस् पुंसि हुताशने ।
 न स्त्री कुशे वपुस् क्लोबं तनौ शस्ताकृतावपि ॥ ३६ ॥
 वतंसस्तु पुमान् कर्णपूरशेखरयोरपि ।
 बाहसो जलनिर्याणे शयालौ सुनिषण्णके ॥ ३७ ॥
 वायसोऽगुरुवृक्षे च श्रोत्रासध्वाङ्गयोः पुमान् ।
 काकोडुम्बरिकायाञ्च काकमाच्याञ्च वायसो ॥ ३८ ॥
 विद्वानात्मविदि प्राज्ञे पण्डिते चाभिधेयवत् ।
 विलासो हारभेदे स्याल्लीलायामपि पुंस्ययम् ॥ ३९ ॥
 वीतंसो बन्धनोपाये मृगाणां पक्षिणामपि ।
 तेषामपि च विश्वासहेतोः प्रावरणेऽपि च ॥ ४० ॥
 वेधाः पुंसि हृषीकेशे बुधे च परमेष्ठिनि ।

शिरसू प्रधाने सेनाग्रे शिखरे मस्तकेऽपि च ॥ ४१ ॥
 श्रोवासो वृकधूपे स्यात् पङ्कजे मधुसूदने ।
 श्रेयो मुक्तौ शुभे घर्मेऽतिप्रशस्ते च वाच्यवत् ॥ ४२ ॥
 श्रेयसी करिपिप्पल्यामभयापाठयोरपि ।
 सहो बले ज्योतिषि च पुंसि हेमन्तमार्गयोः ॥ ४३ ॥
 सरसी विल्ले कासारे सरो नीरतङ्गागयोः ।
 स्यात् समासस्तु पुंल्लिङ्गः संक्षेपे च समर्थने ॥ ४४ ॥
 सारसः पक्षिभेदेन्द्रोः क्तोबन्तु सरसीरुहे ।
 साहसन्तु बलात्कारकृतकार्ये दमेऽपि च ॥ ४५ ॥
 सुरसन्तु त्रिषु स्वादौ पर्णासे तु नपुंसकम् ।
 स्त्री रास्नानागमात्रोश्च स्त्रोतौऽम्बुवेग इन्द्रिये ॥ ४६ ॥
 हविर्होतव्यमात्रे च सर्पिष्यपि नपुंसकम् ।

(सचतुष्कम्)

अधिवासो निवासे स्यात् संस्कारे धूपनादिभिः ॥ ४७ ॥
 अवध्वंसः परित्यागे निन्दनेऽप्यवचूर्णने ।
 अवतंसो न स्त्रियां स्यात् कर्णपूरे च शेखरे ॥ ४८ ॥
 अगौकाः पुंसि शरभे पक्षिपञ्चास्ययोरपि ।
 उदर्त्तिचरुप्रभे वाच्यलिङ्गः पुंसि हुताशने ॥ ४९ ॥
 कलहंसस्तु कादम्बे राजहंसे नृपोत्तमे ।
 कनीयानतिथूनि स्यादत्यल्पानुजयोस्त्रिषु ॥ ५० ॥
 कुम्भीनसः क्रूरसर्पे स्त्रियां लवणमातरि ।
 भवेद् घनरसः सान्द्रनिर्घ्यासे मोरटेऽम्बुनि ॥ ५१ ॥
 कर्पूरे पोलुपर्ण्याञ्च सम्यक् सिद्धरसेऽपि च ।
 चन्द्रहासो दशग्रीवकरबालेऽसिमात्रके ॥ ५२ ॥
 जटायुस् पुंसि सम्पातेः कनोयसि च गुग्गुलौ ।
 अथ तामरसं पद्मे ताम्रकाञ्चनयोरपि ॥ ५३ ॥
 त्रिस्रोता जहनुकन्यायां स्त्रोतश्चत्यन्तरेऽपि च ।
 दिवोकाश्च दिवौकाश्च पुंसि देवे च चातके ॥ ५४ ॥

दीर्घायुः शाल्मलीवृक्षे वायसे जीवकद्रुमे ।
 मार्कण्डेये च पुंसि स्याच्चिरजीविनि वाच्यवत् ॥ ५५ ॥
 नगौकाः पुंसि शरभे पक्षिपञ्चास्ययोरपि ।
 निःश्रेयसन्तु कल्याणमोक्षयोः शङ्करे पुमान् ॥ ५६ ॥
 नोलाञ्छसाऽप्सरामेदे सरिद्धेदे च विद्युति ।
 प्रचेताः पाशिनि मुनौ ना प्रहृष्टहृदि त्रिषु ॥ ५७ ॥
 पुनर्वसुर्ना मुनिभिद्यजे द्वित्वे तु भान्तरे ।
 पौर्णमासः पुमान् यज्ञभेदे स्त्री पूणिमातिथौ ॥ ५८ ॥
 महारसः स्यात् कर्जूरे कोषकारकशेरुणोः ।
 मत्तोमसस्तु मल्लिने पुष्पकाशीशलोहयोः ॥ ५९ ॥
 भवेन्मधुरसा द्राक्षामृर्विकादुग्धिकासु च ।
 यमस्वसा तु दुर्गायां यमुनायामपि स्त्रियाम् ॥ ६० ॥
 यवीयाननुजेऽपि स्यादतियूनि च वाच्यवत् ।
 रासेरसस्तु गोष्ठ्यां स्याद् रासशृङ्गारयोरपि ॥ ६१ ॥
 रससिद्धौ रसावासे षष्ठीजागरकेऽपि च ।
 राजहंसस्तु कादम्बे कलहंसे नृपोत्तमे ॥ ६२ ॥
 वरीयान् योगभिच्छ्रेष्ठवरिष्ठेष्वतियूनि च ।
 विहायाः शकुनौ पुंसि गगने पुञ्जपुंसकम् ॥ ६३ ॥
 विभावसुः पुमान् सूर्ये हारभेदे च पावके ।
 श्वःश्रेयसन्तु कल्याणे परमात्मनि शर्मणि ॥ ६४ ॥
 अथ सर्वरसो वाद्यभाण्डभेदे च धूनके ।
 सप्तार्चिचः पावके पुंसि क्रूरचक्षुषि तु त्रिषु ॥ ६५ ॥
 साधीयानतिबाढे स्यादतिसाधौ तु वाच्यवत् ।
 सिद्धरसो रसे पुंसि धातुप्रभृतिषु त्रिषु ॥ ६६ ॥
 सुमनाः पुष्पमालत्योः स्त्रियां ना धीरदेवयोः ।
 सुमेधास्तु स्त्रियां ज्योतिष्मत्यां त्रिषु सुबुद्धिनि ॥ ६७ ॥
 (सपञ्चकम्)
 दिव्यचक्षुः सुगन्धस्य भेदे नाऽन्धे सुलोचने ।

स्यान्नभश्चमसश्चन्द्रे चित्रापूपेन्द्रजालयोः ॥ ६८ ॥
हिङ्गुनिर्यास इत्येष निम्बे हिङ्गुरसेऽपि च ।

(सषट्कम्)

हिरण्यरेताः पुंसि स्याद् दिवाकरहविर्भुजोः ॥ ६९ ॥
इति सान्तवर्गः ।

(हैकम्)

हः शिवे सलिले शून्ये धारणे मङ्गलेऽपि च ।
गगने तकुलीशे च रक्ते नाके च वर्ण्यते ॥ १ ॥

(हद्विकम्)

अहिर्वृत्रासुरे सर्पे पुंसीहोद्यमबाञ्छयोः ।
कुहूः स्त्रो कोकिलालापनष्टेन्दुकलदर्शयोः ॥ २ ॥
ग्रहोऽनुग्रहनिर्वन्धग्रहणेषु रणोद्यमे ।

सूर्यादौ पूतनादौ च सैहिकेयोपरागयोः ॥ ३ ॥

ग्राहो ग्रहेऽवहारे च गुहः षाण्मातुरे गुहा ।

सिंहपुच्छ्यां च गर्ते च पर्वतादेश्च गह्वरे ॥ ४ ॥

गृहं गृहाश्च पुंभूमि कलत्रेऽपि च सद्गानि ।

नाहस्तु बन्धने कूटे ग्रोहो गजाङ्घ्रिपर्वणोः ॥ ५ ॥

वाच्यवन्निपुणे तर्के बर्ह पिच्छे दलेऽस्त्रियाम् ।

बहु स्यात् त्रयादिसङ्ख्यासु विपुलेऽप्यभिधेयवत् ॥ ६ ॥

मही नद्यन्तरे भूमौ सह उत्सवतेजसोः ।

अथ मोहो नृलिङ्गः स्यादविद्यायाश्च मूर्च्छने ॥ ७ ॥

लोहोऽस्त्री शस्त्रके लौहे जाङ्गके सर्वतैजसे ।

बहः स्याद् वृषभस्कन्धे बाहे गन्धवहेऽपि च ॥ ८ ॥

बाहो भुजे पुमान् मानभेदाश्च वृषवायुषु ।

ब्रौहिः सामान्यधान्ये स्यादाशुधान्ये तु पुस्ययम् ॥ ९ ॥

व्यूहः स्याद् बलविन्यासे निर्माणे वृन्दतर्कयोः ।

सहो बले न स्त्रियां स्यात् स्त्रियान्तु नखभेषजे ॥ १० ॥

दण्डोत्पलामुद्गर्णकुमारीपृथिवीषु च ।

सिंहः कण्ठारवे राशौ सत्तमे चोत्तरस्थितः ॥ ११ ॥

सिंहो तु कण्ठकार्या स्याद् वार्त्तिकौ वासकेऽपि च ।

स्नेहः स्यात् पुंसि तैलादिरसद्रव्ये च सौहृदे ॥ १२ ॥

(हन्त्रिकम्)

अत्यूहा नीलिकायां स्त्री कालकण्ठखगे पुमान् ।

आग्रहोऽनुग्रहासक्त्योराक्रमे ग्रहणेऽपि च ॥ १३ ॥

आरोहस्त्ववरोहे च वरारोहाकटावपि ।

आरोहणे गजारोहे दीर्घत्वे च समुच्छ्रये ॥ १४ ॥

तत्साहस्तूद्यमे सूत्रे कटाहः कूर्मकर्परे ।

द्वोपस्य च प्रभेदे स्यात् तैलादेः पाकभाजने ॥ १५ ॥

जायमानविषाणाग्रमहिषीशावकेऽपि च ।

कलहं युधि वाटे ना खड्गकोषे च भण्डने ॥ १६ ॥

दात्यूहस्तु पुमान् कालकण्ठचातकपक्षिणोः ।

निग्रहो भर्त्सनेऽपि स्यान्मर्श्यादायाञ्च बन्धने ॥ १७ ॥

निर्यूहः शिखरे द्वारे निर्य्यासे नागदन्तके ।

निरुहो वस्तिभेदे स्याद्दूहशून्ये च निश्चिते ॥ १८ ॥

प्रग्राहस्तु तुलासूत्रे वृषादिप्रग्रहऽपि च ।

पटहो ना समारम्भे आनके पुन्नपुंसकम् ॥ १९ ॥

प्रवहस्तु बहिर्याग्रमातरिश्चप्रभेदयोः ।

प्रग्रहस्तु तुलासूत्रे बन्धां नियमने भुजे ॥ २० ॥

हयादिरश्मौ रश्मौ च सुवर्णालुग्रहोरुहे ।

प्रवाहस्तु प्रवृत्तौ स्यादपि स्रोतसि वारिणः ॥ २१ ॥

वराहः शूकरे विष्णौ मानभेदेऽद्विमुस्तयोः ।

वाराही मातृभेदे स्याद् विश्वक्सेनप्रियौषधौ ॥ २२ ॥

राजाहजोङ्गके क्लीबं राजयोग्येऽभिधेयवत् ।

विग्रहः कायविस्तारविभागे ना रणेऽस्त्रियाम् ॥ २३ ॥

विदेहः कायशून्ये स्याज्जनकान्वयभूमिपे ।
 वैदेही रोचनासीताबाणकृष्णोपिप्लोषु च ॥ २४ ॥
 सङ्ग्रहो बृहत्पुत्तङ्गे ग्रहसङ्क्षेपयोरपि ।
 सुवहा शल्लक्येलापणीगोधापदीषु बीणायाम् ॥ २५ ॥
 रास्नाशेफालिकयोः स्त्री सुखवाहोऽन्यलिङ्गः स्यात् ।

(हचतुष्कम्)

अवग्रहो वृष्टिरोधे प्रतिबन्धे गजालिके ॥ २६ ॥
 अभिग्रहोऽभिग्रहणेऽभियोगेऽपि च गौरवे ।
 अवरोहोऽवतरणेऽप्यारोहे च लतोद्गमे ॥ २७ ॥
 अवहारोहाऽवगन्धायां स्त्रियां त्रिष्वश्ववाहके ।
 उपनाहो व्रणालेपपिण्डे बीणानिबन्धने ॥ २८ ॥
 उपग्रहः पुमान् बन्ध्यामुपयामेऽनुकूलने ।
 स्याद् गन्धवहा नासायां पुंस्त्रिलङ्गो मातरिश्चनि ॥ २९ ॥
 तनूरुहन्तु लोम्नि स्यात् पतत्रे च नपुंसकम् ।
 तमोऽपहः सहस्रांशुमृगाङ्गाजनवाहिषु ॥ ३० ॥
 प्रतिग्रहः स्वीकरणे सैन्यपृष्ठे पतद्ग्रहे ।
 द्विजेभ्यो विधिवहेये तद्ग्रहे च ग्रहान्तरे ॥ ३१ ॥
 परिग्रहः परिजने पत्न्यां स्वीकारमूलयोः ।
 शापे परिवर्हो राजयोग्यद्रव्ये परिच्छदे ॥ ३२ ॥
 परोवाहो जलोच्छ्वासे महीभृद्योग्यवस्तुनि ।
 पितामहो विारश्चौ स्यात् तातस्य जनकेऽपि च ॥ ३३ ॥
 महासहा माषपर्ण्यामल्लानेऽपि च योषिति ।

(हपञ्चकम्)

प्रपितामह इत्येष विधौ पितृपितामहे ॥ ३४ ॥

इति हान्तवर्गः ।

अथाव्ययानि ।

अथाव्ययानि वक्ष्यन्ते व्यक्तं पूर्वोदितैः क्रमैः ।

अकाराद्यन्तता चास्मिन् तस्मादत्यतिरिच्यते ॥ १ ॥

(अ)

अशब्दः स्यादभावेऽपि स्वल्पार्थप्रतिषेधयोः ।

अनुकम्पायाञ्च तथा यासुदेवे त्वनव्ययम् ॥ २ ॥

(आ)

आ प्रगृह्यं स्मृतौ वाक्येऽनुकम्पायां समुच्चये ।

(इ)

इ खेदे च रुषोक्तौ चापाकरणानुकम्पयोः ॥ ३ ॥

(ई)

ई विषादेऽनुकम्पायां लक्ष्म्यां पुनरनव्ययम् ।

(उ)

उ सम्बोधनरोषोक्तयोरनुकम्पानियोगयोः ॥ ४ ॥

पदस्य पूरणे पादपूरणेऽपि च दृश्यते ।

(ऊ)

ऊ वाक्यारम्भरक्षानुकम्पास्वपि च दृश्यते ॥ ५ ॥

(ऋ)

ऋशब्दो गर्हणे वाक्ये देवाम्बायां त्वनव्ययम् ।

(ॠ)

ॠ वाक्यारम्भे रक्षायां वक्षःस्मृतयोरनव्ययम् ॥ ६ ॥

देवाम्बायां दनौ चापि भैरवे दनुजे गतौ ।

(ऌ)

लृकारो देवताम्बायां भुवि कुप्रे च कीर्तितः ॥ ७ ॥

(ॡ)

लृकारो देवनाय्या स्यान्नाय्यात्मन्यपि मातरि ।

(ए)

ए स्मृतावप्यसूयानुकम्पामन्त्रणहूतिषु ॥ ८ ॥

(ऐ)

ऐशब्दो दृश्यते हूतौ स्मृत्यामन्त्रणयोरपि ।

(ओ)

ओ सम्बोधन आह्वाने स्मरणे चानुकम्पने ॥ ९ ॥

(औ)

औशब्दः कथितो हूतौ तथा सम्बोधनेऽपि च ।

स्त्री तु विश्वम्भरायां स्यात् पुमांस्तु निस्वने स्मृतः ॥ १० ॥

(कैकम्)

कु पापे चेषदर्थे च कुत्सायाञ्च निवारणे ।

(कद्विकम्)

धिक्ष् भर्त्सने च निन्दायाम्

(कत्रिकम्)

सनागप्यल्पमन्दयोः ॥ ११ ॥

हिरुक्शब्दो विनार्थे च मध्यार्थेऽपि च दृश्यते ।

(गद्विकम्)

अङ्ग सम्बोधने हर्षे सम्भ्रमासूययोरपि ॥ १२ ॥

(ङद्विकम्)

आङ् सोमायामभिव्याप्तौ क्रियायोगेषदर्थयोः ।

(चैकम्)

चान्वाचये समाहारेऽप्यन्योन्यार्थे समुच्चये ॥ १३ ॥

पक्षान्तरे तथा पादपूरणेऽप्यवधारणे ।

(चद्विकम्)

किञ्च्चारम्भे च साकल्ये प्राक् पूर्वस्मिन्नवान्तरे ॥ १४ ॥

अग्रे प्रभातेऽतीते च देशे दिक्कालयोरपि ।

(चत्रिकम्)

तिर्यक् तिरोऽर्थे वक्त्रे च विहङ्गादौ त्वनव्ययम् ॥ १५ ॥

ननु च प्रश्नदुष्टोक्तयोः सम्यग् दृढप्रशंसयोः ।

(जद्विकम्)

नञ्भावे निषेधे च स्वरूपार्थेऽप्यतिक्रमे ॥ १६ ॥

ईषदर्थे च सादृश्ये तद्विरुद्धतदन्ययोः ।

(ठद्विकम्)

सुष्ठु प्रशंसनेऽपि स्यादत्यर्थे च निगद्यते ॥ १७ ॥

(ठत्रिकम्)

अपष्टु निरवद्ये च शोभनार्थे च दृश्यते ।

(णचतुष्कम्)

अन्तरेणपदं विद्याद् विनामध्यार्थयोरपि ॥ १८ ॥

(तैकम्)

तु पादपूरणे भेदे समुच्चयेऽवधारणे ।

पक्षान्तरे नियोगे च प्रशंसायां विनिप्रहे ॥ १९ ॥

(तद्विकम्)

अतिशब्दः प्रशंसायां प्रकर्षे लङ्घनेऽपि च ।

नितान्तासम्प्रतिक्षेपवाचकोऽप्येष दर्शितः ॥ २० ॥

अस्तु स्यादभ्यनुज्ञानेऽप्यमूयापीडयोरपि ।

प्रतिक्षेपे प्रशंसायां प्रकर्षे लक्षणेऽपि च ॥ २१ ॥

असम्प्रत्यर्थ उद्दिष्टमिति हेतौ प्रकाशने ।

निदर्शने प्रकारे स्यात् परकृत्यनुकर्षयोः ॥ २२ ॥

समाप्तौ च प्रकरणेऽप्युताऽत्यर्थविकल्पयोः ।

समुच्चये वितर्के च प्रश्ने च पादपूरणे ॥ २३ ॥

उत् स्यात् प्रश्ने वितर्के च चेत् कुत्सितप्रशंसयोः ।

पक्षान्तरेऽप्यसाकल्ये जातुशब्दो विगर्हणे ॥ २४ ॥

कदाचिदर्थेऽपि तथा नेत् विकल्पनिषेधयोः ।

प्रति प्रतिनिधावित्थम्भूताख्यानाभिमुख्ययोः ॥ २५ ॥

मात्रार्थभागवीप्सासु लक्षणप्रतिदानयोः ।

वतामन्त्रणसन्तोषखेदानुक्रोशविस्मये ॥ २६ ॥

स्वस्ति स्यान्मङ्गले पुण्येऽप्याशंसायामपि क्वचित् ।

स्वित् प्रश्ने च वितर्के च तथैव पादपूरणे ॥ २७ ॥

हन्त वाक्यारम्भखेदविषादहर्षसम्भ्रमे ।

(तत्रिकम्)

आराद् दूरे समीपे च कञ्चित् कामप्रवेदने ॥ २८ ॥

प्रश्ने हर्षे मङ्गले च किमुत प्रश्नतर्कयोः ।

विकल्पेऽतिशयेऽपि स्यात् तावद् मानेऽवधारणे ॥ २९ ॥

सम्भ्रमे च परिच्छेदे तथा कात्स्न्यधिकारयोः ।

पश्यत् स्याच्च प्रशंसायां विस्मये च निगद्यते ॥ ३० ॥

पश्चात् प्रतीच्यां चरमेऽप्यधिकारेऽपि दृश्यते ।

यद्वत् प्रश्ने वितर्के च यावत् कात्स्न्येऽवधारणे ॥ ३१ ॥

प्रशंसायां परिच्छेदे मानाधिकारसम्भ्रमे ।

पक्षान्तरे च शश्वत् स्यादनुप्रश्ने च मङ्गले ॥ ३२ ॥

पुराकल्पे सदार्थे च पुनरर्थे च दृश्यते ।

सकृत् सदैकवारे स्यात् साक्षात् प्रत्यक्षतुल्ययोः ॥ ३३ ॥

(तचतुष्कम्)

अहोबताऽनुकम्पायां खेदे सम्बोधनेऽपि च ।

पुरस्तात् प्रथमे प्राच्यामग्रतोऽर्थापुरार्थयोः ॥ ३४ ॥

(थद्विकम्)

अथाथो संशये स्यातामधिकारे च मङ्गले ।

विकल्पानन्तरप्रश्नकात्स्न्यारम्भसमुच्चये ॥ ३५ ॥

तथाऽभ्युपगमे पृष्टप्रतिवाक्ये समुच्चये ।

सदृशे निश्चयेऽपि स्याद् यथा तुल्यार्थमानयोः ॥ ३६ ॥

प्रशंसायां वृथा बन्धये निष्करणे—

(थन्निकम्)

ऽन्यथा पुनः ।

वितथे चापरार्थे च सर्वथा हेतुबाढयोः ॥ ३७ ॥

(दद्विकम्)

सद्व्यपकाशे विभागे च प्राबल्यास्वास्थ्यशक्तिषु ।

प्राधान्ये बन्धने भावे मोक्षे लाभोर्ध्वकर्मणोः ॥ ३८ ॥

यद् गर्हाहेत्ववधृत्योर्यदि गर्हाविकल्पयोः ।

(घद्विकम्)

अधि स्यादधिकारे चापीश्वरे च निगद्यते ॥ ३९ ॥

(नैकम्)

न स्यान्निषेधोपमयोर्नि निवेशभृशार्थयोः ।

नित्यार्थसंशयक्षेपकौशलोपरमेषु च ॥ ४० ॥

सामोप्याश्रयदानेषु मोक्षान्तर्भावबन्धने ।

राश्यधोभावाविन्यासे तु चित्कर्तृपमानयोः ॥ ४१ ॥

विकल्पानुनयातोते प्रश्ने हेत्वपदेशयोः ।

(नद्विकम्)

अनुहीने सहाय्ये च पश्चात्सादृश्ययोरपि ॥ ४२ ॥

लक्षणेत्थम्भूताख्यानभागवीप्सास्वनुक्रमे ।

आयामे च समोपे च किन्तु प्रश्नचित्कर्तृयोः ॥ ४३ ॥

चन विस्मये साकल्ये ननुशब्दो विनिप्रहे ।

अनु प्रश्ने परकृतावधिकारे च सम्भ्रमे ॥ ४४ ॥

आमन्त्रणेऽप्यनुनये प्रश्नानुज्ञावधारणे ।

नानाशब्दो विनार्थेऽपि तथानेकोभयार्थयोः ॥ ४५ ॥

स्थाने तु करणार्थे स्याद् युक्तसादृश्ययोरपि ।

(पद्विकम्)

अप स्यादपकृष्टार्थे वर्जनार्थवियोगयोः ॥ ४६ ॥

विपर्यये च विकृतौ चौर्ध्व निर्देशहर्षयोः ।

अपि सम्भावनाप्रश्नशङ्कागर्हासमुच्चये ॥ ४७ ॥

तथा युक्तपदार्थेऽपि कामकारक्रियासु च ।

उप स्यादधिकार्थे च होनार्थासन्नयोरपि ॥ ४८ ॥

(भद्विकम्)

अभीत्यम्भूतकथने चाभिमुख्याभिलाषयोः ।

(मैकम्)

मा वारणे विकल्पे च स्मातोते पादपूरणे ॥ ४९ ॥

स्यान्मङ्गले परकृतौ

(मद्विकम्)

अमाऽन्तिकसहार्थयोः ।

आम् ज्ञाननिश्चयस्मृत्योक्तम् रोषेऽङ्गोक्ततावपि ॥ ५० ॥

प्रश्नेऽपि स्यादूर्ध्व रुषोक्तौ पृच्छायामोमुपक्रमे ।

प्रणवे चाभ्युपगमे चापाकृतौ च मङ्गले ॥ ५१ ॥
 कम् पादपूरणे तोये मस्तके च सुखेऽपि च ।
 किम् कुत्सायां वितर्के च निषेधप्रश्नयोरपि ॥ ५२ ॥
 किम् सम्भावनायां स्याद् विमर्शे चापि दृश्यते ।
 नाम कोपेऽभ्युपगमे विस्मये स्मरणेऽपि च ॥ ५३ ॥
 सम्भाव्यकुत्साप्राकाश्यविकल्पेऽपि च दृश्यते ।
 सम् कल्याणे सुखे सन्तु शोभनार्थसमार्थयोः ॥ ५४ ॥
 सङ्गार्थे च प्रहृष्टार्थे सामि निन्दाद्वयोर्मतम् ।
 हम् रुषोक्तावनुनये हुम् स्मृतावप्यपाकृतौ ॥ ५५ ॥
 अनुप्रश्नेऽभ्यनुज्ञायां हम् स्यात् प्रश्नवितर्कयोः ।

(मन्त्रिकम्)

अलम् भूषणपट्याप्तिवारणेषु निरर्थके ॥ ५६ ॥
 शक्तावेबम् प्रकारे स्यादङ्गीकारेऽवधारणे ।
 अनुप्रश्ने परकृतानुपमापृच्छयोरपि ॥ ५७ ॥
 कथम् हर्षे च गर्हायां प्रकारार्थे च सम्भ्रमे ।
 प्रश्ने सम्भावनायाश्च कामम् चाऽनुमतौ स्मृतम् ॥ ५८ ॥
 प्रकामे चाप्यसूयायां तथाऽनुगमनेऽपि च ।
 जोषम् सुखे प्रशंसायां तूष्णीलङ्घनयोरपि ॥ ५९ ॥
 नूनन्तु निश्चिते तर्के स्मरणे वाक्यपूरणे ।
 परम् नियोगे क्षेपे च प्राध्वम् नर्मानुकूलयोः ॥ ६० ॥
 सत्यम् प्रश्नेऽभ्युपगमे-

(मचतुष्कम्)

ऽवश्यम् नित्यप्रयत्नयोः ।
 अभीक्ष्णम् मुहुरश्रान्ते शीघ्रप्रकर्षयोरपि ॥ ६१ ॥
 इदानीम् वाक्यभूषायां सम्प्रत्यर्थे च दृश्यते ।
 तद्दिनम् दिनमध्ये स्यात् तथैव प्रतिवासरे ॥ ६२ ॥
 साम्प्रतम् चाधुनार्थे स्यादुचितार्थे च दृश्यते ।

(यद्विकम्)

अयि प्रश्नानुनययोस्तथा सम्बोधनेऽपि च ॥ ६३ ॥
 अये क्रोधे विषादे च सम्भ्रमे स्मरणेऽपि च ।
 दिष्ट्या हर्षे मङ्गले च पश्यशब्दस्तु विस्मये ॥ ६४ ॥
 प्रशंसायामपि तथा

(यन्निकम्)

समयाऽन्तिकमध्ययोः ।

(रैकिकम्)

प्र प्रकर्षे गताद्यर्थेऽपि-

(रद्विकम्)

अरेऽपाकृत्यसूययोः ॥ ६५ ॥

उर्यूरौ चाप्युभौ शब्दौ विस्तारेऽङ्गीकृतावपि ।
 दुर्निषेधे च कष्टे च निर्निर्णयनिषेधयोः ॥ ६६ ॥
 परि स्यात् सर्वतोभावे वर्जने व्याधिशेषयोः ।
 इत्थम्भूताख्यातभागवत्सालिङ्गनलक्षणे ॥ ६७ ॥
 दोषाख्याने निरसने पूजाव्याप्त्योश्च भूषणे ।
 परा विमोक्षप्राधान्यप्रातिलोम्येषु धर्षणे ॥ ६८ ॥
 आभिमुख्ये भृशार्थे च विक्रमे च गतौ वधे ।
 पुरा पुराणे निकटे प्रबन्धातीतभाविषु ॥ ६९ ॥
 स्वः प्रेत्य व्योम्नि नाके चापि-

(रन्निकम्)

अन्तः स्त्रीकारमध्ययोः ।

अन्तरा तु विनार्थे स्यान्मध्यार्थनिकटार्थयोः ॥ ७० ॥
 उर्यूर्यूरौ च विस्तारेऽङ्गीकृतौ त्रयम् ।
 नकिर्निषेधोपमयोः प्रादुः प्राकाश्य इष्यते ॥ ७१ ॥
 सम्भाव्ये च प्रवृत्तौ च पुनरप्रथमे मतम् ।
 अधिकारे च भेदे च तथा पक्षान्तरेऽपि च ॥ ७२ ॥

(लद्विकम्)

किलशब्दस्तु वार्त्तायो सम्भाव्यानुनयार्थयोः ।

खलु स्याद् वाक्यभूषायां जिज्ञासायाञ्च सान्त्वने ॥ ७३ ॥
वीप्सामाननिषेधेषु पूरणे पदवाक्ययोः ।

(वैकम्)

वा स्याद् विकल्पोपमयोर्वितर्के पादपूरणे ॥ ७४ ॥
समुच्चये च विस्मये नानार्थातीतयोरपि ।
वै स्यात् सम्बोधने पादपूरणेऽनुनयेऽपि च ॥ ७५ ॥
वि निग्रहे नियोगे च तथैव पादपूरणे ।
निश्चयेऽसहने हेतावव्याप्तिविनियोगयोः ॥ ७६ ॥
ईषदर्थं परिभवे शुद्धाबालम्बनेऽपि च ।
विज्ञाने-

(वद्विकम्)

अथैव चौपम्ये नियोगे वाक्यपूरणे ॥ ७७ ॥
अवधारणे च चारनियोगे च विनिग्रहे ।

(षद्विकम्)

उषा रात्रौ तदन्ते च दोषा रात्रौ च तन्मुखे ॥ ७८ ॥
मङ्क्षु शीघ्रे भृशार्थे च

(षत्रिकम्)

निकषाऽन्तिकमध्ययोः ।

(सैकम्)

सु पूजायां भृशार्थानुमतिकृच्छ्रसमृद्धिषु ॥ ७९ ॥

(सद्विकम्)

आस् स्मरणेऽपाकरणे कांपसन्तापयोरपि ।
ईस् दुःखभावने कोपे निस् निषेधे च निश्चये ॥ ८० ॥
साकल्यातीतयोर्भोस्तु सम्बोधनविषादयोः ।

(सत्रिकम्)

अज्ञसाशब्द आख्यातस्तत्त्वतूर्णार्थयोरपि ॥ ८१ ॥
तिरोऽन्तर्द्वां तिर्य्यगर्थे नोच्चैः स्वैराल्पयोर्मतम् ।
पुरोऽग्रे प्रथमे भूयोऽधिकारे च पुनः पुनः ॥ ८२ ॥

मिथोऽन्योन्ये रहोऽर्थे च शनैः स्वैरे शनैश्चरे ।

(सचतुष्कम्)

अभितः शीघ्रसाकल्यसम्भ्रमोभयतोऽन्तिके ॥ ८३ ॥

अग्रतः प्रथमे चाग्रे पुरतः प्रथमाग्रयोः ।

पूर्वेद्युः प्रातःकाले स्यात् तथैव धर्मवासरे ॥ ८४ ॥

(हैकम्)

ह स्यात् सम्बोधने पादपूरणे च विनिग्रहे ।

नियोगे च क्षिपायां स्यात् कुत्सायामपि दृश्यते ॥ ८५ ॥

हा विषादे च शोके च कुत्सादुःखार्थयोरपि ।

हि पादपूरणे हेतौ विशेषेऽप्यवधारणे ॥ ८६ ॥

प्रश्ने हेत्वपदेशे च सम्भ्रमासूययोरपि ।

ही दुःखे हेतावाख्यातो विषादे विस्मयेऽपि च ॥ ८७ ॥

हे सम्बोधन आह्वानेऽप्यसूयादौ च दृश्यते ।

है सम्बोधन आह्वाने होहौशब्दौ तथैतयोः ॥ ८८ ॥

(हद्विकम्)

अह प्रशंसाक्षिपयोनियोगे च विनिग्रहे ।

अहो धिगर्थं शोके च करुणार्थविषादयोः ॥ ८९ ॥

सम्बोधने प्रशंसायां विस्मये पादपूरणे ।

असूयायां वितर्के स्यादाह क्षेपनियोगयोः ॥ ९० ॥

आहो प्रश्ने वितर्के च सह साकल्य इष्यते ।

विद्यमाने च सादृश्ययोगपद्यसमृद्धिषु ॥ ९१ ॥

सम्बन्धे च तथा हीहीशब्दौ विस्मयहास्ययोः ।

हेहै सम्बोधने हूतौ होहौशब्दौ तथैतयोः ॥ ९२ ॥

(हत्रिकम्)

अहहेत्यद्भुते खेदे परिकलेशप्रकर्षयोः ।

सम्बोधनेऽपि चोताहो परिप्रश्नविचारयोः ॥ ९३ ॥

अव्ययानेकार्थवर्गः समाप्तः ।

उपसंहारः

उत्पलिनीशब्दार्णवसंसारवर्तनाममालाख्यान् ।
भागुरिवररुचिशश्वतवोपालितरन्तिदेवहरकोषान् ॥
उमरशुभाङ्कहलायुधगोवर्धनरभसपालकृतकोषान् ।
रुद्रामरदत्ताजयगङ्गाधरधरणिकोषांश्च ॥
हारावलयभिधानं त्रिकाण्डशेषं च रत्नमालां च ।
अपि बहुदोषं विश्वप्रकाशकोषं च सुविचार्य ॥
वाग्भटमाधववाचस्पतिधर्मव्याडितारपालाख्यान् ।
अपि विश्वरूपविक्रमादित्यनामलिङ्गानि सुविचार्य ॥
कात्यायनवामनचन्द्रगोमिरचितानि लिङ्गशास्त्राणि ।
पाणिनिषदानुशासनपुराणकाव्यादिकं च सुनिरूप्य ॥
षट्शतगाथाकोषप्रणयनविख्यातकौशलेनाऽयम् ।
मेदिनिकरेण कोषः प्राणकरसूनुना रचितः ॥
इति श्रीप्राणकरसूनुश्रीमेदिनिकरनिर्मितौ नानार्थशब्द-
कोशाख्यो मेदिनीकोशः समाप्तः ।

शब्दानुक्रमणिका

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
अ			अग्रतस्	१८६	८४	अज	२९	२
अंशु	१६२	२	अघ	२६	१	अजिर	१३०	१०९
अंशुक	४	४३	अध्व्या	११७	६८	अज्ञ	३३	१
अंशुमती	६८	१८५	अङ्कपाली	१५५	१४८	अज्ञान	८४	२६
अंशुमान्	६८	१८४	अङ्कुर	१३०	१०८	अज्ञाना	८४	२७
अंहति	६०	८७	अङ्ग	१७९	१२	अज्ञानी	८४	२७
अ	१७८	१	अङ्ग	२१	२	अज्ञलि	१४९	६०
अकूपार	१४०	२४५	अङ्गज	३१	१९	अज्ञसा	१८५	८१
अक्ष	१६५	२	अङ्गति	६०	८६	अट्ट	३३	१
अक्षत	६०	८०	अङ्गद	७५	१७	अणि	४५	२
अक्षर	१३०	१०९	अङ्गदा	७५	१८	अणु	४५	२
अक्षमाला	१५५	१४७	अङ्गन	८४	२९	अणुक	४	४२
अक्षीव	१५९	३०	अङ्गना	८४	२९	अण्ड	४०	१
अग	२१	२	अङ्गार	१३०	१०८	अण्डज	३१	१८
अगस्त्य	११८	७०	अङ्गारक	१४	१७५	अण्डीर	१३०	११०
अगस्ति	६०	८५	अङ्गारिका	१४	१७५	अति	१८०	२०
अगाध	८०	२७	अङ्गारित	६७	१८०	अतिगण्ड	४३	३८
अगुरु	१३०	१११	अङ्गारिणी	५१	९०	अतिथि	७३	१४
अगौकस्	१७३	४९	अङ्गुली	१४९	५९	अतिबल	१५५	१४८
अग्नि	८२	१	अङ्गुलि	१२३	६	अतिमुक्त	६७	१८३
अग्निमुख	२०	१३	अचल	१४९	५९	अतिसर्जन	९९	१२७
अग्निहोत्र	१४०	२४७	अचला	१४९	५९	अत्यय	११७	६७
अग्र	१२३	३	अच्छ	२९	१	अत्याहित	६७	१८१
अग्रजन्मन्	९५	१२९	अच्युत	५९	७९	अत्यूहा	१७६	१३

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
अथ	१८१	३५	अनुतर्ष	१६९	१०	अन्वासन	९५	६३
अथर्वन्	९५	६४	अनुत्तर	१४०	२४१	अप	१८२	४६
अथर्वणि	५१	९०	अनुपमा	११२	५८	अपचिति	६८	१८५
अदस्	१७९	१५	अनुबन्ध	८१	४१	अपत्य	११७	७०
अद्रि	१२३	६	अनुबन्धी	८२	४२	अपदेश	१६४	३१
अधम	१११	३९	अनुभाव	१६१	५५	अपध्वंस	१७३	४८
अधर	१३०	१०५	अनुमति	६८	१८६	अपभ्रंश	१६४	३१
अधि	१८२	३९	अनुवासन	९९	१२९	अपर	१३०	१०४
अधिचिप्त	६८	१८४	अनुशय	१२१	११५	अपराजित	७१	२३१
अधिवास	१७३	४७	अनुष्टुम्	१०८	२४	अपलाप	१०३	२३
अधिष्ठान	९५	६३	अनूक	४	४३	अपवर्ग	२५	५१
अध्यक्ष	१६७	२९	अनूचान	९४	६०	अपवर्जन	९९	१२८
अध्यारूढ	४४	११	अनूप	१०२	१३	अपवाद	७७	४५
अध्यूढ	४४	६	अनृत	५९	७८	अपष्टु	१८०	१८
अध्वर	१३०	१०५	अनेडमूक	१८	२२४	अपसव्य	१२१	११७
अध्वा	८५	३५	अन्त	५४	२	अपह्व	१६१	५६
अनघ	२६	६	अन्तः	१८४	७०	अपाङ्ग	२३	२८
अनङ्ग	२३	२८	अन्तर	१३०	१०६	अपाचीन	९४	६०
अनन्त	६०	८१	अन्तरा	१८४	७०	अपान	८४	२८
अनन्ता	६०	८२	अन्तरेण	१८०	१८	अपावृत	६७	१८१
अनन्तम्	६०	८३	अन्तर्गत	६७	१७९	अपि	१८२	४७
अनय	११७	६७	अन्तशय्या	१२१	११७	अपोगण्ड	४३	३८
अनल	१४९	५७	अन्तावसायी	१०१	१५२	अब्ज	३०	३
अनिमेष	१६९	४९	अन्तिक	४	४४	अब्द	७४	२
अनिरुद्ध	८२	४२	अन्तिका	४	४४	अविध	७८	२
अनिल	१४७	५७	अन्तेवासी	१००	१३०	अभया	११८	६९
अनीक	४	४२	अन्दू	७४	२	अभाव	१५९	३१
अनीकस्थ	७४	६२	अन्ध	७९	३	अभि	१८२	४९
अनीकिनी	९५	६२	अन्धिका	४	४६	अभिख्या	११७	६९
अनु	१८२	{ ४२ ४४	अन्न	८२	२	अभिग्रह	१७७	२७
अनुकष	१६९	४८	अन्य	११३	५	अभिजन	९५	६५

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
अभिजात	६७	१८२	अम्बरीष	१६९	४८	अर्थपति	६७	१७७
अभितस्	१८६	८३	अम्बष्ट	३९	११	अर्थी	८५	३५
अभिनिष्णान	१००	१३०	अम्बष्टा	३९	११	अर्थ्य	११३	३
अभिनीत	६७	१८२	अम्बिका	४	४५	अर्दित	५९	७९
अभिपन्न	९४	६	अम्बुज	३१	१९	अर्द्ध	७८	२
अभिमर	१४०	२४१	अम्बल	१४५	२	अर्द्धचन्द्र	१४०	२४७
अभिमर्द	७७	४५	अम्बलान	८५	३२	अर्द्धेन्दु	७५	१८
अभिमान	९४	६२	अम्बलिका	५	४६	अर्द्धेन्दु	७५	१९
अभियुक्त	६७	१८३	अयन	८४	२७	अर्धक	५	४७
अभिरूप	१०३	२३	अयि	१८४	६३	अर्थमन्	९५	६४
अभिज्ञास्ति	६८	१८६	अये	१८४	६४	अर्थ्य	११३	५
अभिषङ्ग	२५	५२	अयोग	२३	२७	अर्वती	६०	८६
अभिषव	१६१	५६	अर	१२३	३	अर्वा	८५	३६
अभिषु	१६७	३०	अरणि	४७	३४	अर्शोघ्न	८५	३२
अभिष्यन्द	७७	४३	अरत्ति	८५	३४	अर्शोघ्नी	८५	३२
अभिहार	१४०	१४६	अराल	१४९	५८	अर्ह	६०	८४
अभीक	४४	४१	अरिष्ट	३५	३२	अर्हन्त	६०	८५
अभीचण	४७	३५	अरिष्ट	३६	३३	अलका	४	४१
अभीचणम्	१८३	६१	अरुण	४७	३३	अलङ्कार	१४०	२४२
अभ्यास	१७१	१५	अरुणा	४७	३४	अलम्	१८३	५६
अभ्यागम	११२	५८	अरुणकर	१४०	२४०	अलम्बुष	१६९	५१
अभ्युपगम	११२	६३	अरे	१८४	६५	अलर्क	४	४५
अञ्ज	१२३	६	अर्गला	१४९	५८	अलसा	१७१	१४
अमर	१३०	१०३	अर्घ	२६	२	अलि	१४५	२
अमरपुष्प	१०४	३०	अर्घपारावत	७१	२३६	अलिपक	१४	१७४
अमल	१४९	६०	अर्घ्य	११३	४	अलिमक	१४	१७४
अमा	१८२	५०	अर्चा	२७	१	अलीक	४	४२
अमृत	५९	७७	अर्चि	१७१	१५	अवगीत	६७	१७९
अमृता	५९	७८	अर्जुन	८४	३०	अवग्रह	१७७	२६
अमोघ	२६	७	अर्जुनी	८४	३१	अवग्रहण	५३	११२
अम्बर	१३०	१०७	अर्थ	७२	२			

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
अवट	३५	३१	अशिर	१३०	११०	आकर	१३०	११२
अवतंस	१७३	४८	अशोक	४	४०	आकल्पक	१४	१७६
अवतार	१४०	२४३	अश्व	१५७	३	आकार	१३१	११५
अवतारण	५३	११३	अश्वतर	१४०	२४६	आकृति	६१	९५
अवदात	६७	१७८	अश्वत्थ	७३	१५	आक्षेप	१०२	१४
अवदान	९४	६१	अश्वत्था	७३	१५	आक्षेपका	१५	१७७
अवधि	८०	२६	अश्वारोहा	१७७	२८	आखनिक	१५	१७७
अवध्य	११८	७१	अश्रीय	११७	६८	आखुपर्णी	१५४	१२४
अवध्वस्त	६७	१८४	अष्टापद	७७	४४	आख्यात	६०	८७
अवर	१३०	१०७	अष्टापदी	७७	४४	आगम	१११	३९
अवरोध	८१	४०	असन	८४	२९	आगस्	१७१	१६
अवरोह	१७७	२७	असनि	८५	३३	आग्रह	१७६	१३
अवलम्ब	९४	५९	असिक्री	८५	३३	आघ्रात	६०	८८
अवलेप	१०३	२३	असिपत्र	१४०	२४५	आङ्	१७९	१३
अवलोकित	७१	२३०	असुरा	१३०	११२	आचित	६०	८९
अवश्य	१८३	६१	असृक्	३१	२०	आच्छादन	९५	६७
अवश्याय	१२१	११६	अस्त	५४	२	आच्छुरितक	१८	२२५
अवष्टब्ध	८१	४०	अस्तु	१८०	२१	आजि	३०	३
अवष्टम्भ	१०८	२५	अश्मन्तक	१४	१७६	आडम्बर	१४०	२४८
अवसर	१४०	२४४	अस्त्र	१२३	५	आढकी	५	४०
अवसाय	१२१	११६	अस्त्र	१२३	५	आतङ्क	५	५०
अवसित	६७	१७७	अस्त्रपा	१०२	१३	आतञ्जन	९५	६६
अवस्कार	१४०	२४४	अह	१८६	८९	आतपण	५१	९१
अवहार	१४०	२४२	अहल्या	११८	७२	आतिथ्य	११८	७३
अवि	१५७	२	अहह	२८६	९३	आत्मवीर	१४०	२४८
अवेल	१४९	६१	अहि	१७५	२	आत्मभू	१०७	११
अवेला	१४९	६१	अहिभुग्	३२	३०	आत्मयोनि	९५	६९
अव्य	११३	३	अहिद्विड्	१६९	५०	आत्मा	८५	३८
अव्यक्त	६०	८०	अहोवत	१८१	३४	आत्रेयी	११७	७४
अव्यथ	७३	१५				आदर्श	१६३	१६
अव्यय	११७	७१	आ	१७८	२	आदान	८५	३७

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
आदिष्य	११८	७४	आराद्	१८१	२८	आसत्ति	६१	९५
आदिष्ट	३६	३३	आराधन	९५	६७	आसन	८५	३६
आदीनव	१६१	५७	आरु	१२३	८	आसनी	८५	३७
आहत	६०	८९	आरोह	१७६	१४	आसन्द	७६	२०
आधि	७९	३	आरोहण	५१	६१	आसार	१३१	११३
आधार	१३१	११३	आर्त्तव	१५९	३१	आसुतीवल	१५७	१६८
आध्मात	६०	८८	आर्त्ति	५४	३	आस्कन्दन	९५	६८
अनक	५	४७	आर्द्रा	१२३	७	आस्था	७२	३
आनद्ध	८०	२७	आलान	८५	३९	आस्पद	७३	२०
आनर्त	६०	९१	आलि	१४५	२	आस्फोट	६०	९२
आपन्न	८५	३८	आलु	१४५	३	आस्फोता	६१	९३
आपात	६०	८७	आलोक	५	४८	आह	१८६	९०
आप्लुत	६०	८९	आवर्त	६०	९२	आहत	६०	९०
आबद्ध	८०	२८	आवाप	१०३	१४	आहव	१५९	३१
आभील	१४९	६१	आविद्ध	८०	२८	आहार	१३१	११४
आभोग	२३	२९	आवेशन	९५	६८	आहो	१८६	९१
आम्	१८३	५०	आशय	११८	७३	आह्निक	५	४९
आम	१०८	२	आशर	१३१	११४			
आमिष	१६७	३१	आशा	१६२	२	इ	१७८	३
आमोद	७६	२१	आशाबन्ध	८२	४३	इक्षुगन्धा	८२	४४
आम्ली	१४५	२	आशितम्भव	१६२	६५	इक्ष्वाकु	१३	५०
आयति	६०	८४	आशीस्	१७१	१६	इज्या	११३	६
	६१	९४	आशु	१६२	२	इडा	४०	१
आयत्त	१६३	१४	आशुग	२४	३०	इत्थस्	१८४	६७
आयत्ति	६१	९४	आश्मन्त	६०	८३	इत्तरी	१३१	११५
आयस्त	६१	९३	आश्रम	१११	३९	इदानीस्	१६४	६१
आयुष्मान्	६८	१८७	आश्रयाश	१६४	३२	इन	८२	२
आयोग	२४	२९	आश्रव	१५९	३२	इन्दीवर	१४०	२४९
आयोधन	९५	६५	आश्वास	१७१	१६	इन्दुलेखा	२१	१५
आरम्भ	१०६	१०	आषाढ	४४	६	इन्द्र	१२३	८
आरा	१२३	७	आस्	१८५	८०	इन्द्रा	१२३	८

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
इन्द्राणी	४७	३५	उडुश	१६३	१७	उदास्थित	६८	१८८
इभ्या	११३	६	उत्	१८०	२४	उदित	६१	१००
इरा	१२३	९	उताहो	१८६	९३	उदुम्बर	१४०	२४९
इला	१४५	४	उत्तप्त	६१	९७	उदूखल	१५५	१४९
इल्वलाः	१४९	६२	उत्तरा	१३१	११८	उदण्डपाल	१५७	१६९
इष्ट	३३	२	उत्तस्थ	१६०	४४	उदन्तुर	१४०	२५१
इष्टगन्ध	८२	४३	उत्तमा	१११	४०	उद्दाम	१११	४०
इष्टि	३३	३	उत्तंस	१६९	१८	उद्ग्राहित	६८	१८९
इष्वास	१७१	१७	उत्तान	८५	४०	उद्ग	२६	२
			उत्ताल	१४९	६४	उद्गात	६१	९९
ई	१७८	४	उत्थान	८५	४१	उद्गरण	५१	९२
ईक्षण	४७	३६	उत्थित	६१	१९	उद्भव	१५९	३२
ईति	५४	४	उत्कलिक	१४	१७६	उद्धान	८५	४३
ईरिण	४७	३६	उत्क्षेपण	५१	९२	उद्धृत	६१	९८
ईश	१६२	३	उत्पतन	६५	७०	उद्धट	३६	३४
ईशा	१६२	२	उत्पली	१४९	६२	उद्धान	८५	४२
ईशान	८५	४०	उत्फुल्ल	१४९	६४	उद्ग्रथ	७३	१७
ईश्वर	१३१	११६	उत्सर्ग	२४	३१	उद्घर्तन	९५	७१
ईश्वरी	१३१	११६	उत्सव	१६०	३३	उद्धान्त	६१	१०३
ईस	१८५	८०	उत्सादन	९५	७०	उद्वाहन	९५	७२
ईहामृग	२५	५२	उत्साह	१७६	१५	उद्देग	२४	३०
			उत्सेध	८०	२९	उद्घ	८२	२
उ	१७८	४	उद्	१८१	३८	उन्मत्त	६१	१०१
उग्र	१२३	९	उदन्त	६१	९६	उन्माथ	७३	१६
उग्रगन्धा	८२	४५	उदय	११८	७५	उप	१८२	४८
उचित	६१	९८	उदयन	९५	७१	उपकार	१४०	२५१
उच्छिष्ट	३७	५७	उदरधि	७४	२९	उपकारिका	१८	२२
उच्छ्रित	६१	१०१	उदर्क	५	५१	उपकाय्या	१२१	११८
उच्छ्वास	१७१	१७	उदर्चि	१७३	४९	उपक्रम	११२	५९
उज्जृम्भित	६८	१०	उदान	८५	४२	उपगम	११२	५९
उज्ज्वल	१४९	६३	उदार	१३१	११७	उपग्रह	१७७	२९

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
उपचित	६८	१९०	उल्लाघ	२६	७	ऋत्तर	१३१	११९
उपताप	१०३	२४	उल्लिखित	६८	१८९	ऋत	५४	५
उपदंश	१६४	३३	उल्लङ्घ	५	५१	ऋति	५४	५
उपधान	९५	६९	उष	१६५	४	ऋतु	५४	८
उपधूपित	७१	२३२	उषस्	१७१	१९	ऋद्ध	७९	४
उपनाह	१७७	२८	उषा	१८५	७८	ऋद्धि	७९	५
उपनिषद्	७८	५६	उषा	१६५	४	ऋषभ	१०७	११
उपप्लव	१६१	५७	उषित	६१	९६	ऋषभध्वज	३२	३६
उपरक्त	६८	१९१	उष्ण	४५	३	ऋषि	१६६	६
उपराग	२५	५३	उष्णीष	१६७	३२	ऋष्यप्रोक्ता	६८	१९२
उपल	१४९	६३	उष्मक	५	५२	ऋ		
उपलब्धि	८२	४४	उष्ट्रिका	५	५२	ऋ	१७८	६
उपसत्ति	६८	१९१	उष्ट्री	१२३	१०	लृ		
उपसम्पन्न	१००	१३१	उत्त	१२३	१०	लृ	१७८	७
उपसर्ग	२५	५४				लृ		
उपस्थ	७३	१६	ऊ	१७८	५	लृ	१७८	८
उपस्पर्श	१६५	३२	ऊति	५४	५	ए		
उपस्पर्शन	१००	१३१	ऊम्	१८३	५१	ए	१७८	८
उपह्वर	१४०	२५०	ऊररी	१८४	७१	एकपद	७७	४६
उपाकृत	६८	१८८	ऊरी	१८४	६६	एककुण्डल	१५७	१६९
उपाधि	८१	२९	ऊररी	१८४	७१	एकाग्र	१३१	१२०
उपाय	११८	७६	ऊर्ज	३०	४	एकाष्टीला	१५५	१४६
उपासन	९५	७२	ऊर्णा	४५	३	एडम्क	१५	१७८
उपांशु	१६३	१७	ऊर्णायु	११८	७६	एत	५४	६
उपाहित	६८	१८७	ऊर्ध्व	१५७	३	एधतु	६१	१०२
उपोढ	४४	७	ऊर्मि	१०८	३	एनस्	१७१	१९
उम्	१८३	५०	ऊर्मिका	५	५३	एव	१८५	७७
उमा	१०८	२	ऊष	१६५	५	एषणी	४७	३७
उररी	१८४	७१	ऊषण	४७	३६	ऐ		
उरस्	१७१	१९				ऐ	१७९	९
उरी	१८४	६३	ऋ	१७८	६	ऐन्द्रि	१२३	११
उर्वरा	१३१	११७	ऋत्त	१६६	६	ऐरावत	६८	१९२

शब्दः	पृ०	श्लो०	शब्दः	पृ०	श्लो०	शब्दः	पृ०	श्लो०
ओ			कञ्चुक	६	६२	कत्तण	४७	३८
ओ	१७९	९	कञ्चुकि	६	६३	कथम्	१८३	५८
ओकस्	१७१	२०	कञ्ज	३०	४	कथाप्रसङ्ग	२६	५७
ओघ	२६	२	कञ्जर	१३१	१२४	कदन	८६	४७
ओजस्	१७१	२०	कट	३३	३	कदम्ब	१०५	९
ओडू	१२३	११	कटक	५	५६	कदर	१३१	१२१
ओदन	८५	४३	कटखादक	७८	२२	कदला	१५०	१७०
ओल्ल	१४५	४	कटमू	१३२	१३१	कदली	१५०	१७१
औ			कटभङ्ग	२५	५४	कदली	१५०	१७१
औ	१७९	१०	कटभी	१०७	१४	कद्रु	१२३	१२
औचित्य	११८	७७	कटम्भरा	१४१	२५६	कनक	५	५३
औदुम्बर	१४०	२५२	कटाह	१७६	१५	कनिष्ठ	३९	१२
औशीर	१३१	१२०	कटिन्न	१३१	१२६	कनीनिका	१५	१८१
क			कटी	३३	४	कनीयस्	१७३	५०
क	२	१६	कटु	३३	४	कन्था	७२	३
ककुद्	७६	२२	कटुकन्द	७७	४६	कन्द	७४	३
ककुद	७६	२२	कटुका	५	५७	कन्दर	१३२	१३२
ककुभ्	१०७	१३	कठ	३८	१	कन्दराल	१५६	१५१
ककुभ	१०७	१३	कठिन	८६	४५	कन्दल	१५०	६९
कक्त	१६६	७	कठिनी	८६	४५	कन्दली	१५०	७०
कच्या	११३	१०	कठिल्लक	१५	१७०	कन्धर	१३१	१२३
कच्यावेत्तक	१८	२२६	कढार	१३२	१३०	कन्धरा	१३१	१२३
कङ्कण	४८	४०	कण	४५	५	कन्या	११३	७
कच	२७	१	कणा	४५	५	कर्पू	७६	२३
कचा	२७	२	कणिका	६	६१	कर्पूक	१५	१७९
कचाकु	६	६१	कणीची	२८	१३	कपाल	१५०	७२
कचर	१३२	१२९	कणेरु	१३२	१२९	कपि	१०२	२
कच्छ	२९	२	कण्टुक	५	५८	कपिला	१४९	६६
कच्छपी	१०३	१६	कण्ठ	३८	२	कपिश	१६३	१८
कच्छुर	१३२	१२७	कण्ठाला	१५०	७२	कपीतन	९५	७३
कच्छुरा	१३१	१२६	कण्व	१५७	५	कपोत	६१	१०३

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
कबन्ध	८१	३०	कर्कश	१६३	१८	कलहंस	१७३	५०
कम्	१८३	५२	कर्कोटक	१५	१८०	कला	१४५	९
कमट	३९	१२	कर्ण	४५	४	कलानुनादी	१०१	१५२
कमण्डलु	१५६	१५१	कर्णपूर	१४१	२५४	कलाप	१०३	१७
कमन	८५	४४	कर्णिका	६	६०	कलापी	९५	७३
कमल	१४९	६५	कर्णिकार	१४१	२५४	कलि	१४५	६
कमला	१४९	६५	कर्णेन्दु	७६	२३	कलिकार	१४१	२५३
कम्पन	८६	४४	कर्त्तन	८६	४७	कलिङ्ग	२४	३१
कम्बल	१५०	७४	कर्ता	५४	८	कलित	६१	१०२
कम्बु	१०४	२	कर्दट	३६	३५	कलुष	१६८	३४
कम्बोज	३१	२०	कर्पर	१३१	१२३	कल्लोल	१५०	७३
कम्भील	१५०	८०	कर्पुर	१३१	१२२	कलक	२	१९
कर	१२३	१२	कर्पुरा	१३१	१२२	कल्प	१०२	२
करक	५	५४	कर्म	८६	४७	कल्मष	१६७	३३
करङ्क	५	५९	कर्मकर	१४१	२५२	कल्माष	१६८	३३
करज	३१	२१	कर्मफल	१५५	१५०	कल्य	११३	८
करट	३६	३७	कर्मार	१३२	१२८	कल्याण	४७	४०
करण	४७	३८	कर्वर	१३१	१२४	कवच	२८	१३
करण्ड	४२	२७	कर्वरी	१३१	१२४	कवर	१३२	१२७
करभ	१०७	१४	कर्ष	१६६	८	कवरी	१३२	१२८
करवीर	१४१	२५५	कर्ष	१६६	९	कवि	१५७	४
करहाट	३७	५७	कल	१४५	६	कशिपु	१०३	१८
कराल	१५०	६८	कलकण्ठ	४०	१७	कश्यप	११३	७
करीर	१३१	१२५	कलकल	१५५	१५०	कश्यप	१०३	१८
करीरी	१३१	१२५	कलङ्क	६	५९	कषाय	११८	७७
करुण	४७	३७	कलधौत	१६८	१९४	कष्ट	३४	६
करुणा	४७	३७	कलध्वनि	९५	७४	कलत्र	१३२	१३०
करेणु	४८	४१	कलम	१११	४१	कहर	१३२	१३६
कर्क	२	१८	कलम्बी	१०५	९	काक	२	२०
कर्कट	३६	३४	कलविङ्क	१५	१८०	काकरुक	१५	१८२
कर्करी	१३२	१३०	कलह	१७६	१६	काकल्प	१०३	१५

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
काणिकी	४८	४२	कामुकगण	५१	२३	काव्या	११३	११
काकिनी	८६	५०	काम्बोज	३१	२२	काशी	१६२	३
काकोल	१५०	७४	काम्बोजी	३१	२२	काश्मीर	१३२	१३३
काक्षी	१६६	९	काय	११३	१२	काश्यपी	१०३	१८
काच	२७	२	कायस्थ	७३	१७	काष्ठा	३८	२
काञ्चन	८६	४८	कार	१२३	१३	कासू	१७०	२
काञ्चनी	८६	४८	कारण	४८	४३	कास्य	११३	११
काञ्ची	२७	३	कारन्धसी	१००	१३२	काहल	१५०	७५
काण	४५	५	कारवी	१६०	३३	काहली	१५०	७५
काण्ड	४०	२	कारि	१२३	१५	किञ्च	१७९	१४
कात्यायन	९५	७५	कारु	१२४	१५	किट्टाल	१५०	७६
कादम्ब	१०५	१०	कारुज	३१	२१	किण्व	१५७	५
कादम्बर	१४१	२५७	कार्पट	३६	३७	कितव	१६०	३४
कानन	८६	५१	कार्मण	४८	४१	किन्नु	१८२	४३
कानीन	८६	५०	कार्मुक	६	६५	किम्	१८३	५२
कान्ता	५४	९	कार्यपट	३७	५८	किमु	१८४	५३
कान्तार	१३२	१३४	कार्षाण	५१	२३	किमुत	१८१	२९
कान्ति	५४	८	काल	१४५	७	किम्पाक	६	६८
कापटिक	१५	१८१	कालकण्ठ	४०	१८	किम्पुरुष	१६९	५२
कापथ	७३	१८	कालञ्जर	१४१	२५८	किरात	६१	१०५
कापोत	६१	१०४	कालप्रष्ठ	४०	१९	किर्मी	१०८	७
काम	१०८	५	कालस्कन्ध	८२	४५	किर्मीर	१३२	१३५
कामकूट	३७	५८	काला	१४५	७	किल	१८५	७३
कामचारी	१००	१३२	कालानुसार्थ	१२२	१३२	किलाल	१५०	७७
कामदा	७६	२४	कालिका	६	६६	किल्विष	१६८	३४
कामम्	१८३	५८	कालिङ्गी	२४	३३	किंशारु	१३२	१३६
कामला	१५०	७३	काली	१४५	८	किष्कु	३	२३
कामि	१०८	६	कालेय	११८	७८	किष्कुपर्वन्	१००	१३३
कामिनी	८०	४९	कावुक	६	६५	कीकट	३६	३७
कामी	८६	४९	कावेरी	१३२	१३३	कीकस	१७१	२१
कामुक	९	९७	काव्य	११३	११	कीचक	६	६८
						कीटक	६	६९

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
कीनाश	१६४	१९	कुण्डली	९६	७७	कुलाय	११८	६९
कीर	१२३	१६	कुण्डी	४०	४	कुलाल	१५०	८०
कीर्ण	४५	६	कुतप	१०३	१९	कुलिक	६	७१
कीर्ति	५४	१०	कुतूहल	१५६	१५२	कुलिश	१६४	२०
कील	१४५	८	कुथ	७२	४	कुली	१४५	९
कीश	१६२	३	कुहाल	१५०	८१	कुलमाष	१६८	३४
कु	१७९	११	कुनटी	३६	३९	कुल्य	११४	१४
कुकूल	१५१	८२	कुन्त	५४	१०	कुल्या	११४	१५
कुक्कुर	१३२	१३७	कुन्तल	१५०	७९	कुवल	१५०	७८
कुचन्दन	९६	७६	कुन्ती	५४	११	कुशल	१५०	७७
कुचेला	१५१	८१	कुन्द	७४	३	कुशा	१६२	४
कुज	३०	४	कुवेर	१३३	१४१	कुशिक	६	७०
कुजा	३०	५	कुञ्ज	३०	५	कुशी	१६२	४
कुञ्ज	३०	६	कुमार	१३२	१३८	कुशीलव	१६१	५८
कुञ्जर	१३२	१३८	कुमारी	१३२	१३९	कुषाकु	६	७१
कुट	३४	६	कुमुद्	७६	२५	कुष्ठ	३९	३
कुटज	३१	२३	कुमुद	७६	२५	कुसीद	७६	२६
कुटन्नट	३८	५९	कुमुद्वती	६८	१९५	कुसुम	१११	४१
कुटिला	१५०	७९	कुमुद्वान्	६८	१९५	कुसुम्भ	१०७	१५
कुटी	३४	७	कुम्भ	१०६	२	कुहन	८६	{ ५१ ५२
कुट्टार	१३२	१४०	कुम्भकारी	१४१	२५८	कुहना	८६	५२
कुठार	१३२	१४०	कुम्भयोनि	९६	७६	कुहरित	६८	१९४
कुड्मल	१५०	७८	कुम्भीनस	१७३	५१	कुहू	१७५	२
कुड्य	११३	१३	कुरण्टक	१५	१८३	कूट	३४	७
कुणप	१०३	२०	कुरु	१२४	१६	कूप	१०२	३
कुणपी	१०३	१९	कुरुण्ट	३६	३८	कूपक	७	७२
कुणि	४५	६	कुरुवक	१५	१८२	कूपिका	७	७३
कुण्ठ	३९	३	कुरुविन्द	७७	४७	कूबर	१३३	१४१
कुण्ड	४०	४	कुर्वाण	४८	४३	कूर्व	२७	३
कुण्डकीट	३८	५९	कुल	१४५	९	कूर्चिका	७	७४
कुण्डल	१५१	८२	कुलक	६	६९	कूर्पर	१३२	१३७

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
कूल	१४५	१०	केदार	१३३	१४३	कौपीन	८६	५४
कूलक	७	७३	केनार	१३३	१४३	कौमुद	७६	२७
कूमाण्डी	४२	२७	केवल	१५१	८३	कौमुदी	७६	२७
कुक्कवाकु	१५	१८३	केवली	१५१	८४	कौलीन	८६	५३
कृत	५४	११	केश	१६२	५	कौलेयक	१५	१८४
कृतञ	३३	४	केशट	३६	४०	कौशिक	७	७७
कृतान्त	६२	१०६	केशर	१३३	१४२	कौषिकी	७	७८
कृति	५४	१२	केशव	१६०	३४	कंस	१७०	२
कृती	८६	५२	केशी	८६	५३	ककर	१३१	१२१
कृत्त	५४	१२	केसरी	९६	७७	ककच	२८	१४
कृत्ति	५४	१२	केतव	१६०	३५	कन्दन	८६	४६
कृत्या	११४	१६	करव	१६०	३५	कन्दित	६१	१०३
कृत्रिम	१११	४२	कोक	३	२३	कमुक	५	५५
कृप	१०२	३	कोकनद	७८	४७	कग्याद्	७६	२४
कृपण	४८	४४	कोटि	३४	९	क्रीडा	४०	२
कृपा	१०२	४	कोटिर	१३३	१४४	क्रूर	१२४	१६
कृपाण	४८	४४	कोट्टार	१३३	१४४	क्रूरटक्	१६५	३३
कृपी	१०२	३	कोण	४५	८	क्रोड	४१	७
कृपीट	३६	४०	कोथ	७२	५	क्रोष्ट्री	१२४	२०
कृपीटपाल	१५७	१७०	कोदण्ड	४२	२८	क्रौञ्च	२७	४
कृमि	१०८	७	कोमल	१५१	८४	क्रौञ्चादन	९६	७८
कृमिकण्टक	१८	२२७	कोरक	७	७५	क्लेश	१६२	५
कृषक	७	७५	कोल	१४५	१०	क्लथ	७२	४
कृष्टि	३४	८	कोश	१६२	६	क्ल	१६५	१
कृष्ण	४५	७	कोशातक	१५	१८४	क्लण	४५	४
कृष्णवर्त्मन्	१००	१३३	कोष	१६६	१०	क्लणद	७६	२२
कृष्णवृन्ता	६८	१९६	कोष्ठ	३९	४	क्लणदा	७६	२२
कृष्णसार	१४१	२५९	कोहल	१५१	८४	क्लत्ता	५४	७
कृष्णा	४५	७	कौकृत्य	११८	८१	क्लत्रा	१२५	३८
केतन	८६	५२	कौक्कुटिक	१५	१८४	क्लमा	१०८	४
केतु	५४	१३	कौतुक	७	७६	क्लय	११३	८

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
चर	१२३	११	खञ्जा	३०	६	खिरदंष्ट्र	१४४	३००
चव	१५७	४	खट	३४	९	खिल	१४६	१३
चवथु	७३	१७	खट्वारूढ	४४	११	खुर	१२४	२२
चार	१२३	१४	खड्ग	२२	४	खेट	३४	१०
चारक	६	६६	खड्गधेनु	९६	७८	खोलक	७	८०
चारित	६१	१०४	खड्गारीट	३८	६०			
चित्ति	५४	१०	खड्गिक	७	७९	ग		
त्तिपण्यु	११८	७९	खड्गी	८६	५६	गज	३०	७
चीर	१२४	१५	खण्ड	४१	७-८	गजाह्व	१०५	१०
चीरादिधज	३२	३१	खण्डपशु	१६५	३४	गजाह्वा	१०५	१०
क्षुद्र	१२४	१७	खण्डाभ्र	१३३	१४७	गज्ज	३०	८
क्षुद्रा	१२४	१७	खतमाल	१५६	१५२	गज्जा	३०	८
क्षुमा	१०८	८	खदिरी	१३३	१४६	गड	४१	९
क्षुर	१२४	१८	खनक	७	७९	गडु	४१	९
क्षुरक	६	७२	खपुर	१३३	१४५	गण	४५	९
क्षुल्लक	६	७०	खर	१२४	२१	गणाधिपति	७१	२३२
क्षेत्र	१२४	२०	खरालिक	१५	१८५	गणिका	७	८०
क्षेत्रज्ञ	३३	४	खरु	१२४	२१	गणेरु	१३३	१४८
क्षैपण	४८	४५	खर्जू	३०	७	गण्ड	४१	८
क्षेम	१०८	८	खर्जूर	१३३	१४६	गण्डक	७	८२
क्षोद	७४	४	खर्पर	१३३	१४५	गण्डकी	७	८२
क्षौद्र	१२४	२१	खर्ब	१०४	३	गण्डशैल	१५६	१५३
क्षौम	१०८	९	खर्म	१०८	९	गण्डूषा	१६८	३५
क्षमाभृद्	६६	१६४	खल	१४५	११	गत	५५	१५
क्ष्वेड	४०	५	खलिनी	८६	५५	गति	५५	१६
क्ष्वेडा	४०	५	खलु	१८५	७३	गद	७४	४
ख	१९	१	खल्ल	१४६	१२	गदयित्तु	९६	७९
खग	२२	४	खल्ली	१४६	१२	गदा	७४	४
खजा	३०	७	खण्प	१०२	४	गन्ध	७९	५
खञ्जन	८६	५५	खाटि	३४	१०	गन्धन	८६	५७
			खिहिर	१३३	१४७	गन्धफली	१५६	१५३
						गन्धमादन	१००	१३४

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
गन्धर्व	१०५	११	गात्र	१२४	२३	गूढ	४३	१
गन्धवती	६८	१९६	गाथा	७२	६	गृञ्जन	८७	५८
गन्धवह	१७७	२९	गाध	७९	६	गृध्र	१२४	२६
गभस्ति	६२	१०७	गान्धार	१३३	१४९	गृष्टि	३४	११
गम	१०८	१०	गान्धिक	७	८३	गृह	१७५	४
गय	११४	१६	गायत्री	१३३	१५०	गृहपति	६८	१९७
गया	११४	१६	गिरि	१२४	२३	गृह्यक	७	८४
गरल	१५१	८६	गिरिजा	३१	२३	गेषु	४५	११
गरी	१२४	२२	गिरिश	१६४	२०	गैरिक	७	८४
गरुड	४२	२८	गिरिसार	१४१	२५९	गोकण्टक	१५	१८६
गर्गर	१३३	१४८	गी	१२४	२३	गोकर्ण	४८	४७
गर्जन	८६	५	गीत	५५	१६	गोकर्णी	४८	४७
गर्जित	६२	१०६	गीति	५५	१६	गोकील	१५१	८६
गर्त	५४	१३	गुच्छ	२९	३	गोकुलिक	१५	१८७
गर्दभ	१०७	१५	गुञ्जा	३०	८	गोमन्थि	७३	१९
गर्दभी	१०७	१६	गुड	४१	१०	गोजागरिक	१८	२२८
गर्दभ	१०७	१५	गुडा	४१	१०	गोडुम्ब	१०५	१२
गर्भ	१०६	३	गुण	४५	१०	गोण्ड	४१	११
गर्मुत्	६२	१०८	गुणनिका	१५	१८६	गोतम	१११	४३
गर्व	१०५	४	गुण्डक	७	८४	गोत्र	१२४	२६
गल	१४६	१३	गुरस	१७०	३	गोत्रा	१२४	२६
गली	१४६	१४	गुन्द्र	१२४	२४	गोधा	७९	६
गवाच्च	१६८	३५	गुप्त	१५५	१७	गोधूम	१११	४३
गवाक्षी	१६८	३५	गुप्ति	५५	१६	गोनर्द	७६	२८
गवादन	९५	७८	गुम्फ	१०४	२	गोष	१०२	५
गव्य	११४	१७	गुरु	१२४	२५	गोपति	६२	१०८
गहन	८६	५६	गुल	१४६	१३	गोपुर	१३३	५०
गह्वर	११३	१४८	गुला	१४६	१४	गोपाल	१५१	८६
गाङ्ग	२२	५	गुल्म	१०९	११	गोप्य	११४	२०
गाङ्गेय	११८	८१	गुह	१७५	४	गोमती	८७	५९
गाढमुष्टि	३८	६१	गुहा	१७५	४	गोमी	८७	६०
गाण्डीव	१६०	३६	गुह्य	११४	१९			
गातु	५५	१५						

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
गोमुख	२०	८	ग्रावा	८७	५८	चक्रधर	१४१	२६१
गोमेदक	१५	१८७	ग्राह	१७५	४	चक्रवाट	३८	६१
गोरक्ष	१६८	३६	ग्राहक	७	८३	चक्रवाड	४३	३९
गोरङ्ग	८	८५	ग्रीवा	१५८	६	चक्रवाल	१५६	१५४
गोलक	८	८५	ग्रीष्म	१०८	१०	चक्राङ्ग	२४	३३
गोला	१४६	१४	रलौ	१४५	१	चक्राङ्गी	२४	३३
गोलोमी	१११	४२				चक्राट	३६	४१
गोविन्द	७६	२८	घ			चक्री	८७	६२
गोष्ठ	३९	४	घ	२६	१	चक्षुष्य	११८	८२
गोष्पद	७६	२७	घट	३४	११	चक्षुर	१३३	१५३
गोस	१७०	३	घटा	३४	१२	चङ्ग	२२	५
गोस्तन	८७	५९	घट्टना	८७	६०	चञ्चल	१५१	९०
गोस्तनी	८७	५९	घन	८२	३	चञ्चला	१५१	९०
गौ	२१	१	घनरस	१७३	५१	चञ्चा	२७	५
गौर	१२४	२७	घनसार	१४१	२६०	चञ्चु	२७	५
गौरिल	१५१	८७	घनाघन	९६	८०	चटु	३४	१३
गौरी	१२४	२८	घर्वर	१३३	१५१	चण्ड	४१	११
ग्रथित	६२	१०७	घर्वरिका	१५	१८८	चण्डा	४१	१२
ग्रन्थ	७२	५	घर्म	१०९	१२	चण्डालिका	१५	१८९
ग्रन्थि	७२	६	घस्त्र	१२५	३०	चण्डी	४१	१२
ग्रन्थिक	७	८०	घात	५५	१७	चतुष्की	८	८६
ग्रन्थिल	१५१	८५	घृत	५५	१७	चतुष्पदी	७८	४८
ग्रस्त	५५	१४	घृष्टि	३४	१२	चतुष्पथ	७४	२७
ग्रह	१७५	३	घोण्टा	३४	१३	चतुःषष्टि	३८	६२
ग्रहण	४८	४५	घोष	१६६	११	चत्वर	१३३	१५२
ग्रहराज	३२	३२	घोषयितु	९६	८०	चत्वाल	१५१	८९
ग्राम	१०८	१०	घ्राण	४५	११	चन	१८२	४४
ग्रामणी	४८	४६				चन्दन	८७	६०
ग्राममद्गुरिका	१९	२३५	ङ	२७	१	चन्दनी	८७	६०
ग्रामीण	८६	५८	च			चन्दिर	१३३	१५२
ग्रामीणा	४८	४६	च	२७, १७९, १, १३		चन्दिल	१५१	८९
ग्राम्य	११४	१८	चक्र	१२५	३१	चन्द्र	१२५	३१

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
चन्द्रकान्त	६८	१९८	चार्वी	१५८	६	चेतना	८७	६३
चन्द्रहास	१७३	५२	चिकटा	३७	५५	चेल	१४६	१७
चपल	१५१	८७	चिकुर	१३३	१५४	चेष्टित	६२	१०८
चपला	१५१	८८	चित	५५	१८	चैत्य	१४४	२२
चम्	१०९	९२	चिता	५५	१८	चैत्र	१२५	३७
चमर	१३३	१५२	चिति	५५	१८	चोच	१६६	१२
चमस	१७१	२१	चित्य	११४	२२	चोड	४१	१३
चय	११४	२१	चित्रक	८	८८	चोद्य	११४	२३
चर	१२५	३०	चित्रगुप्त	६९	१९९	चोलकी	९६	८१
चरण	४८	४८	चित्रटीर	१४१	२६२	चौर	१२५	३७
चराचर	१४१	२६०	चित्रभानु	९६	८१			
चरु	१२५	३२	चित्ररथ	७४	२८	छ		
चचरीक	१५	१८८	चिपिट	३६	४१	छगल	१५१	९१
चचा	२७	४	चिरजीवी	१००	१३४	छत्रभङ्ग	२५	५५
चपेट	३६	४०	चिरटी	३६	४२	छद	७४	५
चमकार	१४१	२६१	चिलमीलिका	१८	२२८	छद्मन्	८७	६४
चमण्वती	६९	१९८	चित्तल	१४६	१६	छन्द	७४	५
चमा	८७	६२	चिह्न	८३	४	छन्दस्	१७१	२२
चलन	८७	६१	चीन	८३	४	छन्न	८३	५
चलनी	८७	६२	चीरी	१२६	३५	छर्दन	८७	६४
चला	१४६	१५	चीर्णपर्ण	५२	९४	छल	१४६	१७
चलुक	८	८६	चुम्बक	८	८८	छल्ली	१४६	१८
चव्य	११४	२१	चुक	१२५	३६	छवि	१५८	७
चषक	८	८६	चुलकी	८	८९	छा	२९	१
चातुर	१३३	१५३	चुल्ली	१४६	१७	छाया	११४	२३
चातुरक	१५	१८५	चूडा	४१	१३	छिदिर	१३४	१५५
चातुरी	१३३	१५३	चूडामणि	५२	९४	छिदुर	१३४	१५६
चामर	१३३	१५४	चूडाला	१४१	९०	छिद्र	१२५	३८
चास्पय	११८	८३	चूनक	८	९०	छिन्न	८३	५
चार	१२५	३३	चूर्ण	४५	१२	छुप	१०२	६
चारक	८	८७	चूर्णी	४५	१२	छेक	३	२४
चारु	१२५	३३	चूलिका	८	९०	छेदन	८७	६५

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
ज			जम्भल	१५१	९३	जाङ्गली	१५१	९५
जकुट	३६	४२	जयन	८७	६७	जाङ्गुल	१५१	९४
जगत	६२	१०९	जयन्ती	६२	११०	जाङ्गली	१५१	९
जगती	६२	१०६	जया	११४	२४	जान	५५	१८
जगल	१५१	९१	जरठ	३९	१३	जाति	५५	१९
जघन	८७	६७	जरण	४८	४९	जातु	१८०	२४
जघन्य	११९	८३	जरायु	११९	८४	जानपद	७८	४८
जघन्यज	३२	३२	जर्जर	१३४	१५७	जामाता	६२	१११
जङ्गल	१५१	९३	जर्जरीक	१६	१९०	जायानुजीवी	१०१	१५३
जटा	३४	१४	जर्ण	४५	१३	जारी	१२५	३९
जटायु	११९	८४	जल	१४६	१८	जाल	१४६	१९
जटायुस्	१७३	५३	जलकरङ्क	१९	२२९	जालक	८	९२
जटिला	१५१	९२	जलकूपी	१०३	२४	जालिक	८	९४
जटी	३४	१४	जलगुल्म	११२	६०	जाली	१४६	१९
जठर	१३४	१५६	जलज	३१	२४	जालम	१७९	१३
जडा	४१	१३	जलतापिक	१९	२३०	जालक	८	९२
जतुक	८	९१	जलद	७६	२९	जिगीषा	१६८	३८
जतुका	८	९१	जलवित्त	१६१	५८	जिन	८३	८
जन	८३	६	जलरूपड	४३	३९	जिष्णु	७५	१३
जनन	८७	६६	जलसूचि	२८	२०	जिह्वा	१०९	१३
जननी	८७	६६	जलाञ्चल	१५६	१५४	जिह्वाग	२४	३३
जनपद	७८	४८	जलाटन	९६	८२	जिह्वाप	१०३	२०
जनी	८०	६	जलाशय	१२१	११८	जीमूत	६२	१११
जन्थ	११४	२५	उवलित	६२	११०	जीर	१२५	३९
जन्था	११४	२६	जलेन्द्र	१३४	१५८	जीर्ण	४५	१३
जन्थु	११४	२७	जव	१५८	७	जीव	१५८	८
जम्बार	१३४	१९७	जवन	८७	६६	जीवक	८	९५
जम्बाल	१५१	९१	जवा	१५८	७	जीवञ्जीव	१६१	५९
जम्बु	१०५	४	जहु	८३	७	जीवद	७६	२९
जम्बूक	८	९१	जा	२९	१	जीवन	८७	६८
जम्बूल	१५१	९४	जाङ्गल	१५१	९५	जीवना	८७	६९
जम्भ	१०६	४				जीवनी	८७	६९
						जीवन्तिका	१६	१९०

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
जीर्ण	४५	१३	झला	१४६	२०	तडाग	२४	३४
जीवन्तो	६२	११२	झष	१६६	१२	तण्डक	९	९७
जीवा	१५८	८	झाट	३४	१५	तण्डुरीण	५२	९५
जीवानु	६२	११२	झिल्लिका	८	९६	तण्डुल	१५२	९६
जीविका	८	९५	झिली	१४६	२०	तण्डुलीय	१२१	११९
जीवितेश	१६५	३४	ञ			तत	५५	२०
जुष्ट	३४	१४	ज	३३	२	तत्र	१५८	९
जुहुवाण	५२	९५	ट			तथा	१८१	३६
जूः	२९	१-२	ट	३३	१	तद्दिन	१८३	६२
जुम्भित	६२	११३	टगर	१३४	१६०	तनु	८३	९
जोङ्गक	१७६	२३	टङ्क	३	२४	तनूरुह	१७७	३०
जोष	१८३	५९	टङ्कार	१३४	१६०	तन्त्र	१२५	४०
जंवातृक	१६	१९१	टङ्ग	२२	५	तन्त्री	१२५	४२
ज्ञ	३३	१	टड्डरी	१३४	१५९	तन्त्री	१२५	४२
ज्ञाति	५५	२०	टुण्टुक	८	९७	तपन	८७	६९
ज्ञाना	८७	६८	ठ			तपस्	१७१	२३
ज्या	११३	२	ठ	३८	१	तपस्य	११९	८५
ज्यानि	८३	७	ड			तपस्या	११९	८५
ज्यायान्	१७१	२२	ड	४०	१	तपस्त्री	९६	८२
ज्येष्ठ	३९	५	डिङ्गरी	१३४	१६१	तपोधन	९६	८३
ज्येष्ठा	३९	५	डिम्ब	१०५	५	तपस्	१७१	२४
ज्याति	१७१	२२	डिम्बिका	९	९७	तमाल	१५२	९७
ज्यास्ना	८३	८	डिम्भ	१०६	४	तमालपत्र	१४४	३०२
ज्यास्नी	८३	९	ढ			तमिस्र	१३४	१६१
ज्वलित	६२	१०	ढ	४३	१	तमोघ्न	८७	७१
झ	३२	१	ण			तमोपह	१७७	३०
झञ्झा	३२	२	ण	४४	१	तर	१२५	४०
झणि	४६	१४	त	५४	१	तरक	९	९९
झर्झर	१३४	१५८	तक्षक	९	९९	तरणि	४८	५०
झलरी	१३४	१५९	तट	३४	१५	तरण्ड	४२	२९
			तटी	३४	१५	तरद्	७६	२९
						तरल	१५२	९५

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
तरस्	१७१	२३	तालपत्र	१४१	२६३	तुष	१६६	१३
तरस्वी	९६	८३	तालीशपत्र	१४४	३०३	तुषार	१३४	१६३
तरी	१२५	४०	तावत्	१८१	२९	तू	५५	२२
तरीप	१६८	३७	तिक्त	५५	२१	तूणी	४६	५६
तरीषी	१६८	३७	तिक्तपत्रा	१००	१३५	तूल	१४६	२५
तरुण	४८	४९	तिक्तशाक	१६	१९२	तूलिका	९	१०२
तर्क	३	२५	तिक्ता	५५	२२	तूवर	१३४	१६४
तर्तरीक	१६	१९२	तिमिर	१३४	१६२	तुट्	१६६	१४
तर्प	१६६	१३	तिरस	१८६	८२	तृणगोधा	८२	४६
तल	१४६	२१	तिर्यक्	१७९	१५	तृणता	६२	११४
तलिन	८७	७०	तिलक	९	१००	तृणशून्य	१२१	११९
तलिम	१११	४४	तिष्य	११५	२८	तृष	१६६	१३
तलुन	८७	७०	तीचण	४६	१५	तृष्णा	४६	१६
तलुनी	८७	७०	तीचणगन्धा	८२	४६	तेजन	८८	७२
तल्ल	१४६	२२	तीर	१२६	४६	तेजनी	८८	७२
तल्ली	१४६	२२	तीर्थ	७२	७	तेजस्	१७१	२५
ताड	४१	१४	तीव्रा	१२५	४५	तेमन	८७	७२
ताडी	४१	१५	तु	१८०	१९	तेवन	८७	७१
ताण्डव	१६०	३६	तुङ्गभद्रा	१४१	२६३	तेंतिल	१५५	९९
तात	५५	२१	तुङ्गा	२२	६	तैलपर्णी	५२	९६
तातगु	२४	३४	तुङ्गीश	१६४	२१	तोक	३	२६
तातल	१५२	९८	तुण्डिकेरी	१४१	२६४	तोक्म	१०९	१४
ताप	१०२	७	तुथ	७२	८	तोन्न	१२६	४६
तापी	१०२	७	तुमुल	१५२	९८	तोदन	८८	७३
तामरस	१७३	५३	तुम्बुरी	१३४	१६३	तोयद	७६	३०
तामस	१७१	२५	तुरग	२४	३६	तोयधर	१४१	२६५
तामसा	१७१	२५	तुरगी	२४	३६	त्याग	२२	६
ताम्बूली	१५२	९७	तुरूक्क	९	१०२	त्यागिन्	८७	७१
ताम्र	१२५	४४	तुला	१४६	२४	त्रपा	१०२	७
तार	१२५	४३	तुलाधार	१४१	२६४	त्रयी	११४	२७
ताल	१४६	२३	तुवर	१३४	१६४	त्राण	४६	१४

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
त्रायमाणा	५२	९६	दण्डार	१३४	१६८	दहन	८८	७५
त्रास	१७०	४	दत्त	५५	२३	दहर	१३४	१६५
त्रिक	३	२६	दधि	७२	६	दाक्षायणी	५२	९७
त्रिका	३	२६	दन्त	५५	२३	दाक्षिणात्य	१२१	१२०
त्रिकूट	३६	४३	दन्तधावन	१००	१३५	दाडिम	१११	४४
त्रिगर्त	६२	११३	दन्तशठ	४०	१९	दास्यूह	१७६	१७
त्रिदिवा	१६०	३७	दन्तुर	१३४	१६६	दान	८३	१०
त्रिपुट	३६	४४	दन्दशूक	१६	१९४	दानु	८३	१०
त्रिवर्ग	२४	३५	दम	१०९	१४	दान्त	५५	२४
त्रिवर्णक	१६	१९३	दमथ	७३	१९	दायाद	७६	३१
त्रिशङ्कु	९	१०१	दमन	८८	७४	दारक	९	१०३
त्रिशिख	२०	९	दम्भ	१०६	५	दारद	७६	३१
त्रिस्रोतस्	१७३	५४	दर	१२३	४६	दारु	१२६	४७
त्रुटि	३४	१६	दरद्	७६	३०	दारुण	४८	५२
त्रेता	५५	२३	दरी	१२६	४६	दार्वी	१५८	११
त्रोटि	३४	१७	दर्दर	१३४	१६६	दास	१७०	४
व्यन्तर	१११	५१	दर्दुर	१३४	१६७	दासी	१७०	४
व्यङ्कट	३६	४३	दर्दुरा	१३४	१६७	दासेर	१३५	१६९
त्वक्	२७	६	दर्प	१०२	७	दासेरक	१६	१९५
त्वक्पत्र	१३४	१६२	दर्वि	१०५	५	दिगम्बर	१४२	२६७
त्वरित	६२	११३	दर्श	१६३	७	दिग्धा	७९	७
त्वष्टा	३४	१६	दर्शक	९	१०३	दिति	५५	२४
थ			दर्शन	८८	७३	दिव	१५८	११
थ	७२	१	दल	१४७	२६	दिवाकीर्ति	६९	२००
द			दलाढक	१६	१९३	दिवाभीत	६९	१९९
द	७४	११	दलामल	१५६	१५५	दिवौकस्	१७३	५४
दक्ष	१६६	१४	दशनोच्छिष्ट	३८	६६	दिवौकस्	१७३	५४
दक्षिण	४८	५०	दशपुर	१४१	२६६	दिव्य	११५	३१
दक्ष	७९	७	दशमीस्थ	७४	२८	दिव्यचक्षु	१७४	६८
दण्ड	४१	१५	दशा	१६३	८	दिष्ट	३४	१७
दण्डधर	१४२	२६६	दस्यु	११५	३०	दीदिवि	१६०	३७
दण्डयात्रा	१४१	२६५	दस्र	१२६	४७	दीना	८३	१०

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
दीपक	९	१०४	दृषद्वती	६९	२०१	द्रवक	९	१०४
दीप्त	५५	२५	दृष्टान्त	६२	११६	द्रविण	४८	५१
दीप्यक	१	१०५	दृष्टि	३४	१८	द्रव्य	११५	२९
दीर्घाध्वग	२५	५५	देव	१५८	१२	द्राविड	४२	३०
दीर्घायुस्	१७४	५५	देवताड	४३	४०	द्रुघण	४८	५२
दीर्ण	४६	१६	देवन	८८	७६	द्रुण	४६	१६
दुकूल	१५२	९९	देवमणि	५२	९७	द्रुत	५५	२५
दुग्ध	७९	८	देवयु	११९	८६	द्रुम	१०९	१५
दुग्धतालीय	१२२	१३३	देववृत्त	१६९	५२	द्रोण	४६	१७
दुग्धी	७९	८	देवसेना	९६	८४	द्रोहाट	३६	४४
दुच्छक	९	१०५	देवी	१५८	१२	द्वन्द्व	१५८	१०
दुन्दुभि	१०७	१६	देष्णु	४६	१७	द्वापर	१३४	१६८
दुरोदर	१४२	२६७	देहयात्रा	१४२	२६८	द्वार	१२६	४८
दुर्गति	६२	११६	दैत्य	११५	३२	द्विक	३	२६
दुर्जान	६२	११५	दैत्या	११५	३२	द्विज	३०	९
दुर्द्धर	१३५	१६९	दैत्यारि	१३५	१७०	द्विजन्मा	९६	८४
दुर्मुख	२०	१०	दैवज्ञ	३३	५	द्विजराज	३२	३३
दुर्लभ	१०७	१६	दोग्धा	७९	८	द्विजा	३०	१०
दुर्वर्ण	४८	५३	दोला	१४७	२७	द्विजाति	६२	११५
दुर्विध	८१	३१	दोष	१६६	१५	द्विजिह्व	१०५	१२
दुलि	१४७	२६	दोषा	१८५	७८	द्वीपवान्	६९	२००
दुःस्थ	७२	८	दोहदलक्षण	५३	११७	द्वैमातुर	१४२	२६८
दुःस्पर्श	१६४	२१	दौर्वर्णि	५९	५३			
दूय	११५	३२	दंश	१६३	७	ध	७८	१
दूषिका	९	१०५	दंशन	८८	७३	धट	३४	१८
दूष्य	१०५	३१	दंशित	६२	११४	धन	८३	१२
दृक्	१६३	८	द्य	११३	२	धनञ्जय	१२१	१२०
दृढ	४३	२	द्यति	५५	२५	धनद	७६	३२
दृति	५५	२६	द्युम्न	८३	११	धनिका	९	१०६
दृम्भू	१०६	५	द्यौ	११३	२	धनु	८३	११
दृशान	८८	७५	द्या	१५८	११	धनुस्	१७१	२६
दृषद्	७६	३२	द्रव	१५८	९	धन्या	११५	३३

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
धन्वा	८८	८७	धावन	८८	७९	ध्वाङ्त्	१६६	१६
धन्वी	७८	७७	धावनी	८८	७९	न		
धमन	८८	७८	धिक	१७९	११	न	८२	१
धमनी	८८	७९	धिषण	४९	५७	न	१८२	४०
धर	१२६	४१	धिषणा	४९	५७	नकिर्	१८४	७१
धरण	४९	५४	धिषण्य	११५	३३	नकुली	१५२	१००
धरणी	४९	५४	धो	७८	२	नक्र	१२६	५२
धरा	१२६	४९	धीदा	७४	५	नक्षत्रनेमि	११२	६४
धराधर	१४२	२६९	धीरा	१२६	५१	नखिन्	२०	२
धरण	४९	५४	धीवर	१३४	१६३	नगौकस्	१७४	५६
धर्म	१०९	१६	धुत	५६	२७	नगन	८३	१३
धर्मण	४९	५४	धुनी	८३	१२	नम्रिका	९	१०९
धर्मगज	३२	३३	धुन्धुमार	१४२	२७०	नज्	१७९	१६
धर्षण	४९	५५	धुरन्धर	१४२	२७१	नटी	३४	१९
धर्षिणी	४९	५५	धू	७८	२	नत	५६	२९
धव	१५८	१३	धूत	५६	२८	नदी	७४	६
धवला	१५२	९९	धूमकेतु	६९	२०१	नदीकान्त	६९	२०२
धा	७८	१	धूमकेतन	१००	१३६	नदीकान्ता	६९	२०३
धाता	५६	२७	धूर्त	५६	२८	नद्ध	७९	९
धात्री	१२६	४९	धूलिकदम्ब	१०६	१७	ननान्द	८८	८१
धाना	८३	१२	धूसरी	१३५	१७०	ननु	१८२	४४
धान्य	११५	३३	धृतराष्ट्र	१४२	२७१	ननुच	१७९	१६
धाम	८८	८०	धृतराष्ट्री	१४२	२७२	नन्दक	९	११०
धामार्गव	१६१	५९	धृति	५६	२९	नन्दन	८८	८०
धार	१२६	५१	धेनुका	९	१०७	नन्दा	७४	६
धारणा	४९	५६	धैनुक	९	१०७	नन्दि	७४	६
धारणी	४९	५६	ध्याम	१०९	१७	नन्दिघोष	१६९	५३
धारा	१२६	५०	ध्रुव	१५८	१३	नन्दिनी	८८	८१
धाराङ्कुर	१४२	२६९	ध्वज	३०	१०	नन्दिवर्धन	१००	१३६
धाराङ्ग	२४	३६	ध्वजी	८८	७६	नन्दी	८८	८१
धाराट	३६	४५	ध्वनिनाला	१५६	१५५	नन्द्यावर्त	६९	२०२
धार्तराष्ट्र	१४१	२६०						

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
नभश्चर	१४२	२७२	नाडी	४१	१६	निचुल	१५२	१०२
नभस्	१७१	२६	नाडीतरङ्ग	२६	५७	निज	३०	११
नमुचि	२८	१४	नादेय	११९	८६	नितम्ब	१०५	१२
नय	११५	३४	नाना	१८२	४५	नित्य	११५	३४
नर	१२६	५२	नाभि	१०६	५	निदाघ	२६	८
नरक	९	१०९	नाभील	१५२	१०१	निदान	८८	८३
नरङ्ग	२४	३६	नाम	१८३	५३	निदेश	१६४	२३
नरेन्द्र	१३५	१७१	नायक	१०	१११	निधन	८८	८३
नर्तक	९	१०८	नार	१२६	५३	निधुवन	९६	८६
नर्तकी	९	१०८	नारकीट	३८	६२	निन्दा	७५	७
नर्मठ	३९	१३	नारङ्ग	२४	३७	निभ	१०६	६
नर्मद	७६	३३	नागची	२८	१५	निमित्त	६३	११९
नर्मदा	७६	३३	नारायण	५२	९८	नियति	६३	१२१
नर्मरा	१३५	१७१	नाला	१४७	२८	नियम	१११	४६
नल	१७४	२७	नाली	१४७	२८	नियामक	१६	१९५
नलद	७६	३३	नालीक	१०	११०	निरसन	९६	८८
नलिनी	८८	८२	नाश	१६३	९	निरस्त	६२	११८
नव	१५८	१५	नासा	१७०	५	निराकृति	६९	२०५
नवफलिका	१९	३३०	नाह	१७५	५	निरामय	१२१	१२१
नहुष	१६८	३८	नि	१८२	४०	निरूपण	५२	१००
नाक	३	२७	निकर	१३५	१७२	निरूह	१७६	१८
नाकु	३	२७	निकष	१६८	३९	निरोध	८१	३२
नाग	२२	७	निकषा	१६८	३९	निर्ऋति	६२	११७
नागदन्त	६९	२०३	निकाय	१८५	७९	निर्गुण्डी	४२	३०
नागदन्ती	६९	२०४	निकार	१३५	१७४	निर्ग्रन्थ	७३	२०
नागपाश	१६५	३५	निकुम्भ	१०७	१७	निर्ग्रन्थक	१६	१९६
नागपुष्प	१०३	२५	निकृत	६२	११७	निर्जर	१३५	१७३
नागर	१३५	१७२	निकृति	६३	१२०	निर्जरा	१३५	१७३
नागवारिका	१९	२३०	निगम	१११	४५	निर्जर	१३५	१७४
नागाञ्जन	९६	८५	निगरण	५२	९८	निर्दट	३७	४६
नाट्य	११५	३४	निग्रह	१७६	१८	निर्दर	१३५	१७५

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
निर्भर्त्सन	९६	८७	निष्कल	१५२	१०३	नेत्री	१२६	५४
निर्मल	१५२	१०२	निष्कट	३७	४७	नेपथ्य	११९	८८
निर्माण	४९	५८	निष्कासित	६९	२०४	नेपाली	१५२	१०४
निर्मुक्त	६२	११८	निष्क्रम	१११	४५	नेम	१०९	१८
निर्मोक	१०	१११	निष्ठा	३९	६	नेमि	१०९	१७
निर्याण	४९	५८	निष्पात्र	१६०	३८	नैगम	१११	४६
निर्यातन	९६	८७	निस्सर्ग	२४	३८	न्यक्	२७	६
निर्युह	१७६	१८	निस्तरण	५२	९६	न्यङ्कु	३	२७
निर्वाण	४९	५९	निस्तल	१५२	१०३	न्यग्रोध	८१	३२
निर्वाद	७७	३४	निस्तुषित	६९	२०५	न्यग्रोधी	८१	३२
निर्वासन	९६	८६	निस्त्रिंश	१६४	२१	न्युच	१६६	१६
निर्वृति	६३	१२१	निःसरण	५२	९६	न्युङ्कु	२०	२
निर्वेश	१६४	२२	निहिव	१६०	३९	न्युब्ज	३०	११
निर्वात	६३	११९	नीकाश	१६४	२३	न्यून	८३	१३
निवेश	१६४	२२	नीच	२७	६			
निशमन	९६	८८	नीचैस्	१८५	८२			
निशा	१६३	९	नीड	४१	१७			
निशाचर	१४२	२७२	नीति	५६	३०			
निशाचरी	१४२	२७३	नीप	१०२	७			
निशान्त	६३	१२०	नीरज	३१	२४			
निशामन	९६	८८	नील	१४७	२९			
निशीथ	७३	२०	नीलङ्कु	२४	३८			
निश्चारक	१६	१९६	नीलाञ्जस	१७४	५७			
निश्रेणि	४९	५७	नीलाम्बर	१४२	२७४			
निश्रेयस्	१७४	५६	नीलिका	९	११२			
निषङ्क	२४	३८	नीली	१४७	२९			
निषध	८१	३३	नीवर	१३५	१७५			
निषद्वर	१४२	२७३	नीवी	१५८	१५			
निषद्वरी	१४२	२७३	नु	१८२	४१			
निषाद	७७	३४	नूनम्	१८३	६०			
निष्क	३	२८	नेत्र	१२६	४५			

प

पक्ति	५६	३०
पक्क	१५८	१६
पक्ष	१६६	१८
पक्षक	१०	११४
पक्षचर	१४२	२७५
पक्षति	६३	१२९
पक्षिणी	४९	६२
पक्षम	८९	८९
पङ्क	३	२९
पङ्कार	१३५	१७९
पङ्क्ति	५६	३१
पञ्चगुप्त	६९	२१०
पञ्चता	६३	१२९
पञ्चत्व	१६०	४०
पञ्चदशी	१६५	३६

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
पञ्चम	१११	४८	पनस	१७२	२७	परिभाषण	५३	११४
पञ्चमी	१११	४८	पन्नग	२४	३९	परिमल	१५६	१५६
पञ्चानन	९७	८९	पयस्	१७२	२८	परिवर्त	६९	२०८
पञ्चालिका	१६	१९८	पयस्य	११९	९३	परिवाद	७८	४९
पट	३५	१९	पयस्विनी	९७	९५	परिवाप	१०३	२५
पटल	१५२	१०५	पयोधर	१४२	२७९	परिवार	१४३	१८०
पटि	३५	२२	पर	१२६	५५	परिवेश	१६५	३७
पटीर	१३५	१८१	परञ्ज	३१	२५	परिवेष	१६९	५३
पट्ट	३५	२०	परपुष्ट	३८	६३	परिसर	१४२	२७७
पटोल	१५२	१०६	परम्	१८३	६०	पारिस्तुता	६९	२०९
पट्ट	३५	२१	परम	१११	४७	परीरण	५२	१०२
पण	४६	१९	परम्पर	१४२	२७८	परीवाह	१७७	३३
पण्ड	४१	१८	परम्बरा	१४२	२७८	परीष्टि	३७	४८
पण्डित	६३	१२२	परवाणि	५२	१०२	परुष	१६८	४०
पतङ्ग	२४	४२	परा	१८४	६८	परेत	६३	१२७
पनाका	१०	११५	पराक	१०	११२	पर्कटी	३७	४७
पति	५६	३२	पराक्रम	११२	६१	पर्जन्य	११९	९१
पत्ति	५६	३०	पराग	२४	४०	पर्ण	४६	२०
पत्र	१२६	५५	पराभव	१६१	६०	पर्पट	३७	४८
पत्राङ्ग	२४	३९	परायण	५२	१०२	पर्पटी	३७	४८
पत्री	८९	८७	परि	१८४	६७	पर्परीण	५२	{ १०० १०१
पत्रोर्ण	४९	६२	परिकम्प	१०३	२६	पर्यस्त	६३	१२२
पथ्या	११५	३५	परिकर	१४२	२७४	पर्याप्त	६३	१२८
पद	७५	८	परिगत	६९	२०६	पर्याप्ति	६३	१३१
पदार	१३५	१८०	परिग्रह	१७७	३१	पर्याय	११९	८९
पद्धति	६३	१३०	परिघ	२७	९	पर्व	८९	८८
पद्म	१०९	१८	परिघोष	१६९	५३	पर्वत	६३	१२७
पद्मक	१०	११३	परिज्वा	९७	९४	पलङ्कष	१६९	{ ५४ ५५
पद्मलाञ्छन	१००	१३८	परिताप	१०३	२६	पलाश	१६४	२३
पद्मिनी	८९	८६	परिधाय	१२१	१२१	पलाशी	९७	९१
पद्य	११५	३५	परिधि	८१	३३			
पद्या	११५	३५	परिबर्ह	१७७	३२			

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
पलिघ	२६	९	पात्रट	३७	४९	पालङ्क	१०	११७
पलिन	६३	१२३	पात्रटीर	१४३	२८१	पालि	१४७	३०
पल्यङ्क	१०	११४	पाथ	७२	९	पावक	१०	११८
पल्ल	१४७	३०	पाद	७५	९	पावन	८९	९०
पल्लव	१६०	३९	पादचत्वर	१४४	३०४	पाश	१६३	१०
पल्लवित	६९	२०७	पादप	१०३	२१	पाशी	८९	९१
पल्ली	१४७	३०	पादपा	१७३	२१	पाशुपत	७०	२१३
पवन	८८	८४	पादपाशी	१६५	३७	पांशु	१६३	११
पवित्र	१३५	१७७	पान	८३	१३	पांशुचामर	१४४	३०३
पशु	१६३	१०	पानीथ	११९	९५	पांशुल	१५२	१०८
पश्चात्	१८१	३१	पामर	१३५	१८२	पिङ्गल	१५३	११३
पश्यत्	१८१	३०	पायस	१७२	२८	पिङ्गाशी	१६४	२५
पा	१०१	१	पार	१२६	५६	पिङ्गी	२२	९
पाक	३	२९	पारशव	१६२	६०	पिचण्ड	४२	३२
पाकल	१५२	१०८	पारा	१२६	५६	पिचु	२७	७
पाक्य	११५	३६	पारायण	५२	१०३	पिचुल	१५३	११२
पाचन	८९	९०	पारावत	७०	२१४	पिच्छट	३७	४९
पाचल	१५२	१०९	पारावती	७०	२१४	पिच्छा	२९	३
पाञ्चजन्य	१२१	१२२	पारावार	१४३	२८१	पिच्छिल	१५३	११५
पाञ्चाली	१५२	१०७	पारिजात	७०	२१३	पिञ्जर	१३६	१८५
पाटक	१०	११६	पारिप्लव	१६१	६०	पिञ्जा	३०	१२
पाटला	१५३	१०९	पारिभद्र	१४३	२८२	पिटक	१०	१२०
पाठ	३९	७	पारिव्याध	८२	४७	पिठर	१३६	१८४
पाठीन	८९	८९	पारी	१२६	५६	पिण्ड	४१	१८
पाण्डु	४१	१८	पारुष्य	११९	९४	पिण्डपुष्प	१०३	२७
पाण्डुकम्बल	१५७	१७०	पार्थिवी	१६०	४३	पिण्डार	१३६	१८५
पाण्डुर	१३५	१८२	पार्पर	१३६	१८३	पिण्डित	६४	१३४
पात	५६	३२	पार्श्व	१५८	१८	पिण्डितक	१६	१९९
पाताल	१५४	११०	पार्णि	४६	२०	पिण्डी	४१	२०
पातिली	१५३	१११	पार्वती	६४	१३३	पिण्याक	१०	११९
पातुक	१०	११५	पाल	१४७	३१	पितामह	१७७	{ ३३ ३४
पात्र	१२६	५७						

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
पित्तला	१२३	११४	पुटग्रीव	१६२	६१	पृग	२२	१०
पित्तान्	६४	१३४	पुटभेद	७८	५१	पृज्य	११५	३८
पिनाक	१०	१२०	पुटित	६४	१३५	पृत	५६	३६
पिपतिषन्	७१	२३३	पुण्डरीक	१६	२००	पृतना	८९	९३
पिप्पल	१५३	१११	पुण्ड्र	१२७	५९	पृतिकाष्ठ	४०	२०
पिप्पलक	१६	१९८	पुण्य	११५	३७	पृत्यण्ड	४२	३२
पिप्पली	१५३	११२	पुण्यजन	९७	९६	पूर	१२७	६०
पित्तल	१४७	३१	पुत्रिका	११	१२४	पूरण	४९	६४
पिणित	६४	१३४	पुनर	१८५	७२	पूरणी	४९	६४
पिशुन	८९	९१	पुनर्वसु	१७४	५८	पूर्ण	४६	२२
पिशुना	८९	९२	पुन्नाग	२५	४३	पूर्णक	११	१२५
पिष्टक	१०	१२१	पुमान	१७१	२३	पूर्णपात्र	१४३	१८४
पीठमर्द	७८	५०	पुर	१२७	५८	पूर्णनिक	१६	२०१
पीडा	४२	२०	पुरतस्	१८६	८४	पूगिका	११	१२५
पीडित	६४	१३५	पुरम्	१८६	८२	पूत	५६	३६
पीत	५६	३४	पुरस्कृत	७०	२१५	पूर्व	१०५	६
पीतकावेर	१४४	३०५	पुरस्तात्	१८१	३४	पूर्वेद्युस्	१८६	८४
पीतचन्दन	१००	१३९	पुरु	१२७	१७	पृतना	८९	९४
पीतन	८९	९२	पुरुष	१६८	४१	प्रथमजन	९७	९६
पीतसार	१४३	३८३	पुरोडाश	१६७	३८	प्रथिवीपति	७१	२३३
पीताम्बर	१४३	२८३	पुल	१४७	३३	प्रथक	११	१२६
पीति	५६	३३	पुलक	१०	१२१	प्रथ्वी	१५९	१९
पीयु	११५	३७	पुलाक	१०	१२२	प्रदाक	११	१२६
पीयूष	१६८	४१	पुष्कर	१३६	१८६	प्रषत्	६४	१३६
पीलु	१४७	३२	पुष्करिणी	५२	१०४	प्रषत	६४	१३६
पीलुपर्णी	५२	१०४	पुष्कलक	१६	१९९	प्रष्ट	३९	७
पीवर	१३६	१८६	पुष्टि	३५	२२	प्रष्टशृङ्गी	१००	४०
पुक्कस	१७२	२९	पुष्प	१०२	८	प्रष्टहायन	१००	१३७
पुक्कसी	१७२	२९	पुष्पक	१०	१२३	पेचक	११	१२७
पुङ्गल	१५३	११६	पुष्पदन्त	७०	२१५	पेटक	११	१२७
पुङ्गव	१६०	४३	पुष्य	११५	३८	पेय	११५	३९
पुच्छ	२९	५	पुस्त	५६	३५			

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
पेया	११५	३९	प्रजापति	६९	२१०	प्रतीत	६३	१२६
पेशिन्	१६३	१२	प्रज्ञ	३३	२	प्रतीहार	१४२	२८०
पेषल	१५३	११६	प्रज्ञान	८८	८४	प्रत्यक्	२८	१६
पोटगल	१५६	१५०	प्रणय	११९	८९	प्रत्यर्थी	९७	९४
पोत	५६	३८	प्रणाद	७७	३५	प्रत्यालीढ	४४	११
पोत्र	१२७	६१	प्रणाथ्य	११९	९३	प्रत्युद्गमनीय	१२२	१३४
पौर	१२७	६१	प्रणिधान	९७	९०	प्रत्युष	१६८	४०
पौरुष	१६८	४२	प्रणिधि	८१	३४	प्रथम	१११	४७
पौरुषेय	१२१	१२३	प्रणिहित	६९	२०६	प्रदर	१३५	१७८
पौर्णमास	१७१	५८	प्रणीत	६३	१२५	प्रदेश	१६४	२५
पौलस्त्य	११९	९५	प्रतति	६३	१३०	प्रदोष	१६८	४०
पौष	१६७	२०	प्रतल	१५२	१०६	प्रधन	८८	८३
प्र	१८४	६५	प्रति	१८०	२५	प्रधान	८८	८५
प्रकर	१३५	१७८	प्रतिकृति	७०	२१२	प्रधूपिता	६९	२०९
प्रकाण्ड	४२	३१	प्रतिकृष्ट	३८	६३	प्रपञ्च	२८	१२
प्रकार	१३५	१८०	प्रतिक्षिप्त	६९	२०८	प्रपात	६३	१२८
प्रकीर्णक	१६	१९७	प्रतिग्रह	१७७	३१	प्रभव	१६०	४१
प्रकीर्त्य	११९	९२	प्रतिघ	२७	१०	प्रभाकर	१४२	२७९
प्रकृति	६३	१३२	प्रतिपत्ति	६९	२११	प्रभाव	१६०	४०
प्रकोष्ठ	३९	१४	प्रतिपन्न	९७	९२	प्रभूत	६३	१२२
प्रक्रम	१११	४९	प्रतिपादन	१००	१३७	प्रमथा	७३	२१
प्रचर	१३५	१७६	प्रतिभय	१२१	१२२	प्रमद	७७	३५
प्रगाढ	४४	८	प्रतिमा	१११	४८	प्रमाण	४९	६१
प्रग्राह	१७६	१९	प्रतिमान	९७	९३	प्रमीढ	४४	८
प्रघण	४९	६०	प्रतियत्न	९७	९३	प्रमीत	६३	१२६
प्रचण्ड	४२	३१	प्रतिश्रय	१२१	१२२	प्रमुख	२०	१०
प्रचला	१६	१९७	प्रतिसर	१४२	२७६	प्रयाग	२४	४१
प्रचलाकी	१००	१३८	प्रतिसृष्ट	३८	६४	प्रयोग	२४	४२
प्रचेतस्	१७४	५७	प्रतिस्पर्श	१६५	३६	प्रयोजन	९७	९१
प्रजनन	९६	८९	प्रतिहित	६९	२०७	प्ररूढ	४४	८
प्रजा	३०	१२	प्रतीक	१०	११३	प्रलम्ब	१९५	१३

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
प्रलय	११९	९०	प्रहत	६३	१२२	प्लक्ष	१६६	१७
प्रवचन	९७	९१	प्रहसन	९७	९०	प्लव	१५८	१६
प्रवचनीय	१२२	१३३	प्राक्	२७	७	प्लवगा	२४	४०
प्रवर	१३५	१७६	प्राक्	१७९	१४	प्लवङ्गम	११२	६१
प्रवाण	४९	५९	प्राण	४६	२१	प्लुत	५६	३५
प्रवारण	५१	१०२	प्राणक	१०	११६			
प्रवाल	१५३	१०७	प्राणनाथ	७४	२९	फ		
प्रवाह	१७५	२१	प्राति	५६	३३	फ	१०४	१
प्रविदारण	५३	११३	प्राथ	७२	१०	फटा	३५	२२
प्रवृत्ति	६३	१३१	प्राध्व	१५८	१९	फर्फरीक	१६	२०१
प्रवेणि	४९	६३	प्राध्वम्	१८३	६०	फल	१४७	३३
प्रव्रजिता	६९	२१२	प्रान्तर	१३६	१८४	फलकी	९७	९७
प्रव्रज्या	६८	१८८	प्राप्त	५६	३२	फलिनी	८९	९५
प्रष्ट	३९	६	प्राप्तरूप	१०३	२६	फली	१४७	३४
प्रसन्ना	८९	८६	प्राय	११५	३६	फलोदय	१२१	१२४
प्रसर	१३५	१८१	प्रार्थित	६४	१३३	फाणि	४६	२२
प्रसव	१६०	४१	प्रावृषेण्य	१२१	१२३	फाल	१४७	३४
प्रसव्य	११९	९२	प्रासाद	७७	३६	फाल्गुन	८९	९५
प्रसहन	९७	८९	प्रियक	१०	११८	फाल्गुनी	८९	९६
प्रसाद	७७	३५	प्रियङ्गु	२४	४३	फेनिल	१५३	११६
प्रसाधन	९७	९५	प्रियंवद	७८	५०			
प्रसाधनी	९७	९५	प्रीत	५६	३३	व		
प्रसिद्ध	८१	३४	प्रीति	५६	३४	व	१०४	१
प्रसूत	६३	१२४	प्रेक्ष	१६६	१९	वक	३	३०
प्रसूति	६३	१३०	प्रेङ्गा	२०	३	वकेरुका	१६	२०३
प्रसून	८९	८७	प्रेत	५६	३७	वटी	३५	२३
प्रसृत	६१	१२३	प्रेमा	८९	९४	वण्ठर	१३६	१८८
प्रसृता	६३	१२४	प्रेष	१६६	१९	वत	१८०	२६
प्रसेव	१६०	४२	प्रोक्षण	४५	६५	वदरी	१३७	२०७
प्रस्तर	१३५	१८०	प्रोक्षित	६४	१३७	वद्धशिखा	२१	१५
प्रस्थ	७२	१०	प्रोत	५६	३७	वन्दनी	८९	८९
प्रस्फोटन	९७	९२	प्रोह	१७५	५	वन्ध	७९	९
						वन्धक	११	१२९
						वन्धकी	११	१२९

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
वन्धन	८९	९७	वालिका	११	१३१	भग	२२	१२
बन्धु	१७९	९	वालिश	१६४	२६	भगवान्	७०	२१६
बन्धुर	१३६	१८९	वाली	१४८	४०	भङ्ग	२२	११
बन्धूक	११	१२८	वालुक	११	१३२	भङ्गा	२२	११
बन्धूर	१३६	१९०	वालुका	११	१३२	भट	३५	२३
बन्धूरा	१६६	१९०	वालेय	११९	९७	भट्टारक	१७	२०५
बन्ध्य	११५	३९	वाल्हीक	१३	१५६	भट्टिनी	९०	१००
बरटा	३७	५०	वाष्प	१०२	११	भण्डन	९०	१००
बरला	१५३	११९	बाहुज	३१	२७	भद्र	२२७	७०
बर्वटी	३७	५०	बिन्दुतन्त्र	१४३	२८७	भद्रकाली	१५६	१५८
बर्ह	१७५	६	बिम्ब	१०५	७	भय	११५	४१
बर्हिस्	१७२	३६	बिल	१४८	४९	भयानक	१७	२०६
बल	१४७	३७	बिलेशय	१२२	१२८	भर	१२७	६९
बलभद्रा	१४३	२८४	बिल्व	१५९	२४	भरण	५०	६९
बलाहक	१६	२०२	बीजपुष्प	१०४	२९	भरणी	५०	६८
बलि	१४७	३५	बीभत्स	१७२	२९	भरत	६४	१३८
बल्य	११५	४०	बुधान	८९	९८	भरद्वाज	३२	३४
बल्लव	१६०	४४	बुद्ध	७९	१०	भरु	१२७	६९
बहु	१७५	६	बोधन	८९	९९	भर्ता	५६	३९
बहुक	११	१२९	बोधनी	९०	९९	भर्म	९०	९९
बहुफल	१५६	१५७	बोधि	७९	११	भमक	११	१३३
बहुरूप	१०३	२७	ब्रह्मण्य	११९	९६	भल्ल	१४८	४२
बहुला	१५३	११७	ब्रह्मन्	८९	९६	भल्ली	१४८	४२
बाधा	७९	१०	ब्रह्मपुत्र	१४३	२८५	भव	१५९	२०
बाढ	४४	३	ब्रह्मबन्धु	८२	४७	भवन	९०	१
बाण	४६	२७	ब्रह्मी	१०९	१९	भव्य	११५	४२
बाणा	४६	२७	ब्राह्मण	५०	६७	भसद्	७७	३७
बाणी	४६	२२	ब्राह्मण्य	१२०	९७	भस्मतूल	१५६	१५८
बान्धव	१६०	४५	ब्राह्मी	१०९	२०	भाकूट	३७	५२
बाल	१४७	३९	भ			भाग	२२	१३
बालक	११	१३०	भ	१०६	१	भागधेय	१२२	१२५
बाला	१४८	४०	भक्ति	५६	३९	भाजन	९०	१

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
भाण्ड	४२	१२	भुवन्यु	१२०	९८	भोगवती	७०	२१६
भानु	८३	१४	भू	१०६	१	भोगिनी	९०	३
भाम	१०९	२१	भूक	३	३०	भोगी	९०	२
भार	१२७	७२	भूकेश	१६४	१२६	भोल	१४८	४३
भारत	६४	१३९	भूकेशी	१६४	२७	भौम	१०९	२२
भारती	६४	१३९	भूजम्बू	१०५	१४	भ्रम	१०९	२०
भारद्वाजी	३२	३४	भूत	५७	४१	भ्रमणी	५०	६९
भार्याटिक	१७	२०५	भूतवृत्त	१६९	५६	भ्रमर	१३६	१९०
भार्यारु	१३६	१९२	भूतात्मन्	९७	९८	भ्रमरक	१७	२०५
भाल	१५८	४३	भूति	५७	४१	भ्रान्ति	५६	३९
भालाङ्क	११	१३४	भूतिक	११	१३५	भ्रामक	११	१३३
भाव	१५९	२०	भूमि	१०९	२२	भ्रामर	१३६	१९१
भावना	९०	२	भूमिका	११	१३५	भ्रूण	४६	२३
भावाट	१६७	५	भूमिज	३१	२७	म	१०८	१
भावित	६४	१४१	भूमिजा	३१	२७	मकर	१३७	१९९
भास	१७०	७	भूयान्	१७२	३०	मकुर	१३७	२०३
भासन्त	६४	१४०	भूरि	१२८	७३	मकुष्ठ	३९	१६
भास्कर	१३६	१९१	भृगु	२२	१३	मव	२६	४
भास्वान्	६४	१३९	भृङ्ग	२२	१३	मघा	२६	३
भिच्चा	१६७	२०	भृङ्गराज	३२	३५	मघा	२६	३
भित्ति	५६	४०	भृङ्गारी	१३६	१९३	मङ्गला	१४३	१२०
भिन्न	८३	१४	भृति	५७	४२	मङ्गलय	१२०	१००
भीत	५६	४०	भृत्य	१३६	४३	मञ्जरी	१३७	२०२
भीति	५६	४०	भृत्या	११६	४३	मञ्जुल	१५३	१२२
भीम	१०९	२१	भृष्टि	३५	२४	मणि	४६	२३
भीरु	१२८	७३	भेक	३	३०	मणिच्छिद्रा	१४३	२९०
भीषण	५०	७०	भेद	५७	१२	मणिमाला	१५६	१६०
भीष्म	१०९	२१	भेरुण्डा	४३	३४	मण्ड	४२	२१
भुजङ्ग	२५	४५	भेल	१४८	४३	मण्डलक	१७	२०८
भुजा	३०	१२	भैरव	१६०	४६	मण्डला	१५३	१२०
भुजिष्य	१२०	९८	भोग	२२	१४	मण्डूक	१२	१३७
भुवन	९७	२						

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
मण्डूकपर्णी	५३	११५	मन्दर	१३६	१९६	मसूरी	१३७	२०१
मण्डूकी	१२	१३७	मन्दिर	१३७	१९७	मसृण	५०	७०
मण्डन	९०	५	मन्दुरा	१३७	२००	मह	१७२	३०
मण्डोदक	१७	२०७	मन्मथ	७३	२२	महती	६४	१४१
मत	५७	४३	मन्यु	११६	४५	महस्	१७५	७
मति	५७	४३	मय	११६	४४	महाकच्छ	२९	१
मत्कुण	५०	७१	मयु	११६	४३	महाकाल	१५६	१५९
मत्तवारण	५३	११४	मयूख	२०	१०	महाघोष	१६९	५६
मत्सरा	१३६	१९३	मयूर	१३७	१९९	महाधन	९७	९८
मत्स्य	११६	४५	मयूरक	१७	२०९	महानाद	७८	५१
मथित	६४	१४२	मरीचि	२८	१६	महानील	१५६	१६१
मद	७५	१२	मरु	१२८	७५	महापद्म	११२	६२
मदकल	१५६	१५९	मरुत्रक	१७	२०७	महाबल	१५६	१६०
मदन	९०	३	मर्कटक	१७	२०८	महामात्र	१४३	२९०
मदनशलाका	१९	२३५	मर्कटी	३७	५२	महामुनि	९७	१००
मदयित्नु	९७	९९	मर्जू	३०	१३	महामूल्य	१२२	१२६
मदार	१३७	१९७	मर्मर	१३७	२०२	महारजन	१००	१४२
मधुक	११	१३६	मर्यादा	७७	३७	महारस	१७४	५९
मधुका	११	१३६	मल	१४८	४४	महार्घ	२७	१०
मधुद्र	१३७	२००	मलन	९०	४	महालय	१२२	१२५
मधुपर्णी	५२	१०५	मलय	१२०	९९	महावीर	१४३	२८९
मधुरसा	१७४	६०	मलिन	९०	४	महाशङ्ख	२१	१३
मधुरा	१३६	१९४	मलिनमुख	२१	१८	महासहा	१७७	३४
मधुसूदन	१००	१४२	मलिम्लुच	२८	२१	महासेन	९७	९९
मध्य	११६	४४	मलीमस	१७४	५९	महिला	१५३	१२२
मध्यम	१११	४९	मल्ल	१४८	४४	महिषी	१६८	४३
मनस्	१७२	३०	मल्लनाग	२६	५६	मही	७५	७
मन्तु	५७	४३	मल्लिक	१२	१३७	महेन्द्र	१३७	२००
मन्त्र	१२८	७४	मल्लिका	१२	१३८	महेश्वर	१४३	२९१
मन्थ	७२	११	मशक	११	१३६	महोदय	१२२	१२६
मन्थर	१३७	१९८	मसुरा	१३७	२०१	महौषध	८२	४८
मन्द	७५	१३	मसूरा	१३७	२०१	मा	१०८	१

शब्दः	पृ०	श्लो०	शब्दः	पृ०	श्लो०	शब्दः	पृ०	श्लो०
मा	१८२	४९	मार्जार	१३७	२०४	मुद्गर	१३७	२०४
माकन्द	७७	३८	मार्जारीय	१२२	१२७	मुनि	८३	१५
मागधी	८१	३४	मार्तण्ड	४३	३५	मुनिभेषज	३२	१
माठर	१३७	२०३	माल	१४८	४५	मुरा	१२८	७७
माढि	४४	२	मालिक	१२	१४०	मुर्धुर	१३७	२०५
माणवक	१७	२०९	मालिका	१२	१३९	मुषित	६४	१४३
मातङ्ग	२५	४५	मालिनी	९०	६	मुष्टि	३५	२४
माता	५७	४४	मालु	१४८	४५	मुष्क	३	३१
माति	५७	४४	मालुधान	९७	१०१	मुहिर	१३७	२०५
मातुल	१५३	१२३	मालुधानी	९७	१०१	मूक	३	३१
मातुलपुत्रक	१९	२३६	माल्य	११६	४५	मूढ	४४	३
मातुलानी	९७	१००	माष	१६७	२१	मूर्त	५७	४३
मातृका	१२	१३९	मांस	१७०	८	मूर्ति	५७	४५
मात्रा	१२८	७५	मिथस्	१८६	८३	मूर्धाभिषिक्त	७१	२३४
माधव	१६०	४६	मिथुन	९०	७	मूल	१४८	४५
मान	८३	१४	मिद्ध	७९	१२	मूल्य	११६	४६
मानस	१७२	३१	मिष	१६७	२१	मूषल	१५४	१२४
मानिनी	९०	७	मिसि	१७०	८	मृग	२३	१६
मानी	९०	७	मिहिर	१३७	२०४	मृगनेत्रा	१४३	२९१
मामक	१२	१३८	मीन	८३	१५	मृगयु	१२०	१०१
माय	११६	४६	मीनाम्रीण	५२	१०५	मृगाक्षी	१६८	४४
माया	११६	४६	मुकुन्द	७७	३८	मृगारि	१३७	२०६
मार	१२८	७६	मुक्त	५७	४५	मृगी	२३	१६
मारि	१२८	७७	मुक्ताफल	१५६	१६१	मृणाल	१५४	१२५
मारिष	१६८	४३	मुक्ति	५७	४४	मृत	५७	४६
मारी	१२८	७६	मुख	२०	३	मृत्यु	११६	४६
मारीच	२८	१७	मुग्ध	७९	१३	मृत्युफला	१५६	१६२
मारीची	२८	१७	मुचुकुन्द	७८	५२	मृत्युवञ्चन	१००	१४३
मारुण्ड	४३	३५	मुण्ड	४२	२२	मृत्सा	१७०	९
मार्ग	२२	१५	मुण्डन	९०	८	मृत्स्ना	८३	१६
मार्गण	५०	७१	मुण्डा	४२	२३	मृदङ्ग	२५	४५
मार्जन	९०	५	मुदिर	१३७	२०५	मृदु	७५	१४

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
सृष्टेक	१७	२१०	यथा	१८१	३६	युञ्जान	९१	११
मेखला	१५४	१२५	यद्	१८१	३९	युत	५७	४८
मेघ	२६	४	यद्वत्	१८१	३१	युतक	१२	१४४
मेघनाद	७८	५२	यन्ता	५७	४७	युवन	९१	११
मेघपुष्प	१०३	२८	यन्त्रण	५०	७२	यूथ	७२	११
मेचक	१२	१४०	यम	१०९	२३	यूथिका	१२	१४४
मेधा	७९	१३	यमक	१२	१४२	योग	२३	१८
मेधावी	९७	१०१	यसन	९०	९	योग्य	११६	४९
मेध्य	११६	४७	यमल	१५४	१२६	योजन	९१	११
मेनाद	७७	३९	यमली	१५४	१२६	योजनगन्धा	८२	४९
मेला	१४८	४६	यमस्वसा	१७४	६०	योनि	८३	१६
मेष	१६७	२१	ययु	११६	४७	यौवनलक्षण	५३	११७
मेहन	९०	८	यवन	९०	९	र		
मैथुन	९०	८	यवफल	१५६	१६२	र	१२२	१
मोक्ष	१६७	२२	यवानी	९०	१०	रक्त	५७	४८
मोघा	२६	४	यवीयस्	१७४	६१	रक्तक	१२	१४५
मोच	२७	८	यष्टि	३५	२५	रक्तपा	१०३	२१
मोचक	१२	१३१	या	११३	१	रक्तेणु	५२	१०६
मोचा	२७	८	याजक	१२	१४३	रक्ताक्ष	१६८	४४
मोचाट	३७	५३	याज्ञिक	१२	१४३	रक्ताङ्ग	२५	४५
मोण	४६	२४	यातयाम	११२	६२	रक्ष	१६७	२३
मोदक	१२	१४२	यात्रा	१२८	७८	रक्ष	३	३१
मोरट	३७	५३	यादव	१६१	४७	रङ्ग	२३	१९
मोरटा	३७	५४	यादसाम्पति	७४	२३४	रङ्गमाता	७०	२१७
मोह	१७५	७	यापन	९०	१०	रज	३०	१३
मौलि	१४८	४६	याम	१०९	२४	रजत	६४	१४४
म्लिष्ट	३५	२४	यामि	१०९	२४	रजनी	९१	१४
म्लेच्छ	२९	५	यायय	११६	४८	रजस्	१७२	३१
य			यायव	१८१	३१	रजस्वला	१५६	१६३
य	११३	१	युक्त	५७	४८	रक्षु	३०	१४
यत्	१६७	२२	युक्ति	५७	४७	रञ्जन	९१	१३
यत्तराट्	३२	३५	युग	२३	१७	रञ्जनी	९१	१३
यति	५७	४७				रण	४६	२५

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
रण्डा	४२	२३	रहस्या	१२०	१०२	रासेरस	१७४	६१
रत	५७	५०	रा	१२२	१	रास्त्रा	८३	१७
रतनारीच	२९	२१	राका	३	३२	रिक्त	५७	५१
रतर्द्धिक	१७	२१०	राक्षस	१७२	३२	रिद्धा	२०	५
रति	५७	४९	राक्षसी	१७२	३२	रिष्ट	३५	२६
रत्न	८३	१७	राग	२३	२०	रिष्टि	३५	२६
रथ	७२	१२	रागचूर्ण	५२	१०६	रीति	५७	५१
रथकार	१४३	२९२	रागसूत्र	१४३	२९२	रुक्	२८	९
रथाङ्ग	२५	४६	रागी	९१	१५	रुक्म	११९	२८
रथ्या	११६	५१	राघव	१६१	४८	रुचि	२८	८
रद	७५	१४	राजजम्बू	१०५	१५	रुजा	३०	१४
रन्तिदेव	१६२	६२	राजन्	९१	१५	रुण्डिका	१२	१४८
रन्ध्र	१२८	७८	राजराज	३२	३६	रुधिर	१३७	२०५
रभस	१७२	३१	राजवदर	१४४	३०६	रुमा	११०	२७
रभ	११०	२५	राजवृक्ष	१६९	५७	रुचक	१२	१४७
रभण	५०	७३	राजहंस	१७४	६२	रुक्	१२८	७९
रभति	६४	१४४	राजादन	९८	१०३	रूढ	४४	३
रभा	११०	२५	राजा	३०	१४	रूप	१०२	९
रभ्या	११६	५०	राजिका	१२	१४६	रूपक	१२	१४९
रवण	५०	७२	राजीव	१६१	४८	रूप्य	११६	५१
रश्मि	११०	२५	राज्ञी	३३	२	रेक	३	३३
रस	१७०	९	राठा	४४	३	रेचनी	९१	१६
रसन	९१	१२	रात्रक	१२	१४६	रेणु	४६	२५
रसना	९१	१२	राध	७९	१३	रेणुका	१२	१४९
रसायन	९७	१०२	राधन	९१	१४	रेत	१२९	९३
रसाल	१५४	१२७	राधना	९१	१४	रेतस्	१७२	३३
रसाला	१५४	१२६	राधरेक	१७	२११	रेत्र	१२८	७९
रसिका	१२	१४५	राधा	७९	१३	रेप	१०२	१०
रसित	६४	१४४	रामा	११०	२६	रेपस्	१७२	३३
रहस्	१७२	३१	रामिल	१५४	१२७	रेफ	१०४	२
	१८६	८३	रानि	१६३	१२	रेरिहाण	५३	१०७
			राष्ट्र	१२८	७८	रेवती	६४	१४५
			रास	१७०	११	रेवा	१५९	२१

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
रैवत	६५	१४६	लघ्न	८४	१८	लिप्त	५७	५२
रोक	३	३३	लघिष्ठ	४०	१६	ली	१४५	१
रोग	२३	२१	लघु	२६	५	लीला	१४८	४७
रोध्र	१२८	८०	लघ्वी	१५९	२३	लुब्ध	७९	१४
रोचन	९१	१७	लङ्का	३	३३	लूता	५७	५२
रोचना	९१	१६	लङ्ग	२३	२१	लेख	२०	४
रोचनी	९१	१६	लङ्घन	९१	१८	लेखन	९१	२०
रोड	४२	२४	लट्वा	१५९	२२	लेखनिक	१७	२१२
रोद	१७२	३३	लता	५७	५१	लेखा	२०	४
रोदन	९१	१७	लूनक	१३	१५१	लेप	१०२	१०
रोप	१०२	१०	लभ्य	११६	५३	लोक	४	३४
रोमहर्षण	५३	११६	लम्पाक	१३	१५०	लोचक	१३	१५१
रोषण	५०	७३	लम्बकर्ण	५३	१०७	लोमश	१६४	२७
रोहक	१२	१५०	लम्बा	१०५	६	लोल	१४८	४७
रोहिणी	५०	७४	लम्बोदर	१४३	२९३	लोला	१४८	४८
रोहित	६५	१४६	लय	११६	५२	लोह	१७५	८
रोहिताश्व	१६२	६३	ललजिह्व	१०५	१६	लोहल	१५४	१२९
रोहिन्	६५	१४७	ललना	९१	१९	लोहित	६५	१४८
रोही	९१	१८	ललाम	१११	५१	लौहित्य	१२०	१०२
रौद्र	१२८	८०	ललामन्	९८	१०३	व		
रौरव	१६१	४९	ललित	६५	१४७	व	१५७	१
रौहिण्य	१२२	१२७	लत्र	१५९	२२	वक्तव्य	१२०	१०४
रौहिष	१६८	४५	लवण	५०	७५	वक्ता	५८	५४
ल	१४५	१	ला	१४५	१	वक्र	१२७	६५
लक्षण	५०	७६	लाङ्गलिन्	९८	१०४	वक्रनक्र	१४३	२८५
लक्षणा	५०	७६	लाङ्गली	१५४	१२८	वक्र	१२८	८३
लक्षा	१६७	२३	लाङ्गलिकी	२१	१४	वच	३	२८
लक्ष्म	९१	१९	लाज	३०	१४	वङ्क	४	३४
लक्ष्मी	११०	२८	लाट	३५	२६	वङ्ग	२३	२२
लक्ष्मीपति	७०	२१७	लालाटिक	१७	२११	वच	२८	९
लक्ष्मीपुत्र	१४३	२९३	लासक	१३	१५०	वचकनु	९२	२५
लक्ष्य	११६	५३	लास्य	११६	५३	वज्र	१२८	८१
			लिङ्ग	२३	२१	वज्रा	१२८	८१

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
वज्रिन्	९२	२४	वरचन्दन	१००	१४०	वर्द्धित	६५	१४९
वज्री	१२८	८१	वरण	४९	६५	वर्य्या	११५	४०
वञ्चक	१३	१५५	वरण्ड	४३	३३	वर्वर	१३७	२०९
वञ्जुल	१५४	१२९	वरण्डक	१६	२०३	वर्ष	१६७	२४
वटर	१३७	२०८	वरण्डा	४३	३६	वर्षाभू	१०७	१८
वडवा	१६१	४९	वरदा	७७	३६	वर्ष्म	९२	२६
वण्टाल	१५४	१३०	वरवर्णिनी	१००	१४१	वलज	३१	२५
वण्ठ	३९	८	वरा	१२७	६३	वलजा	३१	२६
वतंस	१७२	३७	वराक	११	१३०	वलदेव	१६२	६२
वत्स	१७०	११	वराङ्ग	२५	४४	वल्य	११९	९६
वदरा	१३७	२०७	वराटक	१६	२०२	वत्क	४	३४
वदान्य	१२०	१०३	वराह	१७६	२२	वत्ग	२३	२३
वधू	७९	१४	वरिष्ठ	३९	१५	वत्मीक	११	१२८
वन	८४	१९	वरी	१२७	६३	वल्लभ	१०७	१८
वनजा	३१	२८	वरीयान्	१७४	६३	वल्ली	१४७	३८
वनमाली	१००	१४३	वरुण	४९	६५	वल्लुर	{ १३७ २१० १३८ २११	
वनश्वा	९८	१०५	वरूथ	७३	२१	वशा	१६३	१३
वनस्पति	७०	२१८	वर्कर	१३७	२१०	वशिर	१३७	२०८
वनिता	६५	१५०	वर्कराट	३८	६४	वसति	६५	१५१
वन्दा	७५	९	वर्चस्	१७२	३५	वसन	९१	२१
वन्ध	११६	५४	वर्ण	४६	२३	वसन्तदूत	७१	२३५
वपन	९१	२०	वर्णक	१३	१५३	वसन्तदूती	७१	२३५
वपुस्	१७२	३६	वर्णविलोडक	१९	२३६	वसु	१७०	६
वप्ता	५८	५३	वर्णाट	३७	५४	वसुक	१३	१५३
वप्र	१२८	८२	वर्णी	९१	२५	वस्ति	५८	५५
वप्र	१५७	१	वर्तक	१३	१५४	वह	१७५	८
वमथु	७३	२३	वर्तन	९१	२३	वहति	६५	१४९
वमन	९१	२१	वर्त्म	९२	२६	वह्नि	८४	१९
वमि	११०	२१	वर्तक	१७	२१३	वा	१८५	७४
वयस्	१७२	३५	वर्ति	५८	५५	वाक्	२८	९
वयस्या	७३	२२	वर्धमान	९८	१०५	वागर	१३८	२१२
वर	१२७	६२	वर्द्धन	९१	२१	वाग्मी	९२	२८
						वाचा	२८	९

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
वाच्यलिङ्ग	९३	४९	वारला	१५३	११९	विग्रह	१७६	२३
वाच्यलिङ्गक	२७	७	वाग्राही	१७६	२२	विघ्नकारी	१०१	१४५
वाज	३०	१५	वारि	१२७	६७	विचकिल	१५६	१६४
वाजी	९२	२६	वारिण	१७६	२१	विच्छिन्न	६५	१५९
वाट	३५	२७	वारी	१२७	६६	विच्छिन्न	९२	३२
वाडव	१६१	५०	वारुणी	५०	६८	विजय	१२०	१०४
वाणिजक	१७	२०४	वारुण्डी	४३	३३	विजृम्भित	७०	२१९
वाणिनी	८९	९८	वार्ता	५८	५६	विट्	१६३	१४
वाणी	७०	२२४	वार्दर	१३८	२११	विट	३५	२७
वातकेलि	१५६	१६३	वार्दल	१५३	११९	विटप	१०३	२२
वातरायण	५३	११६	वार्दक	१३	१५७	विडङ्ग	२५	४७
वातपुत्र	१४४	२९४	वार्दटीर	१४३	२८६	विडाल	१५४	१३३
वातरूष	१६९	५७	वार्षिक	१३	१५७	वितण्डा	४३	३६
वातल	१५४	१३०	वालक	१३	१५८	वितर्क	१३	१५८
वातहुडा	४३	४०	वाश्र	१२८	८३	वितान	९२	२९
वातिग	२५	४७	वासन	९२	२७	वितुन्न	९२	२९
वाहल	१५३	११६	वासन्ता	६५	१५३	वितुन्नक	१७	२१४
वान	८४	२०	वासर	१३८	२१३	विदथ	७३	२४
वानप्रस्थ	७४	२१	वासित	६५	१५३	विदा	७५	१४
वापित	६५	१५१	वासिता	६५	१५३	विदार	१३८	२१६
वामन	९२	२७	वासुरा	१३८	२१४	विदारण	५३	१०८
वाम	११०	२९	वाह	१७५	९	विदारी	१३८	२१७
वामिल	१५४	१३१	वाहस	१७२	३७	विदित	६६	१६०
वामी	११०	३०	वाहिनी	८९	९८	विदुर	१३८	२१५
वायस	१७२	३८	वि	१८५	७६	विदुल	१५४	१३२
वायसी	१७२	३८	विकच	२८	१८	विदूषक	१७	२१५
वायुफल	१५६	१६४	विकल्प	१०३	२२	विदेह	१७७	२४
वार	१२७	६५	विकार	१३८	२१८	विद्याधर	१४२	२७२
वारक	११	१३२	विकाश	१६४	२९	विद्युत्	६५	१५६
वारकी	९७	९७	विकृत	६५	१५९	विद्रव	१६१	५१
वारकीर	१४३	२८६	विक्रम	११२	५४	विद्रुम	११२	५३
वारण	४९	६५	विक्रिञ्ज	९२	३१	विद्वान्	१७२	३९
	४९	६७	विगूढ	४४	९	विधा	८०	१७

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
विधाता	६५	१५७	विमान	९२	३०	विश्वम्भर	१४४	२९५
विधि	८०	१७	विरञ्चि	२८	१८	विश्वम्भरा	१४४	२९५
विधु	८०	१६	विरिञ्च	२८	१८	विश्वस्त	६५	१५३
विधुर	१३८	२१६	विरोचन	९८	१०७	विश्वा	१५९	२३
विद्ध	८०	१६	विलग्न	९२	३३	विष	१६७	२५
विनत	६५	१५८	विलास	१७२	३९	विषघ्न	९२	३३
विनता	६५	१५८	विलासी	९८	११०	विषय	१२०	१०६
विनया	१२०	१०५	विलेपनी	९८	११०	विषयिन्	९८	१०८
विनायक	१७	२१३	विलोम	११२	५३	विषयी	१०१	१४४
विनिपात	७०	२१९	विलोमी	११२	५४	विषाणी	५०	७७
विनीत	६५	१५५	विवध	८१	३५	विष्कम्भ	१०७	१९
विनेता	६५	१५७	विवर	१३८	२१७	विष्टम्भ	१०७	२०
विन्दु	७५	१०	विवर्त	६६	१६२	विष्टर	१३८	२१४
विन्ध्या	११६	५५	विवश	१६४	२८	विष्टि	३५	२८
विन्न	८४	२०	विवस्वान्	७०	२२०	विष्णुपद	७८	५३
विपञ्ची	२८	१७	विविक्त	६५	१५४	विष्वक्सेन	९८	१०९
विपणि	५०	७८	विवृता	६५	१५७	विष्वक्सेना	९८	१०९
विपत्ति	६६	१६०	विवेक	१३	१५९	विसर	१३८	२१७
विपन्न	९२	३२	विशद	७७	३९	विसर्ग	२५	४८
विपाक	१३	१५९	विशदय	१२०	१०७	विसर्जन	९८	१०६
विपुल	१५४	१३२	विशाल्य	२०	१२	विस्तर	१३८	२१५
विप्रतीसार	१४४	३०७	विशाख	७८	५३	विस्तार	१३८	२१८
विप्रलाप	१०४	२८	विशारद	१५४	१३३	विस्मय	१२०	१०५
विबुध	८१	३६	विशाला	१६९	५८	विस्मापन	९८	१०६
विभव	१६१	५१	विशालाक्ष	१६९	५८	विहङ्ग	२५	४९
विभाकर	१४४	२९७	विशिख	२०	११	विहनन	९८	१०८
विभाव	१६१	५१	विशिखा	२०	११	विहस्त	६५	१५४
विभावरी	१४४	२९६	विशेषक	१७	२१४	विहायस्	९०	३
विभावसु	१७४	६४	विश्रब्ध	८१	३६	विहायस्	१७४	६३
विभु	१०६	७	विश्रम्भ	१०७	२०	विहारी	१३८	२१८
विभ्रम	११२	५२	विश्लेष	१६८	४५	विहेठन	९८	१०७
विमला	१५४	१३१	विश्वकद्रु	१४४	२९६	वीच्य	११७	५६
			विश्वकर्मन्	१०१	१४५	वीचि	२८	१०

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
वीणा	४७	२८	वृषाङ्क	१३	१६०	वोड्डी	१२९	८५
वीतंस	१७२	४०	वृषी	१६७	२७	वंश	१६३	१३
वीतिहोत्र	१४४	२९७	वृष्णि	४७	२८	व्यक्त	५८	५४
वीथी	७२	११	बृहन्नला	१५७	१६५	व्यग्र	१२८	८३
वीर	१२७	६७	वेकट	३७	५१	व्यङ्ग	२३	२२
वीरतर	१४३	२८८	वेग	२३	२४	व्यञ्जन	९१	२२
वीरभद्र	१४३	२८८	वेणी	४७	२८	व्यतिकर	१४४	२९४
वीरवृत्त	१६९	५५	वेणु	४७	२९	व्यतीपात	७०	२१८
वीरधू	८१	३६	वेद	७५	१५	व्यलीक	१३	१५५
वीर्य	११५	४१	वेदना	९२	३५	व्यवहार	१४३	२९४
वीवध	८१	३५	वेदि	७५	१५	व्यवहारिका	१९	२३२
वृकधूप	१०४	२९	वेधस्	१७२	४१	व्यवाय	१२०	१०३
वृत्तादन	९८	१११	वेर	१२९	८५	व्यसन	९१	२२
वृत्तादनी	९८	१११	वेला	१४८	४१	व्यस्त	५८	५४
वृजिन	९२	३४	वेलित	६६	१६१	व्याघात	६५	१५२
वृत्ति	५६	३८	वेश	१६३	१४	व्याघ्र	१२८	८४
वृत्त	५८	६१	वेश्य	११७	५६	व्याघ्रनख	२१	१६
वृत्तान्त	६६	१६०	वेष्टन	९२	३५	व्याज	३०	१६
वृत्ति	५८	५७	वेष्टित	६६	१६१	व्याड	४२	२५
वृत्र	१२८	८५	वै	१८५	७५	व्याध	७९	१५
वृथा	१८१	३७	वैकुण्ठ	४०	१६	व्याधि	७९	१५
वृद्ध	८०	१८	वैजयन्त	७०	२२०	व्याधित	६५	१५२
वृद्धि	८०	१८	वैजयन्ती	७०	२२१	व्यायाम	१११	५२
वृन्त	५८	६०	वैजिक	१३	१६१	व्याल	१४८	४८
वृन्दारक	१७	२०४	वतरणी	५३	१०८	व्यास	१७०	१२
वृश्चिक	१३	१६०	वैतालिक	१७	२१६	व्युष्ट	३५	२८
वृष	१६७	२५	वैदर्भ	१०७	२१	व्युष्टि	३५	२८
वृषपर्वन्	१०१	१४६	वैदेहक	१७	२१६	व्युत्थान	९२	३४
वृषभ	१०७	२१	वैदेही	१७७	२१	व्यूढ	४४	४
वृषल	१५४	१३४	वैनतेय	१२२	१२८	व्यूह	१७५	१०
वृषा	९२	३५	वनाशिक	१७	२१५	व्योम	९२	३६
वृषाकपि	१०४	३०	वैरोचनि	९८	११२	व्योमचारी	१०१	१४६
वृषाकपायी	१२२	१३३	वैशाख	२०	१२			

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
व्योष	१६७	२७	शतानीक	१८	२१७	शस्य	११७	५७
व्रज	३०	१५	शतावरी	१४४	२९८	शस्त्रकी	१३	१६२
व्रज्या	११६	५४	शद्भि	१२९	८८	शश	१६३	१५
व्रीहि	१७५	९	शनैस्	१८६	८३	शशबिन्दु	७८	५४
व्रीहिराजिक	१९	२३२	शफ	१०४	३	शशिलेखा	२१	१७
श			शवर	१३८	२१९	शश्वत्	१८१	३२
श	१६२	१	शमथ	७३	२४	शष्प	१०२	११
शक	४	३५	शमन	९३	३७	शस्त	५८	६२
शकल	१५४	१३५	शमी	११०	३१	शस्त्र	१२९	८७
शकुन	९३	{ ३८ ३९	शम्भ	१०५	८	शा	१६२	१
शकुनि	९२	३६	शम्बर	{ १३८ २१९ १३९ २३१		शाक	४	३६
शकुन्त	६६	१६२	शम्बरी	१३८	२२०	शाकट	३७	५५
शकुलादनी	१०१	१४७	शम्बल	१५४	१३५	शाखा	२०	६
शक्ति	५८	६२	शम्बूक	१३	१६२	शाखी	९३	४१
शक्र	१२९	८७	शम्बूका	१३	१६३	शाङ्कर	१३८	२२३
शक्करी	१३८	२२१	शम्भु	१०६	८	शाङ्करि	१३९	२२५
शङ्का	४	३६	शय	११	५७	शाण	४७	२९
शङ्कु	४	३५	शयन	९३	३७	शाणी	४७	३०
शङ्ख	२०	५	शयालु	१५४	१३५	शाण्डिल्य	१२०	१०७
शङ्खक	१३	१६३	शय्या	११७	५८	शातकुम्भ	१०८	२५
शङ्खिनी	९३	३९	शर	१२९	८६	शान्नव	१६१	५२
शङ्खी	९३	४०	शरण	५०	७९	शाद	७५	१६
शची	२८	१०	शरण्ड	४३	३७	शान्त	५८	{ ६३ ६४
शठ	३९	८	शरभ	१०७	२१	शान्ति	५८	६२
शणीर	१३८	२२२	शरवाणि	५३	१०९	शाप	१०२	११
शतघ्नी	९३	४०	शरु	१२९	८८	शार	१२९	८९
शतधृति	७०	२२१	शर्करा	१३८	२२०	शारद	७७	४०
शतपत्र	१४४	२९७	शर्वरी	१३८	२२०	शारि	१२९	८८
शतपर्वा	१०५	१६	शल	१४८	४९	शारीर	१३८	२२२
शतपर्विका	१९	२३३	शलाका	१३	१६१	शार्कक	१३	१६४
शतहृदा	७८	५५	शलक	४	३५	शार्कर	१३८	२२३
शतानन्द	७८	५४				शार्ङ्ग	२३	२४

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
शार्दूल	१५४	१३७	शिली	१४८	५१	शुद्धान्त	६६	१६४
शाय्य	११७	५९	शिलीमुख	२१	१७	शुभ	१०६	८
शार्वर	१३८	२२४	शिलीन्द्र	१३९	२२७	शुभ्र	१२९	९२
शालङ्कायन	१०१	१४७	शिल्प	१०२	१२	शुभ्रदन्ती	७०	२२२
शाला	१४८	५१	शिव	१५९	२५	शुल्क	४	३८
शालार	१३८	२२४	शिवकीर्तन	१०१	१४८	शुल्ब	१५९	२७
शालावृक	१८	२१७	शिवा	१५९	२६	शुश्रूषा	१६८	४५
शालि	१४८	५०	शिशुक	१४	१६४	शुषि	१६७	२८
शालु	१४८	५०	शिशुमार	१४४	२९९	शुषिर	१३९	२२९
शालेय	१२०	१०८	शी	१६२	१	शूक	३	३८
शालमलि	१५५	१३८	शीकर	१३९	२२८	शूकक	१४	१६५
शावरी	१३९	२२५	शीघ्र	१२९	९१	शून्य	११७	५८
शासन	९३	४१	शीत	५८	६५	शूर	१२९	९३
शास्ता	५८	६३	शीतक	१४	१६५	शूल	१४८	५३
शास्त्र	१२९	९०	शीतचम्पक	१९	२३३	शृगाल	१५५	१४०
शिखण्ड	४३	३७	शीतमयूख	२१	१९	शृगालजम्बू	१०६	१७
शिखण्डिनी	९८	११३	शीतल	१५५	१३९	शृगालिका	१८	२१८
शिखण्डी	९८	११३	शीतलशिव	१६२	६३	शृङ्खला	१५५	१४१
शिखर	१३९	२२६	शीन	८४	२१	शृङ्ग	२३	२५
शिखरिणी	१५३	१०९	शीर्ण	४७	३०	शृङ्गाटक	१८	२१९
शिखरी	९८	११२	शीर्षण्य	१२०	१०८	शृङ्गार	१३९	२३०
शिखा	२०	६	शील	१४८	५३	शृङ्गारी	९८	११४
शिखी	९३	४२	शीवल	१५५	१३९	शृङ्गी	९३	४३
शिग्रु	१२९	९०	शुक	४	३७	शेष	१६७	२८
शिङ्ग्राण	५१	८१	शुक्त	५८	६५	शैल	१४९	५४
शित	५८	६४	शुक्ति	५९	६६	शैलाट	३७	५४
शिति	५८	६४	शुक	१२९	९२	शैलप	१६८	४६
शिपिविष्ट	३८	६५	शुक्ल	१४८	५३	शैलेय	१२०	१०९
शिफा	१०४	३	शुक्ला	१४९	५४	शैवल	१५५	१४१
शिर	१२९	९१	शुङ्ग	२३	२५	शोठ	३९	९
शिरस्	१७३	४१	शुचि	२८	११	शोण	४७	३१
शिला	१४८	५२	शुण्डा	४३	३५	शोभन	९३	४४
शिलाटक	१८	२१८	शुद्ध	८०	२०			

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
शोभा	१०६	९	श्लेष्मघना	९८	११४	सङ्ख्यावान्	७१	२२७
शोष	१६७	२९	श्लेष्मघ्नी	९३	४४	सङ्गति	६६	१६९
शौक	४	३९	श्वशुर	१३८	२२२	सङ्गर	१३९	२३३
शौण्ड	४२	२६	श्वशुर्य	१२०	१०७	सङ्ग्रह	१७७	२५
शौष्कल	१५५	१४२	श्वश्रेयस	१७४	६४	सङ्घर्ष	१६८	४७
शंसा	१७०	१२	श्वसन	९३	३८	सङ्घाटिका	१८	२२०
श्याम	११०	३१	श्वा	८४	२१	सङ्घात	६६	१६७
श्यामल	१५४	१३७	श्वेतधामा	१०१	१४९	सखा	२०	७
श्येन	८४	२१	श्वेतवाहन	१०१	१४८	सखी	२०	७
श्रद्धा	८०	१९	श्वेता	५९	६८	सचिव	१६१	५२
श्रद्धालु	१५४	१३६	ष			सज्ज	३१	१८
श्रमण	५०	८०	ष	१६५	१	सजन	९३	४८
श्रवण	५०	८०	षट्पिहायन	१०१	१४९	सञ्चारिका	१८	२२०
श्राण	४७	३०	षष्ठी	३९	९	सटा	३५	२९
श्राद्ध	८०	१९	षड्ग्रन्था	७३	२४	सत्तम	११२	५६
श्रामी	११०	३४	षड्विन्दु	७७	४१	सत्य	११७	६१
श्रावण	५०	८१	षण्ड	४२	२६	सत्यम्	१८३	६१
श्रावणा	५०	८१	षण्डाली	१५५	१४२	सत्यवती	७०	२२४
श्री	१२२	१	षण्ड	४४	४	सत्र	१२९	९४
श्रीकण्ठ	४०	१७	षाडव	१६१	५२	सत्त्व	१५९	२८
श्रीपति	६६	१६३	षोढा	४४	४	सदन	९४	५१
श्रीपर्णी	५१	८२	स			सदागति	७०	२२३
श्रीफल	१५५	१३८	स	१७०	१	सदादान	९८	११६
श्रीमान्	६६	१६३	सकटात्	१६९	५८	सदाफल	१५७	१६५
श्रीवास	१७३	४२	सकतिक	१८	२२२	सदश	१६४	२९
श्रुत	५९	६७	सकृत्	१८१	३३	सद्य	९४	५१
श्रुति	५८	६६	सङ्कर	१३९	२३२	सनातन	९९	११८
श्रुतिकट	३८	६६	सङ्कारी	१३९	२३२	सनाभि	१०७	२२
श्रेणि	४७	३१	सङ्कीर्ण	५१	८२	सन्तति	६६	१६८
श्रेष्ठ	३९	९	सङ्कुल	१५५	१४३	सन्तान	९३	४६
श्रेय	१७३	४२	सङ्कोच	२८	१९	सन्तानिका	७८	२१९
श्रेयसी	१७३	४३	सङ्क्रम	११२	५४	सन्दंशिका	१८	२२०
श्लाघा	२६	६	सङ्ख्य	११७	६०	सन्धा	८०	२०
			सङ्ख्या	११७	६०	सन्धान	९४	४९
						सन्धि	८०	२१
						सन्धिनी	९४	५०
						सन्धिघला	१५५	१४४

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
सन्ध्या	११७	६०	समुद्रान्ता	७१	२२५	सवन	९३	४५
सन्नति	६६	१६९	समुद्रारु	१४४	३००	सस्यक	१४	१६६
सन्नद्ध	८१	३७	समुन्नद्ध	८२	४८	सह	१७३	४३
सन्निधि	८१	३७	समूढ	९	१०	सह	१८६	९१
सन्नय	१२०	११०	सम्पद्	७७	४१	सहचर	१४४	२९९
ससला	१५५	१४३	सम्पन्न	९४	५०	सहज	३१	२८
सप्तार्चि	१७४	६५	सम्पराय	१२२	१२९	सहदेवा	१६२	६४
सभा	१०६	९	सम्पर्क	१४	१६६	सहदेवी	१६२	६५
सम्	१८३	५४	सम्पाक	१४	१६६	सहस्	१७६	१०
समज	३१	२९	सम्प्रयोग	२६	५७	सहस्रपाद	७८	५६
समभिहार	१४४	३०७	सम्प्रयोगी	१०१	१५०	सहस्रवेधि	१०१	१५३
समय	१२०	१११	सम्प्रहार	१४४	३००	सह्य	११७	५९
समया	१८४	६५	सम्बाध	१	३७	सावित्री	१३९	२३५
समर्थ	७३	२५	सम्बाधन	९९	१२०	सिंह	१७६	११
समर्याद	७८	५५	सम्बोध	८१	३८	सिंही	१७६	१२
समावात	७१	२२७	सम्भव	१६१	५३	सगं	२३	२७
समादान	९९	११७	सम्भाग	२५	५०	सर्जू	३१	१७
समाधि	८१	३७	सम्भार	१३९	२३४	सवंग	२५	४९
समान	९३	४६	सम्भेद	७७	४३	सर्वज्ञ	३३	५
समापन	९९	११८	सम्भ्रम	११२	५५	सर्वतोभद्र	१४५	३०८
समापन्न	९९	१२०	सम्मूर्च्छन	९८	११५	सर्वतोमुख	२१	१९
समाप्ति	६६	१७०	सम्यक्	२८	१९	सर्वथा	१८१	३७
समायोग	२६	५६	सम्यक्	१७९	१६	सर्वरस	१६४	६५
समास	१७३	४४	सर	१७३	४४	सर्वौघ	२७	१०
समाहित	७१	२२६	सरक	१४	१६८	सा	१७०	१०
समाह्वय	१२२	१२९	सरणि	११२	५६	साक्षात्	१८१	३३
समिति	६६	१६९	सरण्यु	१२१	११२	सादी	९४	५२
समीक्षा	१६९	४७	सरमा	११२	५६	साधन	९४	५३
समीरण	५३	१११	सरल	१५५	१४३	साधिष्ठ	४०	१७
समुच्छ्रय	१२२	१३१	सरस्	१२९	९४	साधीयान्	१७४	६६
समुदय	१२२	१३०	सरस्वान्	७०	२२३	साधीयसी	११२	५६
समुदाय	१२२	१३०	सरोजिनी	९९	११९	साधु	८०	२३
समुद्धत	७०	२२२	सव	१५९	२९	साति	५९	६९
समुत्थान	९८	११५						
समुद्रनवनीत	७१	२३६						

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
सानु	८४	२२	सिन्दूरतिलक	१९	२३६	सुपर्वन्	९९	१२५
सान्त्व	१५९	२९	सिन्दूरी	१३९	२३६	सुप्ति	५९	७२
सान्द्र	१२९	९६	सिन्धु	८०	२५	सुप्रतीक	१८	२२१
साम	९४	५	सिप्र	१२९	९७	सुभाषित	७१	२२८
सामज	३१	२९	सिप्रा	१२९	९७	सुमना	१७४	६७
सामधेनी	९९	१२२	सीता	५९	७१	सुमुख	२०	१३
सामयोन	९९	१२२	सीमन्	९४	५५	सुमेधा	१७४	६७
सामर्थ्य	१२१	११२	सीमा	११०	३५	सुयामुन	९९	१२४
सामि	१८३	५५	सीर	१२९	९८	सुरत	६६	१७२
सामुद्र	१३९	२३४	सु	१७०	१	सुरतवाली	१५७	१७०
साम्प्रतम्	१८४	६३	सु	१८५	७९	सुरता	६६	१७२
साय	११७	६२	सुकर्मन्	९९	१२४	सुरभि	१०७	२२
सायक	१४	१६८	सुकुमार	१४४	३०१	सुरस	१७३	४६
सार	१२९	९५	सुकृत	६७	१७२	सुरा	१२९	९८
सारङ्ग	२५	५०	सुख	२०	८	सुवर्ण	५१	८४
सारण	५१	८३	सुखा	२०	८	सुवसन्तक	१९	२३४
सारणी	५१	८३	सुखाश	१६४	३०	सुवहा	१७७	२५
सारस	१७३	४५	सुगन्धि	८१	३९	सुवेल	१५५	१४५
सारसन	९९	१२१	सुग्रीव	१६१	५४	सुव्रता	६७	१७३
सारीषी	१६८	३८	सुत	५९	७२	सुषमा	११२	५७
सार्थ	७२	१३	सुतल	१५५	१४६	सुषवी	१६१	५४
सार्वभौम	११२	६३	सुता	५९	७२	सुषीम	११२	५७
साल	१४९	५४	सुदर्शन	९९	१२३	सुपेण	५१	८४
सावन	९४	५३	सुदामा	९९	१२६	सुष्ठु	१८०	१७
सावित्र	१३९	२३५	सुधन्वा	९९	१२५	सूक	४	३९
साहस	१७३	४५	सुधा	८०	२६	सूक्ष्म	११०	३६
सिकता	६६	१७१	सुधासूति	७१	२२७	सूचक	१४	१६९
सिक्थ	७३	१४	सुनन्दा	७७	४३	सूचना	९४	५५
सित	५९	७१	सुनार	१३९	२३७	सूची	२८	१२
सिद्ध	८०	२४	सुनीति	६७	१७३	सूत	५९	७३
सिद्धरस	१७४	६६	सुन्दरी	१३९	२३७	सूतक	१४	१७०
सिद्धार्थ	७३	२५	सुपर्ण	५१	८५	सूत्र	१२९	९८
सिद्धि	८०	२५	सुपर्णा	५१	८६			
सिधमला	१५५	१४५						
सिनीवाली	१५१	१६६						
सिन्दूर	१३९	२३६						

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
सूत्रकण्ठ	४०	२१	सौरभ्य	१२१	११३	स्थापन	९४	५२
सूत्रधार	१४४	३०१	सौवर्चल	१५७	१६६	स्थापित	६६	१७१
सूद	७५	१६	सौवीर	१४०	२३९	स्थाल	१४९	५५
सून	८४	२४	संज्ञा	३३	३	स्थाली	१४९	५५
सूना	८४	२४	संयमन	९९	१२१	स्थासक	१४	१६९
सूनु	८४	२५	संयमनी	९९	१२१	स्थित	५९	७०
सूनुत	६७	१७४	संरूढ	९	१०	स्थिति	५९	७०
सूप	१०२	१२	संवदन	९९	११६	स्थिरा	१२९	९७
सूम	११०	३६	संवत्त	६६	१६५	स्थूणा	४७	३२
सूर्य	११७	६३	संवादन	९९	११७	स्थूल	१४९	५६
सूर्यभक्त	७१	२२८	संवित्ति	६६	१६८	स्थेय	११७	६३
सूति	५९	७५	सविद्	७७	४२	स्नान	८४	२४
सुदाकु	१४	१७०	सवेश	१६४	२९	स्निग्ध	८०	२४
सृष्ट	३५	३०	संसरण	५३	११०	स्नेह	१७६	१२
सृष्टि	३५	३०	संसिद्धि	८१	३८	स्पर्द्धा	८०	२१
सेचक	१४	१७१	संसृष्ट	३७	५६	स्पर्श	१६३	१५
सेचन	९४	५६	संस्कार	१३९	२३३	स्पर्शन	९३	४७
सेनानी	९४	५६	संस्कृत	६६	१६६	स्फार	१२९	९६
सेनापति	७१	२२९	संस्तर	१३९	२३३	स्फुट	३५	२९
सेवक	१४	१७१	संस्तय	१२०	११०	स्फुटि	३५	२९
सेवन	९४	५७	संस्त्याय	१२०	११०	स्मृति	५९	७४
सेव्य	११७	६४	संस्थान	९३	४७	स्यन्दन	९३	४८
सैन्य	११७	६४	स्कन्ध	८०	२२	स्यमीक	१४	१६७
सैनिक	१४	१७२	स्खलित	६६	१६५	स्यमीका	१४	१६७
सैन्धव	१६१	५५	स्तनन	९३	४५	स्यूत	५९	७४
सैरन्ध्री	१३९	१३८	स्तनयितु	९९	११९	स्यूति	५९	७४
सैहिकेय	१७५	३	स्तम्ब	१०५	८	खवन्ती	६६	१६४
सोढा	४४	५	स्तम्भ	१०६	१०	सु	१२३	२
सोमवल्क	१८	२२३	स्तिमित	६६	१७१	सुवा	१५९	२९
सौगन्धिक	१८	२२३	स्तोक	४	३९	स्रोत	१७३	४६
सौदामनी	९९	१२६	स्यान	८४	२३	स्व	१५७	२
सौभाग्य	१२१	११३	स्थपति	६६	१६६	स्वर्	१८४	७०
सौम्य	११७	६५	स्थाणु	४७	३९	स्वज	३१	१७
			स्थान	८४	२३	स्वज्ञ	३१	१७

शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०	शब्दाः	पृ०	श्लो०
स्वप्न	८४	२२	हर्षयित्तु	९२	१२७	हिरण्यरेतस्	१७४	६९
स्वभू	१०६	१०	हलाहल	१५७	१६८	हिस्क्	१७९	१२
स्वर्	१२९	९४	हव	१५९	३०	हिंसा	१३०	१०१
स्वरु	१२९	९३	हविस	१७३	४७	ही	१८६	८७
स्वस्ति	१८०	२७	हसन्तो	६७	१७५	हीरा	१३०	१०२
स्वस्तिक	१४	१६७	हसन	९४	५८	हीही	१८६	९२
स्वस्तिमुख	२१	१८	हस्त	५९	७५	हुहुक्	१४	१७३
स्वान्त	५९	६९	हस्तिकर्ण	५३	१११	हुम्	१८३	५५
स्वाप	१०२	१२	हस्तिनी	९४	५७	हुम्	१८३	५६
स्विद	१८०	२७	हस्तिमल्ल	१५७	१६७	हृदय	१२१	११५
स्वित्	१२९	९९	डा	१८६	८६	हृद्य	११७	६६
स्वित्	१२९	९९	हायन	९४	५८	हृषित	६७	१७७
स्वित्	१२९	९९	हार	१३०	१००	हृष्ट	३५	३१
स्वित्	१२९	९९	हारक	१४	१०२	हे	१८६	८८
स्वित्	१२९	९९	हारि	१३०	१०१	हेति	५९	७६
स्वित्	१२९	९९	हारिकण्ठ	४०	२१	हेमपुष्प	१०४	३०
स्वित्	१२९	९९	हारिद्र	१४०	२३२	हेमपुष्पक	१९	२३४
स्वित्	१२९	९९	हारीन	६७	१७६	हेमपुष्पिका	१९	२३४
स्वित्	१२९	९९	हार्य	११७	६५	हेमल	१५५	१४७
स्वित्	१२९	९९	हाल	१४९	५६	हेमाङ्ग	२५	५१
स्वित्	१२९	९९	हाला	१४९	५६	हेरम्ब	१०५	१५
स्वित्	१२९	९९	हि	१८६	८६	हेरुक	१४	१७३
स्वित्	१२९	९९	हिङ्गुनिर्यास	१७५	६९	हेला	१४९	५६
स्वित्	१२९	९९	हिङ्गुल	१५५	१४६	हेहै	१८६	९२
स्वित्	१२९	९९	हिण्डार	१४०	२३२	है	१८६	८८
स्वित्	१२९	९९	हित	५९	७३	हो	१८६	८८
स्वित्	१२९	९९	हिम	११०	३८	होमि	११०	३८
स्वित्	१२९	९९	हिमजा	३१	३०	होरा	१३०	१०२
स्वित्	१२९	९९	हिमाराति	७१	२२९	होहौ	१८६	९२
स्वित्	१२९	९९	हिरण	५१	८९	हौ	१८६	८८
स्वित्	१२९	९९	हिरण्मय	१२२	१३२	हंस	१७०	१२
स्वित्	१२९	९९	हिरण्य	१२१	११४	हस्व	१५९	३०
स्वित्	१२९	९९				ह्लादिनी	९४	५१

उत्तर प्रदेश संस्कृत विश्वविद्यालय
पुस्तकालय
ग्रन्थ सं० ५४६२
संस्कृत भवन

कृष्ण वैदिक तथा पौराणिक संग्रहणीय प्रकाशन

- १ नाट्यशास्त्रम् (नाट्य) । भरतमुनि कृत । सं० पं० बटुकनाथ शर्मा
एवं पं० बलदेव उपाध्यायसंशोधित । (१९८०) सम्पूर्ण १००-००
- २ जागदीशी पञ्चता (न्याय) श्री जगदीश तर्कालंकार कृत । न्यायाचार्य
शिवदत्त मिश्र कृत 'गंगा' टीका, नोट्स आदि युक्त (१९८०) २५-००
- ३ चरणव्यूहसूत्रम् (वैदिक) । महर्षि शौनक कृत । महिदास कृत टीका
सहित । वेदाचार्य पं० अमन्तसम शास्त्री डोंगरे कृत भूमि,
समीक्षात्मक टिप्पणी आदि युक्त ६-००
- ४ अथर्ववेद एवं गोपथ-ब्राह्मण—लेखक एम० ब्लूमफील्ड, हिन्दी
अनुवादक डॉ० सूर्यकान्त ४०-००
- ५ ऋग्वेद-संहिता—संपादक मैक्स मूलर (२ खण्डों में) नेट ३०-००
- ६ काण्व-संहिता (शुक्लयजुर्वेदीय)—सायण की टीकासहित, संपादक—
महामहोपाध्याय पं० माधव शास्त्री, अध्याय ११ से २० नेट ३०-००
- ७ त्रिपुरारहस्य माहात्म्य खण्ड (पुराणेतिहास)—सं. पं. मुकुन्दलाल
शास्त्री, नारायणशास्त्री खिस्ते की विद्वत्तापूर्ण भूमिका नेट १००-००
- ८ संस्कार-दीपक (कर्मकाण्ड)—ले० महामहोपाध्याय पं० नित्यानन्द
पंत पर्वतीय, प्र. नेट २५-००, द्वि. १५-००, तृ. नेट ३५-००
- ९ लाट्यायन श्रौतसूत्र, अमिष्टोम अध्यायपर्यन्त, टीका तथा टिप्पणी
सहित, संपादक-महामहोपाध्याय श्री मुकुन्द झा बरुशी २५-००
- १० ताण्ड्य महाब्राह्मण—सायणाचार्य की टीका सहित, संपादक-पं०
ए० चिन्मामी शास्त्री, १-२ भाग नेट ५०-००
- ११ शतपथब्राह्मण (शुक्लयजुर्वेदीय)—संपादक पं० ए० चिन्मामी
शास्त्री (दो भागों में) ३०-००
- १२ बृहदेवता—हिन्दी अनुवाद और टिप्पणियाँ सहित, संपादक-डॉ०
रामकुमार राय नेट ४०-००
- १३ गण्डपुराण—महर्षि वेदव्यास, भूमिका लेखक तथा संपादक डॉ०
रामशंकर शङ्कराचार्य नेट ५०-००
- १४ शुक्लयजुर्वेद-प्रातिशाख्य—कात्यायन, भूमिका लेखक एवं संपादक—
श्रीमती इन्दु रस्तोगी, प्राक्थन लेखक—डॉ० मंगल देव शास्त्री १५-००

अन्य प्राप्तिस्थान—चौखम्मा ओरियन्टालिया, वाराणसी-२२१००१

शाखा—बंगलो रोड, ९ यू० बी० जवाहर नगर, दिल्ली-११०००७